



# **Notulen gehouden ter vergadering der Staten van Holland in 1670**

<https://hdl.handle.net/1874/324474>

*M. qu. 192, 1937.*

NOTULEN  
GÉHOUDEN TER VERGADERING  
DER  
STATEN VAN HOLLAND  
IN 1670  
DOOR  
HANS BONTEMANTEL

C. G. SMIT

BIBLIOTHEEK DER  
RIJKSUNIVERSITEIT  
UTRECHT.









A-9m-194-1957

NOTULEN GEHOUDEN TER VERGADERING  
DER STATEN VAN HOLLAND IN 1670

RIKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT



1894 9994



A qu 192, 1937

# NOTULEN

GEHOUDEN TER VERGADERING

DER

STATEN VAN HOLLAND

IN 1670

DOOR

HANS BONTEMANTEL

## PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN DOCTOR IN DE LETTEREN EN WIJSBEGEERTE AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT, OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS, Dr. W. E. RINGER, HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GENEESKUNDE, VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAAT DER UNIVERSITEIT TE VERDEDIGEN TEGEN DE BEDENKINGEN VAN DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE OP VRIJDAG 9 JULI 1937, DES NAMIDDAGS TE TWEE UUR

DOOR

CONRADUS GERARDUS SMIT

GEBOREN TE MAKKUM

DRUKK. BROEKHOFF N.V. v/h KEMINK EN ZOON DOMPLEIN 2 UTRECHT  
1937

BIBLIOTHEEK DER  
RIJKSUNIVERSITEIT  
UTRECHT.



*AAN MIJN OUDERS*



Bij de verschijning van mijn proefschrift acht ik het een groot voorrecht allen, die op mijn vorming van invloed geweest zijn, hartelijk te danken.

Met groote erkentelijkheid denk ik aan het onderwijs, dat ik van U, Hooggeleerde Heeren Kernkamp, Bolkestein, Opperman en De Vooy's gedurende vijf jaren heb mogen genieten.

In het bijzonder dank ik U, Hooggeleerde Kernkamp, die mij de studie van Bontemantel hebt aanbevolen, maar die door Uw aftreden mijn promotor niet hebt kunnen zijn.

Ik stel het, Hooggeleerde Geyl, bijzonder op prijs, dat U als mijn promotor hebt willen optreden. Raad en voorlichting heb ik bij de bewerking van mijn proefschrift in rijke mate ondervonden. Op historisch en stilistisch gebied heb ik veel van U mogen leeren.

De hulp, die ik bij de studie over Bontemantel van bibliotheken en archieven heb ontvangen, gaat boven mijn lof. Steeds kreeg ik van directeuren en beambten op buitengewoon aangename wijze de gevraagde inlichtingen.

Speciaal vermeld ik het Historisch genootschap, dat mij zijn manuscripten zoo langen tijd in bruikleen heeft afgestaan.

De Uitgever aanvaarde voor zich en zijn personeel mijn vriendelijken dank voor hun snellen, zorgvuldigen arbeid!

Est, 17 Juni 1937.



DE MARGINALE NOTA'S ZIJN ONGEACHT HUN BETEKENIS MET KLEINE LETTER GEPLAATST ONDER DE PASSAGES UIT DEN TEKST, WAAR ZIJ BIJ HOOREN

## INLEIDING.

**Levensschets van Hans Bontemantel. Beschrijving en beteekenis van het handschrift. Wijze der uitgave. De introductie van den Prins van Oranje in den Raad van State. Een geschil tusschen Rijnland en Amstelland. De presidentsverkiezing van het Hof van Holland.**

Het handschrift: „Staten van Holland, 1670” dat hierbij in druk verschijnt, is geschreven door Hans Bontemantel, een Amsterdamsch regent, voor historici geen onbekende, sedert professor Kernkamp van hem heeft uitgegeven: De Regeeringe van Amsterdam, soo in 't Civiël, Crimineel en Militair.<sup>1)</sup> In de prachtige inleiding op dat werk heeft Kernkamp het leven en de werken van Bontemantel uitvoerig beschreven. Wij leeren Bontemantel hieruit kennen als een figuur van den tweeden rang, wiens leven ons weinig belang ingeboezemd zou hebben, zoo hij niet een onvermoeid schrijver was geweest. Niet minder dan 13 banden en 2 portefeuilles met losse stukken zijn ons van zijn werk bewaard gebleven. Deze papieren zijn van groot belang voor de kennis van de geschiedenis der Republiek en vooral voor die van Amsterdam. In het tweede hoofdstuk van zijn inleiding op De Regeeringe van Amsterdam behandelt Kernkamp de geschiedenis van de collectie-Bontemantel en geeft daarna een beschrijving van den inhoud der gedenkschriften. Het ligt niet in den opzet van dit werk nogmaals een overzicht hiervan te geven. Belangstellenden verwijs ik naar Kernkamp's werk.

### LEVENSCHETS VAN HANS BONTEMANTEL.

Zooals vele regenten in den bloeitijd van de Republiek behoorde Hans Bontemantel tot den gegoeden koopmansstand. Waarin hij precies handel dreef, is ons niet bekend. Wij weten, dat hij in 1644 voor zijn zaken een reis maakte

1) Kernkamp, De Regeeringe van Amsterdam, uitgegeven in de werken van het Hist. Gen. 3e serie No. 7 en 8.

naar Denemarken en Zweden. Ook over den stand van zijn financiën zijn wij niet nauwkeurig ingelicht. Uit het feit, dat zijn vader in 1630 geschat werd op een, voor dien tijd aanzienlijk, vermogen van een f 50000 en hijzelf, nadat hij zich uit zijn zaken had terug getrokken, zich vestigde op de Keizersgracht, mogen wij afleiden, dat Bontemantel tot de goed gesitueerden van zijn vaderstad mag gerekend worden. Tot de allerrijksten heeft hij niet behoord.

Naar de familie van Bontemantel heeft Professor Kernkamp een diepgaand onderzoek ingesteld. De grootvader van Hans Bontemantel, Gerrit Jansz. Van Delft, behoorde tot de Oude Geuzen, en was één der velen, die uit vrees voor den Bloedraad, de wijk uit Amsterdam namen. Nadat de stad naar de zijde van den Prins overgegaan was, kreeg hij zitting als raad en schepen in het stadsbestuur. In 1580 was hij gedeputeerde ter dagvaart van wege de stad Amsterdam en werd kort daarna thesaurier van Holland. Eén van zijn dochters trouwde met Henrik Barentsz. Bontemantel, een gezeten Amsterdamsch koopman, en uit dit huwelijk werd Hans Bontemantel geboren. Den 24sten Januari 1613 werd hij in de Oude Kerk te Amsterdam gedoopt.

Over de jeugd van Bontemantel is zeer weinig bekend. Waarschijnlijk bezocht hij de Latijnsche school. Uit zijn aantekeningen blijkt tenminste, dat hij iets van het Latijn geleerd heeft. Maar het is gering; hij maakt de meest grove fouten.

Zooals ik reeds mededeelde, maakte Bontemantel in 1644 een reis naar Denemarken en Zweden. Hij reisde met de vloot, die onze gezanten naar deze landen vervoerde. Gedurende de reis werd hij éénmaal bij de gezanten aan tafel genoodigd en in Stockholm kreeg hij een aanbevelingsbrief van hen mee. Ook hieruit blijkt ons, dat hij behoorde tot een goede en notabele familie.

In 1646 trad hij in het huwelijk met Maria Snoeks, die ook uit een geziene familie stamde. Haar vader, Dr. Aegidius Snoeck, was medicijnmeester der Oost-Indische Compagnie en had zitting in het Collegium Medicum, welk college belast was met toe te zien, dat alle apothekers het receptenboek, samengesteld door Nicolaas Tulp, gebruikten.

Al werden beide families tot de notabele gerekend, toch

bekleedden zij geen belangrijke functies in het stedelijk bestuur. Dat Bontemantel toch toegang kreeg tot verscheidene regeeringsambten, heeft hij te danken gehad aan verre bloedverwanten, neven en nichten, zooals hij ze noemt. Volle neven en nichten zijn zij waarschijnlijk niet geweest, zooals Prof. Kernkamp heeft aangetoond. Gaan wij na wie dit zijn, zoo vinden wij op pag. 81 van het hiërachtereenvolgende handschrift, dat Bontemantel ten eten was geweest te Delft, by nichte van Ruyven, de vrouw van den bekenden burgemeester Graswinckel. Eén van de neven was Frans Banning Cocq, heer van Purmerland. Deze spreekt Bontemantel in een brief aan met „mon cousin”. Vooral aan den invloed van dezen laatsten heeft Bontemantel het te danken gehad, dat hij zijn intrede deed in de regeeringscolleges van Amsterdam.

In 1650 begon hij zijn loopbaan als regent. Uit de lijst der ambten, die hij bekleed heeft,<sup>1)</sup> zien wij, dat Bontemantel in de meeste lagere colleges zitting heeft gehad. Naarmate hij echter ouder werd, ging hij ook belangrijker posten vervullen. In 1653 werd hij lid van de vroedschap en in 1669 nam hij het ambt van president-schepen waar. Volgens het gebruik, dat de afgetreden presidenten van de schepenbank, zoo zij tevens lid van de vroedschap waren, door Burgemeesteren mede ter dagvaart werden genomen, woonde Bontemantel in 1670 de vergadering bij van de Staten van Holland. Eenigen invloed heeft hij in de Staten-vergadering niet gehad. Dit bracht zijn positie niet mee, maar ook onder zijn mede-gedeputeerden had hij weinig gezag. Met zijn meening werd weinig of geen rekening gehouden. Later hoop ik hiervan eenige gevallen mee te deelen.

Voor ons is het echter van groot belang geweest, dat Bontemantel in 1670 de Staten-vergadering heeft bijgewoond. Het zijn de notulen, die hij tijdens de zittingen maakte, de „Haechse annotatiën”, zooals hij ze zelf noemt, die hiërachter worden uitgegeven.

Na afloop van zijn verblijf in Den Haag is Bontemantel nog tot September 1672 lid van de vroedschap gebleven. Toen werd hij wegens zijn anti-stadhouderlijke gevoelens

1) Kernkamp stelde deze lijst samen. Vgl. De Regeeringe van Amsterdam, dl. 1, pag. XX en XXI.



door den Prins van zijn functies ontheven. Tot zijn dood in 1688 leefde hij als ambteloos burger.

#### BESCHRIJVING EN BETEEKENIS VAN HET HANDSCHRIFT.

Het manuscript berust in het Gemeente-Archief te Amsterdam. Het is gebonden in half leer; op den rug staat: „Bont. Staten van Holland 1670”. De lengte bedraagt 35 c.M. Behalve een register, dat ik vanwege de gebrekkigheid en de vele onnauwkeurigheden niet overneem, bevat het 494 fol. bladzijden, waarvan 73 bladen onbeschreven en 7 dubbel zijn. Dat de aantekeningen grootendeels tijdens de vergadering geschreven zijn, blijkt duidelijk uit het schrift en den stijl, die beide erbarmelijk slecht zijn. Ten overvloede deelt Bontemantel het ons ook mee in zijn handschrift: Resolutien van den Raad, III, 1, fol. 309, waar hij verwijst naar zijn notulen, gehouden „ter vergaderinge”.

De inhoud van het handschrift is bont. Vrijwel alles, wat er in het jaar 1670 in de Staten-vergadering besproken is, vindt men er in opgeteekend. Uit de Resolutiën van de Staten van Holland kennen wij de besluiten, die dat jaar genomen zijn. Vergelijken wij deze met de notulen van Bontemantel, dan onderscheiden de Resolutiën zich dadelijk door haar uitvoerigheid en den goeden stijl. Bontemantels weergave van besluiten is soms uiterst kort en hierdoor moeilijk verstaanbaar. Hiertegenover staat echter, dat in ons handschrift niet alleen de gewichtige beslissingen te vinden zijn. Ook den inhoud van brieven en requesten, die bij de Staten van Holland binnen komen en waarover de Resolutiën niets vermelden, vertelt Bontemantel. Waar gelijke onderwerpen behandeld worden, verwijs ik naar de Resolutiën, zoodat de lezer na kan gaan, wat daarin van de notulen wel en niet te vinden is.

Ook allerlei andere mededeelingen treffen wij aan, die met de besprekingen der Staten in verwyderd of geen verband staan. Zoo vinden wij op pag. 115 een uitspraak van Oldenbarneveldt: „Amsterdam gy syt de eerste oorsaecke van onhylen ende sult schaede eerst voelen en bij gevolch de eerste veranderen”. Deze voorspellende woorden van Oldenbarneveldt zullen door een gedeputeerde geciteerd zijn, daar het vooral aan den invloed van Amsterdam is te



danken geweest, dat de Prins van Oranje zitting in den Raad van State kreeg met een concluderende stem. In geen enkel verband met het behandelde in de Statenvergadering staat het recept tegen het podagra<sup>1)</sup> en de mededeeling, dat de aanleg van den weg tusschen Scheveningen en den Haag 63000 gl. gekost heeft en dat voor het onderhoud jaarlijks 250 gl. noodig is.<sup>2)</sup> Naar ik vermoed, heeft Bontemantel deze en soortgelijke berichten van zijn medegedeputeerden tijdens de vergadering gehoord en zoo zijn zij in dit handschrift verzeild geraakt. Hij omlijnt deze aantekeningen steeds.

Een enkele maal komt het voor, dat Bontemantel in het geheel geen melding maakt van besprekingen en besluiten, die wel in de Resolutiën staan opgeteekend. Een enkel voorbeeld wil ik hiervan geven. In de vergadering van 22 Maart hebben langdurige besprekingen plaats gehad over de verpachtingen der middelen. Zeer omstandig geeft Bontemantel hier een verslag van, wat begrijpelijk is, daar het ging over een zaak, die Amsterdam in het bijzonder aanging. Maar over de andere punten, die in deze zitting behandeld werden, heeft hij in het geheel niets opgeteekend. De reden hiervan is niet met zekerheid vast te stellen. Natuurlijk zijn er vele veronderstellingen mogelijk. Daar er geen enkel besluit genomen is en alle zaken gesteld werden in handen van commissarissen, vermoed ik, dat Bontemantel zoozeer in beslag genomen werd door de andere bespreking, dat hij er niet toe gekomen is, ook melding te maken van de overige zaken.

De mededeelingen omtrent de Statenvergadering, die in hoofdzaak het historisch belang van het handschrift uitmaken, zijn zeer omstandig. Voor een ieder, die het handschrift leest, zal het het echter dadelijk duidelijk zijn, dat Bontemantel totaal niet het vermogen bezit, om belangrijke zaken te scheiden van volkomen onbeduidende. Ik heb mij afgevraagd, of hij deze notulen misschien maakte in opdracht van een ander, die zelf geen lust of gelegenheid had, om aantekeningen te maken en die toch volkomen op de hoogte van het verhandelde wilde zijn. Naderhand heb ik deze veronderstelling echter weer verworpen. Bon-

---

1) Vgl. pag. 146.

2) Vgl. pag. 260.

temantel heeft, naar ik meen, zuiver voor zich zelven deze aantekeningen gemaakt, om later nog eens nauwkeurig na te kunnen gaan, onder welke omstandigheden een besluit genomen was. Dit wordt ons duidelijk, wanneer wij opmerken, dat hij ook voorvallen vertelt, waarbij hij zelf geen schitterend figuur maakt.

In het voorjaar van 1670 werden besprekingen gevoerd over het introduceeren van den Prins van Oranje in den Raad van State. De onderhandelingen liepen herhaaldelijk vast op de kwestie van hoedanigen aard de stem zou zijn, die men aan den Prins zou verleen. De Witt, gesteund door de Edelen en eenige steden, ijverde voor het beperken tot een adviseerende stem; de Oranje-partij, gesteund door een gematigde middenpartij, drong aan op het toekennen van een concludeerende stem. Amsterdam had de zijde van de laatsten gekozen. De Witt trachtte nu tot een oplossing te komen door een bemiddelingsvoorstel op te stellen, waarbij den Prins onder eenige beperkingen een concludeerende stem zou vergund worden. Dit concept-conciliatoir stelde hij op in overleg met Van Beuningen en Fagel. Toen De Witt 17 Mei, vergezeld van Fagel, een bezoek bracht aan het logement van de Amsterdamsche gedeputeerden, om hen voor zijn voorstel te winnen, namen burgemeester Pancras en de pensionaris Hop wel deel aan het onderhoud. Bontemantel en Corver werden echter in den tuin gezonden.<sup>1)</sup> In zijn „Regeeringe van Amsterdam” vertelt Bontemantel deze historie nogmaals en voegt er eenigszins gekrenkt aan toe: „niettegenstaende mede gedeputeerden ter dagvaert waren”.<sup>2)</sup>

Had hij in opdracht van anderen geschreven, zoo zou hij dit verhaal niet verteld hebben. Wij mogen dus aannemen, dat zijn aantekeningen uitsluitend voor zijn oogen bestemd zijn geweest. Tendentieuze berichtgeving hebben wij in dit handschrift dus niet te verwachten. Het gedeelte, dat hij tijdens de vergadering schreef, is uit den aard der zaak betrouwbaar. Tijdens het schrijven heeft Bontemantel zeker geen tijd gehad om aan verdraaiing der feiten te denken.

1) Vgl. pag. 124. Uitvoerig wordt deze kwestie behandeld op pag. XLII.

2) Vgl. De Regeeringe van Amsterdam, dl. I, pag. 107.

Het is bekend, dat wij juist door de papieren van Bontemantel inzicht gekregen hebben in de vele kuiperijen van de Amsterdamsche regenten. In geen van de vele verhalen, die Bontemantel ons hierover vertelt, is echter iets te vinden, wat hem zelf compromitteert. Een enkele maal speelt hij een rol mee in het tooneel, maar hij is meer figurant dan werkelijk speler. De reden hiervan is tweeledig. Ten eerste was hij niet invloedrijk genoeg, om met de hooge heeren mee te kuipen. Ten tweede had hij er ook geen aanleg voor. In zijn Inleiding op „De Regeeringe van Amsterdam” vertelt Professor Kernkamp op smakelijke wijze eenige voorvallen, waaruit dit duidelijk blijkt.<sup>1)</sup>

Bij de burgemeesters-verkiezing van 1666 ging het er om, of Andries de Graeff burgemeester zou worden dan wel Hendrick Hooft. Valckenier, van Vlooswyck en Pancras ijverden voor De Graeff, Hasselaar hield de zijde van Hooft. Beide partijen stelden alles in het werk, om hun candidaat verkozen te zien. Ook om de stem van Bontemantel werd geworven. Eenige dagen vóór de verkiezing kreeg hij bezoek van de Vrouwe van Purmerland, een bloedverwante van de schoonzuster van Andries de Graeff. Bontemantel wilde zich echter tot niets verbinden en het duurde dan ook niet lang, of hij kreeg weer bezoek van deze aanzienlijke dame. Ook Andries de Graeff, vergezeld van Pancras en Blauw, kwam hem opzoeken. In de gesprekken, die hierbij gevoerd werden, liet men niet na hem te herinneren aan de verplichtingen, die hij had tegenover de familie Van Purmerland. Na eenig tegenstribbelen beloofde Bontemantel tenslotte op De Graeff te stemmen. De vreugde was nu groot, „ieder gaf hem de hand, tot bevestiging der presentatiën, met blijdschap en zulke exclamatie”, dat hij er verwonderd over was. Toen begon hij in te zien, hoeveel waarde er aan zijn stem gehecht werd en nu kreeg hij spijt, dat hij niets voor zich zelve bedongen had. „Een verzuchting zoo naief” zegt Professor Kernkamp, „dat zij ons vertrouwen op zijn waarheidsliefde versterkt”.<sup>2)</sup>

Van hoeveel gewicht zijn stem toen geweest was, besefte Bontemantel eigenlijk eerst recht in 1670, toen Pancras

1) Vgl. De Regeeringe van Amsterdam, dl. I, pag. XXXIII-XXXIX.

2) Idem, pag. XXXIII.



„over tafel sittende praeten van den heer Hartochvelt” oude herinneringen uit 1666 ophaalde. Hartochvelt, een Amsterdamsch medicus, behoorde tot den aanhang van Hooft. Pancras vertelde nu, dat hij uit vrees, dat De Graeff niet over voldoende stemmen kon beschikken — de beslissing scheen aanvankelijk van één stem af te hangen — het plan bedacht had om Hartochvelt buiten de verkiezing te houden door hem uit de vergadering te laten wegroepen naar een gefingeerden zieke omtrent de Overtoom. De voerman, die hem moest rijden, zou omgekocht zijn, om Hartochvelt bij zijn terugkeer niet naar Amsterdam, maar naar Amstelveen te brengen. Uit de aantekening, die Bontemantel hierbij maakt, blijkt ons, dat hij kuiperijen aanvaardt, als nu eenmaal bestaande; er zich aan ergeren doet hij allerminst. „Aen dit overlech is de gauwicheyt van den heer Pancras te sien”, zegt hij en vervolgt: „en conde Maerseveen, Bontemantel, Corver en de pensionaris Hop van lachen niet onthouden over sulck een pracktyck.”<sup>1)</sup>

Sprekende over de betrouwbaarheid van Bontemantels berichten, moeten wij in het oog houden, dat hij een overtuigd aanhanger van De Witt is. Vrijheid en stadhouderlijk bestuur zijn voor hem begrippen, die lijnrecht tegenover elkaar staan. Zijn staatsgezinde overtuiging komt naar voren, iederen keer, dat deze kwesties ter sprake komen. Dit beteekent niet, dat hij berichten met opzet verdraait, maar beschouwingen, die hij er bij geeft, zijn onmiskenbaar anti-Oranje getint. Ook in dit handschrift vinden wij hiervan een voorbeeld.

Nadat de introductie in den Raad van State had plaats gevonden, ging de Prins van Oranje alle leden van de Statenvergadering bedanken voor de hem betoonde goede gezindheid. Tot tweemaal toe vervoegde de Prins zich aan het logement van de Amsterdamsche gedeputeerden, zonder hen thuis te treffen, daar zij „uyt solliciteeren waeren”, om Hendrick Hudde president te maken. De Amsterdamsche heeren besloten nu zelf audiëntie bij Zijne Hoogheid aan te vragen. Deze audiëntie vond 28 Juli 's morgens om negen uur plaats en niettegenstaande dit kwam de Prins 's middags nog eens aan het logement, om de gedeputeerden te bedanken. Men zou zeggen, dat de Amsterdamsche

1) Zie pag. 167.

heeren zich zeer correct gedragen hadden en dat ook de Prins hun alle eer had bewezen. Bontemantel is echter van een ander gevoelen. Het was tegen zijn advies in, dat de gedeputeerden den Prins bezochten. Wel had deze tweemaal aan hun logement laten vragen, of zij thuis waren, maar dit was slechts „enpassant en voorby rydende geschiet” en de Prins had hun niet de eer bewezen van te voren te laten vragen, wanneer het hun gelegen kwam. Dit beschouwde Bontemantel als een „clynachtinge”. Toen hij zich tegen het voorgestelde bezoek aan den Prins verzette, antwoordde van Vlooswyck: „Willie niet meegaen, soo blyft thuis”.<sup>1)</sup> Groote voldoening zal Bontemantel gevoeld hebben, toen later Burgemeesteren van Amsterdam hem gelijk gaven. Vol trots vertelt hij dan ook, dat zij gezegd hadden, „dat Bontemantel wel had gedaen, contrarie te adviseeren”. Toen de Amsterdamsche gedeputeerden eenigen tijd later bij den Raadpensionaris en diens vader te gast waren, noemde ook De Witt het bezoek aan den Prins een misslag.<sup>2)</sup>

Bontemantel is steeds een getrouw aanhanger van De Witt gebleven, ook toen diens invloed afnam. Toen Pancras hem bij de burgemeestersverkiezing in 1671 wilde overhalen niet op die personen te stemmen, die „van sulcke humeuren syn, dat het landt en deese stadt van een minister werden geregeert, denoteerende den raetpensionares de Witt”, antwoordde Bontemantel hem, dat hij „de maxime van den Raetpensionares hooch estimeerde ende bygevolch gaeren Burgemeesteren soude sien, die met sulcke humeuren overeencomen”.<sup>3)</sup>

Eenmaal heeft Bontemantel het genoegen gesmaakt De Witt in zijn huis te mogen ontvangen. Deze kwam hem vragen zijn invloed aan te wenden, dat de stad Gouda een bewindhebber in de West-Indische Compagnie kreeg. Bontemantel was zelf ook bewindhebber van deze Compagnie en beloofde zijn best te zullen doen.<sup>4)</sup>

Zijn trouw aan De Witt en diens politiek heeft, zooals reeds vermeld is, Bontemantel in 1672 zijn positie gekost. Actief heeft hij daarna niet meer deelgenomen aan de re-

1) Vgl. pag. 146.

2) Vgl. pag. 167.

3) Vgl. De Regeeringe van Amsterdam, dl. II, pag. 156 en 157.

4) Vgl. Idem, dl. I, pag. XLVII.



geering van zijn vaderstad. Zijn belangstelling voor regeeringszaken bleef echter even groot. Nu hij zelf niet meer in de vroedschapsvergaderingen aanwezig kon zijn, trachtte hij door middel van zijn vrienden op de hoogte te blijven van wat er omging. Geregeld vinden wij nog berichten over gebeurtenissen na 1672. Ook in ons handschrift heeft Bontemantel later nog aantekeningen ingevoegd. Een voorbeeld hiervan vinden wij op pag. 129, waar hij ons vertelt, dat Willem III dagelijks in kwaliteit van lid der Ridder-schap in de Statenvergadering van Holland aanwezig was. Waar zulke gevallen nog meer voorkomen, heb ik dit in een noot vermeld.

#### WIJZE DER UITGAVE.

De spelling van Bontemantel heb ik in zijn geheel behouden. De stijl is gebrekkig, zooals van kladnotulen te verwachten valt. Door het aanbrengen van leestee-kens heb ik echter getracht den tekst leesbaar te maken. Inlasschingen heb ik niet aangebracht, omdat ik dat dan bij talloos vele zinnen had moeten doen. De inhoud van de berichten is meestal wel duidelijk; waar dit niet het geval is, heb ik gepoogd, zoo mogelijk, een verklaring te geven in den vorm van een noot. De marginale nota's, die in het handschrift in grooten getale voorkomen, zijn in den druk, ongeacht hun beteekenis, geplaatst onder de aantekeningen, waarbij zij hooren. Door de kleine duidelijke letter springen zij dadelijk in het oog, zoodat verwarring, naar ik meen, uitgesloten is. Aan den rand van de bladzijden heb ik de paginatuur van Bontemantels handschrift vermeld. Deze springt een paar nummers over, waar eenige bladen onbeschreven zijn.

In zijn inleiding op De Regeeringe van Amsterdam<sup>1)</sup> geeft professor Kernkamp algemeene richtlijnen voor een verdere uitgave van Bontemantels geschriften. Ik heb getracht zijn wenken op te volgen en heb dit handschrift in de eerste plaats getoetst aan en aangevuld uit de officieele Statenresolutiën en de andere geschriften van Bontemantel. Belangrijke gegevens vond ik verder vooral in de Resolutiën van den Raad, dl. III, 1, waar Bontemantel onder het opschrift: „Hollantse Besoignes” allerlei meedeelt over de Statenvergadering van 1670. Verder maakte ik gebruik van de

1) Vgl. dl. I, CLXXXI.

briefwisseling der Amsterdamsche gedeputeerden ter dagvaart met Burgemeesteren van hun stad, van het verslag, dat de pensionaris Hop aan het einde van het jaar uitbracht, van de vroedschapsresolutiën van Amsterdam en andere steden en van de verdere gedrukte en ongedrukte stukken, die betrekking hebben op de Statenvergadering van 1670.

Was Bontemantel een figuur geweest, die door zijn invloed en initiatief een stempel gezet had op vele besluiten, zoo zou het mij mogelijk geweest zijn een samenvattend relaas te geven van het behandelde in de Statenvergadering van 1670. Nu echter moet ik een keuze doen uit den overvloed van zijn aantekeningen. Uitvoerig is Bontemantel alleen over binnenlandsche aangelegenheden. Daarom wil ik op enkele hiervan nader ingaan. De berichten over de buitenlandsche politiek zijn zeker van belang, maar komen slechts incidenteel voor, zoodat een uitvoerige beschouwing hierover niet gerechtvaardigd zou zijn. Ik stel mij voor achtereenvolgens te behandelen: de introductie van den Prins van Oranje in den Raad van State; een geschil tusschen Rijnland en Amstelland en de presidentsverkiezing voor het Hof van Holland.

#### DE INTRODUCTIE VAN DEN PRINS VAN ORANJE IN DEN RAAD VAN STATE.

De Statenvergadering van Holland hield zich in het voorjaar van 1670 in hoofdzaak bezig met de introductie van den Prins in den Raad van State. Bij de behandeling hiervan kwam duidelijk aan het licht, dat er in de laatste jaren groote veranderingen hadden plaats gevonden in de Republiek. Wij zouden het jaar 1670 een crisisjaar kunnen noemen, een jaar van groote kentering in de gevoelens van vele regenten. Wij zien, dat er een groeiende oppositie is tegen De Witt, deels voortspruitend uit persoonlijke motieven, deels veroorzaakt door een verschillend inzicht in de politiek. Parallel met het afnemen van de macht van De Witt valt een stijging te constateeren van den invloed van het Oranjehuis. Het best wordt dit getypeerd door het gezegde van den Amsterdamschen burgemeester Valckenier, dat Bontemantel in November 1670 opteckende: „de Prins sal wel vocht werden”.<sup>1)</sup> Dit alles manifesteert zich tij-

1) Vgl. Bontemantel, Resol. Raad, III, 1, fol. 404.

dens de besprekingen over de introductie van den Prins in den Raad van State.

Tot deze introductie hadden de Staten besloten op den 5den Augustus 1667, denzelfden dag, waarop zij ook hun goedkeuring hechtten aan het Eeuwig Edict en het aanstellen van bevelhebbers over het leger. Deze drie resoluties vormen een onafscheidelijk geheel, zooals wij uit het vervolg zullen zien. Daar de laatste resolutie van weinig beteekenis is voor het vervolg, zullen wij deze voorloopig buiten beschouwing laten en eerst nagaan de beteekenis van het Eeuwig Edict en de resolutie aangaande de introductie.

De hoofdgedachte van het Eeuwig Edict was, dat het stadhouderschap en het opperbevel over de militie voortaan niet meer door één en denzelfden persoon konden bekleed worden. In Holland werd bovendien het stadhouderschap voor eeuwig afgeschaft. Om deze voorstellen aannemelijk te maken voor de Oranjegezinde regenten, werd aan het Eeuwig Edict de tweede resolutie vastgekoppeld, waarin bepaald werd: „dat den Heere Prince van Oraigne mede vergunt sal worden sessie in den Raedt van State, omme aldaer geimbueert te mogen werden met de vereyschte kennis van saecken van militie, finantie en politie.” Tevens werd vastgesteld, dat men, zoodra de Prins den leeftijd van 23 jaar bereikt zou hebben, nader zou overleggen om hem het kapitein-generaalschap op te dragen.<sup>1)</sup> Door deze besluiten werd de toekomst van den Prins eenigszins geregeld. Immers, al werd dit niet positief vastgelegd, praktisch werd het kapitein-generaalschap van de Unie voor hem bestemd.

Nieuw waren deze denkbeelden niet. Reeds in December 1650 was in Amsterdam een resolutie aangenomen, waarin het stadhouderschap onvereinigbaar verklaard werd met het kapitein-generaalschap.<sup>2)</sup> Toen 10 jaar later Karel II, tijdens zijn oponthoud in den Haag, zijn neef in de gunst van de Staten aanbeval, hield De Witt hem als toekomstbeeld voor, dat het commandement over de militie te land den Prins bij diens meerderjarigheid vanzelf in den schoot zou vallen.<sup>3)</sup> Tegen een regeling van de toekomst van den Prins had De Witt zich echter steeds gekant. De reden

1) Vgl. Aitzema, Saken van Staet en Oorlogh, dl. IV, pag. 168.

2) Vgl. Wagenaar, Amsterdam, 2de stuk, pag. 572.

3) Vgl. Japikse, Joh. de Witt, pag. 183.



hiervan was, dat hij door de ondervinding geleerd had niets meer te vreezen dan een verbintenis van de Oranje-partij met Engeland.

In 1641 was het huwelijk gesloten tusschen den lateren Willem II en Mary, dochter van Karel I. Het doel, dat Frederik Hendrik met deze alliantie beoogde, was zuiver dynastisch. Hij hoopte door een huwelijk met een koningsdochter het aanzien en de macht van het Oranjehuis in de Republiek te versterken. Karel I van zijn kant verwachtte steun tegen het parlement, niet alleen van den Stadhouder, maar ook van de Staten.<sup>1)</sup> Deze verwachtingen van den Engelschen koning werden slechts ten deele vervuld. Frederik Hendrik steunde hem wel met geld, troepen en ammunitie, maar de Staten waren niet te bewegen partij tegen het parlement te kiezen. Integendeel vond het verzet tegen de autocratie van de Stuarts veel sympathie bij de regenten-klasse. De Staten konden tegenover een kwestie als deze, die door de Oranje-partij tot een politieke partij-kwestie gemaakt werd, niet onbevooroordeeld staan. Zij wilden zich liever niet inlaten met een Stuart, die misschien later de Oranjes tegen hen zou steunen.<sup>2)</sup> Ook het handelsbelang van de Republiek was in strijd met een gewapend optreden tegen Engeland. Hoewel de Oranjepartij onder leiding van Frederik Hendrik en later onder diens zoon aandrang op een oorlog tegen het Engelsche parlement, wist Holland dit door een krachtigen tegenstand te beletten. Tot aan den dood van Willem II was de buitenlandsche politiek van de Republiek verdeeld in zich zelve. De Oranjes wilden met behulp van Frankrijk de Stuarts in hun macht herstellen en de Staten trachtten steeds een oorlog met Engeland te vermijden. Door deze tweeslachtige politiek had de Republiek veel nadeel ondervonden en ook na den dood van Willem II was het wantrouwen van de Engelsche Republiek steeds merkbaar geweest. Het beste bewijs hiervoor is, dat Cromwell de Acte van Seclusie eischte, voordat hij in 1654 vrede met de Republiek wilde sluiten.

Gedurende de jaren 1655 en 1660 had de connectie tusschen het Engelsche vorstenhuis en Oranje geen invloed op de buitenlandsche politiek. Beide waren te veel

1) Vgl. Geyl, Fred. Henry of Orange and King Charles I, Engl. Hist. Review, July 1923.

2) Vgl. Geyl, Willem II en de Stuarts, Gids, April 1923, pag. 65.

gedesorganiseerd, dan dat zij veel invloed konden hebben. Na de restauratie van Karel II kwam er echter verandering in den toestand. De Oranje-partij kon nu steun vinden bij een machtig koning. Niet dat Karel II zich veel bekommerde om het lot van zijn minderjarigen neef, maar de mogelijkheid bestond nu, dat de sterke koning zijn zwakken neef zou helpen om stadhouder te worden, met de bedoeling om hem dan voor zijn eigen plannen te gebruiken. „Een Oranje, die als een vazal van Stuart zou zijn, dat was het nieuwe schrikbeeld, dat De Witt uit de onzalige verbintenis van 1641 zag voortspruiten”.<sup>1)</sup> Het is dan ook volkomen begrijpelijk, dat hij, toen hij in de onderhandelingen met Karel II en den Grooten Keurvorst trachtte den jongen prins in handen te krijgen, bepaalde toezeggingen in zake eventueele latere ambten voor den jeugdigen Oranjeprins zocht te vermijden. Toen overeenstemming omtrent de voorgedij mislukt was, liet De Witt den Prins in arren moede aan zijn buitenlandsche verwanten over, maar besloot nu hem in de Republiek den voet dwars te zetten.<sup>2)</sup> Het voorstel, om den Prins in 1666 Kind van Staat te maken, deed hij dan ook alleen om een onmiddellijke designatie te voorkomen. Een succes was het voor hem, dat hij er, in overleg met de Prinses-Douairière, in slaagde de Engelschgezinden — eenige „quaede menschen”, zooals hij ze noemde — uit de omgeving van den Prins te verwijderen.<sup>3)</sup>

In zijn angst voor een samengaan van Stuart en Oranje, wat tot vernedering van de Republiek zou leiden, werd hij in het zelfde jaar 1666 versterkt door het openbaar worden van de ongeoorloofde briefwisseling van Buat met het Engelsche hof. Buat werd ter dood veroordeeld, maar De Witt beseftte heel goed, dat de Engelsche regeering anderen zou vinden, die bereid waren oppositie tegen de Staten te voeren. Onder den schijn van de belangen van den Prins te bevorderen, benadeelde Karel II in werkelijkheid de Republiek.

In Augustus 1667 werd, zooals wij zagen, voor den Prins het uitzicht geopend op het kapitein-generaalschap van de Unie. Het is duidelijk, dat de voorstellen, hiertoe strekken-

1) Zie Geyl, De moeder van Willem III, Gids, Nov. en Dec. 1927, Febr. en Maart 1928.

2) Vgl. Geyl, De Witt en de Hoogestantspersonagiën, Gids 1928.

3) Vgl. Japikse, Joh. de Witt, pag. 274.

de, niet van De Witt zijn uitgegaan. Zij zijn voortgekomen uit een middenpartij, die veel aanhang vond in Haarlem en Amsterdam. De hoofden van deze partij waren Gaspar Fagel, pensionaris van Haarlem en Gillis Valckenier, burgemeester van Amsterdam. Dezen zagen duidelijk in, dat het onmogelijk zou zijn den Prins op den duur buiten alle ambten te houden en zochten daarom naar een oplossing, waarbij de vrijheid van den Staat gewaarborgd bleef, terwijl tevens de Oranjepartij tevreden werd gesteld. Aanknoopend bij de bovengenoemde Amsterdamsche resolutie van December 1650, stelden zij samen het Eeuwig Edict en de resolutie aangaande de introductie in den Raad van State op. Deze moeten dus beschouwd worden als een poging om de Oranjepartij en de voorstanders van de „vrijheid” bijeen te brengen.

De twee resoluties van den 5 Augustus 1667 beteekenden een groote tegemoetkoming aan de Prinsgezinden. Na den dood van Willem II hadden de Staten van Holland besloten geen stadhouder, noch een kapitein-admiraal-generaal aan te stellen. Behalve Groningen en Drente, die Willem Frederik tot stadhouder kozen, volgden de andere provincies het voorbeeld van Holland. Nu zien wij echter in 1667, dat weliswaar het stadhouderschap in Holland voorgoed werd afgeschaft, maar voor den jongen Prins werd het uitzicht geopend op het kapitein-generaalschap over de militie.

Op de vraag, of hierdoor werkelijk een verzoening bereikt werd, moet evenwel het antwoord ontkennend luiden. Voor de staatsgezinde regenten beteekende het een groote inbreuk op de „ware vrijheid”. De Witt was er dan ook aanvankelijk niet voor te vinden geweest. In 1670 vertelde Fagel aan Bontemantel, dat, toen hij en burgemeester Valckenier in 1666 het „fondament van het Eeuwig Edict gesinnet en geconsipieert” hadden, de Raadpensionaris daar niet aan wilde en dat zij meer dan een jaar doende waren geweest, eer zij hem konden bewegen er zijn goedkeuring aan te hechten.<sup>1)</sup> De reden, dat De Witt zich tenslotte niet langer verzette, vinden wij uitgedrukt in een brief aan den Amsterdamschen regent, Lambertus Reynst, van den 8sten Juli 1667, waarin hij schrijft: „Ick hebbe, hoo- rende eenige cordaete voorslaegen tot conservatie van de vryheydt int regardt van de magistraetsbestellinge, 't ver-

1) Vgl. pag. 141.



geven van ambten en de wet, om alle stadhouderschappen met het oppergesach over de militia in één persoon incompatibel te verklaeren, oock appaentie siende, om die jegenwoordich meede by de swackste leden op 't crachtigste te doen vaststellen ende om onder beneficie van dien de militia oock redelycker wyse bestelt te krygen, my daerjegens niet derven opnoseeren". 1)

Dat De Witt de Oranjepartij zoover tegemoet kwam, sproot dus voort uit twee overwegingen. Blijkbaar achtte hij het noodig, dat de voornaamste principes van de „vrijheid” nog eens door alle leden en voornamelijk door de zwakste bezworen werden. Met de zwakste leden zal hij waarschijnlijk bedoeld hebben de middenpartij in Haarlem en Amsterdam. Het zal den Raadpensionaris niet ontgaan zijn, dat er zich een verandering voltrok in de gevoelens van vele regenten. De tweede reden, waarom De Witt zijn verzet opgaf, was, dat hij alleen op deze manier kans zag om eenige bevelhebbers over het leger benoemd te krijgen. De noodzakelijkheid hiervan was duidelijk aan het licht getreden, nadat in den Munsterschen oorlog de slechte toestand van het landleger gebleken was.

Nadat De Witt eenmaal zijn verzet opgegeven had, ondervond het voorstel ook in de Statenvergadering van Holland geen tegenstand. Toch waren er bij de behandeling van het Eeuwig Edict in de vroedschapsvergaderingen wel stemmen van verzet opgegaan.

Rotterdam was tegen de introductie van den Prins in den Raad van State, „als gevende te groote aenlydinge en verbintnisse”. 2) Ook Dordrecht en Delft hadden bezwaren. Vele leden van de vroedschap hadden liever gezien, dat de introductie uitgesteld werd. Zij stemden tenslotte toe terwille van de verbetering van het leger. 3) Dat ook Valckenier op grond van deze overweging 4) in de vroedschapsvergadering van Amsterdam verklaarde voor het project te zijn, maakt een eenigszins zonderlingen indruk, daar wij immers uit de uitlating van Fagel tegenover Bontemantel weten, dat burgemeester Valckenier met Fagel het

1) Brieven van De Witt, dl. III, pag. 363.

2) Vgl. Resol. Raad, II, 2, fol. 788.

3) Idem fol. 781.

4) Idem fol. 781.

Eeuwig Edict heeft opgesteld. 1) Waarschijnlijk heeft hij meer de meening van De Witt naar voren gebracht dan zijn eigen, om zoo de andere leden gemakkelijker tot instemming te bewegen. Dit was wel noodig. Bontemantel zelf stemde tegen 2) en bij het afleggen van den eed op het Edict deden Bontemantel en Hooft dit al morrende, „de laeste syde by gelegenthyt van tijden ontsweeren”. 3) Reeds eerder had Hooft zijn bezwaren tegen het afleggen van den eed geuit, „want nu een eed te doen, wat over eenige jaaren sal adviseeren, docht hem wat vreemt te weesen en het soo lang soude houde, als de moode was”. 4) Er mocht dan eenige ontevredenheid zijn onder de regenten, werkelijk verzet tegen het afleggen van den eed kwam alleen voor in Edam, waar een oud man zeide: „Ick ben out en doof en kan den eed niet wel hooren en wil liever uytgaen”. 5)

Waren de Staatsgezinden niet erg enthousiast over het Eeuwig Edict, diegenen, die hoopten op een herstel van de Oranjes in al hun waardigheden, waren heftig verontwaardigd. Het vooruitzicht, dat de Prins later wellicht het opperbevel van de militie zou krijgen, kon hen niet verzoenen met de afschaffing van het stadhouderschap. De beoogde verzoening werd niet bereikt en de Oranjepartij werd noodeloos verbitterd.

Nadat in Holland het Eeuwig Edict was aangenomen, werden pogingen in het werk gesteld, om met de andere gewesten tot overeenstemming te komen. Na korten tijd hechtten Utrecht, Gelderland en Overijsel hun goedkeuring aan het ontwerp-harmonie, maar de drie overige gewesten bleven halsstarrig weigeren. Zeeland vooral verzette zich tegen de bepaling, dat nooit een kapitein-generaal van de Unie stadhouder zou mogen worden, zijn of blijven van één of meer provinciën. Het meende, dat dit op een algeheele vernietiging van het stadhouderschap, althans op uitsluiting van den Prins zou neerkomen. Tevergeefs zonden de Staten van Holland in 1668 een bezending naar Zeeland, Friesland en Stad en Lande, om deze over te halen zich aan te sluiten bij het ontwerp-harmonie. Deze toestand

1) Vgl. pag. XV en pag. 141.

2) Vgl. Resol. Raad, dl. II, 2, fol. 781.

3) Idem fol. 851.

4) Idem fol. 780.

5) Aitzema, a.w., dl. IV, pag. 169.

duurde voort tot 1670, toen eindelijk de drie weigerachtige provinciën hun verzet opgaven, naar zij zeiden, terwille van de eensgezindheid onder de bondgenooten, maar in werkelijkheid op aandringen van den Prins, die inzag, dat langer tegenstand niets zou baten en alleen de introductie vertragen. Den 25sten Maart deelden de drie provinciën hun besluit mee in de Staten-Generaal en drongen er op aan, dat de introductie nu zonder uitstel plaats zou vinden.

Inderdaad stond nu niets meer aan de introductie in den weg en reeds wilden de Gedeputeerden ter Generaliteit tot conclusie komen, toen een deputatie uit de Staten van Holland in de vergadering van Hare Hoog Mog. verscheen, en den wensch te kennen gaf, dat eerst de retroacta nagezien zouden worden, om na te gaan op welke wijze de introductie plaats moest vinden en welke plaats men den Prins zou aanwijzen. Tenslotte, en dit was het belangrijkste, of men den Prins zitting zou verleenen met een stem en zoo ja, van hoedanigen aard deze zou zijn.<sup>1)</sup>

De Gedeputeerden van de andere gewesten namen dit uitstel zeer kwalijk. Zij wezen er op, dat de introductie reeds in 1667 behandeld was. Een nieuwe behandeling was dus onnoodig. Zij konden ook niet begrijpen, dat Holland hierop aandrong, daar het initiatief tot het introducereen van den Prins immers door dit gewest genomen was. Wilde Holland de zaak op de lange baan schuiven? zoo vroegen zij.

„Nae lange contestatie” zoo vertelt Bontemantel, die zelf deel uit maakte van de deputatie uit de Staten van Holland, „quam de Raetpensionaris ter Generaliteit, waerop het scheen, dat alle de gemoederen wat omsaegen en bedaerden.<sup>2)</sup> Zoo geschiedde het, dat, terwijl zes provinciën aandrongen op conclusie, deze werd uitgesteld, totdat de retroacta zouden zijn nagezien.

Den volgenden dag reeds vroegen de Staten van Holland het advies van de Hollandsche gedeputeerden in den Raad van State. Dit waren Van Seventer uit de Edelen, Glas uit Enkhuizen en de secretaris Slingeland. Na gewezen te hebben op de verplichtingen, die voortvloeiden uit de resolutie van Augustus 1667, gaven dezen een overzicht, hoe de introductie van Frederik Hendrik en Willem II zich had

1) Vgl. pag. 41.

2) Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 279.



toege dragen. Beiden hadden zitting gehad als Raad met een concluderende stem. Daar het hun nog niet duidelijk voor oogen stond, wat zij moesten adviseeren, wilden zij over deze zaak hun gedachten nog eens laten gaan.

27 Maart vond opnieuw een bespreking plaats. Veel licht hadden de drie Hollandsche leden van den Raad van State echter niet uit de retroacta gekregen en daarom beperkten zij zich tot het geven van eenige beschouwingen. 1) Dat de Prins geïntroduceerd moest worden, stond vast, meenden zij. De moeilijkheid bestond hierin, dat hij niet, zooals de andere leden van den Raad van State, uit één der provinciën gecommiteerd zou worden, maar zitting zou krijgen als een gecommiteerde uit de Generaliteit, dus uit alle provinciën tezamen. Drie kwesties bleven, volgens hen, te bespreken en wel de wijze van introductie, de plaats, die men den Prins zou aanwijzen en de stem. Mocht er besloten worden den Prins zitting te verleenen met een stem, zoo stond nog te overwegen, of deze adviseerend, dan wel concluderend zou zijn. Hierover moesten de Staten van Holland dus delibereeren.

De Edelen, die het eerst hun stem moesten uitbrengen, trokken zich terug in één der zijvertrekken en beraadslaagden ongeveer een uur, voordat zij terug kwamen, om hun advies uit te brengen. 2) Hun eenparig gevoelen was, dat zij door hun woord gebonden waren den Prins zitting in den Raad van State te geven. Wat betreft de sessie, hierover waren zij van meening, dat de stoel met de armen, die aan het hoofd van de tafel stond en vroeger gebruikt werd door den gouverneur-generaal — Leicester — en later door de stadhouders, weggenomen moest worden. Aan den Prins zou aangewezen moeten worden één der fluweelen stoelen, zonder armen, die geplaatst moest worden boven den zetel van den Gelderschen afgevaardigde. Dit was de eerste zetel aan de zijde der tafel. Zij motiveerden dit laatste, door er op te wijzen, dat de Prins moest worden beschouwd als een gecommiteerde uit alle provinciën en dus niet geplaatst kon worden tusschen de andere gecommiteerden in. Evenmin kon men hem plaatsen aan het einde van de tafel. Over het derde punt, de stem, zouden zij spreken naar hun gemoed.

---

1) Vgl. pag. 51.

2) Vgl. pag. 52 en Resol. Raad, III, 1, fol. 281 sqq.

Overwegende, dat den Prins zitting verleend zou worden om te hooren, te zien en te leeren, waren zij van oordeel, dat hem niet meer dan een prealabele, adviseerende stem moest worden toegestaan en wel om vier redenen.

Van de 12 leden, die zitting hadden in den Raad van State, benoemde Holland er drie en Zeeland twee. Terwijl de Hollandsche gecommitteerden geregeld door andere vervangen werden, hadden de Zeeuwsche afgevaardigden zitting voor hun leven. Hierdoor hadden dezen uit den aard der zaak meer invloed dan hun Hollandsche collega's. Gezien den grooten invloed, welken de Prins in de provincie Zeeland bezat als Eerste Edele, vreesde men, dat, wanneer hij een concludeerende stem kreeg, Zeeland praktisch over drie stemmen in den Raad van State zou kunnen beschikken en zoo meer invloed zou kunnen uitoefenen dan Holland. En dat, terwijl Holland meer dan de helft opbracht van alle belastingen van de Republiek.

Dat Zeeland meer invloed zou kunnen uitoefenen dan Holland, vinden wij steeds weer als bezwaar aangehaald door de tegenstanders van een concludeerende stem. Ook De Witt gebruikt dit als argument.

De tweede reden was, dat de Oranjes veel bezittingen hadden in de Generaliteitslanden, waarvoor zij echter nooit lasten betaald hadden, alhoewel hiertoe dikwijls een verzoek tot hen gericht was. Wanneer nu de Prins een concludeerende stem kreeg in den Raad van State, die het beheer voerde over de Generaliteitslanden, voorzagen zij, dat er in de toekomst nooit belastingen zouden geheven kunnen worden uit de domeinen der Oranjes, „soodat” zoo voegden zij er hatelijk aan toe, „syn goederen sonder lasten, door de kosten van den Staet werden beschermt”.<sup>1)</sup>

Ten derde werd gewezen op zijn verwantschap met het Engelsche vorstehuis en den keurvorst van Brandenburg. Aan den laatste behoorden vele frontiersteden, waarin door de Republiek garnizoenen waren gelegd.

In zaken, rakende deze kwesties, mocht de Prins geen invloed hebben, meenden zij, dus konden zij hem ook geen concludeerende stem toestaan.

Op het eerste gezicht lijkt deze beperking wat gezocht. In het 29ste artikel van de instructie van den Raad van

1) Resol. Raad, III, 1, fol. 282.



State was immers vastgesteld, dat een Raad zich van stemmen moest onthouden in aangelegenheden, waarbij bloedverwanten, hem tot in den vierden graad bestaande, waren geïnteresseerd. Het was echter duidelijk, dat dit artikel onmogelijk zou zijn toe te passen op den Prins van Oranje, daar deze dan vrijwel van alle besprekingen over de buitenlandsche politiek uitgesloten zou zijn. Toch wilden de Edelen blijkbaar den invloed van den Prins in deze zaken zooveel mogelijk uitschakelen. Bedenken wij nu, dat De Witt pensionaris der Edelen was, dan wordt het ons duidelijk, wat hiervan de oorzaak was. Zijn politiek ten opzichte van het Oranjehuis werd, zooals wij zagen, beheerscht door de vrees, dat de Oranjes tot vazal van de Stuarts zouden worden. Het advies der Edelen draagt hier duidelijk de sporen van.

De vierde reden, waarom de Edelen tegen een concluderende stem waren, kunnen wij beschouwen als een samenvatting van de voorgaande. „Dat groot en in aensien is en daerom, stemme hebbende, ydereen soude hem toestemme en soo meest voocht weesen; en sal noch met syn prealable stem al te veel authorityt hebben”. 1) Angst dus voor te groote macht van den Prins. Hierin stonden zij niet alleen. Vele leden deelden hun gevoelen.

Na de Edelen brachten de steden hun advies uit. Uitvoerig vermeldt Bontemantel het advies van de verschillende leden. Dordrecht wees er op, dat er sedert het aannemen van het Eeuwig Edict en de daarmee samenhangende resoluties groote veranderingen hadden plaats gevonden. De invloed van den Prins was in vele provincies aanmerkelijk gestegen, vooral in Zeeland, waar hij Eerste Edele was geworden. Daar de omstandigheden sedert 1667 zoo sterk gewijzigd waren, had men het recht veranderingen aan te brengen in de beslissingen, die men toen genomen had, meende de stad. Men behoorde de introductie geheel van de hand te wijzen en zoo dit onmogelijk was, dan moest de autoriteit van den Prins zooveel mogelijk besnoeid worden. Men moest hem dan ook in het geheel geen stem toekennen. Immers reeds door een praeadvies zou de Prins te grooten invloed hebben op de andere Raden, die hem zouden ontzien, vanwege de groote autoriteit, welke hij in de

1) Vgl. pag. 52.

verschillende provinciën bezat. Daarom wilde de stad hem alleen zitting geven, om te hooren en te zien. Ook wenschte Dordrecht, dat, zoodra de Prins een militair ambt zou gaan bekleeden, de „sessie” in den Raad van State een einde zou nemen.

Meer beperkingen dan de Edelen en Dordrecht aan de introductie wilden verbinden, zou men moeilijk kunnen bedenken. Zoo gevoelde ook Fagel het, die het advies van de stad Haarlem uitbracht. Haarlem wilde den Prins geen zitting in den Raad van State geven „als een pampiere mannetje, of schildery, maer als een heer”.<sup>1)</sup> Wat betreft de manier van introductie en de sessie, hierin kon de stad zich wel vereenigen met de Edelen, maar overigens waren zij van een geheel ander gevoelen. Stuk voor stuk weerlegde Fagel de argumenten van de Edelen. Juist omdat de Prins veel goederen in de Republiek bezat, kon van hem trouw verwacht worden en omdat hij bemind was en groote autoriteit bezat, zou hij deze kunnen aanwenden ten voordeele van de Republiek en van Holland in het bijzonder. Ook het bezwaar, dat de Prins geallieerd was met buitenlandsche vorsten, kon hij niet deelen. Integendeel, hierin zag hij juist een voordeel. Dit laatste kenteekent de verhouding tusschen de Staatsgezinde regenten en de Oranjepartij. Met „buitenlandsche vorsten” doelde Fagel vooral op Karel II. De connectie van Oranje en Stuart achtten de eersten een groot gevaar, terwijl de laatsten van uit Engeland het heil voor Oranje en voor de Republiek verwachtten. Tenslotte verklaarde Fagel niet beter te weten, of het was altijd de bedoeling geweest, dat de Prins, als een Raad, vanwege al de provinciën zitting in den Raad van State zou krijgen met een concluderende stem.

In dit laatste werd Haarlem gesteund door Leiden en Enkhuizen. De gedeputeerden van deze twee steden meenden overigens, dat het weinig of geen verschil zou uitmaken, of de Prins zitting kreeg met een adviseerende of een concluderende stem. Deze bewering lijkt mij wel wat overdreven. Had de Prins een concluderende stem, dan was zijn rechtspositie veel sterker, dan wanneer hij slechts een adviseerende stem had. Ook werd in het eerste geval zijn stem meegeteld bij het opnemen der stemmen. In zooverre

1) Vgl. pag. 53 en Resol. Raad, III, 1, fol. 284.

hadden Leiden en Enkhuizen gelijk, dat 's Prinsen invloed in ieder geval aanmerkelijk zou stijgen, onverschillig of hij nu een concludeerende of een adviseerende stem kreeg. En juist die machtsversterking van den Prins wilden de Staatsgezinde regenten voorkomen en dit streven blijkt ons ook weer uit het advies van Rotterdam. De stad was in 1667 reeds tegen de introductie geweest, omdat men hierdoor te veel verbintenissen op zich nam tegenover den Prins. De pensionaris De Groot zei nu dan ook: „dat wenste te weesen in de oude vryhyt”.<sup>1)</sup> Daar men echter woord moest houden, sloot de stad zich aan bij het advies van Dordrecht.

De gedeputeerden van Amsterdam hielden een slag om den arm. Zij drongen aan op eensgezindheid en verklaarden, bij ontstentenis daarvan, nadere bevelen van hun principalen te willen afwachten.

Zoals wij zien, was men nog ver van eenstemmigheid verwijderd. Over de twee eerste punten, de introductie en de sessie, bestond vrijwel geen verschil van meening, maar over het laatste punt, de stem, liepen de meeningen belangrijk uiteen. Eenige leden waren voor een concludeerende stem, anderen voor een adviseerende, terwijl Dordrecht en Rotterdam den Prins alleen zitting wilden verleenen, om te hooren en te zien. De Staten van Holland waren dus niet tot een conclusie gekomen en daar zij verklaarden, niet te kunen gedoogen, dat over deze kwestie in de Staten-Generaal met meerderheid van stemmen beslist werd, kon ook ter Generaliteit geen conclusie genomen worden.<sup>2)</sup>

Door de Staten-Generaal werd 28 Maart ook een commissie benoemd om advies uit te brengen over de introductie van den Prins.<sup>3)</sup> Deze commissie was samengesteld uit eenige gedeputeerden uit de Staten-Generaal, aangevuld met eenige leden uit den Raad van State. Het advies van deze commissie, waarin ook Johan de Witt zitting had, kwam wat betreft de twee eerste punten — de introductie en de sessie — overeen met dat, waarover reeds in de Staten van Holland overeenstemming bereikt was. Aangaande het derde punt — de stem, welke den Prins zou

1) Vgl. pag. 54 en Resol. Raad, III, 1, fol. 285.

2) Vgl. Resol. Holland 28 Maart 1670.

3) Vgl. idem.



verleend worden — hierover bestond geen eenstemmigheid bij de leden. Uit een brief van de Utrechtsche gedeputeerden ter Generaliteit, geschreven aan de Staten van hun gewest, blijkt, dat De Witt, gesteund door de gecommiteerden uit den Raad van State en de Hollandsche gecommiteerden, zich voor een adviseerende stem had uitgesproken. De gecommiteerden uit de overige gewesten waren echter voor een concludeerende stem geweest.<sup>1)</sup>

De Raad van State, die ook over deze zaak vergaderd had, sprak zich uit voor een adviseerende stem.<sup>2)</sup>

Uit het vervolg zullen wij nu zien, dat het streven van De Witt er op gericht is, de Staten-Generaal tot een gelijke conclusie te brengen, als waartoe ook de Staten van Holland zouden komen. Deze zou, naar het scheen, uitvallen voor een adviseerende stem.

De meerderheid in de Staten-Generaal was echter voor een concludeerende stem. Dit bleek, toen deze kwestie 31 Maart in stemming gebracht werd. Zeeland, Utrecht en Gelderland verklaarden zich voor een concludeerende stem, terwijl Groningen en Overijsel nader last van hun principalen wilden afwachten, omdat Holland verklaarde ongelast te zijn en er dus toch geen beslissing genomen kon worden. De gedeputeerden van Friesland vertrouwden, dat de bedoeling van hun principalen was, dat den Prins een concludeerende stem zou vergund worden, maar nu Overijsel en Groningen de beslissing van hun principalen wilden afwachten, besloten ook zij hiertoe. Wanneer de Staten van Holland niet te kennen gegeven hadden, dat zij in deze zaak geen besluit met meerderheid van stemmen zouden gedoogen, dan hadden de Staten-Generaal besloten den Prins te introduceeren met een concludeerende stem.

De Prins had dit, zooals de Wicquefort ons mededeelt, ook stellig verwacht. Hij zou zelfs aan eenige van zijn vertrouwden gezegd hebben, dat hij dien dag of nooit zitting zou nemen in den Raad van State.<sup>3)</sup> De stemming in de Staten-Generaal was hier echter niet gunstig voor, zooals

1) Ingekomen stukken bij de Staten van Utrecht 1670.

2) Extract uit de Resol. Raad van State, bijgevoegd bij den beschrijvingsbrief voor de vergadering der Staten van Holland, 16 April 1670.

3) Vgl. De Wicquefort: *Histoire des Provinces Unies etc.*, dl. IV, pag. 127.

duidelijk blijkt uit het gezegde van een Geldersch afgevaardigde, die bekend stond als een aanhanger van den Prins. Deze zeide, dat wanneer de meerderheid den Prins in den Raad van State zou brengen, de minderheid hem er uit zou doen gaan. 1) Totdat de Staten van Holland, welke op reces waren gegaan, teruggekomen waren, kon dus geen beslissing genomen worden.

Onderwijl had de Raadpensionaris tijd, om de verschillende gewesten tot eenstemmigheid te brengen over het verlenen van een adviseerende stem. De Witt trachtte dit te bereiken, door de andere gewesten te bewegen zich aan te sluiten bij het advies der commissarissen van de Staten van Holland. Met de resultaten, die hij hierdoor verwierf, trachtte hij daarna die leden van de Staten van Holland, welke zich hadden uitgesproken voor een concludeerende stem, te bewegen zich te vergenoegen met een adviseerende stem en zich aan te sluiten bij de meerderheid. Met het ten uitvoer brengen van dit plan zien wij hem dan ook spoedig aan het werk gaan.

30 Maart schreef De Witt een brief aan Van Weede van Dykveld, 2) geëligeerde in de Staten van Utrecht, waarin hij hem er op wees, wat de gevolgen zouden zijn, wanneer de Prins met een concludeerende stem zitting kreeg in den Raad van State. Evenals de Edelen legt ook De Witt er sterk den nadruk op dat, terwijl Utrecht slechts één stem had in den Raad van State, Zeeland er over drie zou kunnen beschikken. Gezien den invloed, dien de stem van den Prins had en het feit, dat de Zeeuwsche heeren, in tegenstelling met de Hollandsche gedeputeerden, zitting hadden voor hun leven, zou Zeeland zelfs over meer invloed beschikken, dan Holland en — maar dit schreef De Witt niet — over zeker driemaal zoo veel invloed als Utrecht. De Witt was dan ook verbaasd over de houding van den Utrechtschen gedeputeerde Van Amerongen, die zich met de gedeputeerden van Zeeland de „alleryverichste” betoond had, om den Prins een concludeerende stem te geven. Tevens drong De Witt er op aan, dat er met spoed beraadslaagd zou worden, „alsoo jegenwoordich de importante saeck by Hollandt alleen werd gesustineert, ende dat onfeylbaerlyck in de pro-

1) Vgl. De Wicquefort, a.w. pag. 128.

2) Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 29.



vintien van Overysel ende van Stadt en Lande de ernst, die by de heeren Gedeputeerden van Utrecht betoont werd, om Syne Hoocheit eene concluderende stemme als boven te doen hebben, overgeschreven wordende, aldaer van bysondere naedruk sal wesen". De Witt beoogde dus met dezen brief de Staten van Utrecht te bewegen het uitgebrachte advies te herroepen en zich voor een adviseerende stem te verklaren. Ten overvloede ging een vrijwel gelijk-luidend schrijven aan den heer Van Raesfelt tot Twickeloo, Drost in Twente.

Door dezen brief aan Dykveld werd het gewenschte resultaat bereikt. 24 Maart (st. v.) zond de stad Utrecht een missive aan de Utrechtsche gedeputeerden ter Generaliteit, waarin zij haar misnoegen uitsprak, dat deze heeren advies hadden uitgebracht, zonder van te voren overleg met hun principalen gepleegd te hebben. Tevens werd hun gelast zich niet verder met deze zaak in te laten, „sonder hiertoe expresse ordre van de heeren Staaten deser provincie te hebben ontfangen”.<sup>1)</sup> Ook de Geëligeerden zonden een missive aan de gedeputeerden ter Generaliteit met een vrijwel gelijkkluidenden inhoud.<sup>2)</sup> Voorloopig trok de provincie Utrecht haar advies, dat voor een concluderende stem was geweest, terug.

Nu moest De Witt nog bereiken, dat de Staten van dit gewest zich staatsgewijze conformeerden met het advies van de commissarissen van de Staten van Holland. In een schrijven van 10 April verzocht De Witt zijn neef, Nicolaas Vivien, hiertoe al zijn invloed aan te wenden bij zijn goede vrienden in Utrecht, daar het „een seer goede saecke van sonderlinge operatie soude syn”, als dit geschiedde vóór de bijeenkomst van de Staten van Hollant.<sup>3)</sup>

Ook in Zeeland deed De Witt een poging, om een verandering van het provinciaal advies te bewerken. 11 April schreef hij aan zijn Zeeuwschen collega, Pieter de Huybert: „Den grooten yver, die de heeren van Zeelandt ende naementlyck den heere Van Stavenisse in de particuliere conferentie betoont heeft, om den heere Prince van Oraigne

1) Voor een copie van deze missive, vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 295.

2) Idem fol. 297.

3) Brieven van De Witt, IV, pag. 36.

in den Raadt van State te doen hebben eene concludeerende stemme, heeft myns oordeels die saecke by de andere provincien meerder terugge als voorwaerts gesett ende indien Syne Hoocheit sich niet en laat disponeeren, om by provisie op eene adviserende stemme in den Raedt in te treden, soo sie ick tegemoet, dat diegene, die hem sulx aenraden, hem over het paerdt gesett sullen hebben." 1) Klaarblijkelijk beoogde De Witt met dezen brief ongerustheid bij de Zeeuwsche heeren te verwekken en hen tot toegeven te bewegen, uit angst dat, wanneer zij zich al te vasthoudend betoonden op dit punt, de geheele introductie wel eens mis kon loopen. Veel resultaat viel van dit schrijven niet te verwachten, daar de inhoud van den brief allerminst in overeenstemming was met de waarheid. Bovendien was Zeeland niet geneigd tot toegeven, zooals uit het vervolg zal blijken.

Niettemin had De Witt vrij veel succes met zijn bemoeiingen, om de gewesten er toe te brengen zich uit te spreken voor een adviseerende stem. Kort nadat de Staten van Holland op reces waren gegaan, vervoegden gedeputeerden uit alle provincien, behalve Zeeland, zich bij den Prins en rieden hem met grooten nadruk aan, zich te vergenoegen met een adviseerende stem. 2) Dit bleef natuurlijk zonder eenig resultaat.

Met de resultaten, die hij bereikt had, trachtte De Witt nu de leden van de Staten van Holland tot een harmonie te brengen. 1 April ging een missive af aan burgemeesteren en regeerders van alle stemmende steden van Holland, waarin de Raadspensionaris dezen op de hoogte bracht van het advies, dat de commissie, aangesteld door de Staten-Generaal, had uitgebracht. 3) Tevens gaf hij hun een verslag van het bezoek, dat de gedeputeerden van alle provinciën, behalve Zeeland, bij den Prins hadden afgelegd. Door hier zoo met nadruk op te wijzen, bereikte De Witt, dat de tegenstanders van een concludeerende stem versterkt werden in hun gevoelens, nu de kans op overeenstemming

1) Vgl. Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 37.

2) Vgl. pag. 81 en Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 30.

3) Idem pag. 29. De extracten uit de Resol. Staten-Generaal en den Raad van State zijn gedrukt als bijdrage bij den beschrijvingsbrief van de Staten van Holland.

met de andere gewesten zoo groot scheen. De voorstanders echter, die zich nu van den steun der overige gewesten beroofd zagen, zouden gemakkelijker overgehaald kunnen worden, om hun verzet te laten varen. Het zelfde doel beoogde De Witt, toen hij 28 April aan alle leden van de Staten van Holland een copie van de missive van de stad Utrecht aan haar gedeputeerden ter Generaliteit toezond met een begeleidend schrijven, waarin hij meedeelde, dat ook de Geëligeerden een gelijken brief aan de gedeputeerden gezonden hadden. Gezien het belang van deze zaak, meende De Witt dit aan de leden mee te moeten deelen. 1)

Het sprak van zelf, dat De Witt bij zijn pogingen, om de Staten van Holland tot eenparigheid te brengen, zou stuiten op tegenstand van Haarlem. Zooals wij reeds zagen, had deze stad, bij monde van Fagel, zich krachtig uitgesproken voor een concludeerende stem. Haarlem had „veel spel” gemaakt in de vergadering en had besloten aan de principalen te rapporteeren. 2) De Witt trachtte nu invloed uit te oefenen op de beslissing, die de vroedschap van Haarlem over de introductie zou nemen. Hiertoe zond hij 1 April aan Fagel dezelfde missives, die hij aan de burgemeesters en regeerders van de stemmende steden gezonden had. 3) In den begeleidenden brief, doet hij een beroep op Fagels „lieffde tot eenigheid” en verzoekt hem „de saecke bij de heeren borgemeesteren ende vroedschappen tot alle moderatie te dirigeeren”. Daarna bespreekt hij het dreigement van Haarlem, om zich niet meer gebonden te achten aan het Eeuwig Edict, wanneer de Prins geen zitting zou krijgen met een concludeerende stem.

Uit dezen brief blijkt dus, dat de Haarlemsche gedeputeerden deze bedreiging geuit hebben. Bontemantel, die steeds zeer nauwkeurig alles, wat hij hoorde, opschreef, en zeker een zoo belangrijke uiting niet zou vergeten, vermeldt niet, dat dit in de Staten vergadering van 27 Maart gezegd is. De Haarlemsche afgevaardigden hebben toen alleen verklaard: „Weeten niet beeter of de intentie is ge-

1) Een copie van dit schrijven en van de missive van de Vroedschap van Utrecht is te vinden in Resol. Raad III, 1, fol. 295 sqq. en in Bontemantels Civiele en Judicieele Aanteekeningen, I, fol. 639.

2) Vgl. pag. 56.

3) Vgl. Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 33.



weest, als een Raet wegens de provincien in den Raet soude weesen. Sullen de inclinatie der leden van Holland en der provincien rapporteeren aen haeren principaelen, om haer te laeten een vrye deliberatie". 1) Toen de Staten van Holland besloten, dat ter Generaliteit over deze kwestie niet met meerderheid van stemmen beslist mocht worden, had Haarlem laten aanteekenen, niet te hebben geadviseerd. 2) Een duidelijk uitgedrukte verklaring, dat men zich niet meer gebonden zou achten aan het Eeuwig Edict vinden wij hier dus niet. In zijn annotatie op den brief van De Witt aan Fagel wijst Dr. Japikse op deze onduidelijkheid en vervolgt: „lezen wij dit goed, dan beteekent dit het volgende: „Haarlem zelf weigerde op dit punt te adviseeren, omdat het een concludeerende stem als vanzelfsprekend beschouwde; zou echter de gezindheid der Hollandsche leden aan de principalen rapporteeren en dezen een praeadvies geven, om geheel vrij te handelen in hun deliberationen, m.a.w. zonder zich gebonden te houden aan het Eeuwig Edict". 3) Het is wel mogelijk, dat Fagel dit bedoeld heeft, maar dan heeft hij zich wel met een voor hem merkwaardige vaagheid uitgedrukt. Mogelijk heeft De Witt het buiten de Statenvergadering op een minder dubbelzinnige wijze van de Haarlemsche gedeputeerden gehoord.

Hoe dit ook zijn moge, deze opvatting bestond bij de afgevaardigden van Haarlem en werd met een onmiskenbare duidelijkheid geuit in de Statenvergadering van den 19den April en den 16den Mei. Bij deze gelegenheid verklaarde Haarlem zich voor eene concludeerende stem en voegde er aan toe: „soo sulx niet wort gepresteert volgens de intentie van de resolutie 5 Aug. 1667, dat oock de resolutie op de selfde tyt genomen van en wegens het stadthouderschap oock houden voor gerejecteert". 4)

In zijn brief aan Fagel bestrijdt De Witt het recht van de stad, om zich niet meer gehouden te achten aan het Eeuwig Edict. Wanneer, zoo schrijft hij, twee partijen een contract aangegaan zijn en een der twee contractanten een andere interpretatie aan het contract geeft als de andere, zoo heeft hij niet het recht het contract ongeldig te verkla-

1) Vgl. pag. 54.

2) Vgl. pag. 56 en Resol. Holland 28 Maart 1670.

3) Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 34.

4) Vgl. pag. 78 en 116.

ren, maar hun geschil moet dan aan een rechter onderworpen worden. Daar in dit geval geen rechter benoemd kan worden, zoo moet de meening van de meerderheid doorslaggevend zijn. Temeer, daar allen tezamen bewilligd hebben in het vaststellen van dwangmiddelen, om weigerachtige leden tot naleving van het contract te brengen.

Voordat ik mijn relaas van het verloop der zaak vervolg, wil ik eerst de vraag behandelen, of men in 1667 de bedoeling gehad heeft den Prins met een adviseerende stem of met een concludeerende stem zitting te verleenen in den Raad van State. De tegenstanders van een concludeerende stem beriepen zich op den tekst van de resolutie, die de introductie in den Raad van State in uitzicht stelde. Deze luidde: „dat den Heer Prince van Oraigne meede vergunt sal worden sessie in den Raedt van State, om aldaar geimbueert te mogen werden met de vereyschte kennis van saecken van militie, finantie en policie”.<sup>1)</sup> Het doel van de introductie was blijkbaar om den Prins kennis van 's lands zaken bij te brengen. Over het verleenen van een stem werd in het geheel niet gesproken. Aangezien men niet door den tekst der resolutie van 5 Augustus 1667 gebonden was in de beslissing over het al of niet verleenen van een stem en den aard daarvan, konden de leden dus zeggen, dat zij hierin volkomen vrij waren en dat de deliberatie hierover een geheel nieuwe deliberatie was. Lijnrecht hiertegenover staat de verklaring van Fagel, dat het in 1667 de intentie was geweest den Prins een concludeerende stem te verleenen. Volgens Haarlem was men dus in deze kwestie gebonden door een onderlinge afspraak, al was deze dan niet uitdrukkelijk vastgelegd. Daar Fagel, zooals we gezien hebben, zelf het Eeuwig Edict mede had geconcipieerd, legt zijn bewering een groot gewicht in de schaal. Hij versterkte deze aanmerkelijk door te zeggen, dat men er, toen hij in April 1669 in Zeeland onderhandelde, om deze provincie te bewegen zich aan te sluiten bij de acte van Harmonie, van uitgegaan was, dat de Prins een concludeerende stem zou krijgen in den Raad van State.<sup>2)</sup>

Gaan wij nu na, of er nog meer gegevens te vinden zijn, waardoor Fagels opvatting gesteund wordt.

1) Secr. Resol. Holland 2 Juli 1667.

2) Vgl. pag. 78.



De Wicquefort deelt ons mee, dat de Raadpensionaris zelf indertijd tot den Prins gezegd had, dat hij geloofde, dat men Zijne Hoogheid een concludeerende stem zou vergunnen. Dit was de persoonlijke meening van De Witt, maar hij was er van overtuigd, dat dit ook de bedoeling was van zijn meesters de Staten. <sup>1)</sup>

In de Statenvergadering van 23 Mei verklaarde Valckenier, die, zooals we reeds zagen, met Fagel het Eeuwig Edict had opgesteld, dat hij, toen hij gecommiteerd was naar Friesland en Groningen, om deze provincies te bewegen hun instemming te betuigen aan de Acte van Harmonie, ook van meening was geweest, dat het de bedoeling was den Prins zitting in den Raad van State te verleenen met een concludeerende stem. <sup>2)</sup>

Dat men bij de onderhandelingen met de andere provinciën hiervan inderdaad is uitgegaan, wordt m.i. bewezen door het feit, dat, toen deze kwestie voor de eerste maal in de Staten-Generaal in behandeling kwam, alle gewesten behalve Holland bereid waren den Prins een concludeerende stem toe te staan. Ten slotte, toen de gedeputeerden van Gelderland 13 Mei hun provinciaal advies ter Generaliteit inbrachten, waarbij zij den Prins een concludeerende stem vergunden, legden zij er den nadruk op, „dat sulx is geweest de intentie in December 1667 der commissarissen van Holland” <sup>3)</sup> Het komt mij overigens zeer onwaarschijnlijk voor, dat Zeeland, Friesland en Groningen ooit hun instemming met de Acte van Harmonie betuigd zouden hebben, zoo aan den Prins slechts een adviseerende stem zou zijn toebedacht.

Op grond van het bovenstaande meen ik dan ook te mogen zeggen, dat het inderdaad de bedoeling is geweest den Prins in den Raad van State te introducereen met een concludeerende stem. Dat De Witt en met hem vele leden van opinie veranderd waren, vindt zijn oorzaak in de veranderde omstandigheden. Immers sinds de Prins Eerste Edele in Zeeland was geworden, had hij belangrijk meer macht dan in 1667 bij het aannemen van de resolutie, die hem uitzicht gaf op den Raad van State. De Wicquefort

1) Vgl. De Wicquefort, a.w., dl. IV, pag. 135.

2) Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 341.

3) Vgl. pag. 105.

geeft dit ook als reden op, waarom de Raadpensionaris van inzicht veranderd was.<sup>1)</sup>

In zijn brief wees De Witt er Fagel op, dat vele leden van een ander gevoelen waren dan de heeren van Haarlem. Deze leden werden versterkt in hun meening, doordat zij voorzagen, dat de andere gewesten niet veel bezwaren zouden maken, wanneer Holland zich voor een adviseerende stem uitsprak. Deze laatste passage uit den brief van 1 April is weer kennelijk bedoeld, om de houding van Haarlem minder zeker te maken. Veel effect had het schrijven van De Witt niet. Het antwoord van Fagel is verloren gegaan, maar uit een tweede missive van De Witt aan den Haarlemschen pensionaris, geschreven 12 April, blijkt, dat deze geantwoord heeft, dat hij de opinie van De Witt niet kon deelen.<sup>2)</sup> De Witt zag nu blijkbaar in, dat Haarlem vast besloten was niet toe te geven en stelde daarom aan Fagel een compromis voor, waarbij de Prins zitting zou krijgen in den Raad van State, voorloopig met een adviseerende stem, of praeadvies, totdat de bondgenooten het over deze kwestie eens zouden zijn. Bij deze regeling, meende De Witt, zou de Prins het voordeel hebben, dat men hem gemakkelijker een concludeerende stem zou verleenen, wanneer hij eenmaal zitting had, dan wanneer hij geheel buiten den Raad van State stond. Uit dit voorstel blijkt duidelijk het streven van De Witt om den invloed van Oranje in de Republiek zoo gering mogelijk te houden. Fagel zal wel bezwaren gehad hebben, om dezen wissel op de toekomst te accepteren. Merkwaardig is ook het einde van dezen brief. De Witt deelt Fagel hierin mee, dat Jacob van Coevorden tot Stoevelaar, gedeputeerde van Overijsel ter Generaliteit, hem zoo even had meegedeeld, dat de stad Deventer, aangaande de introductie, een resolutie had genomen van gelijken inhoud als het advies van de gecommitteerden uit de Staten van Holland, dus voor een adviseerende stem.

Al ijverde Haarlem nog zoo krachtig voor het verleenen van een concludeerende stem, doorslag gevend zou dit niet zijn in de Statenvergadering van Holland. Hiervan was De Witt stellig overtuigd. Werd de stad echter gesteund door

1) Vgl. De Wicquefort, a.w., dl. IV, pag. 135.

2) Vgl. Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 37.

Amsterdam, zoo zouden vele leden mede gestijfd worden in de „seer dangereuse 1) sustenue van aen het Eeuwig Edict ende den eedt daerop gedaen niet te wesen gehouden” wat „een merckelycke scheuringe” tot gevolg zou hebben. Zoo schreef De Witt 1 April aan zijn oom Andries de Graeff, oud-burgemeester van Amsterdam en een groot tegenstander van Valckenier. Hij verzocht zijn oom, om bij de deliberatiën in de vroedschap „de saecke ten goeden eynde te helpen dirigeeren ten besten van ons lieven vaderlandt ende de diergekogte vryheydt van 't selve”. 2) Tegelijk met dezen brief verstuurde De Witt aan Andries de Graeff dezelfde missives, die hij aan alle burgemeesters en regeerders van de stemmende steden had toegezonden.

Wij hebben nu gezien op welke wijze De Witt gedurende den tijd, dat de Staten van Holland op reces waren, getracht heeft de stemmende steden van Holland en de overige gewesten te bewegen, zich aan te sluiten bij het advies van de commissarissen van de Staten van Holland. Voornamelijk wilde hij echter bereiken, dat Holland zich voor een adviseerende stem verklaarde. Gelukte hem dit, dan zou het niet veel moeite kosten ook de bondgenooten tot een gelijk besluit te brengen. Hoe de verhouding was van Holland ten opzichte van de andere gewesten, leeren wy uit een brief van De Witt aan Lambertus van Reynst. „De macht en het aensien van Hollandt” zoo schrijft De Witt, „is bij de andere provincien zoo groot, dat ick meyne, dat omtrent deselve met goedt beleydt te boven can werden gecomen al 't gene Haer Edel Groot Mog. op goede gronden ende naer redelyckheydt comen te resolveren.” 3) Maar, gaf in de Republiek Holland den toon aan, in de Staten-vergadering van Holland kwam het voornamelijk aan op de houding van Amsterdam. Droeg Holland 58% van alle lasten der Republiek, de stad Amsterdam bracht van deze 58% meer dan de helft op. Geen wonder dus, dat het advies van de machtige koopstad veel gewicht in de schaal legde bij het nemen van besluiten.

Aan de hand van wat Bontemantel meedeelt in zijn annotaties van de vergadering der Staten, aangevuld met de

1) In de uitgave van Dr. Japikse staat dangerende. Vgl. Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 32.

2) Idem pag. 31.

3) Idem dl. III, pag. 363.



aanteekeningen uit zijn manuscript „De Resolutien van den Raad” wil ik het verloop van de deliberatiën nagaan, die tenslotte geleid hebben tot het verleenen van een concluderende stem aan den Prins.

16 April kwamen de Staten terug van het reces en drie dagen later werd de introductie in behandeling genomen. Vergelijken wij de adviezen van de verschillende leden over de kwestie, of men den Prins een stem zou toekennen en zoo ja, van hoedanigen aard deze zou zijn, met hun gevoelen, uitgesproken in de vergadering van 27 Maart, zoo zien wij, dat hierin vrijwel geen verandering is gekomen. De pogingen van De Witt, om het advies van de commissarissen van de Staten van Holland door alle leden van de Statenvergadering te doen aannemen, waren dus zonder succes gebleven. De Edelen bleven bij hun verklaring, dat een adviseerende stem hun uiterste concessie was en werden hierin gesteund door Gouda, Schiedam, Brielle en Hoorn. Dordrecht, Delft en Gorcum legden er nogmaals den nadruk op, dat sinds de Prins Eerste Edele van Zeeland geworden was, de toestand geheel was veranderd; zijn autoriteit was reeds veel te groot. Terwille van de eensgezindheid waren zij bereid de introductie toe te staan. Een stem wilden zij den Prins echter niet toekennen. Rotterdam bracht de leden in herinnering, wat er in den jare 1650 was gebeurd en verklaarde niet te willen mee werken aan het verlies van de vrijheid. Dit immers stond te wachten, wanneer de Prins te groote macht kreeg; daarom zei de stad niet in de introductie te zullen toestemmen, voordat de Prins los van Zeeland zou zijn. Alkmaar, Edam, Monnikendam, Medemblik en Purmerend waren nog ongelast. Voor de introductie met een concluderende stem verklaarden zich Haarlem, Amsterdam, Leiden, Schoonhoven en Enkhuizen. Haarlem weerlegde de redenen van Dordrecht. De pensionaris, Fagel, legde er den nadruk op, dat men door beloften gebonden was den Prins een concluderende stem te geven. Toen in April 1669 met Zeeland onderhandeld werd over een regeling van de justitie, waren tegelijk pogingen in het werk gesteld, om Zeeland te bewegen, haar verzet tegen de Acte van Harmonie op te geven.

Hierbij was er sprake van geweest den Prins zitting in den Raad van State te verleenen met een concluderende stem. Gevaren voor de vrijheid kon Fagel hierin ook niet



zien, daar het Eeuwig Edict deze voldoende beschermde. Ditmaal uitte Fagel openlijk de bedreiging, dat Haarlem zich niet meer aan het Eeuwig Edict gebonden zou achten, zoo de resolutie, die op dien zelfden dag was aangenomen, niet ten uitvoer werd gebracht.

Toen de afgevaardigden van Delft hem daarop verweten, niet te spreken ten dienste van het land, stooft hij op. Wat het antwoord was, vertelt Bontemantel niet. Wij mogen gerust aannemen, dat het antwoord van Fagel aan duidelijkheid niets te wenschen heeft overgelaten. Van Asperen, een der Edelen, interrumpeerde hem met: „Die minst geeft, doet best”. Dit was de heimelijke gedachte van velen. De gedeputeerden van Amsterdam, die, zooals we zagen, bij de eerste bespreking geen advies hadden uitgebracht, maar op eensgezindheid hadden aangedrongen, verklaarden zich nu voor een concludeerende stem. In de vroedschapsvergadering van 14 April was dit besluit genomen. 1) Op grond van welke overwegingen, wordt niet vermeld in de Vroedschapsresolutiën. Ook Bontemantel deelt hierover niets mee in zijn Resolutiën van den Raad. Wel is ons bekend, wat de Amsterdamsche pensionaris, Hop, in zijn notulen heeft aangeteekend. 2) De stad achtte het beter den Prins een concludeerende stem te vergunnen dan de kans te loopen, dat het Eeuwig Edict op losse schroeven kwam te staan. Evenals Leiden, kon ook Amsterdam weinig verschil zien tusschen een adviseerende en een concludeerende stem.

Nu Haarlem gesteund werd door Amsterdam, was de geheele kwestie veel ingewikkelder geworden. Het ging niet alleen meer om de introductie, maar het Eeuwig Edict kwam nu in het geding. Dat hieraan getornd werd, zouden noch De Witt, noch de leden van de Staten-vergadering van Holland willen. Praktisch stond nu vast, dat het uitgesloten was den Prins slechts met een adviseerende stem in den Raad van State te introducereen. Pogingen, om Amsterdam van houding te doen veranderen, stelde De Witt niet in het werk. Dit zou ook volkomen nutteloos geweest zijn. De stemming in de machtige handelsstad was in de

---

1) Vgl. Vroedschapsresolutiën van Amsterdam 14 April 1670.

2) Vgl. pag. 79.

laatste jaren sterk veranderd ten nadeele van De Witt. Door den dood van Zuid-Polsbroek, had de Raadpensionaris zijn grootsten steun verloren. Andere, niet minder krachtige figuren waren op het tooneel verschenen. Algemeen heerschte het gevoelen, dat De Witt wel wat al te veel macht gekregen had. In verband hiermee stond ook het voorstel van Amsterdam, om De Witt van een deel van zijn taak te ontlasten, door Van Beuningen als Secretaris van Staat met de leiding van de buitenlandsche politiek te belasten.

De oppositie tegen De Witt kwam voort uit verschillende oorzaken. Naast persoonlijke motieven, waren er ook, die voortvloeiden uit een verschillend inzicht in de buitenlandsche politiek. De Witts politiek was gebaseerd op goede verstandhouding met Frankrijk. Die wilde hij dus voor alles bewaren. Van Beuningen, die reeds eenige malen als gezant naar Parijs was geweest, om over verlaging van de invoerrechten te spreken, welke de Fransche regeering in steeds toenemende mate op de Hollandsche waren legde, meende dat van deze politiek niets goeds te verwachten was. Ook over de politiek ten opzichte van de Oostzee-landen bestond verschil van meening tusschen Amsterdam en de Witt. De bestaande spanning groeide steeds meer aan en in 1670 kwam het tot een crisis. Van Beuningen had zich uit politieke overwegingen aangesloten bij de tegenpartij van den Raadpensionaris. Aan het hoofd van deze partij stond burgemeester Valckenier, een zeer bekwaam, maar ook een zeer eerzuchtig man, die steeds meer aanhang kreeg.

Een bijzondere omstandigheid verscherpte de tegenstelling tusschen De Witt en de Amsterdamsche heeren. In de nog hangende kwestie tusschen Amsterdam en Rijnland over het stoppen van de Aar en de Drecht,<sup>1)</sup> had De Witt zich tegen eenige leden van den Hoogen Raad uitgelaten in een zin, welke door de Amsterdamsche regenten werd uitgelegd als zijnde ten nadeele van de stad. Zelfs Andries de Graeff was hierover zeer verbolgen. Het is dan ook niet toevallig, dat wij juist in den tijd, dat deze gebeurtenis voorviel, een uitlating vinden, welke duidelijk de stemming van Amsterdam tegenover De Witt manifesteert. „25 April savons in den Haech over tafel discoureerende, wgens de

1) Vgl. pag. 44.

introdactie van Syne Hooghyt in den Raedt van Staeten, syde den Pensionares Hop dat veel liever wilde sien, dat den Prins Hollant soude regeeren, dan een dienaer van Holland, ja liever geregeert wilde weesen door den bisschop van Munster, al is hy Catholyck. De Burgemeester Munter scheen meede van het eerste gevoelen te syn." 1)

Vooraf dit laatste is teekennend, daar Munter niet op den besten voet stond met Valckenier en De Witt zijn vreugde geuit had over zijn verkiezing tot burgemeester. 2)

Van de toenemende oppositie was De Witt volkomen op de hoogte, zooals blijkt uit een brief, welken hij in dezen tijd zond aan zijn zwager Deutz. Hij schrijft hem hierin: „Ick bevinde tot mijn leedtwesen, immers ick werde door velen bericht, dat ick jegenwoordich by vele van de heeren borgeemeesteren der stad Amsterdam soodanich aengesien werde, dat het mij niet geraden is aen haer eenige particuliere personen te recommandeeren ende dat het oock mogelyck de gerecommandeerde personen eerder naedeelich als voordeelich soude syn." 3) Dit was volkomen juist. Bij de benoeming van een nieuwen president van het Hof van Holland beval de heer van Heemstede zijn broeder Bennebroek in de gunst der heeren van Amsterdam aan. Ter aanbeveling wees hij er op, dat zijn broer geen vriend van den Raadpensionaris was, integendeel, de Amsterdamsehe gedeputeerden konden ervan verzekerd zijn, dat Bennebroek steeds de zijde van Amsterdam zou houden. 4) Mede aan den gemeenschappelijken tegenzin tegen een te groote macht van De Witt is het te danken, dat het Valckenier met zijn aanhang gelukte, Amsterdam zich te doen uitspreken voor een concludeerende stem.

Nu dit besluit eenmaal genomen was, stelde Amsterdam ook pogingen in het werk de andere leden van de Staten van Holland te bewegen zich bij haar aan te sluiten. Toen Bontemantel 20 April, dus een dag nadat Amsterdam zich openlijk aan de zijde van Haarlem geschaard had, ten eten was in Delft, bij burgemeester Graswinckel, vernam hij daar, dat Van Beuningen moeite gedaan had de gedeputeerden van Delft en Dordrecht over te halen, hun verzet te

1) Vgl. pag. 96.

2) Vgl. Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 24.

3) Idem pag. 47.

4) Vgl. pag. 143.



gen een concludeerende stem terwille van de harmonie te laten varen.<sup>1)</sup> Bij deze twee steden, die zoo krachtig op gekomen waren voor het behoud van de „ware vrijheid”, hadden deze pogingen natuurlijk geen succes. De bewering van Van Beuningen, dat het den Raadpensionaris onverschillig was, of de Prins met een adviseerende, of concludeerende stem zitting kreeg in den Raad van State, maakte niet den minsten indruk op hen. Zij was dan ook niet juist. Hoogst waarschijnlijk zullen de Amsterdamsche heeren zich allereerst beijverd hebben, om die steden, welke nog geen beslissing genomen hadden, over te halen, zich te conformeren met het advies van Amsterdam en hierbij hadden zij meer kans op succes. De tegenpartij zal wel evenmin stil gezeten hebben. Wat er zich precies afgespeeld heeft tusschen 19 April en 18 Mei, den dag, waarop voor de derde maal de introductie aan de orde gesteld werd, heb ik niet kunnen nagaan.

De Witt, die volkomen op de hoogte was van de gezindheid in de verschillende steden, was tot het inzicht gekomen, dat het onmogelijk zou zijn de adviseerende stem in de Statenvergadering van Holland te doen aannemen. Daar echter een introductie met een concludeerende stem op evenveel tegenstand zou stuiten, zocht hij naar eene oplossing, welke voor beide partijen aanvaardbaar zou zijn. Aan het einde van de laatste vergadering had hij reeds aangeboden een bemiddelings-voorstel op te stellen. Dit plan was met weinig enthousiasme ontvangen. Van Beuningen achtte dit in strijd met de orders, uit Amsterdam ontvangen. Bontemantel meende, dat men zich tot niets verplichtte, door naar een voorstel te luisteren en was er dus voor. De Witt zag geen andere mogelijkheid om de eensgezindheid in de Statenvergadering te handhaven en zette zich dus aan het werk, om een bemiddelingsvoorstel op te stellen. Zooals wij gezien hebben, had hij reeds aan Fagel een dergelijk voorstel gedaan. Hierbij zou den Prins zitting verleend worden, voorloopig met een adviseerende stem, zoolang totdat de provinciën hierover nader zouden hebben gedelibereerd. Van deze zelfde gedachte uitgaande, liet hij door den Hoornschen burgemeester, Reinier Langewagen, een voorstel doen aan de burgemeesters van Amsterdam, waar-

---

1) Vgl. pag. 81.



bij, tegelijk met de beslissing over het verleen van een concludeerende, of adviseerende stem, in rondvraag gebracht zou worden een concept-instructie voor een te be- noemen Kapitein-generaal. Het Kapitein-generaalschap zou volgens dit plan gescheiden worden van het Admiraal-Generaalschap. <sup>1)</sup> Werden door het Eeuwig Edict de militaire en civiele waardigheden onvereinigbaar verklaard in één per- soon, door dit besluit zouden de militaire bevoegdheden, welke de Prins later zou krijgen, nogmaals tot de helft ge- reduceerd worden. Wel heel weinig zou er dan overblijven van de macht, die de Oranjes vroeger bezeten hadden. Van Beuningen, tot wien Reinier Langewagen zich gewend had, toonde weinig lust om op deze voorstellen in te gaan. Hij vreesde terecht, dat, daar alle provinciën eerst moesten be- raadslagen over dit voorstel, de introductie op de lange baan zou komen. Een hernieuwd voorstel van De Witt, om den Prins voorloopig met een adviseerende stem in den Raad van State te introduceeren en later, wanneer alle gewesten het eens zouden zijn over de instructie van den Kapitein- generaal, hem eene concludeerende stem te geven, ver- mocht niet eenige verandering te brengen in de meening van de Amsterdamsche regenten. <sup>2)</sup> Van deze plannen hooren wij verder niets meer. Dat een dergelijk voorstel instemming gevonden zou hebben bij de verschillende pro- vincieën, acht ik onwaarschijnlijk. De macht en de invloed van den Prins waren de laatste jaren te veel toegenomen, dan dat men een nieuwe besnoeiing van zijn macht zou hebben toegestaan.

Reeds 19 April hadden de Staten van Friesland besloten ter Generaliteit te bevorderen, dat de Prins met een con- cludeerende stem zitting kreeg in den Raad van State. <sup>3)</sup> Hun voorbeeld werd door de Staten van Gelderland ge- volgd. Deze brachten 12 Mei hun beslissing ter Generali- teit in, waarbij zij tevens verklaarden, dat zij hun instem- ming met het Eeuwig Edict zouden herroepen, zoo men den Prins geen concludeerende stem gaf. <sup>3)</sup> Deze fei- ten toonden De Witt nogmaals duidelijk, dat bij een be- middelvingsvoorstel den Prins een concludeerende stem ver-

1) Vgl. Brieven aan De Witt, dl. II, pag. 500.

2) Idem, pag. 42.

3) Resol. Staten Generaal 19 April 1670.

4) Vgl. pag. 105 en Resol. Staten-Generaal 12 Mei 1670.

leend zou moeten worden. Om aan de tegenstanders hiervan tegemoet te komen, zouden aan de introductie eenige beperkende voorwaarden vastgekoppeld moeten worden. De moeilijkheid hierbij was, dat de tegenstanders van een concluderende stem zooveel mogelijk beperkingen aan hun toestemming zouden willen verbinden, terwijl de voorstanders deze besprekingen niet of nauwelijks zouden willen accepteren. 14 Mei, twee dagen voordat de introductie opnieuw in de Staten-vergadering in behandeling werd genomen, besprak De Witt deze kwestie met Van Beuningen. De Witt meende, dat het wel mogelijk zou zijn met eenparige stemmen den Prins in den Raad van State te introduceeren met een concluderende stem, zoo tegelijk bepaald werd, dat de zitting een einde zou nemen, zoodra de Prins gebruikt zou worden in bedieningen te velde.<sup>1)</sup> Dit was een heel wat geringer beperking van de macht van den Prins, dan die in de voorstellen, welke De Witt aan de Amsterdamsche burgemeesters had gedaan, lag opgesloten. Waarschijnlijk zal het wel niet de eenige voorwaarde geweest zijn, waarop de Raadpensionaris een concluderende stem wilde toestaan. Uit het vervolg zal blijken, dat er in het project, dat hij 20 Mei in de Staten-vergadering indiende, heel wat meer beperkingen werden voorgesteld. Tenslotte zijn deze besprekingen meer een verkenning van het terrein geweest. Voordat De Witt met geformuleerde voorstellen kwam, moesten eerst alle leden hun advies uitgebracht hebben. Ook zij, die nog geen last hadden van hun principalen.

In de vergadering van 16 Mei tenslotte verklaarden alle leden zich gelast. Opnieuw werd de introductie in stemming gebracht. Hierbij bleek, dat Schiedam van advies veranderd was en zich nu uitsprak voor een concluderende stem. Van de vijf steden van het Noorderkwartier, welke tot nog toe ongelast waren geweest, sloot Monnikendam zich aan bij het advies van Rotterdam, terwijl Alkmaar, Edam, Medemblik en Purmerend de zijde van Amsterdam kozen. Dit was te danken aan de bemoeiingen van Amsterdam. De stad had, zooals De Wicquefort ons meedeelt, getracht alle steden van het Noorderkwartier aan haar zijde te brengen.<sup>2)</sup> Gaan wij nu de verhouding der stemmen na,

1) Vgl. pag. 111.

2) De Wicquefort, a.w., dl. IV, pag. 136.

zoo blijkt ons, dat tien leden zich verklaarden voor een concludeerende stem, vier voor een adviseerende en drie leden voor zitting zonder een stem. Rotterdam en Hoorn wilden niet in de introductie toestemmen, alvorens de Prins geheel los zou zijn van Zeeland. Dit beteekende dus, dat hij zou moeten afzien van de waardigheid van Eersten Edele. Eenstemmigheid heerschte er in de Statenvergadering dus nog lang niet. Haarlem verklaarde nogmaals zich niet meer aan het Eeuwig Edict gebonden te zullen achten, wanneer de Prins geen zitting in den Raad van State kreeg met een concludeerende stem en drong er op aan, dat er geconcludeerd zou worden met meerderheid van stemmen. Hierbij werd de stad gesteund door de gedeputeerden van Amsterdam. Uit de tegenpartij gingen nu stemmen op om een commissie in te stellen, welke tot taak zou hebben een bemiddelingsvoorstel op te maken. Haarlem was hier natuurlijk tegen, evenals de gedeputeerden van Amsterdam, daar zij niets goeds verwachtten van zulke voorstellen. Het baatte niets, dat de Raadpensionaris het 15de artikel van zijn instructie voorlas, dat hem verplichtte zoo mogelijk alles tot eenparigheid te brengen; tot overeenstemming kon men niet komen en de voortzetting van de behandeling werd uitgesteld, totdat de gedeputeerden met hun principalen overlegd zouden hebben, of in dit geval bij meerderheid van stemmen beslist mocht worden en of zij zich in mochten laten met een *besoigne-conciliatoire*. Praktisch was men dus nog niets verder gekomen dan bij de vorige behandeling van de introductie.

De kwestie was nog steeds deze. Was men in 1667 uitgegaan van de gedachte, dat bij een eventueele introductie den Prins een concludeerende stem zou vergund worden, dan waren de leden in hun beslissing hieraan gebonden. Was dit echter niet het geval geweest, dan stond men geheel vrij in de beslissing hoe men wilde handelen en dan moest men nagaan, of in dit geval een besluit met meerderheid van stemmen genomen mocht worden.

De vraag in welke gevallen dit geoorloofd was, bracht herhaaldelijk moeilijkheden met zich mee, daar de leden van een minderheid gewoonlijk verklaarden, dat zij in dit geval geen overstemming konden dulden. Zoo ging het ook nu. Gaan wij na wanneer een beslissing met meerderheid van stemmen geoorloofd is, zoo blijkt ons, dat de leden



elkaar in alle zaken overstemmen, uitgezonderd in het heffen van belastingen, in handelingen van bestand, vrede en oorlog en in verandering van den regeeringsvorm.<sup>1)</sup> Naar ik meen valt de introductie onder geen van deze drie uitzonderingen. De Witt zelf is blijkbaar ook deze meening toegedaan, immers in zijn brief van 1 April aan Fagel schrijft hij hierover, dat aangezien de leden der Statenvergadering geen hooger en rechter boven zich hebben, „notoirlyck het minder getall van dien aen het meerder getall moet cederen”.<sup>2)</sup> Toen hij dit schreef, was Haarlem nog in de minderheid; nu echter zou het advies van de stad met een meerderheid van één stem aangenomen worden. De Witt spreekt voorloopig dan ook niet meer van een beslissing bij meerderheid van stemmen. Ook Burgemeesteren van Amsterdam achtten dit een geval, waarin overstemming plaats mocht vinden. In hun antwoord aan de gedeputeerden ter dagvaart, die hierover het advies van de stad gevraagd hadden, schreven zij: „dat de intentie van het geheele lichaam is 't geene de meerderheid van de leeden verklaert haere myninge te syn geweest”.<sup>3)</sup>

Terwijl de gedeputeerden wachtten op nader last van hun principalen, zien wij den Raadpensionaris nog steeds naar een oplossing zoeken, die voor beide partijen aanvaardbaar zou zijn. Een verzoeningsplan, waarbij tegemoet gekomen werd aan de bezwaren van de tegenstanders van een concludeerende stem, zou bij dezen wel ingang kunnen vinden, maar waarschijnlijk stuiten op tegenkanting van Amsterdam en Haarlem. Wilde De Witt slagen, zoo moest hij een ontwerp-harmonie bij de Staten van Holland indienen, waaraan Van Beuningen en Fagel hun goedkeuring konden hechten. Met deze twee heeren stelde hij zich dan ook in verbinding en inderdaad gelukte het hem tot een overeenkomst met hen te komen.<sup>4)</sup> 17 Mei 's morgens begaven zich de Raadpensionaris, Fagel en Van Beuningen naar het logement van de heeren van Amsterdam, waar zij een bemiddelings-voorstel aan burgemeester Pancras en pensionaris Hop voorlegden. Daar Bontemantel en Corver in den tuin werden gezonden, weten wij niet hoe De Witt

1) Vgl. Tegenw. Staat, dl. IV, pag. 124.

2) Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 34.

3) Resol. Raad, III, 1, fol. 322.

4) Vgl. voor het volgende pag. 118 sqq.



burgemeester Pancras overhaalde zijn goedkeuring aan het concept te hechten. Deze bespreking had tot gevolg, dat nog dienzelfden avond een memorie naar Amsterdam werd gezonden, inhoudende eenige voorwaarden, waarop de Prins geïntroduceerd zou worden met een concluderende stem. De eerste voorwaarde was, dat zoodra de Prins een commando kreeg over de militie, de „sessie” in den Raad van State een einde zou nemen. Deze kwestie had De Witt, zooals wij zagen, reeds eerder met Van Beuningen besproken. Ten tweede werd voorgesteld, dat wanneer bij het nemen van een beslissing de stemmen staakten, Zeeland slechts één stem zou mogen uitbrengen, of dat de Prins zich van stemmen zou moeten onthouden. Hierdoor werd tegemoet gekomen aan het bezwaar, dat Zeeland te veel invloed zou krijgen in den Raad van State, wanneer de Prins een concluderende stem had. De derde voorwaarde was, dat, wanneer er gehandeld werd over zaken, rakende den Koning van Engeland, den Keurvorst van Brandenburg, of andere potentaten, waaraan de Oranjes geparenteerd waren, de Prins de vergadering zou moeten verlaten. Ook hieruit blijkt weer, dat de angst voor een samengaan van Oranje en Stuart een belangrijke rol speelde in de politiek van De Witt. Eveneens zou de Prins niet aanwezig mogen zijn bij de behandeling van aangelegenheden, waarbij hij financieel geïnteresseerd was. Door dit laatste werd het bezwaar ondervangen, dat hij invloed uit kon oefenen op het heffen, of liever niet-heffen van belastingen uit de domeinen van de Oranjes, die voor een groot deel gelegen waren in de Generaliteitslanden. Deze memorie werd verstuurd naar Amsterdam met een begeleidend schrijven. Hierin werd aan Burgemeesteren advies gevraagd, of men zich met een besogne-conciliatoir over de boven vermelde punten mocht inlaten. Ook vroegen de gedeputeerden, of over het al of niet verleenen van een concluderende stem met meerderheid van stemmen beslist mocht worden.

Drie dagen later, 20 Mei, stelde de Raadpensionaris de introductie opnieuw aan de orde en zeide: „dat volgens syn instructie syn plicht was de concordantie te bearbyden; dat int particulier alle debvoiren daertoe had aengewent; dat een concept heeft van concordantie opt papier gebracht, hoopende, dat het yder lit smaeckelyck sal syn; biddende

Godt dat de gemoederen moogen tot eenpaericheynt gebracht worden; soo het ward geoordeelt dienstich, sal geluckich syn en soo niet, can het aen stucken gescheurt werden". 1)

Na deze inleidende woorden werd in rondvraag gebracht, of men het concept zou aanhooren. Met eenparige stemmen werd hiertoe besloten. De Witt besprak eerst in het kort den inhoud van het concept-conciliatoir. Hierbij wees hij er op, dat in 1653 de Staten van Holland besloten hadden dat bij het benoemen van een admiraal geen overstemming mocht plaats vinden, terwijl in 1668 door alle provinciën was besloten, dat een Kapitein-generaal alleen met eenparige stemmen gekozen kon worden. Daarna werd de tekst van het concept langzaam voorgelezen, zoodat ieder het kon opschrijven, wat Bontemantel dan ook getrouw heeft gedaan.

Hier volgt het concept: „1° Dat de Prince van Orange geintroduceert sal worden in den Raet van Staaten met een concludeerende stemme; 2° Dat hy niet sal mogen present weesen, alsser eenige saecke dienen, daer ymant hem in bloede, of alliantie tot den vierden graede incluyt bestaende, sal weesen geinteresseert; 3° Dat hy niet sal mogen adviseeren over deliberatie, noopende het introduceeren van schattinge, noch belasten, of ontlasten vant ressort van generaliteit; 4° Ende hebben voorts de leeden tot onderlinge gerustheid verstaen ende verklaert, gelyck deselve verstaen en verklaeren by deesen, dat in het verkiesen van een Capeteyn-Generael, of chef over het leger van den Staet, langer als voor een expeditie, niet anders dan by vrywillige overgifte van alle leeden ende in geenem deele by overstemminge, en weerwille van eenich lit, of leeden van deese vergaedinge, geconcludeert can worden; en voor soo veel by eenige leeden geurgeert is, dat soo Syn Hoochyt in tyden ende wylen tot eenige permenente militaire charges gepromoveert soude moogen werden, deselve alsdan syn sessie en stemme in den Raet niet langer soude moogen continueeren, is verstaen ende verclaert, dat dienhalve de vrye deliberatie aen de tegenwoordige, of de toecomende regenten niet en behoorde te worden geprejudiceert, maer dat daerover in tyden ende wylen het casus voorvallende, met vrye en ongepreoccupeerde advysen naerder gedelibereert

1) Vgl. pag. 123 en Resol. Raad, III, 1, fol. 325.

en geresolveert sal worden, soo als ten meesten dienste van de lande bevonden sal werden te behooren."

Hierna werd het concept-conciliatoir in omvraag gebracht. Daar de inhoud afweek van den last, welken de gedeputeerden hadden, konden zij hierover niet uit naam van hun principalen adviseeren. Daarom geschiedde deze deliberatie „niet vergaederingswyse, maar als by forme van commissaressen, yder spreekende met gedekte hoofde gelyck men gewoon is in commissie te doen, als wanneer yder adviseert niet uyt last, maer yder voor syn parteculier".<sup>1)</sup> Zonder uitzondering was het gevoelen der leden gunstig tegenover het concept. Men besloot daarom, dat de leden „een keer naar huis zouden doen om aan hun principalen gunstig advies over het concept uit te brengen". „En", zoo schrijft Bontemantel, „was van juychen soo groote blydschap in de vergaederinge, alsof een tydinge van groote factorye ingecoomen was en nimant twyffelde, of de eenparichyt was te volgen. En doe sach ick, dat noch liefde van vrede in de vergaederinge was".<sup>2)</sup> „De Raetpensionares syde soolang in dienst is geweest noyt soo heeft gelaboureert als in deese saecke".<sup>3)</sup>

Met recht kon De Witt dit zeggen en nog was al zijn moeite tevergeefs geweest.

Alvorens echter te verhalen, welk lot het concept-conciliatoir beschoren was, wil ik het eerst vergelijken met het project, dat in het logement van de heeren van Amsterdam was gesmeed. Doen wij dit, zoo zien wij, dat er een belangrijke wijziging heeft plaats gevonden ten voordeele van den Prins. Werd in het eerste project bepaald, dat de „sessie" van den Prins een einde zou nemen, zoodra hij een commando over de militie kreeg, in het concept-conciliatoir werd de beslissing hierover aan de regenten overgelaten, die hierover zouden moeten oordeelen, wanneer dit geval zich voordeed. De gedeputeerden ter dagvaart werden hierdoor dus niet, zooals door den eed op het Eeuwig Edict, reeds te voren gebonden, wat zij in de toekomst zouden adviseeren. Het artikel, dat de Prins zich van stemmen zou moeten onthouden, wanneer de stemmen staakten, was geheel verdwe-

1) Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 325.

2) Vgl. Idem, III, 1, fol. 328.

3) Vgl. pag. 125.



nen. Nietw was de bepaling, dat bij het verkiezen van een Kapitein-generaal voor langer dan één veldtocht geen overstemming plaats mocht vinden. Dit laatste lag geheel in de lijn van de voorstanders der „ware vrijheid”. Reeds in 1654 schreef De Witt in zijn „Deductie ofte declaratie uyt de fundamenten der regeringe tot justificatie van de acte van seclusie”, dat, zoo het beslist noodzakelijk was een veldheer te benoemen, men het verstandigste deed, dezen slechts voor een bepaalden tijd aan te stellen. Zodoende ont kwam men aan het gevaar, dat de veldheeren zich met geweld van den staat zouden meester maken en de vrijheid verloren zou gaan. De oorzaak van de veranderingen ten gunste van den Prins is te zoeken in het antwoord van Burgemeesteren van Amsterdam op den brief van de gedeputeerden, die hierin gevraagd hadden, of het hun geoorloofd was zich in te laten met een *besoigne-conciliatoir* en of bij het al of niet verleenen van een concludeerende stem overstemming plaats mocht vinden.

Dat antwoord is ons door Bontemantel overgeleverd in zijn manuscript Resolutien van den Raad.<sup>1)</sup> Hierin bespreken Burgemeesteren eerst het verloop van de gebeurtenissen na het aannemen van het Eeuwig Edict. Zij wijzen er op, dat in Augustus 1667 niet vastgesteld is, of de Prins zitting zou hebben met een stem, en dus ook niets omtrent den aard van een stem. Daar de regeering van Holland niet bij één persoon, maar bij de vergadering der Staten berust, moet deze uitspraak doen over het al of niet verleenen van een stem en de hoedanigheid van deze. Is in de vergadering geen eensgezindheid, zoo moet de meening van de meerderheid door de geheele vergadering aangenomen worden. Burgemeesteren besloten dus, dat over het verleenen van een stem met meerderheid van stemmen mocht en moest beslist worden. Dit zou tot gevolg hebben, dat aan den Prins een concludeerende stem zou worden toegekend. De gedeputeerden ter dagvaart kregen dan ook bevel, zich niet met een bemiddelingsvoorstel in te laten. Deze missive, die 18 Mei verzonden werd, was voor 29 Mei in handen van de Amsterdamsche heeren in Den Haag. Waarschijnlijk is het aan dezen brief te danken, dat de beperkingen, verbonden

---

1) Vgl. Resol. Raad III, 1, fol. 320.



aan het verleenen van een concludeerende stem, zoo verminderd waren. Invloed van andere provincies is hierin niet aan te nemen, daar behalve Friesland en Gelderland, die zich reeds voor het opstellen van het project voor een concludeerende stem hadden uitgesproken, alle andere wachtten met het uitbrengen van hun resolutie, totdat Holland een beslissing genomen zou hebben. Het moge bevreemding wekken, dat, niettegenstaande den last van de Amsterdamsche burgemeesters, de gedeputeerden toch gunstig advies uitbrachten bij de rondvraag op het concept-conciliatoir, men bedenke dan, dat zij dit deden voor hun particulier, met gedekten hoofde en niet uit last van hun principalen.

Zooals wij zagen, was het concept van De Witt door alle leden van de Statenvergadering gunstig ontvangen. Ook Van Beuningen, Vlooswyck, Bontemantel en Corver waren van gevoelen, dat het concept behoorde goedgekeurd te worden en twijfelden niet, of ook de raad van Amsterdam zou het zich laten welgevalen.<sup>1)</sup> Hierin vergisten zij zich. 21 Mei waren Pancras en Hop naar Amsterdam vertrokken, om verslag aan Burgemeesteren uit te brengen over het behandelde in de Staten-vergadering. Beiden waren, zooals Van Beuningen dienzelfden dag aan De Witt schreef, het concept gunstig gezind en hoopten het te doen aannemen.<sup>2)</sup> Burgemeesteren, dit allen thuis waren, weigerden echter hun goedkeuring aan het concept-conciliatoir te hechten. Zij deden dit op grond van de resolutie van den Raad, waarbij was besloten, den Prins van stadswegen een concludeerende stem toe te kennen. Bovendien hadden zij slechts drie dagen geleden nog aan de gedeputeerden geschreven zich niet met de bemiddelingsvoorstellen in te laten. Hun beslissing was genomen, zonder dat de Raad hierover vergaderd had. In tegenstelling met alle andere steden, waar het concept in de raadsvergadering werd gebracht, geschiedde dit dus in Amsterdam niet. Dit alles was het werk van Valckenier, dien de andere burgemeesters niet durfden tegenspreken.<sup>3)</sup> Wel een bewijs hoe groot diens invloed was. Bij dit besluit beriep Valckenier zich op de bepaling,

1) Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 329.

2) Vgl. Brieven aan De Witt, dl. II, pag. 502.

3) Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 329.

dat het aan Burgemeesteren ter beslissing was overgelaten, wat op de agenda van de raadsvergadering geplaatst zou worden. In dit geval achtte hij het onnoodig het concept-conciliatoir aan den Raad voor te leggen, daar deze reeds besloten had, den Prins zitting in den Raad van State te verleenen met een concluderende stem, zonder dat er van beperkingen sprake was geweest.

Bontemantel meent, „onder verbetering”, dat Burgemeesteren hierin verkeerd gehandeld hebben, daar het hier niet ging over het al of niet verleenen van een concluderende stem, maar over een bemiddelingsvoorstel. Door alle leden van de Staten van Holland was immers besloten, over dit voorstel de meening van de principalen te vragen. In zoverre heeft Bontemantel gelijk, dat onder principalen zijn te verstaan, niet alleen de burgemeesters, maar de geheele vroedschap. Terecht zegt hij dan ook, dat zoo Burgemeesteren den Raad hadden bijeen geroepen „zij „een rucht soude gehadt hebben, daer nu alle de onlusten op haer coomen.”<sup>1)</sup> Hiertegenover staat, dat het inderdaad aan de Burgemeesteren stond een kwestie al dan niet op de agenda van de vroedschapsvergadering te brengen en het was ook niet de eerste maal, dat zoo'n geval zich voordeed in Amsterdam. Merkwaardig is het echter wel, dat Valckenier zich inderijd heftig gekeerd had tegen die praktijken en zelfs een voorstel had ingediend, waardoor in de toekomst zoo'n manier van doen uitgesloten zou zijn.<sup>2)</sup> Nu het met zijn plannen strookte, maakte hij zelf van deze bepaling gebruik. Het is moeilijk een oordeel uit te spreken over het al of niet rechtmatige van Valckeniers handelswijze. Bontemantel mag in zich zelf gemord hebben, zijn bezwaren openlijk uitspreken, dat zal hij niet gedurfd hebben. Die regenten, die het ongestraft zouden kunnen doen, zwegen, daar zij zelf op hun beurt ook wel eens geprofitteerd hadden of hoopten te profiteeren van de burgemeesterlijke macht. Valckenier wist zijn wil dus te doen zegevieren en Pancras kreeg geen anderen last, dan dat de gedeputeerden zich niet hadden in te laten met het concept-conciliatoir.

De in Den Haag achtergebleven Amsterdamsche gedeputeerden leefden, zooals wij zagen, in de stellige overtuiging,

1) Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 329.

2) Vgl. Bijdr. en Med. v/h Hist. Gen., dl. XVI, pag. 344, noot 3.

dat de Raad zijn goedkeuring aan het concept zou hechten. Wij begrijpen dan ook de verbazing van Hooft en Corver, toen zij 22 Mei, wandelend in het Voorhout, den Raadpensionaris in gezelschap van zijn broeder, den Ruwaert van Putten, ontmoetten, die hun meedeelde, dat Amsterdam afwijzend beschikt had op het concept-conciliatoir. Maar geven wij Bontemantel zelf het woord. „Burgemeester Hooft en Corver comen int Voorhout omtrent één euren den Raetpensionares en syn broeder den Ruwaert van Putten int gemoet en comende in discourse over deese saecke, syde, dat het tot Amsterdam qualyck stont. Waerop Corver syde, dat het onmogelijk was te weeten, alsoo den Raet niet als dien morgen daerover conde vergaederen, aengesien de heeren daegs te vooren te vyf euren eerst tot Amsterdam soude weesen. En syde Hooft en Corver, dat niet en twyffelden, of het sal den Raet wel gevallen. En syden den Raetpensionares, daer is tydinge, dat het in U.E. stadt niet wel lyt, en daer connen wel brieven op Haerlem en Lyden geschreeven werden. En nae eenige verdere discoursen syn gescheiden.”<sup>1)</sup> Het is ons als of wij de spijt hooren in de stem van De Witt. Nader uitleg van zijn woorden gaf hij Hooft en Corver niet. Vol spanning zullen dezen gewacht hebben op den terugkeer van Pancras en Hop. Hun verbazing nam echter nog toe, toen zij bemerkten, dat Pancras, evenmin als zij, het raadsel op kon lossen, hoe De Witt zoo spoedig op de hoogte was gekomen van het besluit van Amsterdam.

Bontemantels nieuwsgierigheid zal zeker gelijken tred gehouden hebben met zijn verbazing. Zijn speurende geest kon geen rust vinden, voordat hij dit raadsel opgelost had. De woorden van den Raadpensionaris: „daer connen wel brieven op Haerlem en Lyden geschreven worden” wezen hem duidelijk de richting, in welke hij zijn onderzoek moest beginnen. De oplossing heeft hij dan ook gevonden. „In stillichyt” vertelde hem pensionaris Hop, hoe de vork in den steel zat.<sup>2)</sup> 21 Mei 's avonds had Hop op last van de burgemeesters Valckenier en Munter op het Oost-Indisch

1) Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 331.

2) Idem, fol. 330.



huis <sup>1)</sup> een brief geschreven aan Fagel, waardoor deze op de hoogte gebracht werd van Amsterdams houding ten opzichte van het concept-conciliatoir. De bedoeling van dit schrijven was, om Haarlem tot een gelijke resolutie te brengen als Amsterdam. Daar Fagel het concept had helpen opstellen, verwachtte men, dat Haarlem er zijn goedkeuring aan zou hechten, wat Valckenier hoopte te voorkomen door dezen brief. <sup>2)</sup> Wij zien hieruit, dat niet meer Haarlem de leiding had, zooals in het begin van de onderhandelingen over de introductie, nu was het Amsterdam dat het meest ijverde voor den Prins. Fagel stuurde dadelijk na ontvangst de missive door naar Leiden, aan burgemeester van Leeuwen, natuurlijk in de hoop, dat ook Leiden zich nu aan zou sluiten bij Amsterdam en Haarlem. In deze verwachting kwam hij echter bedrogen uit. Burgemeester van Leeuwen was het, die 's morgens 22 Mei na afloop van de zitting van de Staten van Holland den Raadpensionaris op de hoogte bracht van de houding van Amsterdam en Haarlem. Bontemantel legt er den nadruk op, dat uit dit alles duidelijk blijkt, hoe groot de onderlinge correspondentie was tusschen Amsterdam en Haarlem. Bontemantel heeft hierin volkomen gelijk, maar tevens blijkt uit het bovenstaande, dat De Witt al even snel van alles op de hoogte was.

Voordat het concept-conciliatoir in de volgende vergadering van de Staten in omvraag werd gebracht, vond nog een bespreking plaats tusschen Fagel en Hop. Fagel, die reeds vroeg in Den Haag aangekomen was, liet aan het logement van de heeren van Amsterdam vragen, of Hop reeds teruggekeerd was. Deze begaf zich dadelijk na zijn aankomst naar Fagel. Bij deze bijeenkomst zal waarschijnlijk besproken zijn, hoe zij zouden optreden bij de behandeling van het concept. Deze behandeling vond plaats den volgenden dag, 23 Mei. De Raadpensionaris drong nog eens aan op eensgezindheid en bracht toen het concept in omvraag. Nu bleek, dat behalve Amsterdam, Haarlem en Enkhuizen, alle leden bereid waren hun goedkeuring aan het concept-conciliatoir te hechten, zoo dit met algemeene stemmen geschiedde. Mocht dit echter niet het geval zijn, zoo bleven zij bij hun vroeger uitgebracht advies. Tegelijk

1) Valckenier en Munter waren beiden bewindhebber van de O.I.C. van de Kamer van Amsterdam.

2) Vgl. pag. 130—139 en Resol. Raad, III, 1, fol. 330—355.

verklaarden zij geen beslissing met meerderheid van stemmen te zullen gedoogen. Nu Amsterdam, Haarlem en Enkhuizen het bemiddelingsvoorstel afwezen, was men dus weer even ver, als toen De Witt zijn project opstelde. De Raadpensionaris gaf den moed echter niet op, maar stelde alles in het werk, om de drie tegenstemmende steden tot toegeven te bewegen. Nuttelooze pogingen, zooals reeds van te voren vast stond, maar een duidelijk bewijs, hoeveel er De Witt aan gelegen was enkele beperkingen aan een concludeerende stem te verbinden. De angst voor de connectie van Stuart en Oranje en het streven om de Oranjes zoo min mogelijk macht te geven in de Republiek, beheerschte ook nu weer de houding van De Witt.

Om zijn doel te bereiken, besprak hij de verschillende punten van het concept en stelde op den voorgrond, hoe gering eigenlijk de beperkingen waren.<sup>1)</sup> Het tweede punt mocht eigenlijk geen beperking heeten, meende De Witt. Immers in het 29ste artikel van de instructie van den Raad van State was bepaald, dat niemand mocht adviseeren over aangelegenheden, waarbij zijn bloedverwanten, tot in den vierden graad betrokken waren. De derde beperking, waardoor het den Prins ontzegd werd te beslissen over het heffen van belastingen uit het ressort van de Generaliteit, was zeer billijk, daar hij hier veel bezittingen had liggen, waarvan tot nog toe nooit belastingen betaald waren. Zelfs tijdens den oorlog met Engeland had het ressort geen stuiver bijgedragen tot verdediging van het vaderland. De bezittingen van den Prins waren dus beschermd op kosten van de provinciën. Zou de Prins nu mee mogen beslissen over het al of niet heffen van belastingen in de Generaliteits-landen, zoo was te voorzien, dat het ressort nooit iets zou bijdragen in de lasten van de Republiek. Sommige leden waren bevreesd, dat, wanneer de Prins zooveel macht kreeg, men hem ook wel eens het Kapitein-generaalschap zou kunnen opdragen bij meerderheid van stemmen. Dezen stelde De Witt gerust door er op te wijzen, dat deze benoeming niet met meerderheid van stemmen mocht plaats vinden. In het jaar 1653 waren er bij de benoeming van Obdam tot admiraal van de vloot heel wat strubbelingen voorgevallen. Tenslotte was het duidelijk vastgelegd, dat bij het benoemen van

1) Vgl. voor het volgende pag. 130—139.  
Staten van Holland 1670.



een admiraal geen overstemming plaats mocht vinden. Zoo veel te minder mocht dit geschieden bij het verkiezen van een Kapitein-generaal. Bovendien werd een Kapitein-generaal nooit voor zijn geheele leven benoemd en moest men dus op gezette tijden beraadslagen over een herbenoeming. Prins Willem I en Maurits hadden ook nooit een aanstelling voor hun leven gekregen, maar door de omstandigheden en hun groote autoriteit was het geworden, alsof hun charges permanent waren geweest. Frederik Hendrik had het nooit aangedurfd de survivance van zijn waardigheden voor zijn zoon met meerderheid van stemmen te doen aannemen, maar hij had door groote kuiperijen, waarover De Witt maar liever wilde zwijgen, de leden, die er tegen waren, voor zijn plannen weten te winnen. Ook De Ruyter had immers aan land niets te zeggen noch te commandeeren, maar had alleen de „bloote naam”. Het geheele concept-conciliatoir kwam dus eigenlijk hierop neer, dat er wettelijk vastgelegd werd, dat bij het benoemen van een Kapitein-generaal, voor langer dan één veldtocht, geen overstemming plaats mocht vinden.

Nadat De Witt zoo getracht had de moeilijkheden uit den weg te ruimen, bracht hij het concept weer in omvraag. Hierbij bleek, dat alles nog steeds op losse schroeven stond en dat men niets gevorderd was. De tegenstanders van een concludeerende stem zeiden, dat het concept de uiterste concessie was, welke zij konden doen en dat zij volgens de resolutie van 5 Augustus 1667 hiertoe heelemaal niet verplicht waren. Hiertegen kwam Haarlem natuurlijk heftig op en dreigde weer, zich niet meer te zullen houden aan het Eeuwige Edict. Amsterdam steunde nu Haarlem krachtig. De stad verklaarde zich voor een concludeerende stem, om geen oneenigheid met de andere provincies te krijgen en ten tweede — en dit is veel belangrijker — omdat, toen Valkenier met Fagel gecommiteerd was geweest naar Friesland en Groningen om deze gewesten over te halen, accoord te gaan met de Acte van Harmonie, het zonder twijfel de bedoeling geweest was, dat de Prins zitting zou krijgen met een concludeerende stem. Rotterdam trachtte Amsterdam te intimideeren door te verklaren, dat, zoo lang er een dergelijke oneenigheid bestond, het bespottelijk zou zijn Van Beuningen naar Engeland te zenden. Om kort te gaan, de gemoederen waren ernstig verhit, zonder dat men iets verder kwam.



De Witt zette toen den toestand duidelijk uiteen en wees er op, dat er drie mogelijkheden waren. Om het uit te drukken met de woorden van Bontemantel: „òf opt conciliatoir, òf by overstemminge, òf soo moeten laeten staen, en sien wat Godt geeft”.

Men stemde vervolgens nog eens of er bij het aanstellen van een Kapitein-generaal overstemming mocht plaats vinden. Echter ook op dit punt waren de leden niet tot eenparigheid te brengen en weer vond er een heftige woordenwisseling plaats. Haarlem had een protest tegen het Eeuwig Edict opgesteld en wilde, dat de Raadpensionaris dit voorlas in de vergadering. Hiertegen verzette Delft zich, zeggende, dat De Witt door zijn eed op het Eeuwig Edict gebonden was dit te weigeren. Rotterdam verweet Haarlem meenedigheid, waarop Fagel het antwoord geenszins schuldig bleef. Haarlem weigerde zoo bejegend te worden en er zou vrij wat meer op Rotterdam aan te merken zijn, vooral op hun pensionaris de Groot, die ook onwaardig was de ambassadeursplaats in Frankrijk te bekleeden. Amsterdam steunde Haarlem en wisselde ook minder vriendelijke woorden met Rotterdam. Daar het reeds één uur in den nacht was, ging de vergadering eindelijk uiteen. De Prins bevond zich tijdens deze rumoerige vergadering ten huize van den heer Van Odijk, om aldaar te vernemen, wat te zijnen aanzien besloten zou worden. Eenige van zijn dienaren stonden bij de deur van de vergaderzaal, om hem geregeld op de hoogte te houden van wat daar plaats vond.

De nachtrust bracht kalnte in de gemoederen der afgevaardigden en inziende, dat men de zaak niet op zijn be- loop kon laten en dat er geen kans bestond, dat het concept-conciliatoir aangenomen zou worden, verzette men zich er den volgenden dag niet tegen, dat De Witt bij meerderheid van stemmen concludeerde, dat de Prins ge- introduceerd zou worden in den Raad van State met een concludeerende stem. Tegelijk werd ook een resolutie aangenomen met een meerderheid van 1 stem; de verhouding was dus 10 tegen 9 stemmen. De tweede resolutie met 13 stemmen voor, terwijl de overigen verklaarden ongelast te zijn. Een nieuwe vergadering werd hierover niet meer gehouden. Er werd bepaald, dat de introductie plaats zou vinden, zoo- dra de zes steden, welke nog ongelast waren, haar instem-

ming met het laatste besluit, hetzij schriftelijk, hetzij door hun stilzwijgen, zouden te kennen gegeven hebben vóór 31 Mei. Amsterdam liet nog denzelfden dag aantekenen gunstig te hebben geadviseerd.

Binnen enkele dagen dienden ook de vijf andere steden haar goedkeuring schriftelijk in: Haarlem, Enkhuizen en Edam echter op voorwaarde, dat de Prins zonder uitstel zou worden geïntroduceerd. Geschiedde dit niet, dan zouden zij hun goedkeuring ongedaan achten.<sup>1)</sup>

Nu Holland eenmaal besloten had den Prins zitting in den Raad van State te verleenen met een concluderende stem, kostte het De Witt weinig moeite meer ook de andere provinciën zoo te doen besluiten.<sup>2)</sup> Wel weigerde de voorzitter der Staten-Generaal — een gedeputeerde van Utrecht presideerde op zijn beurt — de introductie in stemming te brengen, omdat hij in dezen ongelast was, maar daar het reeds één uur na den middag was, kon hij het presidium overdragen aan den afgevaardigde van Zeeland en deze was bereid de vergadering een conclusie te doen nemen. Toen dit geschied was, liet men den Prins door den griffier van de Staten-Generaal in de vergadering binnen leiden en plaatste hem in een fluweelen armstoel tegenover den president. Nadat zijn commissie was voorgelezen, legde de Prins den eed van trouw af en werd daarna door drie gedeputeerden naar de vergaderzaal van den Raad van State geleid. Volgens de gewoonte „dat die geïntroduceert werd de hoogste plaets en voorgang heeft, als een bruydegom” liep de Prins voor de drie gedeputeerden uit.<sup>3)</sup> Reeds bevonden zij zich in de antichambre, toen de Raad van State hiervan bericht kreeg. Door het onverwachte ontstond eenige verwarring, daar men nog niet had beraadslaagd, hoe men den Prins zou ontvangen. Na eenig overleg werd besloten hem te plaatsen op een stoel zonder armen tegenover den stoel van den stadhouder van Friesland, welke op verzoek van de Staten van dit gewest niet weggenomen was. Twee gedeputeerden uit den Raad van State leidden den Prins nu tot aan de deur van de antichambre en twee dagen later

1) Vgl. Resol. Holland 24 Mei 1670.

2) Vgl. De Wicquefort, a.w., dl. IV, pag. 140.

3) Ten onrechte zegt De Wicquefort, dat de Prins in strijd met de etiquette handelde door vooraan te loopen. Vgl. De Wicquefort a.w., dl. IV, pag. 141.

kwamen twee andere gedeputeerden hem aan zijn woning afhalen, om hem den Raad binnen te leiden. Hier bood men den Prins verontschuldigen aan voor de verwarring, die de plechtigheid van de introductie verstoord had, waarna men tot de orde van den dag overging.

Zoo had dan eindelijk 31 Mei 1670 de introductie in den Raad van State plaats gevonden. Ruim twee jaren, nadat Holland besloten had tot de scheiding van de militaire en civiele ambten, welke de Oranjes vroeger vervuld hadden, zette de Prins de eerste schreden op den weg, welke zou leiden tot het herstel der Oranjes in al hun waardigheden.

De Prins had in vele opzichten zijn wenschen vervuld gezien en De Witt had een zware nederlaag geleden. Ik noem met opzet den naam van De Witt, omdat niet het stelsel van de regentenheerschappij gevoelig getroffen was — zooveel gevaar dreigde er niet voor de „ware vrijheid”, al had de Prins een concludeerende stem gekregen — maar omdat het prestige van den Raadpensionaris ernstig geleden had. Volgens zijn eigen getuigenis had hij nooit zoo hard gewerkt om een zaak tot een goed einde te brengen als nu en toch was het Fagel, maar vooral Valckenier gelukt hem schaakmat te zetten. Wel waren er vele regenten, die vreesden, dat zij met eigen handen den eersten steen gelegd hadden van een gebouw, dat de „ware vrijheid” steeds zou bedreigen. Dat zij echter niet van plan waren ook maar iets van hun rechten prijs te geven, bleek aanstonds in den Raad van State. Toen Frederik Hendrik en Willem II zitting in den Raad hadden, stond aan het hoofd van de uitgaande stukken: „Zijn Hoogheid en de Raad”. Na 1650 was dit veranderd in alleen: „De Raad”. Nu de Prins zitting gekregen had, weigerden de leden dit weer te vervangen door den ouden aanhef.<sup>1)</sup> Hierdoor gaven zij te kennen den Prins als een gewoon lid te beschouwen, maar ook niets meer dan dat.

De vrees, dat, nu de Prins één vinger gekregen had, hij de geheele hand zou trachten te nemen, werd maar al te spoedig bewaarheid.<sup>2)</sup> 5 Juni zou de Heer van Wassenaar in de Staten-Generaal verslag uitbrengen van zijn bezoek

1) Vgl. De Wicquefort, a.w., dl. IV, pag. 141.

2) Voor het volgende vgl. Brieven aan De Witt, dl. II, pag. 502—509.



aan Lodewijk XIV, die een reis maakte door zijn nieuw verworven gewesten. De president van de Staten-Generaal, de Friesche afgevaardigde Sjoerd Potter stelde nu aan de vergadering voor, den Prins uit te noodigen dit verslag bij te wonen. Hij zou hierbij niet uitgenoodigd worden in zijn functie als lid van den Raad van State, maar als Prins van Oranje. Hij zou dan ook zitting krijgen in den armstoel, waarin zijn vader en grootvader gezeten hadden. Door toevallige omstandigheden werd het verslag van Wassenaar een dag uitgesteld en dus ook de behandeling van het voorstel. Bij de besprekingen bleek, dat alle provinciën, behalve Holland, er voor waren. Zij beriepen zich op den tekst van het stuk, waarbij de Prins tot Raad benoemd werd. Hierin stond: „Ook met dien verstande, dat Syn Hoogheit, versogt synde, om ter vergaederinge van Haer Hoog. Mog., ofte den Raede van State te komen, aldaer sal compareren”.<sup>1)</sup> De Hollandsche gedeputeerden en de Gecommitteerde Raden, die ook ter Generaliteit gekomen waren, hadden nooit van een dergelijke interpretatie gedroomd. Nooit was er immers sprake geweest van een introductie in de Staten-Generaal. Aanvaardde men deze interpretatie van de commissie van den Prins, dan zouden de zes provinciën hem wel iederen dag met meerderheid van stemmen ter Generaliteit kunnen uitnoodigen. Zoo zou de introductie in den Raad van State omgezet zijn in een introductie in de Staten-Generaal. Geen der Hollandsche heeren begreep overigens, hoe deze clause in de commissie van den Prins gekomen was. De gedeputeerden van de andere provinciën trouwens ook niet. Toen men er Van der Holck — gedeputeerde uit de Utrechtsche Ridderschap — over sprak, antwoordde hij: „dat comt soo van boven, wysende met syn handt hemelwaarts”.<sup>2)</sup> De Wicquefort deelt ons de oplossing van dit raadsel mee.<sup>3)</sup> De klerk, die de commissie van den Prins had moeten schrijven, had die van prins Willem II als voorbeeld genomen en deze letterlijk over geschreven. Zodoende was de clause in de commissie van den Prins gekomen.

Ondertusschen werd er in de Staten-Generaal heftig gediscussieerd. De gedeputeerden van Holland hielden vol, dat de Prins alléén in de vergadering van de Staten-Generaal

1) Vgl. Brieven aan De Witt, dl. II, pag. 506.

2) Idem.

3) Vgl. De Wicquefort, a.w., dl. IV, pag. 141.

raal kon komen als lid van den Raad van State en alleen in die gevallen, als er zaken behandeld werden, welke den Raad van State raakten. Tenslotte werd de beslissing uitgesteld, totdat de Staten van Holland hun oordeel zouden hebben uitgesproken. Hierdoor was de kans voor den Prins verkeken. De Witt, die in Groningen was, werd door brieven van zijn broer en van Van Asperen op de hoogte gesteld. Hij toonde zich zeer verontwaardigd, maar verwachtte wel, dat deze pogingen gestuit zouden worden. 1) Behalve Zeeland, lieten de provinciën de zaak rusten. Ook Haarlem drong er niet op aan. Het was niet gelukt den Prins „met een slingerslach” zooals De Witt het uitdrukte, ter Generaliteit te introduceeren. 2)

Dit gebeuren maakte diepen indruk op de voorstanders van de „ware vrijheid”. Zij benutten dit geval dan ook om algemeen te verkondigen, dat de jonge Prins niets minder eerezuchtig was dan zijn vader en dat hij van de eerste de beste gelegenheid gebruik zou maken, om naar de macht te grijpen. Rotterdam was nu zoo fel tegen den Prins ingenomen, dat het verklaarde, alles wat aan de Oranjes herinnerde uit de stad te zullen wegnemen. Toen één der predikanten in het bijzonder voor den Prins bad, werd hem dit ten strengste verboden. Bij herhaling zou hij de stad uitgewezen worden.

Het zou onjuist zijn te meenen, dat die regenten, welke zoo krachtig geijverd hadden voor een concludeerende stem, streefden naar een herstel van de Oranjes. Valckenier verzekerde aan den Engelschen gezant Temple, dat het geenszins in de bedoeling van de magistraat van Amsterdam lag, om ook maar de minste afbreuk te doen aan de vrijheid van den Staat 3) en toen de Amsterdamsche predikant Schaeck, biddende voor den Raad van State, hierbij de woorden voegde „ende voornaementlyck onder deselfde Syn Hoochyt”, werd hem dit door Burgemeesteren zeer kwalijk genomen. 4)

Voor de Staatsgezinde regenten bracht het jaar 1670 versterking van hun rust. Voor hen, die de gebeurtenissen nauwkeurig volgden, kon het niet verborgen blijven, dat er

1) Vgl. Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 48.

2) Vgl. Idem.

3) Vgl. De Wicquefort, a.w. IV, pag. 143.

4) Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 355.

een groote verandering had plaats gevonden in de onderlinge verhoudingen in de Republiek. Tijdens de behandeling van de introductie was duidelijk aan het licht getreden, hoe onrustbarend de invloed van den Prins was toegenomen. In zes van de zeven provinciën was reeds een groote meerderheid, die niet meer geheel afwijzend stond tegenover een herstel van de Oranjes. Ook in Holland vormden de regenten geen gesloten blok meer, ook hier raakten de gebeurtenissen van 1650 in het vergeetboek en nam de Oranjepartij in macht toe.

Naarmate de invloed van den Prins grooter werd, daalde het aanzien van De Witt. Het moet een hard gelag voor hem geweest zijn, dat het hem onmogelijk gebleken was den Prins buiten de ambten van de Republiek te houden. Zijn vrees voor een samengaan van Oranje en Stuart zal toegenomen zijn, nu de Prins een concludeerende stem gekregen had. Deze vrees zou tot angst stijgen, toen hij vernam, dat de twee machtigste vorsten van Europa zich bij het tractaat van Dover verbonden hadden, den Prins van Oranje soeverein te maken over het gebied, dat van de Republiek der vereenigde Nederlanden zou overblijven, nadat zij er zich elk een brok van hadden toegeëigend.

Het tragische in het leven van De Witt is, dat hij zich in het karakter van Willem III vergist heeft. <sup>1)</sup> Deze zou den strijd voor onze onafhankelijkheid met evenveel kracht voeren, als De Witt zelf dit gedaan zou hebben.

### EEN GESCHIL TUSSCHEN RIJNLAND EN AMSTELLAND. <sup>2)</sup>

Uit het waterschap Amstelland drong door de Aar en de Drecht zoutwater binnen in Rijnland. De ingelanden van Rijnland klaagden, dat de koeien vanwege het brakke drinkwater minder melk gaven en dat de zuivelproducten dikwijls bedorven waren. Niet alleen de boeren, maar ook de inwo-

1) Vgl. P. Geyl, Johan de Witt, grand pensionary of Holland, 1653—72. History, March 1936, pag. 316.

2) Vgl. pag. 44, 68, 69, 75, 92—95, 97—99, 104 en 111. Ook Wicquefort, a.w. dl. IV, pag. 194 en Knuttel no. 9834—9836. Een samenvatting van de heele geschiedenis geeft Bontemantel in zijn handschrift: De Civile en Militaire Regeeringe van Amsterdam, dl. II, fol. 72—99.



ners van Leiden, Gouda en Delft hadden last van het zoute water. De stad Leiden werd geteisterd door vele ziekten en groote sterfte. Nu wilde de Leidsche magistraat niet beweren, dat deze veroorzaakt werden door den grooten stank, die het stilstaande brakke water verspreidde, maar het was toch mogelijk, dat er een onderling verband bestond. Behalve dit leed de stad materieele schade, doordat de lakens bij het bleeken vol vlekken waren gekomen en uit dien hoofde uit Dantzig waren terug gezonden.

Overleg hierover met de stad Amsterdam, die de meeste macht had in Amstelland, had niets gebaat. Iederen keer, dat de gedeputeerden van Leiden — de stad was hoofdingeland van Rijnland — in de Statenvergadering van Holland de zaak ter sprake wilden brengen, stonden de Amsterdamsche gedeputeerden op en verstoorden de bespreking.

Daar er geen verbetering in den toestand kwam en besprekingen niet baatten, nam Rijnland krachtiger maatregelen. Zich grondend op het feit, dat de twee waterschappen geheel zelfstandig waren, meende Rijnland ook het recht te hebben het zoute water te keeren. Hiertoe liet het schuiten, geladen met steenen, zinken in de Aar en de Drecht en stelde er een wacht van soldaten bij, om Amsterdam te beletten de doorvaart weer te openen. Na overleg met de stads-advocaten lichtte Amsterdam nu een mandement van complainte bij den Hoogen Raad. Rijnland beantwoordde dit, door op haar beurt een mandement van complainte te lichten tegen Amsterdam, waarop de Hooge Raad commissarissen aanstelde, om deze zaak ter plaatse te onderzoeken. Hiertoe werden aangewezen de heeren Rixse en Druyf. De stad Leiden had echter liever, dat dit geschil beslecht zou worden door commissarissen uit de Staten van Holland en diende 24 April een verzoek hiertoe in bij de Statenvergadering. Om haar verzoek te steunen, voerde de stad analoge gevallen aan. Amsterdam bleef er echter op aandringen, dat de beslissing aan den Hoogen Raad zou blijven.

Bontemantel, die doorgaans goed op de hoogte is, weet ons de reden hiervan te vertellen. Een neef van Valckenier, de raadsheer Hudde, die als lid van den Hoogen Raad deze zaak behandelen moest, zou aan Valckenier geschreven hebben, dat Amsterdam dit proces zou winnen. <sup>1)</sup> Wij kunnen

1) Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 333.

begrijpen, dat Leiden de zaak liever beslecht zag door commissarissen uit de Staten van Holland.

Tot een conclusie kon men 24 April in de Statenvergadering niet komen, daar Amsterdam liet aantekenen. 25 Mei werd de behandeling voortgezet, waarbij Leiden heftig tegen Amsterdam te keer ging. Het verweet de stad, dat zij Leiden wilde ruïneeren, om alle nering aan zich te kunnen trekken. Natuurlijk bleef Amsterdam het antwoord niet schuldig. De gedeputeerden verzetten er zich met kracht tegen, dat de zaak aan den Hoogen Raad zou onttrokken worden en wisten tenslotte hun zin door te zetten.

Ook de Raadpensionaris had zich in deze kwestie gemengd. Hij was van meening, dat Rijnland het recht had het water van Amstelland te keeren, mits de doorvaart niet belemmerd werd. In dezen zin sprak hij er ook over met de twee commissarissen van den Hoogen Raad. De stad Amsterdam was hierover zeer gebelgd. De uitlating van Hop, dat hij de Republiek liever geregeerd zag door den Prins, dan door een dienaar van Holland<sup>1)</sup> vond dan ook plaats op 25 April. Ook Andries van Graeff, die anders toch behoorde tot de aanhangers van De Witt, had „seer yverich strydt en veel woorden tegen den voors. pensionaris gebruyckt en was yder eenen hart opgeset.<sup>2)</sup> Men nam het De Witt dus zeer kwalijk, dat hij zich met deze aangelegenheid had bemoeid. Toen deze dit bemerkte, liet hij niet na herhaaldelijk aan de Amsterdamsche heeren te verzekeren, dat hij een vriend van deze stad was.<sup>3)</sup> Hij had met de commissarissen over deze kwestie gesproken op verzoek van de Edelen, wier pensionaris hij was en die persoonlijk belang hadden bij een goede oplossing.

De afloop van het geschil vermeldt Bontemantel in het tweede deel van de „Militaire en Civiele Regeeringe van Amsterdam, fol. 72 sqq. 12 Mei 1670 deed de Hooge Raad uitspraak, dat de dammen moesten worden weggenomen. Rijnland kreeg echter toestemming om een verlaat te maken bij den Billerdam. Amsterdam nam hiermee genoegen, maar het duurde niet lang of er kwamen klachten van schippers binnen, dat het verlaat niet breed en diep genoeg was. Toen

---

1) Vgl. pag. XXXVII en hierna pag. 96.

2) Vgl. pag. 130.

3) Vgl. pag. 111 en 119.

begon de ruzie opnieuw. De vroedschap van Amsterdam vaardigde Bontemantel en pensionaris Hop af om deze klachten met den dijkgraaf en heemraden van Rijnland te gaan bespreken. Op hun reis ontmoetten zij gedeputeerden van Gouda, die met hetzelfde doel uit hun stad waren vertrokken.

De conferentie met de heeren van Rijnland leverde geen resultaat op. De dijkgraaf antwoordde: „dat het haer niet en scheelde, of het verlaat diep of wyt was”. De gedeputeerden van Amsterdam en Gouda besloten nu, om 21 Mei 1671 weer naar den Billerdam te komen. Ook Haarlem, Rotterdam en Leiden zouden uitgenoodigd worden afgevaardigden te zenden. Amsterdam zou zorgen, dat er landmeters en een haringschuit ter plaatse zouden zijn om vast te stellen, dat het verlaat inderdaad een belemmering vormde voor de scheepvaart. Na smakelijk in „De Goude Leeuw” gegeten te hebben, vertrokken de gedeputeerden ieder naar hun stad, om op 21 Mei weer aan den Billerdam te zijn. Dien dag verschenen inderdaad gedeputeerden van de bovengenoemde steden met landmeters. Ook de door Amsterdam beloofde schuit was aanwezig. Bij onderzoek bleek het verlaat onvoldoende te zijn en opnieuw werd nu een conferentie met Rijnland belegd. Ook ditmaal kwam men niet tot een vergelijk.

Eenigen tijd later is het verlaat geheel weggenomen, wat natuurlijk tot gevolg had, dat Leiden opnieuw last kreeg van het zoute water. De stad trachtte nu met Amsterdam tot een oplossing te komen. Vruchteloos echter. Gestijfd door Hudde, den raadsheer van den Hoogen Raad, antwoordde Amsterdam, dat zij bereid was de zaak over te laten aan de uitspraak van den Hoogen Raad. Leiden heeft waarschijnlijk ingezien, dat het zijn zin niet zou krijgen en liet de zaak rusten. Zoo bleef de oude toestand dus bestaan. Alle besprekingen in de Statenvergadering van Holland waren tevergeefs geweest.

#### DE PRESIDENTSVERKIEZING VAN HET HOF VAN HOLLAND. 1)

Zeer uitvoerig vertelt Bontemantel ons een strijd tusschen de stad Amsterdam en Johan de Witt. Beide wilden

1) Vgl. pag. 18, 21—23, 27, 28, 33, 111, 142—145 en De Regeering van Amsterdam, dl. I, pag. 158—163.



een president van het Hof verkozen zien, die hun belangen zou behartigen.

Reeds sedert 1665, na het overlijden van den heer d'Edel, was het Hof van Holland zonder president. Het ambt werd tijdelijk waargenomen door den Heer van Maasdam, als oudsten raadsheer. Toen deze benoemd werd tot dijkgraaf en baljuw van het waterschap Rijnland, achtten vele leden den tijd gekomen, om een nieuwe president van het Hof te kiezen. Daar het Hof niet zonder president kon zijn, stelde De Witt voor, om Maasdam zoolang waarnemend president te laten blijven, totdat een nieuwe benoemd zou zijn. Dit voorstel stuitte op verzet van Amsterdam. Burgemeesteren waren van meening, dat het ambt van dijkgraaf en baljuw onvereinigbaar was met het presidentschap van het Hof. In werkelijkheid school hier echter meer achter. De Amsterdamsche heeren zagen in het voorstel van De Witt een poging, om de verkiezing zoo lang uit te stellen, totdat hij een persoon naar zijn zin en humeur zou hebben gevonden.<sup>1)</sup> In hoe verre zij hierin gelijk hadden, wil ik in het midden laten, maar een feit was, dat De Witt reeds een geschikt persoon op het oog had. Dit was Adriaan Paets, lid van de regeering van Rotterdam. Dit strookte echter niet met de plannen van Burgemeesteren van Amsterdam. Ook zij wenschten een president naar hun zin en humeur en hadden ook reeds geschikte kandidaten voor de vacante presidentsplaats op het oog. Dit waren de fiscaal Van Stryen en Hendrik Hudde.

De Raadspensionaris was hiervan op de hoogte en stelde 16 Maart 1670 een poging in het werk, om de Amsterdamsche gedeputeerden in den Haag over te halen, zich met zijne keuze te vereenigen. In het logement van de Amsterdamsche heeren vond het gesprek plaats, dat Bontemantel ons in zijn geheel mededeelt.<sup>2)</sup> De Wit prees de goede kwaliteiten van Paets en stelde diens bekwaamheid zooveel hooger dan die van Stryen, „sooveel swaerder als een ducaton bij 4 ryxdaler”. Tevens wees hij er op, dat de Amsterdammers verkeerd waren ingelicht over de gevoelens van de leden, wanneer zij meenden, dat dezen den candidaat van Amsterdam zouden stemmen. Daar

1) Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 277.

2) Vgl. pag. 21 en 22.

Van Stryen toch ook niet zonder meer gepasseerd kon worden, stelde De Witt voor, dat men dezen raadsheer in het Hof zou maken en Paets president.

Was het betoog van De Witt, waarin hij eerst Paets aanpreef, daarna den Amsterdammers een waarschuwing toediende en tenslotte een bemiddelingsvoorstel deed, handig samengesteld, het antwoord, dat hij kreeg, was niet minder ad rem. De Amsterdamsche gedeputeerden stelden de ervarenheid van Van Stryen veel hooger, dan die van Paets. Dit was, zeiden zij, allen leden bekend. Niet dat zij iets ten nadeele van Paets wilden zeggen, maar het was toch beter, dat Van Stryen president werd. Paets bewees immers als lid van den Rotterdamschen raad reeds belangrijke diensten aan de Republiek. Werd hij nu president van het Hof, dan moest de Statenvergadering deze voortreffelijke kracht missen. Voor het fiscaalsambt daarentegen zou gemakkelijk een ander goede advocaat gevonden kunnen worden, „soodat” eindigden zij, „Stryen soude werden gestelt tot vermeerderinge van dienst te doen aan de republique en Paets soude, president wordende, minder dienst doen als nu.” Uit dit antwoord werd het De Witt duidelijk, dat Amsterdam niet tot toegeven bereid was.

De bemoeiingen van De Witt, om Paets president van het Hof te maken, vormden een onderdeel van een ander plan. Toen in 1669 het pensionarisschap van Rotterdam vacant was geworden, had Paets naar dit ambt gesolliciteerd. Niet hij, maar Pieter de Groot was benoemd. Dat de verhouding tusschen deze twee niet goed was, is niet te verwonderen. Om een einde te maken aan dezen onaangenamen toestand, trachtte men Paets president van het Hof te maken. Lukte dit, dan zou De Groot pensionaris blijven, slaagde men niet, dan zou Paets pensionaris worden in de plaats van De Groot en deze zou als gezant naar Frankrijk vertrekken. Na zijn terugkeer kon hij dan lid van de vroedschap van Rotterdam worden.<sup>1)</sup> Van al deze plannen kwam echter niets terecht. 14 Mei 1670 deelde de Raadpensionaris aan Van Beuningen mee, dat het toch beter was, dat Paets geen president werd, „te meer de saecke tot Rotterdam in den

1) Vgl. De Wicquefort, dl. IV, pag. 147.

Raet was discrepant staende." 1) De reden, dat De Witt Paets liet vervallen, is volgens Dr. Japikse te zoeken in diens onrechtzinnigheid. 2) De onrechtzinnigheid van Paets is bekend, maar toch moet de Rotterdamsche predikant Ds. Clement, tot wien de Witt zich om inlichtingen gewend had, een goed getuigenis van zijn orthodoxie gegeven hebben. 3) Waarschijnlijk zal De Witt de candidatuur van Paets hebben laten vallen, wegens de oneenigheid in den Rotterdamschen raad. Door zijn soms wat plumpe vrijmoedigheid was Paets niet erg bemind. 4)

Ondertusschen hadden de Amsterdamsche gedeputeerden last gekregen Hendrik Hudde tot president van het Hof te recommandeeren. Wanneer zij echter bemerkten dat er weinig kans van slagen was, dan moesten zij moeite doen voor Van Stryen. Inderdaad verwachtten de gedeputeerden weinig succes voor Hudde en vaardigden daarom Van Beuningen af, om deze zaak met Burgemeesteren te overleggen. Door den plotseligen dood van Van Stryen werd deze kwestie opgelost en nu werden alle krachten aangewend, om Hendrik Hudde benoemd te krijgen. Burgemeesteren en vooral Valckenier, die zijn neef Hudde wilde „avancereen, vatten dese saecke hooch op, soodat in date 4 Juni circulaire missives afgingen" aan alle Edelen en steden, om Hudde aan te bevelen. 5) „Na ryp en gedesinteresseert overleg" was de vroedschap tot het inzicht gekomen „het gemeene oochwitt te hebben aengetroffen in den Heere Mr. Hendrik Hudde." 6) Met allen ernst drongen zij er nu bij de Edelen en steden op aan hun stem op Hudde uit te brengen. Ten overvloede werd 30 Juni nog een deputatie naar de verschillende steden afgevaardigd, om de circulaire missives mondeling toe te lichten.

Nu de candidatuur van Paets van de baan was, werkte De Witt voor den raadsheer Fannius. Dit zette zooveel kwaad bloed in Amsterdam, dat Burgemeesteren aan de vier gedeputeerden last gaven, om op hun reis door de

1) Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 318.

2) Vgl. Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 138 noot 2.

3) Vgl. Brieven aan De Witt, dl. II, pag. 524, noot 1.

4) Vgl. Dr. C. W. Roldanus, Adriaen Paets, Tijdschrift voor Gesch., 1935, pag. 137.

5) Vgl. De Regeeringe van Amsterdam, dl. I, pag. 158.

6) Idem pag. 160.



steden er overal op te wijzen, dat het niet dienstig was, dat de Raadpensionaris te veel gezag had in de hoven van justitie. 1) „De twee heevige sollicitatien waren oorsaek, dat den derden in 't spel quam en met de bocht doorging”, zegt Bontemantel. Zoo was het inderdaad. Toen de Amsterdamsche gedeputeerden ter dagvaart den 17den Juli in twee koetsen bij alle leden van de Statenvergadering een bezoek brachten, om Hudde te recommandeeren, bleek het, dat slechts weinigen hem wilden stemmen. De meerderheid had zijn stem beloofd aan Adriaan Pauw, Heer van Bennebroek. Ook De Witt steunde dezen, daar hij wel inzag, dat de raadsheer Fannius geen kans had benoemd te worden. De Heer Van Bennebroek trachtte nu ook de Amsterdamsche gedeputeerden over te halen, om op hem te stemmen. Met dit doel bracht zijn broer, de Heer Van Heemstede, een bezoek aan het logement van de Amsterdamsche heeren. In het gesprek, dat hier plaats vond, verzekerde hij den gedeputeerden, dat Amsterdam steeds op de medewerking van zijn broer zou kunnen rekenen. Ook moesten zij niet gelooven, dat Bennebroek een vriend van den Raadpensionaris was. Om hen des te gereeder over te halen, beloofde hij, dat zoodra zijn oom, Rynier Pauw, die president was van den Hoogen Raad, kwam te overlijden — deze was reeds tachtig jaar — de familie Pauw alles in het werk zou stellen, om Hudde tot opvolger te doen benoemen.

De Amsterdamsche gedeputeerden bevonden zich nu in een moeilijk parket. Zij hadden uitdrukkelijken last, om Hudde te stemmen, maar zij zagen heel goed in, dat deze nooit een meerderheid zou halen. Bontemantel en eenige van zijn mede-gedeputeerden achtten het daarom beter, „te sylen met de vloot” en ook op Bennebroek te stemmen. Dit voorstel werd aangenomen en aan den Heer van Heemstede, die nogmaals in het logement gekomen was, meegedeeld. Bontemantel liet toen niet na hem aan zijn belofte te herinneren en zei, toen zij elkaar de hand gaven: „een man een man, een woort een woort.” Hendrik Hudde moest dus zijn sollicitatie intrekken en Bennebroek werd gekozen. „De Heeren ter dachvaart syn door den Heer raetsheer Hudde aensienelick getracteert, in

1) Vgl. De Regeeringe van Amsterdam, dl. I, pag. 159.

vergeldinge der gedane sollicitatie, waarop de Heer Geelvinck met een statich aensicht antwoorde op de maaltyt, dat door de moeyelyckeyt dien tyt niet had connen slaepen, waerover een heer smuyster lachte, alsoo in particuliere discoursen anders had getoond".<sup>1)</sup> Deze heer was niemand anders dan Hans Bontemantel.

Tenslotte wil ik nog de aandacht vestigen op de uitvoerige en belangwekkende besprekingen over het „uitvinden der geldmiddelen”.

Van alle kanten kwamen in het najaar van 1670 waarschuwingen binnen over de „kwaede deseynen” van Frankrijk. De brieven van onze diplomatieke vertegenwoordigers bevatten tal van onrustbarende berichten over trakaten, die gesloten zouden zijn tusschen den Franschen koning en enkele vorsten aan den Rijn. Maar het ergste was, dat de Republiek ook niet meer kon vertrouwen op de leden van de Triple Alliantie. Het sluiten van het verdrag van Dover kon niet verborgen blijven, ook al wisten de Engelsche diplomaten Boreel en Van Beuningen om den tuin te leiden. Zoo vinden wij op pag. 191 een brief van Le Maire uit Kopenhagen, waarin deze schrijft: „De Fransche minister Terlon heeft aen wissels becoomen 15 millioenen; Vranckryck met Engeland syn eens en alles, wat neemen, sullen deelen te samen en de Sont door Denemarcken sluiten voor de Nederlanders”.

Onder deze omstandigheden was het noodig om aan de landsverdediging te denken en daarom werd in de Statenvergadering van Holland voorgesteld het leger te versterken met 10 regimenten voetvolk en 6 regimenten ruitery. De vloot zou uitgebreid worden met 36 oorlogschepen, 12 fregatten en 6 gallioenen. Voor deze uitrusting was echter geld noodig en over de wijze, waarop dit bijeen gebracht moest worden, waren de leden der Statenvergadering het lang niet eens. Verschillende voorstellen hiertoe strekkende werden door commissarissen uit de

1) Vgl. De Regeeringe van Amsterdam, a.w., dl. I, pag. 160.

vergadering en door De Witt ingediend, zooals verdubbeling van den impost op het gemaal, quotisatie der wijnen en zeep en het uitgeven van lijfrenten. Groote oneenigheid ontstond vooral over de vraag, of men den rentevoet zou verlagen van 4 op  $3\frac{1}{2}$  % en of men de reductiegelden, gelden, die vrijgekomen waren door de renteverlaging van 1665 en die bestemd waren voor schuldelging, zou gebruiken voor de landsverdediging, zooals in den laatsten Engelschen oorlog was geschied.

Gezien de uiteenlopende opvattingen der leden was het voor De Witt geenszins makkelijk de leden tot eenparigheid te brengen. Praktisch werd hem dit onmogelijk gemaakt door de houding van Amsterdam. Deze stad weigerde hardnekkig een advies uit te brengen over de verschillende voorstellen, voordat de  $\frac{1}{3}$  verhooging van de convooien en licenten zou zijn afgeschaft. Zij meende, dat tengevolge van deze extra-belasting de handel zou verloopen en hoopte nu de andere leden tot afschaffing hiervan te kunnen dwingen door haar toestemming te onthouden aan het verpachten der middelen. Reeds in het voorjaar van 1670 had Amsterdam deze houding aangenomen bij het verpachten van een waagimpost en het opleggeld der granen. Zij had toen toegegeven, nadat De Witt een bemiddelingsvoorstel had ingediend, waarbij hij voorsloeg de  $\frac{1}{3}$  verhooging nog 3 jaar te laten bestaan; de opbrengst echter zou gebruikt worden tot aflossing van de schulden der Hollandsche admiraliteitscolleges; van de schulden der colleges en van de opbrengst der  $\frac{1}{3}$  verhooging zou een lijst gemaakt worden. Gedurende den zomer waren hierover besprekingen gevoerd, maar tot eenig resultaat was men niet gekomen. In November kwam het voorstel opnieuw ter sprake en deden de colleges opgave van de schulden, inkomsten en uitgaven. Bontemantel heeft deze opgave aangeteekend en ook alle besprekingen, die hierover gevoerd zijn. Geheel achter in het handschrift, gescheiden van de andere notities, heeft hij zelfs een redevoering, die Valckenier 20 December in de Statenvergadering gehouden heeft en die een verdediging bevat van de houding van Amsterdam, opgeteekend. Juist omdat Bontemantels mededeelingen zoo uitvoerig zijn en den lezer een aaneengesloten overzicht van deze zaak bieden, acht ik het niet noodig hiervan een afzonderlijke behandeling te ge-



ven. In mijn zaakregister geef ik onder: „Verpachting der middelen” een opgave van de bladzijden, waarop de besprekingen te vinden zijn. Er komt nog bij, dat deze ook vrij uitvoerig samengevat zijn door De Wicquefort in zijn *Histoire des Provinces Unies* etc. dl. IV, pag. 190 sqq.

---

## DE STATEN VAN HOLLAND 1670.

(1) DYNSDACH DEN 5 FEBRUARY 1670.

Bontemantel: gedaen den eet van de Staaten en Eeuwich Edict. Leest den eet fol. 465.

Schryven, dat den Coninck van Vranckryck de differenten der limietschydinge in de Spaense Nederlanden soude verblyven aan Engelant. 1)

Vranckrijk notificatie.

Het Capittel had gesyt wylen haeren Bischoep van Munster, dat soo eenige alliantie maeckte met Coningen, dat daer teegen soude gaen en tracteeren met andere.

Munster notificatie.

Missive uyt Sweeden, Stockholm, van den resident Cletser, 25 January 1670: dat Courtin 2) uyt Vranckryk wierd aldaer verwacht, om wegens negotie te spreeken.

Sweeden notificatie.

Profesoer theologie, Franciscus Buermanes: versouck octroy op twee syner te drucken boecken. 3)

Octroy te drucken boucken.

Adriana van Dort.

Elisabeth, Ledia en Adriana, kinderen van Coninck.

Veniam estates. 4)

Adam Thoorn, pachter der bieren over de Laege Swaluw, schaede 1373 gl.

Remisse der pachten.

---

1) Zie pag. 2, noot 4.

2) Honoré Courtin, Fransch gezant te Stockholm.

3) Franciscus Burmanus was hoogleeraar te Utrecht van 1662 tot 1679. In 1671 verscheen zijn voornaamste werk: *Synopsis Theologiae et speciatim foederum Dei ab initiis seculorum usque ad consummationem eorum*, 2 dl.

4) *Venia aetatis* is meerderjarigheidsverklaring. Onder de Republiek werd men op 25 jarigen leeftijd meerderjarig. Wie de rechten der meerderjarigheid eerder wilde verkrijgen, moest hiertoe een verzoek aan de gewestelijke Staten richten. Beneden de 20 jaar werd *venia aetatis* niet verleend. Vgl. E. van Zurck, *Codex Batavus*, pag. 1138—1140.

Hercules Schatter tot Haerlem: eenich fidecomies af te doen.

Fidecommies.

- (2) Willem Noordeloos van Amsterdam: versouck deurwaerderschap. Jan Ruymbeeck versouct ut supre. Deurwaerder. Aen Gecommitteerde Raeden.

Alewyn Porre versouckt een leen te veranderen in alodiael. Hier is een generale resolutie van. <sup>1)</sup>

Leenen.

Myn wierde gesyt, dat Pieter de Groot, geworden pensionares van Rotterdam, syn eed van Eeuwich Edict had gedaen deesen morgen.

De Groot, pensionares van Rotterdam.

#### DONDERDACH 6 FEBRUARY 1670.

Triple Aliantie laest gelaeten. Triple Aliantie. Verblyf. Ambas(sadeur) Temple aen den Raetpensionares bekent gemaect, dat aen den ambas(sadeur) Montagu, wgens Engelant in Vranckryk 29 January a) 1670.

France ambassadeur maect mede bekent aen..... <sup>2)</sup> Brief gelesen in date als boven: Condé etc., Lincq; den Fransman verblyft 't different aen Engelant en Sweden om in een jaer te arbitrage. <sup>3)</sup>

Den Raetpensionares syde tegen den France ambassadeur, dat deese ingeseetenen vredsaeem syn en doch best is dat deesen Staet was geëxcuseert, om noch den een, of andere aenstoot te geeven. <sup>4)</sup>

Triple Aliantie. Notificatie en van Beuningen gelast met de Spaense ambass(deur) te spreekken en geauthoriseert wegens de gelden.

a) Hs.: February.

1). De resolutie van 25 Juni 1625. Vgl. Groot Placaetboek, dl. II, pag. 512.

2) Waar Bontemantel woorden niet ingevuld heeft, of zinnen onafgemaakt laat, is dat hier en elders aangegeven door .....

3) Vgl. Resol. Holland 6 Febr. 1670.

4) Na den vrede van Aken pretendeerde Lodewijk XIV ook recht te hebben op die plaatsen, welke afhankelijk waren van de door hem geannexeerde gebieden. Zoo maakte hij aanspraak op Condé, het Fort Linck en de sluizen van Nieuwpoort, als behoorende resp. bij het Kasteleinaat van Aeth, bij Bergen en bij de heerlijkheid van Veurne. Van Beuningen, toen buitengewoon gezant te Parijs, had



- (3) Commissarissen van den Staet tot Brussel: de subsidie-gelden van Spaigne; den Conestabel<sup>1)</sup> sent over een concert, daer de betaling om is opgehouden, te weeten, wanneer de tyt soude weesen, dat het Sweetsche leger soude byspringen.

21 January 1670: 480 duysent ryxdaelders door Spaigne te geven, te restitueeren, soo de ratificatie niet en volcht, geresolveert by de Staeten-Generael, mits dat het Spaens gelt sal blyven in de banck van Amsterdam, te weeten het  $\frac{1}{4}$  gedeelte.

Engelant sal byspringen soo haest doenelyck. Sweeden, 16000 man gelyck, te comen in dry maenden.

Desen staet 40	}	scheepen van oorlooch.
Engelant 40		

En yder 6000 man te voet en 600 paerden door Engelant en deesen Staet 2000 paerden.

Deese Staet 14 daegen na de repture en notificatie by te springen.

Reversael aan Sweeden te geeven op de betaeling der subsidie. Manqueert alleen de cautie der coopliden in Brabant om de subsidie te betaelen.

Van de Capelle<sup>2)</sup> tot Amsterdam refuseert de cautie, dan op achterborge van Burgemeesteren.

Jan Duyts<sup>3)</sup> daer over geschreeven, die syt, dat door Catonio<sup>4)</sup> in Spaigne wel sal schryven en de provisie behoorde te weesen één ten hondert, de  $\frac{1}{2}$  voor de coopman alhier en de  $\frac{1}{2}$  voor den coopliden in Brabant; als borg soude blyven, mits de gelden op haer reeck(ening) te stellen, doch is niet smaeckelyck.

in 1668 opdracht gekregen Frankrijk te bewegen deze kwestie over te laten aan de beslissing van neutrale scheidsrechters. In December 1669 verklaarde Lodewijk XIV zich hiertoe bereid. De uitspraak zou binnen een jaar door Engeland en Zweden gedaan worden. Later werd deze termijn nog met een jaar verlengd.

De Republiek werd natuurlijk gepasseerd, maar niettegenstaande deze onheuschheid kregen Van der Tocht en Vrijbergen, onze gezanten te Brussel, 8 Februari 1670 last er bij den Connétable op aan te dringen, dat Spanje met dit voorstel accoord zou gaan.

1) Fernandes de Velasco, Connétable van Castilië en Leon, landvoogd van de Zuidelijke Nederlanden.

2) Hendrik van der Capellen, raad en schepen, bewindhebber van de Oost Indische Compagnie van de kamer van Amsterdam.

3) Jan Duyts, Amsterdamsch bankier, zwager van De Witt.

4) Cattaneo, Antwerpsch koopman.

Doch de tesorier Burg<sup>1)</sup> gelast andere middelen by de cooplieden voor te slaen.

- (4) Burg slaet voor, door van Beuningen, dat de gelden soude connen gestelt werden in banco, op de reeck(ening) van Burgemeesteren.<sup>2)</sup>

Werckendam<sup>3)</sup> rapporteert wegens scheepen te senden in de Middellantse zee: Admiralityten seggen geen gelt te hebben en dat noch veel subsidie ten achteren staen in eenige provincientien; eenige gedeputeerde ter Admiralityt niet gecoomen, aengesien 't hart wert en snee; De Ruyter, admirael, schryft en presenteert in alles syn dienst.

Admiralityten te demitteeren soolang de tyt bequaem is en onderwylen de collegie te animeeren tot equipage.

Alckmaer syt: Jacob van Hout<sup>4)</sup> gecommitteert in de Admiralityt in plaets van Fladderack.<sup>5)</sup>

Admiralityt wegens Alckmaer.

Recktores Manificus tot Lyden en Lydens messive date

1) Koenraad Burgh, thesaurier-generaal van de Unie.

2) Volgens het verdrag van de Triple Alliantie was Spanje verplicht per maand 60000 RD. subsidie aan Zweden te betalen, om dit land in de gelegenheid te stellen zijn legermacht ter beschikking van Spanje te houden. Reeds in Sept. 1669 was in de Amsterdamsche bank 200.000 RD. gestort voor betaling van den eersten termijn. Spanje weigerde echter de uitbetaling aan Zweden, zoolang niet vastgesteld zou zijn binnen welken tijd en met hoeveel man de geallieerden Spanje zouden bijstaan, in geval de vrede van Aken verbroken werd. Hierover was 21 Jan. 1670 overeenstemming bereikt. Zweden wenschte deze overeenkomst echter niet te ratificeeren, voordat Spanje de subsidiegelden over den eersten termijn betaald had. Spanje wilde niet betalen, voordat Engeland en Zweden het verdrag geratificeerd hadden. Om tot een oplossing te komen, hadden de Staten-Generaal de Spaansche regeering aangeboden garant te blijven voor de aan Zweden betaalde gelden, zoo de ratificatie niet volgde. Spanje eischte echter garantie van Antwerpsche en Amsterdamsche kooplieden. Tenslotte nam het genoegen met de garantie van de Staten-Generaal (Vgl. hierna pag. 6). Voor een uitvoeriger beschrijving van deze kwestie verwijs ik naar Japikse, Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 1 tot 21 en de daarbij behoorende aantekeningen.

3) Daniël van Wyngaerden, heer van Werckendam, lid van de Ridderschap van Holland.

4) Jacob van Houten, oud-burgemeester van Alkmaar. Vgl. Resol. Holland 6 Febr. 1670.

5) Fladderack, burgemeester van Alkmaar.

2 Feb(ruary) 1670: sent over het tripel getael: Groenovius, Hydanus en N. N. 1)

Groenovius Recktor Manificus.

Jan Hydeckenes beroepen tot professoer tot Lyden in de theologie. Lyden versouckt voorschryven daertoe.

Brieven van voorschryven aen de Magistraet van Zürick.

Joannes Herves, deurwaerder. 't Hof schryft in faveur tot Rotterdam.

Deurwaerder.

- (5) Amsterdam advys: de lyst bequaem te connen nae sien en Admiraltyt daerover te blyven, die hier syn; ontlastinge der negotie; de verpachtinge van de waech niet te doen, voor de extreordenares lasten ter zee sullen weesen afgedaen. 2)  
Ontlastinge der negotie ter Admiraltyt.

#### VRIJDACH 7 FEBRUARY 1670.

Sluys van Delftland. Hoochingelanden comt toe te repaereren en penningen uyt te geeven en administratie, sonder dijkgraef en heemraeden, doch werden belet en proces etc. Delftlants hooftingelanden eerst rapport.

Ontfanger Spiegel wegens den ontfang der Noorse tollen etc. 3) Betaelinge 5000 RD. te betaelen aen Chorisius. 4)

Gesonden aen Le Maire 5). Amsterdam, Rotterdam.

1) Rector en Senaat van de universiteit te Leiden hadden op de voordracht van rector-magnificus geplaatst: Abrahamus Heydanus, Daniël Colonius en Johannes Fredericus Gronovius. De laatste werd door de Staten van Holland benoemd. Vgl. Resol. Holland 6 Febr. 1670.

2) Vgl. pag. 30, noot 2.

3) Kooplieden, die handel dreven op de Oostzeelanden en Noorwegen, droegen de tolgelden, die zij in de Sont en in de Noorsche havens moesten betalen, af aan de ontvangers van de convooien en licenten in Holland. Dezen gaven hun voor de Deensche tolgaarders wissels. De gestorte bedragen werden in mindering gebracht van de gelden, die de Deensche koning aan Holland schuldig was. (Vgl. pag. 65, noot 1). Elbert Spiegel, de ontvanger-generaal van de convooien en licenten te Amsterdam, klaagt nu, dat deze wissels niet geaccepteerd werden. Dit was geschied op aanstoken van den Franschen gezant. Vgl. Wicquefort, a.w. dl. IV, pag. 327 en Resol. Holland 7 Febr. 1670.

4) Petrus Charisius, Deensch resident in de Republiek.

5) Jacob Le Maire, resident in Denemarken.



Van Campen.

Accoort over Beerenberg en falisement van 23000 RD. ge-  
accoordeert op 12000 RD.

Gereserveert den Staet haer axtie op Steremans.

Commissie als hieronder. Accoort geapprobeert.

Meester Jan de Wit<sup>1)</sup> van Dort ambassade nae Poolen  
aengenomen.

Hof van Holland: messive op de deurwaerder Kervel in  
faveur.

Deurwaerder Kervel. Fiat.

Rotterdam: walvisvangers klaegen over het placcaet,<sup>2)</sup>  
dat niet werd onderhouden, waer die van Hamburg voor-  
deel af sien.

Exempelaeren te senden aen de officieren.

- (6) Het publiceeren eeniger placcaet, of 't selfde op nieu te  
doen publiceeren cost 12000 gl. aen Hollant, volgens het  
seggen van de Raetpension(ares).

Placcaten wat achter.

Goutslagers, goudtraettreckers.

In advys.

Duynen, konynen, request etc.

Gestelt in handen van de hooftingelanden.

Van Beuningen rapport, geweest hebbende by den ambas-  
sadeur van Spaigne: scheen<sup>3)</sup> gerust te weesen de gelden  
in de banck van Burgemeesteren, doch best te weesen, dat  
geschreeven mocht werden aen Van der Tocht<sup>4)</sup>, wegens  
deesen Staet tot Brussel, om aen den Connestabel daerover  
te spreecken.<sup>5)</sup>

Bedanckt en gebracht ter Generalityt om geschreeven te werden  
aen van der Tocht.

1) Neef van den Raetpensionaris.

2) Het plakkaat van 5 April 1669, waarbij aan de zeelieden  
verboden werd zich in vreemden dienst te begeven. 13 Febr. 1670  
werd het hernieuwd. Vgl. Groot Placcaetboek, dl. III, pag. 1363 en  
1364.

3) Nl. de Spaansche gezant.

4) Van der Tocht, pensionaris van Gouda, gedeputeerde te  
Brussel.

5) Vgl. Resol. Holland 7 Febr. 1670.

## (7) SATERDACH DEN 8 FEBRUARY 1670.

Resumptie.

France ingeseetenen tot Amsterdam request aen Burge-meest(eren): alsoe ingeroepen werden door placcaet van den Coninck en dat niet gesint syn wederom derwaerts te gaen, te werden alhier gemainteneert.

Commissaressen.

Placcaeten geconcipeert wegens het France werck.<sup>1)</sup> Rotterdam is niet te brengen tot verbot van de brandewynen.

Rapport door Haerlem wegens de manufacturen en brandewynen. Rotterdam neemt over.

Jeremias Choet, collonel.

Febre.

Naeste vergaderinge.

Request der cooplieden tot Amsterdam om scheepen te senden nae Suerinam. Versoucken hoe haer te draegen wegens de Zeewen, die aldaer meester syn. Leest verto.<sup>2)</sup> Aen Commissarissen.

Curateurs van Lyden.

1) Haarlem doet rapport over twee plakكاتen, die bedoeld waren als retorsie-maatregelen tegen Frankrijk. Het eerste plakkaat stelde voor den invoer van brandewijnen te verbieden; het tweede de invoerrechten op Fransche manufacturen te verhoogen. Deze voorgestelde maatregelen waren alleen een reactie op Colberts economische politiek en de bedoeling was dan ook, dat de plakكاتen weer afgeschafft zouden worden, zoodra Frankrijk de invoerrechten op Hollandsche waren verlaagde. De leden hechtten weldra hun goedkeuring aan de voorgestelde maatregelen, uitgezonderd Rotterdam. Na veel besprekingen verklaarde de stad haar verzet op te zullen geven, wanneer haar pensionaris, De Groot, die als gezant naar Frankrijk zou vertrekken, er niet in zou slagen Lode-wijk XIV te bewegen tot verlaging van de invoerrechten op de Hollandsche waren. De pogingen van De Groot hadden geen succes. Na eenige strubbelingen met de andere provinciën over den tijdsduur van de plakكاتen, konden deze tenslotte uitgevaardigd worden op 2 Januari 1671. Voor den tekst van de plakكاتen zie Groot Placcaetboek, dl. III, pag. 264, 269, pag. 10—12, 101, 106, 107, 177—179, 181, 187, 188, 226, 227, 234—237.

2) Verto of verso beteekent bij Bontemantel alleen: de volgende bladzijde.

Munninx request: dat out en gebreckich is van poodegra etc.; versouckt syn tractement sonder dienst te doen. Ritmeester. Haerlem, Amsterdam en.... houden het op.

(8) Sereniam ter Generalityt. 1)

Advys wegens Zeelant van te laeten coomen aen de Generalityt, mits rembouserende der costen en intresten.

Commissaressen advys: wat oncosten syn gevallen en met garnesonen van den Staet en tot haer lasten.

Minister van Sweeden, Appelboom, request wegens Rosenvelt, par vonnisse van Delft in confinement. Wert gequest en eenige daegen geleegeen hebbende is .....(?) Den pensionaris van Delft doet daerover rapport en gecommuniceert 't advys van scheepenen, die niet tegen hebben nae Sweeden te senden volgens versouck, alsoe krancksinnig is en niet anders doet als sulcke menschen syn gewoon te doen, mits dat in verseckeringe mocht blyven.

Toe te staen met verstant, dat de Coninck sal sorge draegen, wel werd bewaert.

Adriaan de Plae van Lyden out 21 à 22 jaaren en Jan de Plae out 18 à 20 jaaren.

Just van Leewen Bartelomeus dochter out 21 jaeren.

Veniam estates. De eerste toe te staen. Leest fol. 368, 468. Nota. Wordt niet geconsenteert onder de 20 jaaren.

Schout en scheepenen van Bennebrouck request: geschyden van Heemstee; Mathys de Aire 200 penninge.

Versterkinge der militie uyt gestelt tot de naeste vergaederinge.

Militie.

(9) Scheepenen van Ooterleeck request wegens de druyplanden verpondinge.

Druyplanden. 2)

1) Tusschen Holland en Zeeland waren voortdurend moeilijkheden over den handel op Suriname, daar Zeeland deze kolonie als haar eigendom beschouwde. De Staten-Generaal overwegen nu om Suriname van Zeeland te koopen. Na veel onderhandelingen nam de West-Indische Compagnie in 1682 de kolonie over voor 260000 gl.

2) In het Noorderkwartier, althans langs de Heer Hugowaard, noemde men aldus de buitenlanden, gelegen tusschen het meer en de op eenigen afstand daarvan liggende polder- of boezemkaden. Zie Beekman, Het Dijk- en Waterschapsrecht in Nederland, dl. 1, pag. 560.



Sasburg <sup>1)</sup> uyt Brussel messive, 5 February 1670: den Hertogh van Lourynen soude overleden syn. <sup>2)</sup> Notificatie.

Van der Tocht uyt Brussel date 5 February 1670.

Van deselve aen den Raetpensionares: heeft enpassant Beverling gesondeert te gaen nae Spaigne voor ambassadeur. <sup>3)</sup>

Beverling te versoucken 't sy ordenares of extre ordenares nae Spaigne.

Isbranss <sup>4)</sup> niet geneegen nae Spaigne te gaen.

Beverning voor extracordenares ambassadeur voorgeslaegen nae Spaigne, of ordenares.

Te versoucken soo best wil.

Cuneus <sup>1)</sup> laest voorgeslaegen voor uyt nae Spaigne te gaen, wilde niet voort.

1) Thomas Sasburg, resident te Brussel.

2) Toen dit onjuiste bericht de ronde deed, schreef Van Beuningen aan burgemeesters van Amsterdam, dat Lotharingen door zijn ligging „een groote tentantie” zou zijn voor Frankrijk. Het land scheidde Bourgondië van de Spaansche Nederlanden en zou „een diepe voet aen Vrankryck in Duytslandt geven. (Dipl. Miss. 3, Amsterdamsch Gemeente-Archief). Van Beuningen verwachtte blijkbaar, dat Lodewijk XIV het Hertogdom zou bezetten. Dit geschiedde inderdaad enkele maanden later. Vgl. pag. 188 en 189.

3) In September 1669 was onze gezant in Spanje overleden. Het duurde tot Januari 1671, voordat zijn opvolger in Spanje aankwam. In Februari 1670 polste Van der Tocht, op verzoek van De Witt, Van Beverningk, of deze bereid zou zijn de ambassade op zich te nemen. Deze weigerde. Volgens Valckenier hield hij zich buiten de regeering, omdat hij voorzag, dat het met De Witt mis zou loopen. (Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 404.) Een persoonlijk bezoek van Van Beuningen bleef ook zonder resultaat. Of deze wel de geschikteste persoon was om den tegenstand van Van Beverningk te breken, valt te betwijfelen. Bontemantel deelt ons mee, dat Van Beuningen zelf lust had ambassadeur te worden. Door tegenstand van burgemeesters van Amsterdam, zou hij zijn plannen opgegeven hebben. (Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 355.)

Nadat men tevergeefs naar een anderen candidaat had uitgezien, vond men Van Beverningk toch bereid naar Spanje te gaan. Voor het verloop van deze onderhandelingen vgl. Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 3, 11, 62—67 en de annotaties.

4) Johan Ysbrandts, gedeputeerde van Groningen ter Saten-Generaal.

5) Petrus Cunaeus, ex-secretaris bij het gezantschap in Engeland.

Ambassade nae Vrankryck had de Groot aengenomen op conditie als syn predecesseuren, doch heeft geen voortgang gehad. Amsterdam meest difficiel geweest. <sup>1)</sup>

De Groot. Franse ambassadeur voorslach.

Reductie gelden van de Reeckencamer te employeeren tot intresten van haer camer en lasten. <sup>2)</sup>

Amsterdam: op behaegen haerder principaelen.

Enckhuysen: versouckt cotype.

Gereserveert tot de naeste vergaederinge.

- (10) Advys Eedelen op brandewynen placcaet: eenige veranderinge wegens de schippers en wagnaers arresteren. Placcaet-concept der brandewynen en manufacture resolutie.

France manufacture.

Eedelen: te stellen by eenparige overgifte veranderinge op de verbeurte en die boeten te verswaeren naerder te elucideeren en voort te arresteren.

Doort: botter en caes van buyten te beswaeren en dan de manufacture etc.; brandewynen consent.

De Groot nae Vrankryck; voorts alles volgens advys der Eedelen.

Botter en caes.

Haerlem: placcaten probeeren; voorts alles etc.

Delft: placaten probeeren, ambassa(de) nae Vrankryck te doen voort gaen; Amsterdam daertoe te induceeren.

Lyden: approbeeren de placcaten.

- (11) Amsterdam: placcaet gearresteert, mits over alle de provincie consenteeren; den dach op acht maenden nae de publicatien in te gaen van de wynen en der manufacture nae ses maenden;

1) De Groot wilde wel gezant in Frankrijk worden, maar stelde als voorwaarde, dat hem bij zijn terugkeer een raadsheersplaats in den Hoogen Raad zou gegeven worden, evenals dit aan Berck uit Dordrecht en aan Boreel uit Amsterdam was toegestaan. Amsterdam verzette zich hiertegen, omdat op zoo'n manier niemand meer de betrekking van ambassadeur zou willen vervullen, zonder van te voren voorwaarden gesteld te hebben. Zoo zouden telkens personen raadsheer kunnen worden, die aan Amsterdam onaangenaam waren. (Vgl. Vroedschapsresolutiën van Amsterdam, 20 Dec. 1669.)

2) Het voordeel, ontstaan door verlaging van den rentevoet, moest in vreedestijd gebruikt worden tot schulddelging. Vgl. Ten genw. Staat, dl. IV, pag. 191.

Serenam: Zeelant te begroeten, opdat de vaert voort gaet; Spaigne, ambassadeur: Beverning te versoucken, op behaegen der principaelen geconsenteert; Vranckryck: hebben voor deesen geadviseert; daerby persisteeren.

Request Serenam.

Goude: placacet brandewyn geaprobeert; van de manufacture naeder de consideratien te hooren.

Rotterdam: op de placaten noch op houde, alsoe de vergaeding niet compleet is;

Spaigne: consent ordenaeres ambassade;

Vranckryck: syt de Groot bedanckt voor de affecten, is nu pensionares en excuseert.

Schiedam: ambas(sade) op behaegen der principaelen.

Schoonhooven: consenteeren de brandewynen en manufacture;

Ambassade behoorde voort te setten.

(12) Briel: confiermeert met de Eedelen.

Alckmaer:

Hoorn: brandewyn met dien verstande, die gelaeden syn niet te verhinderen en de moer meede te verbieden;

Manufacture: yder siet op syn intrest, doch consenteert; botter en caes te belasten.

Enckhuysen: placaten emplaceeren; verbot van speck en vlees.

Monnickdam: placaten wel gevallen en boter en caes te beswaeren.

Medenblick: placaten consent; botter, speck en caas van buytenslans te verbieden.

Is vorders geresolveert de deurwaerders volgens gebuyck te maecken, doch te doen beeedigen by de Gecommitteerde Raeden.

Deurwaerders hoe te beëedigen.

En is de vergaedinge geschyden, totdat wederom sulen beschreven worden.

(13) WOENSDACH 12 MAERT 1670.

Munter, Vlooswyck, van Beuningen, Bontemantel, Hop. 1)

1) Dit zijn de Amsterdamsche gedeputeerden ter dagvaart. Mun-



Vranckryck, uyt Parys, Rom, 1) secretaris, 7 Maert: sent de lyst van oorloochscheepen en manier van te salueeren in zee; roept in syn zeevolck op lyfstraffen in; de france op Zuratte in goede apprehentie met den Groote Mogol; Mapatan en 't ander toe Bengale logies te stellen.

Tweede particuliere brief: misnocht over de hartoch van..... over het doen hangen van een die een had gedoot; Axcenhoven, een Switsers edelman, nae den Haech ver trokken om in de militie te begeeven.

Vranckryk notificatie.

Brussel: van Van der Tocht en Vrybergen, 2) 9 Maert: belastinge op de Vlaemse havens.

Particuliere brief: den conestabele: soo deese landen willen de France brandewynen verbieden, dat die oock verbieden sullen volgens syn ordre van den Coningin, 3) soo Engelant meede wil.

Een darde missive wegens de subsidie gelden: 't eerste en 2 pay, daer noch twintich duysent gulden banckgelt manqueert; de 2 hondert duysent guldens betaelt.

Brussel.

Le Maire uyt Coppenhagen, 2 Maert: 4) de tollenaers in Noorwegen wygeren de tolbriefen van de Admiraliteyt; Amsterdam sal invorderen 2 hondert duysent Ryxdalers en vordert betaeling van twee oorloochscheepen.

Ende 5) belooft by payen te betaelen en schryven, dat in Noirwegen de brief om de paspoorten in plaets van gelt sullen aenneemen; door sterven van den Coninck wort alles gelyk als verwerpen.

(14) Van den 4 Maert noch van la Maire uyt Copenhaegen: maecken swaericheyt het tractaet, met Engelant gemaect, te ratificeeren; den nieuwen Coninck is yverich; den resident

ter was burgemeester, Van Vlooswyck en Van Beuningen oud-burgemeester, Hop was pensionaris der stad en Bontemantel Raad en Schepen.

1) Christiaan Rumpf, secretaris van het gezantschap te Parijs.

2) Van Vrybergen, buitengewoon gezant te Brussel.

3) Met: „de Coningin” wordt de Spaansche regentes bedoeld.

4) Vgl. pag. 5, noot 3. In zijn antwoord schreef Le Maire, dat hij met den Koning over de zaak had gesproken. In het vervolg zouden de wissels weer geaccepteerd worden.

5) Na „Ende” moet als onderwerp volgen: de koning van Dene-marken.

in Sweeden tractement vermeerdert; het vriest soo hart, dat loopen van de Pommerse cust tot Denemarken. Denemarken.

Poortegael, van Barleus, <sup>1)</sup> 8 January.

27 January: 9 Hamburgers met een convoyer — een schip gebleven — geariveert; de prins is sieck; 40 scheepen met een convoyer om sout te halen geariveert.

Poortegael.

Deurwaerders. Schryven van het Hof: Melschier van Aerssen, goede recommandatie; Pieter Winckelman, slechte recommandatie; Jan van Rombeek is redelyck bequam en heeft gevochten en geconfineert 3 maenden in het dolhuys op waeter en broot; is voldaan en nu van goet comportedement. Cornelis Le Febvre is niet onbequaem.

Deurwaerders.

Lendert Romain. Manqueert bewys van syn ouderdom.

Jan Theede Berckhout versouck veniam estates 23 jaaren out.

Veniam estates.

Nicolaes Uyttenhamen: deurwaerders versouck. Te senden aen het Hof om te examineeren.

Philips Douve 20½ jaaren out, van Lyden.

Cornelia Six	}	van Amsterdam	23 omtrent out.
Alida Six			20 jaaren out.

(15) Cornelis Jansz. Boys van Medenblick, Admiralityt van Noorderquartier. <sup>2)</sup> Admiralityten.

Gerret Bors, out-scheepen van Amsterdam, tot Admiralityt in Zeelant in plaets van Willem Backer. <sup>3)</sup>

Bors, admiralityt van Zeelant.

Advys: Rom, Vranck(ryck), in handen van commissarissen van Vranckryck.

1) Caspar Barleus, resident te Lissabon.

2) Cornelis Jansz. Boos — niet Boys —, oud-burgemeester van Medemblik. Vgl. Resol. Holland 12 Maart 1670.

3) Willem Backer, schepen van Amsterdam.

Vrybergen, in handen van commissaressen.	}	zee- saecken
La Maire, in handen van commissaressen.		
Brieven van Brussel:.....		
Barleus, notificatie.		

Deurwaerder, eerste en leste bequaem, werden gemaect:  
Aerssen en le Febere.

Veniam estates. Eenich bewys claer en ander gemaect.	}	nemen de steden over om beeter bewys.
Juffrouw Six van Amsterdam		
Idem van Lyden		

Bors	}	geadmitteert Admiralityten.
Boys		
Admiralityt.		

(16) DONDERDACH 13 MAERT 1670.

Resumptie.

Extentie der voorleede vergaederinge.

Eenige officieren niet by haer compaignie; gesuspendeert.  
Geresolveert de Gecommitteerde gelast niet te betaelen voor  
ses weeken en voorts volgens de resolutie te tracteeren.

Nota. Burgemeester Hooft had het ambassaetschap nae  
Poolen aengenomen en crycht daernaer de wallen int hooft  
en bedanck.

In plaets van Hooft, gedestineert naer Polen, is gerecom-  
mandeert en is oock aengenomen Jan de Wit voor extre-  
ordenares ambassadeur en is by de Generaliteyt geappro-  
beert.

Sotyn, executie teegen..... gesurieert voor 2 maenden. 1)  
Vide foli 398.

Sasburg, resident in Brabant.

Berckel, drost van Heusden, questie met de regeeringe. 2)

---

1) Sautyn had beslag gelegd op een som gelds, die Venetie toe-  
kwam. De Groot regelde deze kwestie in overleg met den Vene-  
tiaanschen gezant. Vgl. Resol. Holland 3 December 1670 en pag. 262.

2) Reeds geruimen tijd bestond er verschil van meening tus-  
schen burgemeesteren van Heusden en Van Berckel, drost en schout



Is gelesen een commissie wegens France belastinge en stond in de extentie: van Beuningen en Fagel. Doch verandert alsoo de oustestads-gedeputeerde altijd moesten voorstaen, soo den Raectpensionares syde.

Extentie der commissie en de ouste stad gaet voort.

Reeckencamer der Graeflyckheyt versouckt de reductiegelden te mogen employeeren tot noodige costen van interesten etc., in plaets van af te leggen. Leest resolutie data 18 Maert 1670.

Reductiegelden.

Instructie voor de ambassadeur, nae Spaigne te committeeren. Daeronder van het zout te moge haelen aen Punte del Ray.

Zout aen Punte del Rey te haelen.

Instructie voor gedeputeerde nae Brussel.

De extentie gedaen synde, Delft versoucken de saecke van Delftlant op te houden wegens het depopuleeren der duynen van conynen.

Delftlant questie wegens de duynen.

Gerret Bors, wegens Amsterdam gecommitteert in de Admiralityt van Zeelant, heeft gedaen den eet van suyveringe en beloften van de resolutie van Hollant te observeeren en den eet van niet te coopen, noch te vercoopen.

Bors in de Admiralityt van Zeelant.

aldaar, over de volgende punten: 1<sup>o</sup> hoe de verkiezing van schepenen geregeld diende te zijn; 2<sup>o</sup> of Berckel het gerecht bijeen mocht roepen; 3<sup>o</sup> of hij in functie van president gerechtigd was de stemmen op te nemen; 4<sup>o</sup> of hij aanwezig mocht zijn, wanneer schepenen over zaken van justitie handelden; 5<sup>o</sup> of hij een plaatsvervanger mocht aanstellen. De Staten van Holland besloten nu, dat ieder jaar zeven nieuwe schepenen gekozen zouden worden, waarvan twee uit de afgetreden. Deze laatsten zouden door van Berckel aangewezen mogen worden. De schout zou de vergadering van schepenen bijeen mogen roepen en als president gerechtigd zijn de stemmen op te nemen. Alleen wanneer er gehandeld werd over zijn persoon of zijn ambt, zou de schout de vergadering moeten verlaten. Desgewenscht zou de drost en schout een plaatsvervanger mogen aanstellen.

Wanneer burgemeesteren geen genoegen met deze uitspraak wilden nemen, zouden zij de zaak voor het gerecht mogen brengen. Vgl. Resol. Holland 13 Maart 1670.

Complainte der Gecommitteerde Raeden vant Noorderquartier.

Advys: baillieuwen en schouten; van geen electie uyt dubbelt getal te doen; baillieuw van Waterlant kiest scheepenen en burgemeesteren uyt een dubbelt getal, voordat ordre van aenschryvinge had, 25 April 1668. 1)

Advys gestelt in handen van commissaressen. De Hoven te hooren.

Lyden: propositie, dat de placcaten van het slachtturven mach geëxamineert werden. 2)

Commissaressen te examineeren.

Dorp 't Wisk by Medenblick: versouck wegens den armenbus die genooten hebben als middelen hebben wederom betaelt, soo yt-nalaeten. 3)

Versouck toestaen.

Anna Appeldoorn in de 20 jaaren, versouckt veniam agendy a) Is van Rotterdam.

Staen toe.

Dorp Sprang versouckt subsidie voor haer kerck.

Toegestaen.

(19) Jacobus Scheperus, predicant tot Goude: versouck octroy van syn bouck tot vertroostinge der krancken.

Toegestaen Octroy.

#### POST MERIDYEM.

Dort, Haerlem, Lyden, Amsterdam, Alckmaer, Rotterdam, Hoorn, Medenblick.

Ambassade nae Polen: congratulatie op syn crooninge 4) en huwelyck; confidentie te stabilieeren b) en commercie. Concept-instructie vant Jaer 1654, met Poolen aen te gaen, bestont in 16 artyckelen. Met Dansick 10 July 1656, 22

a) Hs.: gendy.

b) Hs.: stabuleeren.

1) Vgl. pag. 42.

2) Vgl. Resol. Holland. 13 Maart 1670.

3) Vanwege de onduidelijkheid is door mij geen interpunctie aangebracht.

4) Michael Wisnioniecki, koning van Polen van 1669—1673.

September concept van ratificatie. Consideratie van de Wit, gedestineert voor ambassadeur nae Poolen.

Het tractaet met Dansick <sup>1)</sup> te perfectereen soo het doelyck is en het tractaet-concept met Poolen <sup>2)</sup> nae gelegenhyt voor te stellen, evenwel dat het met Sweden geen jalousie verweckt.

Advys der commissaressen:

Amsterdam en eenige leeden gaven in bedencken of den ambassadeur, als door Denemarcken gaende, aen den nieuwen Coninck niet soude meede connen doen de doleantie en congratulatie. <sup>3)</sup>

(20) VRIJDACH DEN 14 MAERT 1670.

Extentie gedaen.

In den Hoogen Raet is gestelt in plaes van Born, Francoys Fagel <sup>4)</sup> met eenpaerige stemme.

Raetsheer int Hof van Hollant in plaets van Sixty, met eenpaerige stemmen gekoozen: Cornelis Teresteyn van Hallowijn. <sup>5)</sup>

Nota. Amsterdam had haer best gedaen om den fiscael Stryen tot raetsheer in het Hof te hebben, maer siende dat niet meede door te connen, heben het laeten vaeren op hoop der goede inclinatie van veel leeden, president te maecken.

In plaets van Matenese, dyckgraef en ballieuw van Rynlant, is gekoozen den Heer van Maesdam <sup>6)</sup> met eenpaerige stemmen.

Lyden recommandeerde van der Meert, <sup>7)</sup> maer desistereen volgens haer advys.

1) Het tractaat van 22 Sept. 1658.

2) Voor dit concept-tractaat vgl. Resol. Holland 28 Maart 1670.

3) Frederik III was in Febr. overleden en werd opgevolgd door zijn zoon Christiaan V.

4) Vgl. Resol. Holland 14 Maart 1670. François Fagel was een broer van den bekenden pensionaris van Haarlem. Volgens bewering van Pieter de Groot zou hij de raadsheersplaats aan Fagel hebben afgestaan. Vgl. Kramer, *Lettres de Pierre de Groot*, in de *Werken van het Hist. Gen.*, 3e serie, no. 5, pag. 366 en Kernkamp, *De Regeeringe van Amsterdam*, a.w. dl. II, pag. 410.

5) Pensionaris van den Briel. Vgl. Resol. Holland 14 Maart 1670.

6) Frederik Van Dorp, Heer van Maesdam, raadsheer in het Hof van Holland. Vgl. Resol. Holland 14 Maart 1670.

7) Herman van der Meer, Heer van Hoogeveen, Leidsch regent, lid van Gecommitteerde Raden.

Staten van Holland 1670.



Gestemt wordende, gingen uyt de vergaderinge.

Delft: adviseeren in bedencken te geeven om een president soo haest mogelyck van het Hof te maecken.

De Hoven te besorgen van rechters. Presidentschap een punt van beschryvinge te maecken.

Schiedam: wegens den brief van het Hof op haer swackhyt.

- (21) Andries Ackersloot, geweesen secretaris tot Haerlem, wordt bekend gemaeckt, dat gecommitteert is in Camer van Reekeningen van Hollant. 1)

Is de vergaderinge aengenaem. Ackersoot in de Reeckencamer.

Den Hoogen Raet aen te maenen om de besoignes van de instructie te bevorderen, opdat de Hoven connen vermeerderd werden van raetsheeren.

De saecke te recommandeeren.

Brief uyt Engelant, 8 Maert 1670, van Boreel. 2)

Delft, Amsterdam en andere leeden: staende, by schryvinge, de presidentplaetse te vergeeven de eerste dach de beste.

Haerlem, Rotterdam: tot Dynsdach haer advys in te brengen.

Notificatie.

De saecke daer heenen te dirigeren, tegen Dynsdach een tyd vast te stellen, van deesen dach over veertien daegen een president vant Hof te maeken. 3)

- (22) SATERDACH 15 MAERT 1670.

Den Raetpensionares heeft met van Beuningen geconfereert, of soude mogen proponeeren om Maesdam by provisie int Hof te laeten en geen eet te laeten doen gedurende het interim, 't welck hy, van Beuningen, scheen toe te staen en had burgemeester Munter daer al toe gedisponeert en Vlooswyck oock, doch Bontemantel ging

1) Vgl. Resol. Holland 14 Maart 1670.

2) Johan Boreel, gezant te Londen.

3) Reeds sedert 1665, na het overlijden van den heer d'Eedel, was het Hof van Holland zonder president. Het ambt werd tijdelijk waargenomen door den Heer van Maesdam als oudsten raadsheer. Toen deze benoemd werd tot dijkgraaf en baljuw van het waterschap Rijnland, achtten vele leden den tijd gekomen om een nieuwen president van het Hof te kiezen.

daerteegen. Den pensionares Hop comende, oordeelde het meede en bleef soo steecken. 1) Den Raetpensionares had aen van Beuningen gesproocken om Paets van Rotterdam president te maecken.

Alckmaer request: de ordonnantie 1658. 2) Geagreert en geapprobeert wegens de molens.

In handen van de Camer van Reeckeningen om partyen te hooren.

Subsidygelden, van Spaigne aen Sweede te geeven, leggen tot Amsterdam wegens de Tripele Aliantie.

Wel laten gevallen en wegens de Tripele Alliantie de Duytse vorsten soucken in te trecken en in commissaressen naeder te sien. 3)

Barleus uyt Lissebon: den Coninck ter haelve syn kuer. Notificatie.

Den Raetpensionares slaet voor om de ambassade nae Spaigne en Vranckryck om toecomende weeck een ent te maecken.

De Tripele Alliantie aen alle ministers te noteficeeren, dat het is gedaen tot gerusticheyt van het Cristendom.

Tripele Alliantie.

(23) Militie te verstercken in consideratie te neemen. 4)

Lyden advys: den Raet van Staete aen te maenen alles wel te examineeren hoe de frontieren staen.

Amsterdam: in commissaressen te stellen en Maestricht en op de Ryn acht te neemen; de militie te verstercken in advys te houden en te examineeren.

Teegen Dynsdach te sprecken van de consenten.

De pachters geen minder geldt te betaelen als doblesten, 5) op te considereeren.

Is verstaen daer ordre op te stellen en int verpachten te denuncieeren.

Stuyvers geen meer te lacten incoomen, die in deese provincie niet syn gemunt.

1) De Amsterdamsche heeren zagen in het voorstel van De Witt een poging, om de verkiezing zoo lang uit te stellen, totdat hij een persoon naar zijn zin en humeur zou hebben gevonden. Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 277.

2) Op welke ordonnantie Bontemantel hier doelt, heb ik niet kunnen vaststellen.

3) Vgl. pag. 47, noot 2.

4) Vgl. Resol. Holland 15 Maart 1670.

5) Doblesten zijn dubbele stuyvers. Vgl. Resol. Holland 15 Maart 1670.

Eulen<sup>1)</sup> of 28 stuyvers, die licht van alloy syn, de munt van te spreecken.

Stuyvers te verbieden nae de munt gehoort en oock ses stuyvers.

Ter Generalityt is geadvsieert 25 artykel met Poortegael gemaect, met zout te betaelen afgecoft voor een milioen voor de schuldenaers.<sup>2)</sup>

Den Raet van Brabant te stellen om die schult te examineeren.

Den advocaat van de Comp. sal spreecken voor de Comp. en Kingschot<sup>3)</sup> voor de parteculieren, soo sy hem willen gebruycken en geëxamineert synde, yder te geeven sout nae proportie.

Gedelegeert aen den Raet van Brabant, doch eerst aen de commissaressen tot de West Ind. Comp. om te examineeren, hoe te doen en op wat sallarez. Amsterdam, Rotterdam, Hoorn.

Uyt Brussel 12 Maert van Van der Tocht en Vrijbergen.

Sasburg 12 Maert uyt Brussel: France frontieren worden starck met volck beset.

Notificatie.

Seureté de Corps 6 maenden, Adriaen Passant van Amsterdam.

Geconsenteert.

1) Waarschijnlijk zal bedoeld zijn de Eeuldergulden. In 1527 was de waarde van deze munt 27 st. Hollandsch. Vgl. Buurspraakboek van Utrecht 1527, fol. 64. (Gemeente-archief Utrecht).

2) Portugal was sedert den vrede van 1661 groote sommen gelds schuldig aan de Republiek. Na langdurige onderhandelingen was men in 1669 tot een vergelijk hierover gekomen. Eén der bepalingen van het gesloten verdrag hield in, dat Portugal tot delging van 1 milioen gl. te St. Hubes zout zou leveren tegen 480 rees het mud. De rechten, die hier op kwamen, 700 rees per mud, zouden in mindering gebracht worden van het milioen, dat op deze wijze in 20 jaar geheel zou zijn afgelost. Van de vorderingen, die verschillende particulieren op de Portugeesche kroon hadden, was een lijst gemaakt. 13 Maart hadden de Staten-Generaal besloten, dat aan den Raad van Brabant opgedragen zou worden uitspraak over deze vorderingen te doen. De Staten van Holland besloten, dat aan de commissarissen tot de West-Indische zaken advies gevraagd zou worden over de wijze van procedure en over het presentiegeld van de raadsleden. Vgl. Resol. Holland 15 Maart 1670, Wagenaar, Vad. Hist., dl. XIII, pag. 378, sqq. en 51, 105, 106, 118, 139, 166, 210, 220 en 225.

3) Roelant van Kinschot, lid van den Raad van Brabant.



Dirck Bastiaenss., veniam estates.

Verpachtinge gecommiteerde: Dort, Haerlem en Amsterdam; Delft, Lyden en Gouda; Gorichem, Briel, Alckmaer, Eylanden.

(24)

## SONDACH DEN 16 MAERT 1670.

Sondach met de heeren Munter, Vlooswyck en pensionares te gast van de heer van Papecop. 1)

Savon quam den Raetpensionares in ons logement, doende alle debvoiren om te inducceren tot Paets, voor president vant Hof te willen van stadtsweegen te stemmen, stellende syn bequaemheyt boven den fiscaal Stryen, sooveel swaerder als een ducaton by 4 ryxdaler. Dat soo Amsterdam gelieft te gaen op Paets, dat met eenparige stemme sal geconcludeert werden. Dat Amsterdam sich niet moest inbeelde, dat de inclinatie van de leden soo is als wel dencken en dat oock qualyck syn onderrecht. Dat soo Amsterdam hart staen op Stryen, dat men soude conden vinden een middelwech, dat is: van Paets te maecken president en Stryen mede raetsheer. 2)

1) Nicolaas van Vlooswyck, Heer van Papecop, ritmeester.

2) De bemoeiingen van De Witt, om Paets president van het Hof te maken, vormden een onderdeel van een ander plan. Toen in 1669 het pensionarisschap van Rotterdam vacant was geworden, had Paets naar dit ambt gesolliciteerd. Niet hij, maar Pieter de Groot was benoemd. Dat de verhouding tusschen deze twee niet bijzonder goed was, is niet te verwonderen. Om dezen onaangenamen toestand te doen ophouden, trachtte men Paets president van het Hof te maken. Lukte dit, dan zou De Groot pensionaris blijven, slaagde men niet, dan zou Paets pensionaris worden in de plaats van De Groot en deze zou als gezant naar Parijs vertrekken. Na zijn terugkeer kon hij dan lid van de vroedschap van Rotterdam worden. (Vgl. Wicquefort, a.w. dl. IV, pag. 147). Van al deze plannen kwam echter niets terecht. 14 Mei deelde De Witt aan Van Beuningen mede, dat het toch beter was, dat Paets geen president werd, „te meer de saecke tot Rotterdam in den Raet was discrepant staende”. (Zie Resol. Raad, III, 1, fol. 318). De reden, dat De Witt Paets liet vallen, is volgens Dr. Japikse te zoeken in diens onrechtzinnigheid. (Vgl. Brieven van De Witt, IV, pag. 138, noot 2). De onrechtzinnigheid van Paets is bekend, maar toch moet de Rotterdamsche predikant, Ds. Clement, tot wien De Witt zich om inlichtingen gewend had, een goed getuigenis van zijn orthodoxie gegeven hebben. (Vgl. Brieven aan De Witt, II, pag. 524, noot 1). Waarschijnlijk zal De Witt de candidatuur van Paets hebben laten vallen wegens de oneenigheid in den Rotterdamschen raad. Door zijn wat plumpe vrijmoedigheid was Paets niet erg bemind. Vgl. Dr. C. W. Roldanus, Adriaen Paets, Tijdschrift voor Ge-

(25) Wy, by discours, doch niet als lasthebbende, bleeven persisteeren by Stryen en stelden syn ervarenthyt ver boven Paets en bequaemhyt seer hooch, als alle de leeden wel synde bekent en dat Paets ter contrarie jong <sup>1)</sup> in Regeeringe van Rotterdam is, synde alleen vroetschap en advocaet en gecommitteert ter Admiraliteyt. Dat oock is van goede maxime en oversulx noodlich is voornamentlyck in sulcken staet te blyven ende sulcke humeuren en bequaemheden in de vergaderinge van Hollant te houden. Dat met Stryen niet ward naedeel aen de Republique gedaen, want, hem aftreckende van het fiscaels-ampt, een ander bequam advocaet can in de plaets gestelt werden en de Graeffelyx Reeckencamer, daer advocaat van is, sullen haer met een ander sullen connen versien. Soodat Stryen soude werden gestelt tot vermeerderinge van dienst te doen aen de Republique en Paets soude, president wordende, minder dienst doen als nu.

En vielen eenige discoursen om Maesdam in het Hof te laeten, tot een president soude syn gemaect, sich laetende geen eet doen van het dyckgraefschap, waerop van Beuningen syde, dat best was een president te maecken en dat den Raetsheer Nirop, als ouste synde, voor soo een corte tyt soude 't selfde connen waernemen.

Den Raetpensionares, merckende de starcke inclinatie op Stryen en dat Stryen sich soude houde geaffronteert van hem raetsheer te maecken en een president boven hem: dat mede soo wel conde begrypen.

Syn eenige discoursen gevallen, op de nieuwe te maecken instructie van het Hof en is alsoo geschyden.

Naedat den pensionares Hop by discourse had verhaelt, dat t'onrecht wierde beschuldicht, als dat eenige leeden soude hebben gedrycht in de sollicitacie laest voor Stryen, 't welck verklaerde niet waer te weesen, oock geen ordre daertoe te hebben gehadt, waerop van Beuningen syde, dat hy niet was te beschuldigen, als hebbende de saecke niet seer aengetrocken.

(26) MAENDACH DEN 17 MAERT' 1670.

Brief van Amsterdam becominge hebbende, getyckent by

---

schiedenis, 1935, pag. 137. Zie voor het vervolg pag. 27, 28, 33, 110, 142—145.

1) Sedert 1664 had Paets zitting in de Vroedschap van Rotterdam.

Valckenier, uyt den naem van Burgemeesteren, opdat tot President vant Hof van Hollant soude recommandeeren den heer Hudde, raetsheer in den Hooge Raet en soo daer niet meede soude connen doorcoomen, alsdan soude gaen op den fiscael Stryen ende soo tot geen van byde apparentie saegen, de electie op te houden tot de aenstaende vergaedinge, soo hebben de gedeputeerde ter vergaedinge goed gevonden van Beuningen af te senden nae Amsterdam om Burgemeesteren te induceeren, dat tot Hudde geen aparentie was ende tot Stryen goede apparentie, ingevalle daerop alleen gelast werden te gaen.

Den Pensiones Hop heeft Hudde veel swaericheeden int gemoet gevoert van niet te sullen connen met hem doorcoomen. En hy meende ter contrary van ja en syde par discours, dat nu geen vrint van den Raetpensionares was, maer doen gearbyt wierde om hem burgemeester te maecken en goede apparentie was, dat doen den Raetpensionares by hem te gast quam en over en weder elkander gingen vergasten. Oock dat syn swaeger had nae Amsterdam gesonden om uyt te wercken, dat last mocht gegeven werden aen de gedeputeerde ter dachvaert, van op syn persoon alleenich te gaen besoliciteeren.

Leest fol. 34.

(27)

MAENDACH DEN 17 MAERT 1670.

Extentie gedaen synde.

Eet van suyvering van Maesdam, 't selfde presenteerde, is opgehouden tot morgen.

Den Raetsheer Fagel heeft gedaen den eet van suyvering.

Willempie Coops, woonende tot Amsterdam, claecht, dat tot Groningen geen executie op een vonnis can becoomen.

De boodens, 27 starck, van Hollant claegen en versoucken beeter tractement aen de Gecommitteerde Raeden, die het senden aen de vergaderinge.

Seureté de Corps versocht by Hans en Jan van der Hie-  
len, stockviscoopers tot Amsterdam.

Kerckmeesters van Catwyck op Zee: versouck van con-  
tinuatie octroy, 8 stuyvers op elcke tonne bier en 5 st. op



een stoope wyn, tot onderhoud van de kerk voor noch 15 jaaren.

- (28) Tieleman Cops, schout tot Ouderkerk, versouckt een bierstal<sup>1)</sup> tot ..... en dat Annexie Cornelis mach verbodt werden gedaen stal te moogen hebben en de neringe te verbieden en door niman anders als door hem.

Adam van Toorn. Advys van David van Slingerlant,<sup>2)</sup> daer haer de Gecommitteerde meede confirmeeren: van remissie van schult van impost als borge gebleeven in de Swalue, soo Hooge als Laege.

Kerckmeesteren en schout etc. van Westmaes: sobere staet van de kerck; versoucken 700 gulden voor onderhoud van predicanthuys en preckhuys.

Ontvanger van Blyswyck wegens Nederslingerlant: versouck octroy van vryhyt van impost van ..... gl. Hy Heer heeft gegeven 1500 gl.

- (29) Louis de Lewier versouckt gereleveert te werden van twee sententie tot synen lasten door Gecommitteerde Raden geweest.

De Gecommitteerde Raeden advys is 't selfde af te slaen.

Bouwen Taets, bouckwytmaelder tot Philippine: octroy om een molen te stellen. De Gecommitteerde Raeden soude het volgens haer advys afslaen.

Schout, setter<sup>3)</sup> en schepenen van Maessluys: versouck aprobatie op de keure van de arme by octroy. De Gecommitteerde Raeden souden het toestaen.

Tomes van den Hoorne: versouck wegens 't achter weesen van syn tractement. Gecommitteerde Raeden souden het afslaen.

Jacob Lenquen en Wayerboen, pachters over de bieren van Spyckenesse, versoucken remissie vant achterweesen. De Gecommitteerde Raeden slaen af.

1) Bierstal = bierkraam.

2) Damas van Slingelandt Barthoutsz., de kort te voren overleden ontvanger der gemeene middelen over Dordrecht en het kwartier, daarbij behoorend?

3) In Maasland en Maassluis heetten de burgemeesters zettters. Alleen in deze twee plaatsen was dit het geval. Vgl. Tegenw. Staat, dl. VI, pag. 532.

Claes Ryers, moudtbrouwer tot Alckmaer: versouck veniam estates. Manqueert bewys.

Willem Le Lant van Alckmaer: heeft 7 jaaren geoffent int notaresschap; versouck deurwaerder.

Wessel Alberts. Kluppel versouckt veniam estates. Out 24 jaaren.

Parochieraeden van den Lier: behoufticheeden; versoucken de schreven te moogen by parate excecucie innen.

Gesonden aen de Gecommitteerde Raeden om advys.

Hof van Delft en Vryemannen, by Delft geleegeen: 1659, nieuwe cohieren van den 200en pennick.

Salomon van den Berg, weduenaer en Josian Bruyn, jongedochter, in den Haech met trouw beloften, is de gebooden gewygart. Heeft int laeste getrouwt geweest met Anna Sibels, synde moye van Josia Bruyn. Versouckt dispensatie. Brengen eenige exempelen by.

Resolutie van Hollant van sulx niet toe te staen, maer den schout te belasten daer tegen te gaen.

Afslaan.

Houwelyck van namaechschap afgeslagen.

(30) Minnebeecke van den Hooge versouckt legitime in.....

Aen het Hof te senden.

Kerckmeesters van Durcherdam in Waterlant: octroy 20 stuyvers opt tonne bier, continuatie vant tonne.

Gecommitteerde Raeden Noorderqu(artier.)

Kerckmeesters van Muyderberg versoucken octroy: 2 pennincken op de vaste goederen, als vercoft werden.

Muyderbarch. Aen de Gecommitteerden Raeden.

Nota. Wort altyt verstaen op de vercoop der vaste goederen van ingeseetenen van de suplianten. Juridictie moet gedaen werden en niet betaelt door vrenden, die daer landen hebben leggen, als die vercoft werden.

Marcken in de Zuyderzee versoucken de incomste der octroy continuatie.

Aen de Gecommitteerde Raeden van het Noorderquartier.

Job Leenderts, commercier van Amsterdam: versouck wegens de 200en penninck. Werd gemaent in den Haech.

In handen van de commissaressen als Haerlem etc.

Symen Adriaenss. Visser, pachter van Hoorn.

Heer van Wassenaer Warmont: 1) Kerck tot Haserwouw ingestort door ouderdom; heeft een nieuwe gebout, daer noch veel gelt aen manqueert; versouckt subsidie.

Gecommitteerde Raeden.

Haesterecht magistraeten versouck: haer kerck afgebrant en hebben geen subsidie gehadt; versoucken nu, alsoo de toorn in sal vallen, versoucken nu 3000 gl..

Gecommitteerde Raeden.

Groot Cappel in de Langestraat: subsidie tot den dyck uyt de verpondinge.

Gecommitteerde Raeden.

France predicant tot Heusden: klachten en versouck van de 200en penning.

Ses Zuythollantse dorpen in de Langestraet.

Voorleeser en siecketrooster in de France kerk alhier in den Haech versouckt verbeetering van tractement.

Afslaen.

Aris Quickenburg van Amsterdam: dat den heer Wayer syn goederen heeft fidecomies etc..

Aan Hof.

- (32) Predicant Eckins versouck emeritaat a) als in de 70 jaaren synde.

Aen de Gecommitteerde Raeden.

Hendrick van Veele: 200en pen. tot Amsterdam en hier in den Haech.

Commissa(ressen).

Heer van Outshoorn, Burgemeester tot Amsterdam, versouckt: Alffen, Outshoorn en Knephouck haer Kerck voor deesen gemeen; de gemeente te groot; gestelt een tweede predicant tot Alffen tot adjonck, soo lang den ouste leefde

a) Hs.: emiditat.

1) Jacob van Wassenaar, Heer van Warmond.



en dan wederom maer een; 230 communicanten tot Outhoorn was drie totaël.<sup>1)</sup>

Drie totaël.

Sievert Jelmers: fidecomies.

Aen het Hof.

Sytie Schellingers: fidecomies.

Aen het Hof.

Ingelanden van 's Graevenlant: vaert en sluyswachter.  
Gecommitteerde Raeden.

Verhoeven en van de Helm, pachters.  
Gecommitteerde Raeden.

Vrouw van Vlaerdingen: 200en penninck op twee plaesen gemaent.

Hendrick Godin van Amsterdam: veniam estates.

(33) Amsterdam: brief voor Jan Andriess. Groengraf om te weesen eyckermeester-generaël van de munt.

Fiat in de volle vergaderinge te brengen, volgens Hoorn advys en Lyden.

Souvier van Waermandoys, heer van Warmenhuys: versouckt leengoederen.

Reeckencamer.

Wassenaer, Heer van Warmont.

Diaconie van de france Kerck in den Haech: hebben subsidie jaarlyx 300 gl. tot een subsidie; dat nu noch versoucken en ordonantie van Hollant daerop.

Gecommitteerde Raeden.

Wolfert van Brederode: in oude tyden vry van alle impositie, oock 200en penninck, is meede taxceert in den Haech in de 200en penninck verhooging.

Aen Gecommitteerde Raeden en Amsterdam versouckt cotype.

(34) 29 April 1666 is by Burgemeesteren van Amsterdam en Out-Burgemeesteren geresolveert van maer één pensionares op de dachvaert te gebruycken.

Becoomen een brief van Burgemeesteren en resolutie van den Raet 17 Maert 1670 om Hendrick Hudde, raetsheer in

1) Bontemantel wil zeggen, dat er 230 communicanten waren in de drie dorpen tezamen.

den Hoogen Raet, tot president vant Hof te recommandeeren en soo dat by de leeden niet gaan wil, te gaen op de fiscael Stryen en Maesdam niet te laeten eerste Raet in 't Hof, tot soo lang een president gemaect is, alsoo niet can samen geen niet te weesen in den eet van Dyckgraef en Ballieuw van Rynlant. 1)

Leest fol. 26, 219.

### DYNSDACH 18 DEN MAERT 1670.

Extentie der resolutie.

- (35) Eerste point van de verpachtinge of generael consent. Gercommandeert.

Bekent te maecken, dat de executeuren van Matenesse morgen de uytvaert te doen en werden de leeden daertoe versocht.

Request van de France gemeente en Duytse gemeente: hebben jaerlyx 300 gl. en by groote noot hebben somtyts gehadt extreordenares 300 en 400 gl. daerboven.

In handen der Gecommitteerde Raeden.

Classes van Goude: versouck autorisatie tot het sinoden te houden tot Schiedam.

Eerste Maendach in July en soude committeeren den raetsheer Ryxse.

Dach om een president vant Hof te kiezen.

- (36) Jonas Coets, silversmit in den Haech, request: wordt geprest door den Ambassadeur Poorte(gael) 500 once silverwerck op de proef van Poortegael een coelvat te maecken en daertoe te moogen 't selfde silver gebruycken; versouckt daerin de keur te buyten te moogen gaen.

Toestaen aen den Amb(sadeur) Poortegael.

't Salueeren in Zee van Vrankryck 1666, 26 Februari. Door Roem overgesonden en gestelt in handen van Dort etc. Is in Frans gelesen.

Den Raetpensionares syt 't selfde al op syn tyt te hebben gehadt en gevonden te hebben by de pampieren daertoe specteerende.

1) „De innerlycke meeninge was van Valckenier, om syn neef Hudde, Raetsheer in den Hoogen Raad, president vant Hof te maecken”. Zie Resol. Raad, III, 1, fol. 277.

De lyste is oock geleesen van de oorloochscheepen, wanneer gebout syn, en haer monture. Meest gebout in 1667, 1668, 1669.

1 rang .....	5 schepen
2 rang .....	4 "
3 rang .....	28 "
4 rang .....	19 "
5 rang .....	22 "
fregattes .....	13 "
gallioenen .....	4

—  
95 in alles

Alewyn, <sup>1)</sup> geworden raetsheer, heeft den eet van suyveringe gedaen.

(37) Of behoorde een brief geschreven te worden, staende de vergaederinge, aen de leeden om een president te maecken, staende deese vergaederinge.

Eedelen: ja, 3 dach.

Dort: ja, 3 dach.

Haerlem: ja, voortgaen.

Lyden: ja, voortgaen.

Amsterdam: ja, op approbatie 3 dach.

Gouda: ja, op de resumptie 3 dach.

Rotterdam: instructie op te maecken en dan in ordre tot 't selfde te treden en de supplicatie; 3 dach.

Goricum: is alleen en wacht de andere heren comen; 't selfde.

Schiedam: ja, 3 dach.

Schoonhoven: eerst de instructie en dan de president en suplement; 3 dach op behagen.

Briel: heeft noch geen rescriptie becomen.

Alckmaer: syn gereet; 3 dachghen.

Hoorn: ja, 3 dach.

Enckhuysen: geen last becomen en instructie van den raet van den 3 dach; persisteert.

Edam: ja, 3 dach.

Munnickendam: ja, 3 dach.

Medenblick: geen antwoord becomen, doch dat Rotterdam wel adviseert; 3 dach.

Purmerent: aenstaende vergaederinge 3 dach; volgens ordre 3 dach.

1) Cornelis Teresteyn van Halewyn.



Pensionares syt, dat de resolutie syt: alle ampten den 3 dach te vergeeven, tensy in extreordenares tyden 1656.

Conclusie: den 3 dach acnstaende vergaderinge president-schap te begeeven. 1)

Of Maesdam versoucken soo lang int Hof te blyven tot een president te kiezen.

Edelen: neen, evenwel differeeren.

Dort: tot den 3 dach.

Haerlem: staen toe, dach en haer raetsheer.

Delft: 3 dach.

Lyden: tot den 3 dach en geen cessie te nemen.

Amsterdam: afgeslaeghen in beleeftheyt.

Gouda:

Rotterdam:

Gornicum:

Schiedam:

Schoonhoven:

Briel:

Voorts, alsoo tegen wort gesproocken, afgeslaegen. Om geen tyt te versuymen is geen verder omvraech gedaen.

Maesdam doet eet van suyveringe.

(38) Edelen: 2) lasten der landen en dat van de landen comt

1) Volgens de resolutie van het jaar 1656 moeten ambten vergeven worden „den derden dach van de ordenares vergaederinge, nadat deselfde in de punten van beschryvinge syn gebracht”. Zie Resol. Raad, III, 1, fol. 276.

2) Op pag. 30—39 heeft Bontemantel aangeteekend de de-liberatie over het eerste punt van den beschrijvingsbrief nl. de verpachting van de middelen, die tegen 1 April verpacht moesten worden: „te weeten den impost op de hoornbeesten en bezaaide landen voor den tyd van 6 maanden en die op het zout, kaarsen, waage, ronde maat, brandhout, paarden, veertigsten penning op de scheepen, tabak, goude laakenen, fruyten, booter, heeregeld, turf en koolen, mitsgaders het opleggeld van de graanen, alle voor den tyd van een geheel jaar en nog op de ontgrondinge en uitvoer van turf voor twee jaaren”. (Zie Resol. Holland 12 Maart 1670.) Bij de besprekingen weigerde Amsterdam haar goedkeuring te hechten aan de verpachting van de waag en aan het opleggeld der granen, zoolang niet de 1/3 verhooging van de convoeien en licenten zou zijn afgeschaff en een nieuwe lijst van de convooigelden zou zijn opgesteld. (Vgl. pag. 32). Het verzet baatte niet en nadat de gedeputeerden tweemaal een keer naar huis hadden gedaan, besloot de stad haar tegenstand op te geven, op voorwaarde, dat de opbrengst der 1/3 verhooging van de con-

en de verpondinge; soo eenparich syn alles te consenteeren; de middelen consent.

Dort: de verpondinge te egaliseeren en besaigne daerop te maecken en dan toe te staen; besayde landen en horenbeesten af te laeten en kaas en suyvel, van buyten incomende, te beswaeren.

Haerlem: met de Ridderschap en dat Dort behoorde geen swaerichyt te maecken.

Delft: met de Ridderschap; dat herbeschryvinge alleen is om te sien, of men die meer van doen heeft en niet anders, alsoo de lasten daer op syn geaffecteert; botter en caes te beswaeren; 20 duysent kinnekes<sup>1)</sup> uyt Engelant tot Rotterdam gecoomen.

Lyden: sullen verklaeren soo alle de heeren consenteeren, botter en caes te beswaeren.

Amsterdam: de waech, oplechgelt der graenen, voordat de lysten der convooyen sullen syn ontlast en geredresseert.

Gouda: soo geen difficultyt werd gemaect, sullen consenteeren.

Nota. Inplaets van 15 tonnen gouts is geresolveert 10 tonnen gouts af te leggen voorleeden jaaren int Zuyderquartier.

Rotterdam: te consenteeren soo alle consenteeren.

Gorrichem: consenteeren.

Schiedam: consenteeren; turf en coolen niet te verpachten, uytheemse graanen, booter.

Schoonhoven: consenteeren, uytgenomen oplechgelt der graanen; booter, caes van buyten.

Briel: consenteeren, uytgenoomen op de hoorngelden en besayde landen.

Aickmaer: concent; gemael, scheepsbroot; bieren-impost ter zee vry.

Hoorn: consent; vlees, speck, botter, kaas van buyten incoomende.

---

vooien en licenten van de drie volgende jaren zou gebruikt worden tot delging van de schulden der Hollandsche admiraliteitscolleges. Van de schulden dezer colleges en van de opbrengst van de 1/3 verhooging der convooyen en licenten zou een lijst opgesteld worden. (Vgl. Vroedschaps-Resolutiën, Amsterdam 20 en 22 Maart 1670). Deze voorwaarden kwamen overeen met het advies van de Staten van Holland van 19 Maart. (vgl. Resol. Holland). Op pag. 62 en vlg. geeft Bontemantel een overzicht van de lasten der verschillende admiraliteitscolleges in Holland.

1) Kinneke = tonnetje.

Enckhuysen: consent; vlees, speck, botter etc.  
 Edam: consenteeren; vlees, speck, botter etc.  
 Monickdam: consenten; vlees, speck, botter etc.  
 Medenbliqu: consenten; speck, vlees, botter, etc.  
 Purmerent: consent; speck, vlees, botter etc.  
 Is uytgesteld.

(39)

## POST MERIDYEM.

Besoigne wegens de finantie, over het eerste point van de laeste en van de nu eerste pointen van de beschryvinge.

De Gecommitteerde Raeden saten aen de tafel der Eedelen als: van Asperen uyt de Eedelen, de Wit van Dort, Gravesteyn van Haerlem en Hooft van Amsterdam.

Advys der Gecommitteerde Raeden: 1665 of geen oronantie der militie onbetaelt staen;

Delft 5 maenden, Goude 6 maenden, Rotterdam een jaer ten achteren aen de milicie; 1665 most weesen int Zuyderquartier 15 tonnen gouts en werden maer één milioen afgelyt volgens resolutie; de obligatie ten lasten van het lant staen op het incoomen van het lant en daerom can geen lasten achter gelaeten werden.

Nota. Den Raetpensionares sit nu gedeckt, als synde in besoigne en spreekt gelyck alle de pensionaessen spreekken met gedeckte hoofde en gebruyckt den titel van Eedelen Mogende, als synde in besoigne.

Nae lanckwylige demonstratie van Dort om niet te connen de verpondinge, hoornbeesten en besayde toestaen ende Amsterdam meede int lange gededuceert hebbende de reeden, waerom het oplechgelt van de graanen niet connen toe staen ende den impost van de waech, het laeste tensy de extreordenares middelen der convoyen sullen syn afgeschafft en de nieuwe lyst gemaect sal wesen ende 't eerste, alsoo de negotie die last niet can lyden en werd gediverteert.

(40)

De leeden verstonden dat ter contrarie; sustinceeren, dat de van buyten incomende granen moeten belast werden, alsoo door de laege prysen der graanen den huysman niet can bestaen en bij gevolg de eygenaers der landen geen incomsten conne machtich werden; dat het oplech der graanen 's jaars opbrengt omtrent 50 duysent guldens, daer Amsterdam in ontfangt omtrent 30 duysent gulden en oversulx soo clyne belastinge van 15 stuyvers op de tarw ende 20 stuyvers op de rogge per last geen diversie can maecken.



Amsterdam syt het te weese een last van buyten incoommende en niet op de consumptie en een provintiale laste, dat teegen de maxime is, maer moste geset worden op de lyst der convoyen en alsoo gemaectt een generalytslast; dat het is toegestaen voor de tyt van een jaer, nae lange debatten en als over den hals is gedrongen en niettegenstaende in vreedens tyden alle devoiren hebben aengewent ten ynde het afgeschafft soude moogen werden, daer niet is connen toegebracht werden; dat alle de extreordenares middelen, in tyden van benautheyt geconsenteert, afgeschafft syn, als 200 penninck, 1000 penninck, halve verpondige, carosse, passagiegelt etc. en dit alleen, dat de negotie druckt en alleen Amsterdam, wart gecontinueert.

Nae veele discoursen over en weer syn savons omtrent neegen euren geschyden.

(41) WOENSDACH DEN 19 MAERT 1670.

Den heer van Beumingen gisteren nae de middach wederom t'huys gecoomen synde van Amsterdam, heeft deese morgen gerapporteert, dat Burgemeesteren waeren van het cement als de heeren alhier, om op de fiscael Stryen alleen te gaen en recommandeeren tot president int Hof van Holland, alsoo geen apparentie connen sien — opt rapport — dat den heer Hudde inpressie by de leeden heeft, waerop de resolutie van den Raet slaet, te weeten: soo met den een niet doorconnen, alsdan op Stryen te sullen gaen; dat oock in mandaten heeft den heer Hudde sulx bekent te maecken ende te recommandeeren, dat gelief by recommandatie den heer Stryen van stadtsweegen favorabel te weesen.

't Welck syn E. in presentie der gecommiteerden is in beleefde termen aengedient, die antwoorde, dat niet anders voor en heeft als tot dienste van de stadt alles te contribuieren.

(47) Eedelen Dort, Haerlem, Delft, Lyden, Amsterdam, Gouda, Gornichem, Schiedam, Schoonhooven, Brielle, Alckmaer, Hoorn, Enckhuysen, Edam, Monnickendam, Meedenblick, Purmerent. Leest 92.

(50) WOENSDACH DEN 19 MAERT 1670.

Extentie gedaan.

Begraffenis van Martenes. 1)

1) „Nota. Deese Matenese, een der Edelen, stierf noch geen 25 Staten van Holland 1670.

De begraefenisse en corps is volgens gewoonte als met den raetpensionares Pauw, den admirael Tromp en eenige andere en oversulx nu meede wel can gedaen warden met den overleeden Heer van Matenes, geweest ballieuw en dyckgraef van Rynlant en een lit der Eedelen.

Te coomen tegen dry euren in de ordenares sael der Staten; darnae de begrafenis, alsoo en corps gaende: twee deurwaerders gaen voor; dan de Eedelen; de leeden elck van syn stadt by den anderen en niet het eene lit by het ander, als yerst niet gepaert syn; den Raetpensionares en secretares nae Purmerent als de laeste; de boode van de leede aen de syde van yder syn heeren.

Consideratie op de pachters.

Halling voor Dort in de Admiralityt Zeelant.

Is voor aengenaem gehouden.

Pieter Gué van Dort in de Admiralityt in de Maes.

Ut supra.

Abram Cortleeven, burgemeester tot Enckhuysen, in de Admiralityt Noorderquartier.

Ut supra.

Ysbrant Schatter wegens Haerlem, Admiralityt tot Amsterdam inplaats van Ackersloot. 1)

Ut supra.

(51) De leeden te versoecken, Dort, Amsterdam, Schiedam, Briel een keer nae huys te doen om desselfs principaelen te induceeren, 2) of dat besendinge sullen moeten gedaen werden.

Nemen de keer nae huys aen.

jaaren out synde en had wonderlycke crullen int hoofd en stelde sich tegen den Raetpensionares somtyts hard en sterck en meende den adel verheffen ver booven de steeden".  
Zie Bontemantel, Resol. Raad, III, 1, fol. 275.

1) Volgens de Resol. Holland 19 Maart zijn tot leden der Admiralityten benoemd:

Mr. Willem Halling, lid van den oudraad van Dordrecht.  
Diderick Hoeuft, lid van den oudraad van Dordrecht. Niet P. Gué.  
Abram Cortleeven, raad en oud-burgemeester van Enckhuizen.  
Ysbrand Schatter, raad en oud-schepen van Haarlem in de plaats van Mr. Johan Ackersloot, raad en oud-schepen van Haarlem.

2) Nl. tot toestemming in de continuatie van de loopende middelen. Vgl. Resol. Holland 19 Maart 1670.

Dort en Briel neemen aen de saecke, een keer doende, favorabel te rapporteeren in haer difficultyten.

Amsterdam verstaet met keere te doen geen voordeel te doen.

Eedelen nemen aen in de lyst der convoy de graenen veel meer te ontlasten, voor soo veel in haer is; alle de middelen, uytgenoemen die in questie syn, te verpachten als verpondinge, hoorn en besayde landen, wach- ende oplechgelt der graenen; geen verpachtinge wordende gedaen, connen geen intrest betaelt werden en daermee 't credit verlooren.

Commissaressen nae de verpachtinge:

(In het quartier van)	(de heeren van)
Dort	Schiedam, Edam.
Delft	Eedelen, Lyden.
Amsterdam	Rotterdam, Alckmaer.
Gouda	Amsterdam, Gornichem.
Gornichem	Dort, Schoonhoven.
Alckmaer	Edelen en uyt de gecommiteerde Raeden Noorderquartier.
Edam	Haerlem, Gecommiteerde Raeden Noorderquartier.

Boete in het oplechgelt der graenen sal nu weesen 4 mael meer dan de waarde, inplaats van 200 gl.. 1)

Is vastgesteld.

#### POST MERYDE.

Nae de begraffenissee van Matenesse.

Nae eenige resumptie.

14 Maert Rom uyt Parys: die van Tunes hadden al 20 scheepen, Engelse, heeft genomen.

Brussel 16 Maert.

#### (55) DONDERDACH DEN 20 MAERT 1670.

Dat bericht syn, dat Zeelant sich sal conformeeren noopende de hermonie van het stadthouderschap separaet te houden; dat Vrieslant en Groeningen van gelycke geresol-

1) Deze aantekening van Bontemantel is niet geheel juist. Op het ontduiken van het opleggeld der granen stond een boete van 1000 Carolus gl. Nu werd bepaald, dat wanneer een kleine hoeveelheid graan ingevoerd werd, zonder dat hiervoor het opleggeld betaald was, deze overtreding gestraft zou worden met een boete van hoogstens viermaal de waarde van het ingevoerde graan. Bij opzettelijke ontduiking zou een extra-boete van 200 gl. betaald moeten worden. Vgl. Resol. Holland 19 Maert 1670.



veert hebben; dat apparent is dat syne Hoochhyt sal geintroduceert werden in den Raet van Staaten; dat gedelibereert moet werden op den rang, ordre en cessie etc. <sup>1)</sup>

Is gestelt in handen van commissaressen en de retroacten nae te sien en dienen van advys.

De munt het silver te moogen coopen tot 24 gl. 17½ st. 't marck.

Geconsenteert voor een jaer.

18 schepen nae de Middellantse Zee van 60 tot 300 stukken.  
2835 coppen, solt en costgelt fl. 759510.

12 maenden consumptie fl. 72000.

In alles fl. 1108680. <sup>2)</sup>

(56)

### VRYDACH 22 MAERT 1670.

Advysen op Amsterdam voorslach.

Eedelen: 't lactste: van het gelt der verpachtinge der waegen te houden in handen en te geeven aen de Admiralityt, connen niet verstaen, alsoo de Admiralityt, gelt moeten hebben, moeten aenspreecken alle de provintien en Hollant niet alleen, of de andere provintien mosten meede soo veel geeven; ten anderen, dat Hollant geen gelt can missen; Admiralityt is maer beswaert 150 duysent guldens 's jaars en nae advenant veel minder als Hollant, als synde beswaert ½ van de incomste en de Admiralityt met 1/10 part, maer dat Hollants gelt moet coomen in de ontfangers hand en gedistribueert, daer het behoort.

Dort: soo de middelen eenpaerich worden verpacht, dan en anders niet verpachtinge voort te laeten gaen.

Delft: syde meede, dat de intresten soude moeten stil staen, als wordende uyt de ordenares middelen betaelt als andere ordenares kosten.

Amsterdam: syt, dat het consent is een vry middel en can yder lit het consent wygeren, gelyck nu doen, doch, om faciel te gaen, consenteeren, doch tot ontlastinge van de commercie, ingevalle de leeden niet connen overeen coomen op wat wyse de extreordenares middelen sullen af gedaen werden

1) Vgl. Resol. Holland 20 Maart 1670. Cessie staat hier en elders voor sessie.

2) Bontemantels becijferingen kloppen niet altijd.

en by ontsteltenisse dan gebracht werden aen de Admirality tot ontlastinge.

18 Maert 1652 is 't last en vylgelt geresolveert. Hollant is over de helft beswaert van syn incomste. 4 à 5 millioen is de schult der Admirality van Hoefycer en Orisonce tollen, of redemptie gelden.

Amsterdam: het middel van de waech toe te staen, mits dat aenstonts besoigne wert gemaect op de lyst der convoyen tot ontheffinge der extra-ordenares lasten en middelen, soo staende deese vergaederinge, als na het schyden en onderwyle de gelden te laeten berusten in handen van Amsterdam int tresory extreordenares en binnen een jaar de lasten der convoyen te examineeren en justificeeren; en 't selfde niet gedaen synde, nae het jaer de gelden sullen gebracht werden ter Admirality, om de lasten af te leggen; oplechgelt des graenen, is Amsterdam advys, voor dit jaar toe te staen, mits aenstaende jaar daerin niet te continueeren en oock niet sullen consenteeren.

Dat sullen leeden aentycken.

Bril: Seggen last gekreegen te hebben: soo alles wert verpacht en anders niet te consenteeren.

(57) Naerder voorslach van Amsterdam: dat geaffecteert sal werden 1/6 van de ordenares convoyen tot aflossinge der lasten en niet meer.

1/6 der convoyen is 3000 guldens.

Concept-conclusie: besoigne te maecken in globbe wat de lasten syn en wat lasten te continueeren, tot de belasten sullen syn afgedaen.

Is niet voort gegaen.

Nader Ridderschap advys: die gelt opnemen moeten betaelen; carossen, passagiegelt met eenparich advys afgeschafft en resolutie van den raet van Amsterdam; ½ verpondinge 200 penninck hebben gewillich geconsenteert en 100e penninck en wederom afgeschafft; extreordenares consenten ½ in Amsterdam gebracht; connen geen middelen afschaffen, of met gewoon consent; Lyden spreken gestadich de warmoeslandenimpost af te schaffen, is niet opgevollicht; hebben 't concept sonder kennisse toegestaen; consenteeren absolut de verpachtinge; connen niet weeten wat en hoeveel op de extreordenares schulden syn op de convooy nog loopende; in confusie sal Amsterdam 't meeste lyden; landen loopen niet wech, maer negotien wel.

Dort: geruchten van oorloch by Keulen en anderen; protesteeren van alle onhylen; Amsterdam is oorsaeck, dat besoignes van de Admiralityt niet syn voortgegaen; wynich daegen verpachtinge is meer schaede als de impost; een besendinge te doen.

Haerlem: syt oplechgelt der granen is op de consumptie, alsoo de helft wort vertiert; waechgelt wort tot Amsterdam noide gehandelt; Amsterdam heeft de besoigne van de convoyen getardeert; waechimpost is een van de ouste van de Staet; beloven alle debvoiren aen te wenden tot ontlastinge; schaede het lant aan te doen in renten en militie, credit vant lant, van den Staet en ingeseetenen sal verlooren syn; sullen protesteeren van alle onhylen en bidden en smeecken Amsterdam; excuseeren de besendinge.

Delft: Amsterdam behoorde int hart anders te dencken; de beleegeringe van Amsterdam is soo schaedelyck niet geweest tot krenkinge der negotie; noyt de imposten vant lant en syn gebracht aen de Admiralityt, maer wel extreordenares subsidie; hebben geen kennisse van de lasten der convoyen en syn daer blind in; wil Amsterdam een republiq apert oprechten?

Lyden: 't advys aengesien en nu sien, dat het anders; de middelen ordenares syn oli sacra;<sup>1)</sup> protesteeren van alle onhylen; nae huys gaen en ordre haelen en bidde Amsterdam; negocie en crack is onverdraechelyk; Amsterdam op de lyst fout.

(58) Amsterdam: can niet anders doen als persisteeren, gebruyckende daertoe alle de reeden; soude, op de voorslach van de Raetpensionares van 1/3 te laeten, geaffecteert tot de aflegginge der extreordenares lasten en verpachtinge dan laten voortgaen.<sup>2)</sup>

Gouda: connen op 1/3 part te stellen niet consenteeren.

Rotterdam: syt Amsterdam souckt haer Admiralityt alleen machtich te maecken en de superiorityt.

Gornicum: syt geen consenten connen gewygart worden, alsoo daer lasten op staen en de Gecommitteerde Raeden te hooren om hoe te stellen, soo gaen verpachtinge gedaen wert.

1) Oli sacra?

2) Amsterdam verklaart zich bereid na te denken over het voorstel van De Witt. Vgl. pag. 30, noot 2.



Schoonhoven: nae Amsterdam te gaen; leeden nae huys om ordre te haelen hoe te doen, soo Amsterdam persisteert; met de Gecommitteerde Raeden te adviseeren.

Briel, Alcmaer, Hoorn: krachtige reden van protestatie en dat meer gedaen hebben, als haer last is.

Enckhuysen: behoorde secreet gehouden te worden en ongeluckige harsens, die hierover oorsaek van syn; Van Beuningen is oorsaek van de non-voortganck der besoigne der convoyen; versoucken, dat geconcludeert mach werden en dat Amsterdam dat sal moeten volgen.

Voort de andere leeden: 't selfde.

Amsterdam persisteert. Endelyck nemt Amsterdam aen een keer nochmael te doen nae haer principaelen ende de naeder verhoopte ordre morgen avont ten acht euren in te brengen.

Nota. Amsterdam heeft Saterdag savens consent ingebracht aen den Raetpensionares, alsoo niet twyffelen of de goede genegenthyt van alle de leeden tot ontlastinge der extreordenares middelen. Ende dat oversulx het concept-resolutie sal door de leeden in resolutie geconverteert worden. <sup>1)</sup>

(62)

### DYNSDACH DEN 25 MAERT 1670.

Rapport van den pensionares Hop wegens Dirck Claesz. van Leeck. <sup>2)</sup>

Sal geschreeven werden aen van der Tocht, dat van Leeck uyt de gevanckenisse te laeten gaen op borgtocht juratoire.

Advys van den Hoogen Raet opt request van notares Hoyting wegens Schryver, onmondich jongman. Voochden, Burgemeesteren Andries Graef en Jan Duyts, versoucken relief over een verblyf gedaen met kennis van weesmeesteren. Questie van fidecomies van Papenbrouck met relectie van revisie aen den Hoogen Raet.

Meenen geen relief behoorde toegestaen te werden. <sup>3)</sup>

1) Voor deze resolutie vgl. Resol. Holland 21 Maart 1670.

2) Van Leeck werd in Brussel gevangen gehouden. Vgl. Resol. Holland 25 Maart 1670.

3) Vgl. voor deze kwestie: De Regeeringe van Amsterdam, a.w. dl. II, pag. 481 sqq..

Gecommitteerde Raeden advys wegens den ontfanger Uyt-denboogert: pachters van Amsterdam, 187 duysent gulden over de bieren, versoucken quytsheldinge;

den ontfanger heeft op syn tyt gevigileert; P. Garst is syn tyt niet geëxecuteert; Van der Hoeven, van den Helm, Wenckel, Garst, Porgen, pachters, pachten veel pachten oock van de bieren 546 duysent guldens; Burgemeesteren schryven, uyt rapport dat van den ontfanger, dat haer pacht voor deesen wel hebben betaelt en oordeelen suffisant te weesen; hebben becomen difverse gevolchde surceantie van executie tot Feb. 1669; staet te noteeren dat 1667 noch veel ten achteren waeren aen de pachten.

- (63) Behoorde de Gecommitteerde Raden gelast te werden niet meer als eenmael surceantie te geeven aen de pachters, tot den tyt de Staeten sullen vergaert syn en geen pachters geadmitteert te pachten, die merckelycke som schuldich is. Den ontvanger heeft wegens de groote somme wel gevigileert, doch de 300 gl. wegens het passagiegelt moet betaelen en dat is het rapport van de Gecommitteerde Raeden.

Haerlem versouckt coppye alsoo meenen niet nae behooren is geprecedeert.

Cornelis Rottevee, pachter van het bestiael tot Lyden: versouckt remissie van 12000 gl.

Af te slaen.

Schout en gerecht van Voorburg request: 1667 Juffr. van den Vecht 200 en pen. overschryvinge vrouw van Leewesteyn.

Hoorn notificcirt en Enckhuysen, dat Saterdag aenstaende moeten vertrecken op haer verkiesinge. 1)

Zeelant, Vrieslant ende Stadt en Lande maecken aen Haere Ho. Mog. bekend op 21 Sept. 1667 concept concilia-toir, 2) 17 Janu 1668, advys der andere provintie: 3) Syn Hoochyt heeft aangewent alle debvoiren op concept concili-

1) In Hoorn vond de magistraatsverkiezing plaats op Goeden Vrijdag. In Enckhuysen op 1 Januari. Vgl. Tegenw. Staat dl. V pag. 440 en 476. Hoe de heeren van Enckhuysen eind Maart met dit doel vertrekken konden, is dus niet duidelijk.

2) Bedoeld is het concept van de Acte van Harmonie.

3) Op de Acte van Harmonie.

atoir, soodat sy dry provincien meede treen in het voors concept conciliatoir.<sup>1)</sup>

Nota. Hollant presideert in de Staeten Generael.

Edelen: seggen, dat soo aenstonts Syn Hoogchyt niet con geintroduceert werden in den Raet van Staaten, maer eerst moet besoigne gemaectt werden op de plaets, cessie en introductie, 't welck de bontgenooten niet connen wygeren, alleer de saeck aldaer can tot conclusie gebracht werden; oock moeten de retroacten nae werden gesien.

Dort: 't selfde.

Haerlem: aenstonts de saecke te examineeren en niet te verschuyven.

(64) Delft: als Dort en de Eedelen.

Lyden: 't selfde en haest te examineeren.

Amsterdam: dat ordre wert veryst en met den eersten de retroacten nae te sien.

Goude: besoigne voorgaen.

Rotterdam: cotype, alsoo meent eenige woorden staen en de tyden syn seedert de presentatie verandert.

Gorcum: 't selfde.

Schoonhoven: als Lyden.

Briel: absent.

Alekmaer:

Hoorn: seggen een resolutie te weesen in haer Raet, dat niet can geresolveert werden wegens syn Hoochyt, of moeten eenige daegen van te vooren gewaerschout werden.

De andere als de Eedelen.

Conclusie: ter Generalityt te seggen, dat de retroacten sullen naesien op de introductie, rang en cessie en stemme van syn Hoochyt in de Raet van Staaten.

Den Heer van Moermont of Werkendam, 2), ter Generalityt presideerende, quam selfs in de vergaedinge van Hollant en syde, dat de provincien wille concludeeren, doch wierd versocht 't selfde te verschuyven en is wederom gecomen en gerapporteert, dat de provincien 't quaelyck nemen, also een oude saeck is en nu compleet en by Hollant voort geset en is opgestaen laetende de provincien disputeeren.

(65) Le Maire uyt Coppenhagen, 15 Maert 1670, messieve: den stadthouder comt in quaede staet.

Amsterdam doen aentyckenen, dat het oplechgelt der granen consenteert, doch niet meer sulx consenteeren 't aenstaende Jaer; ende wegens de verpachtinge van de waech

1) Vgl. Resol. Holland 25 Maart 1670.

2) Daniël van Wyngaerden van Werkendam, Heer van Moermont, lid van de Ridderchap van Holland.



doen seggen, dat consenteeren, niet twyfelende, oft concept sal opt het eerste resolutie geconverteert werden.

Dese aentyckeninge is op ernstich versouck der leeden wederom ingetrocken, alsoo alle jaer hebben haer vrye consenten.

Roems uyt Parys: den Coninck gaet nae Nederlant en Madame <sup>1)</sup> sal overstappen nae Engelant om haer broeder te besoucken; 10 schepen gaen nae Suratte met vereeringe en coopmanschappen en 2 matematicques.

Uyt Brussel van Tocht 22 Maert.

(66)

25 MAERT 1670.

Besoigne in de Staetencamer,

Rapport vant Hof. Goes <sup>2)</sup> en Cloeck <sup>3)</sup> over de questie der magistraten in Waterlant met de ballieuw van Waterlant. <sup>4)</sup>

Mandement van complainte.

28 Febr. 1654: over de magistraetbestellinge.

De Gecommitteerde Raeden van het Noorderqu. sustineeren de magistraten uit dubbelt getal te moeten kiezen en niet den ballieuw, volgens resolutie 28 Febr. 1654.

De magistraeten sustineeren, dat het moet gedaen werden door haeren ballieuw, volgens de oude privilegie van Albrecht van Byeren.

De regeerders van Waterlant te ontbieden en doen begrypen, dat het een last is dat gekozen worden door de ballieuw. Daer de

1) Henriette van Orleans, zuster van Karel II.

2) Willem van der Goes, raadsheer in het Hof van Holland.

3) Hendrik Cloeck, raadsheer in het Hof van Holland.

4) Er bestond een kwestie tusschen de Staten van Holland en de magistraten van Waterland over het verkiezen van schepenen. Volgens het privilege van Albrecht van Beieren, gegeven 22 Maart 1387, werden de schepenen gekozen door den baljuw uit een voordracht, opgesteld door den schout en de burgemeesteren (vgl. Tegenw. Staat, VIII pag. 524). Zich grondend op de resolutie van 28 Febr. 1654 eischten de Staten van Holland het recht van verkiezing voor zich op. De baljuw en de regeerders van Waterland hadden nu een mandement van complainte gelicht bij het Hof. Na veel besprekingen besloten de Staten 23 Juli de nominatie te laten aan den baljuw, de burgemeesters en regeerders, maar de electie zelf te doen. Zoo de magistraten hier niet mee accoord gingen, zou het Hof uitspraak moeten doen. Over den afloop vermeldt Bontemantel niets, maar uit de „Tegenw. Staat” blijkt dat het privilege van Albrecht van Beieren toen gehandhaafd is. Vgl. pag. 72—74, 100, 104, 157.

souvereyn of haer Gecommitteerde Raeden, de magistraten stellende, soo is het haer voordelycker dan dat haer ballieuw haer kiest en oversulx dat de Camer van Reeckeningen haer hooren, of sy het out gebruyck van Albert van Byieren houden voor een privilegiëe.

In plaats van de Reeckencamer is verstaen te ontbieden voor gedeputeerde van de Staaten.

(67)

## WOENSDACH DEN 26 MAERT 1670.

De voochden van den Jonge Schriverius of Schryver versoucken relief over een verblyf gedaen by den Hoogen Raet over fidecomies goederen met de Papenbroecken. <sup>1)</sup>

Is gestelt aen commissarissen: Haerlem, Lyden, Amsterdam, Goude, Alckmaer en Enckhuysen.

Sasburg, resident tot Brussel, 24 Maert 1670: dat tot Veuren in Vlaenderen is afgecondicht door de France van hoy, haver etc. in corten te versien. Slechte militie en wynich aldaer.

Classis Amsterdam versouckt sinodes van Noort-Hollant te moogen houden aldaer en commissaessen te autoriseeren tegen 4 Augustum aenstaende. 't Request was getyckent by dominé Clerckius en een predicant van Naerden.

Is gestelt tot commissaessen: den Heere van Bennebrouck, raetsheer in het Hof, met één uyt de stadt, te committeeren door de magistraet aldaer.

Bennemeer by Medenblick eenige abuysen in de verpondinge.

Advys vant Hof over Wassenaer Waermont.

(68)

Op de resumptie van de saeck van de introductie van syn Hooghyt in de Raet van Staeten, over de cessie, rang en stemme aldaer.

Deese naemiddach een besoigne te maecken met den Raet van Staeten, om een eynde te hebben en 't selfde ter Generalityt bekent te maecken door eenige leede van deese vergaederinge en te induceeren haer conclusie ten dien fyne soo lang uyt te stellen. Syn gecommitteert om ter Generalityt te gaen: Haerlem, Delft, Amsterdam, Hoorn, om daer conclusie op te houden.

---

1) Vgl. pag. 179.

In wat voegen de introductie gereguleert sal werden. In plaets van cessie, rang en stemme te setten.  
 Delft: dat de saecken seedert 2 jaaren syn verandert en geen ordre van principaelen hebben en evenwel de besoignes te laeten voortgaen om rapport daerna te doen.  
 En voorts de meeste leeden alsoo.

10 Febr. den 24 dito van Barleus messiven.

Worden gerecommandeert naerstich te besoigneeren:  
 manufacturen-belastinge;  
 instructie van de Hoven;  
 ambassadeur nae Poolen;  
 Admiralityten waeren aengecomen.

(69) Request Dyckgraef, Heemraeden en hoochinlanden van Rynlant, op de clachten der ingelanden van het brackwaeter uyt Amsterdam by Drecht en Aer inloopen ende bederven haer huysraet en beletten de beesten soo veel suyvel, niet en bedurven suyvel geeven; de waeteren uyt Amsterdam dringe op tot in en boven den Ryn; hebben met Amsterdam in conferentie geweest om alles in vrintschap by te leggen, maer geen effect gehadt. Rynlant is separaet van Amstellant. Dat vermogen de separatie van waeteren te doen; Drecht en Aer gedampt en versoucken teegen alle fytelyckheyd protectie.

Amsterdam neemt het request over. 1)

Lyden syt, dat by ellecke dyck hebben 50 man. Dat Amsterdam uyt is om haer neeringe te ontrecken. Niet gebracht werden aen het Hof van justitie.

Coppe.

Ambassadeurs nae Vranckryck en Spaigne.

Beverning versocht nae Spaigne extreordenares ambassadeur en een persoon te senden daer neffens tot ordenares ambassadeur. Vranckryck ambassade, wert Amsterdam versocht neffens de leeden om de Groot te senden op conditie als Boreel is geweest, waerop Amsterdam haer hebben verklaert geen last daertoe te hebben en oversulx persisteren. 2)

Rapport van de besoigne van den 25 deeser.

1) Voor het geschil tusschen Rijnland en Amstelland zie hierna pag. 44, 68, 69, 75, 92—95, 97—99, 104 en 111. Zie ook Wicquefort, a.w. dl. IV, pag. 194, en Missive aen een particuliere vriendt over het sluyten van het water na de Haerlemmermeeren, het dammen van de Drecht en Goutsevaart in 't jaar 1670. Vgl. Knuttel, no. 9834. Een samenvatting van de heele geschiedenis geeft Bontemantel in De Civile en Militaire Regeeringe van Amsterdam, dl. II, pag. 72—99.

2) Vgl. mijn pag. 9, noot 3.



## (70) Ontfanger Uyt den Bogert.

Haerlem versouckt coppye.

Amsterdam op de aentyckeninge van den impost der oplechgelt der graanen.

Versoucken 1) te willen de aentyckenen intrecken. Amsterdam advys: noch eenmael daerover te schryven.  
Is ingetrokken.

Introductie van Sijn Hoochyt gestelt te examineeren en nae de middach te besoigneeren.

Edelen, Dort, Haerlem, Delft, Lyden, Amsterdam, Rotterdam, Schiedam, Alckmaer, Hoorn, Enckhuysen.

Haerlem, Amsterdam en Hoorn syn gegaen ter Generali-tyt om de resolutie wegens de introductie van den Prins op te houden, tot soo lang de retroacten nae sullen syn gesien. 't Welck Zeelant, Vrieslant en Stadt ende Landen niet con- den verstaen, willende dat den president Warckendam soude concludeeren, alsoo alle de provintien, te weeten ses, sulx adviseerde, waertegen alle reeden by werden gebracht en is eyndelyck, naedat den Raetpensionaris meede ter Generali-tyt gecomen was, conclusie genomen: dat de Heeren van Zeelant, Frieslant en Stadt ende Landen syn bedanckt en dat besoigne sal werden gemaect op wat wegen de intro- ductie sal gereguleert werden voor en al eer positevelyck daerop sal geresolveert werden.

## (71)

## BESOIGNES 26 MAERT 1670.

Over de introductie van Syn Hoochyt den Prince van Orange in den Raet van Staeten.

Consiliatoir concept-resolutie, 21 Sept. 1667, 17 Jan. 1668.

Begin genomen 1667. 5 Augusty dry resolutien genom- men: Euwich Edict, Introductie, Militaire charges.

Resolutie explicator in date als boven.

16 Febr. 1600. Generaele Staten resolutie van Frederick Hendrick, broeder van Prins Mauritus: in de Raet van Staeten een stemme als een raet; eet te doen.

Is gebooren 1585.

---

1) Nl. de andere leden der Statenvergadering.

- 16 Febr. 1600 Generalityts-resolutie.
- 17 Maert 1600: helpen adviseeren ende resolveeren in de Raet van Staaten en oock ter Generalityt.
- 18 Maert 1600 heeft den eet gedaen.
- Commissie 17 Maert 1600.
- Heeft geen tractement gehadt.
- (72) 18 Maert 1600: is gepresenteert ter vergaedinge door Barnevelt en gestelt boven de stemmende provincien, daer den Raet genoeg in heeft genoomen.
- 3 November 1638 resolutie van Hollant op den jonge heer prins Willem: in den Raet van Staaten te brengen om te helpen adviseeren ende resolveeren; en de commissie.
- 3 November 1638 resolutie van de Generalityt: in de Raet van Staaten te mogen coomen; doet eet; als wort ontbooden te moeten coomen; en in de Generalityt te moeten coomen als versocht werd.
- 5 April 1669 van Hollant.
- 4 November 1638 resolutie van Hollant: eet by hanttastinge.
- 5 ditto is gebracht ter Generalityt en geset in een groote stoel en daerna geintroduceert.
- 5 Nove(mber) 1638 resolutie van den Raet van Staten: geplaeft naest of voor den gouverneur van Vrieslant, ofte de plaets daer de ambass(adeur) van Engelant pleech te hebben, ofte eerste plaets van syn Hoochyt Frederik Hendrick.
- (73) Advys der Gecommitteerde Raeden van Staaten, die wegens Hollant daer sitten als van Seventer, Glas, presenten, Slingerlant, secretares: stellen vast te introduceeren; bedancken voor de eer van het advys te vraegen, geleesen in de secreete notelen; de gedachten daerover te laeten gaen, echter sullen eenige consideratie segge: de gouverneurs, Edelen en provincien hebben haer commissie van de provincien; seedert Licester is geen generael geweest; Fredrik Hendrick in de Raet van Staeten comende, wierde afgestaen 't tweede artyckel der instructie als hebbende geen qualityt.<sup>1)</sup>

---

1) Frederik Hendrik, als broer van Maurits, mocht volgens artikel II der instructie van den Raad van State niet in den Raad zitting hebben. Voor de instructie vgl. Aitzema, a.w. dl. III, pag. 516.

Ridderschap: morgen nae de middach naeder daerover te adviseeren en de heeren van den Raet onderwylen de retroacten nae te sien.

(74) DONDERDACH 27 MAERT 1670.

Besoignes op de Commissie van den 15den Maert.

Versterckinge der militie. Advys der Gecommitteerde Raeden: 1. recruteeren; 2. geen aenritsgelt<sup>1)</sup> te geven; 3. 10 regimenten te voet en 5 of 6 te paert.

Nota. Is op besoignes geen gebet gedaen deese morgen, maer het gebet is gedaen voor het doen van rapport.

Nota. De Gecommitteerde Raeden saeten aen de tafel der Edelen.

Hertoch van Louteringe doet openinge om te voegen by de Triple Alliance: 2) dat syn troepen sal houden op syn costen; dat 3000 man te paert, een 3000 te paert of omtrent; versoukt geen subsidie; te ageeren, dat een stabuleert corps behoorde te weesen om, soo den Fransman op den Ryn yts attendeerde, tegen te gaen, of waer het soude mogen weesen; dat de Bisschop van Ceulen questie maecte tegen hem Bisschop; 3)

Ments: 600 ruyteren;

Trier: 400 Ruyteren;

de Staeten: 2000 Ruyteren;

alle vorsten moeten maer één hooft hebben, omdat yder apart soude geen effect hebben; syn a) te vrede alle haer troupen te stellen onder de Staeten-Generael en haer oversten; sullen alles laeten aen Haeren Hoog Mog. wat best is gedaen, soo den France yts attendeert, naer het soude weesen; Ments en Trier sullen geen gelt begeeren; dat int ryck sal connen uyt gewerckt werden, dat den Bisschop

(75)

a) Hs.: ben.

1) Aenritsgeld = handgeld.

2) Bij het sluiten van de Triple Alliantie was de mogelijkheid open gelaten, dat ook andere vorsten zich garant zouden kunnen stellen voor het behoud van den vrede van Aken.

Verontrust door de imperialistische politiek van Frankrijk, toonden enkele Duitsche vorsten zich hiertoe genegen. Bontemantel vermeldt hier het aanbod van den Hertog van Lotharingen en de Keurvorsten van Mainz en Trier om zich bij de Triple Alliantie te voegen. Zie ook pag. 57, noot 2, pag. 75 en 77.

3) Waarschijnlijk bedoelt Bontemantel, dat de Aartsbisschop van Keulen ageerde tegen den Hertog van Lotharingen.



Ceulen sal moeten in ruste en soo niet obedieert, de naeste vorsten als Lünenburg daer te laeten tegen gaen en dan soude de Staeten met de voors troupen daer onder connen ageeren; Philippe Viele<sup>1)</sup> is door Vranckryck beset en de ingeseetenen daer uyt gejacht; Vranckryck sal soucken meester te weesen van Ceulen en soo van de Cheurvorst.

De Gecommitteerde Raeden<sup>2)</sup> advys waeren Haerlem, Amsterdam en Gorcum by geschrift: aen te nemen 10 Regimenten yder van 1400 man en yder compaignie 100 man; 3 regimenten paerden, yder regiment van 6 comp. en yder compaignie 80 paerden.

(76) Naerder advys by monde: men moet oock merck hebben op het lants welvaren ende oock op de beurs van het lant; alle geruchten syn maer conjecture; garnisoen van Magistricht te starcken en te Rynberk uyt de militie der provincien; die Comp., daer leggende, by noot te versterken; authorisatie op de Gecommitteerde Raeden, soo de Staeten niet by een syn, des noot te verstercken; garnisoen van Vlaenderen te verstercken; de compaignien van Holland te leggen by Bergen op Zoom, om oefnen en te letten op Brabant en Vlaenderen en by provisie alles soo te laeten; in Maastricht leggen 43 compaignien, 5 compaignien paerden; Rynberck 1 te paert, 9 te voet; Oorsoy 5 te voet.

Edelen advys: dat geen volck aen te neemen is, als de noot aan de man gaet, of naedat een slach wech hebben; dat men moet sorgen eer de noot aen de man gaet; nu can men volck krygen en goet volck en dan qualyck en uytshot en met aenritsgelt; recruteeren de compaignien tot 100 coppen en ruyters tot 80 man; wegens de Lottingen een be-soigne van te maecken.

Dort: een matelycke werving.

Haerlem: dat Maastricht is gelegen om alles in omsicht te houden, soo Ceulen, den Ryn en Brabant etc. en behoorde starck versien te weesen, om òf de stadt òf andere gelegthyt te gebruycken; de troepen by regimenten in Maas-

1) Philippeville.

2) Haarlem, Amsterdam en Gorcum brengen als gecommitteerden uit de Staten van Holland advies uit over een voorstel van de Gecomm. Raden. Vgl. Resol. Holland 27 Maart 1670. Wegens de onduidelijkheid heb ik hier geen interpunctie aangebracht.

tricht sullen de beste dienste connen doen; drie compagnien te recruteeren; Rynberck als Maestricht; Orsoy 't selfde; Vlaenderen taemelyck versien; en een corps by Breda; officieren by de compagnien te blyven; de goeverneurs exacte monsteringe; werving van eenige ruyters; alles van vivres en amonitie te besorgen.

Advys van Delft: Magestricht, Rynberck, Orsoy en Meurs wel te versien; recrute in de voors. steden, twee voet-regimenten; ruyteren te werven regimentsgewyse; voorts als Haarlem.

Advys van Lyden: Gecommitteerde Raeden niet te authoriseeren; de plaetsen wel te versien; officieren by de compagnien; onder regimenten niet te recruteeren.

Amsterdam advys: Maastricht, Rynberck, Orsoy en Meurs wel te versien en spoedich, is 't mogelyck, by regimenten drie compagnien te recruteeren. Vivres en amonitie te laeten examineeren door commiss(aressen) daerwaerts te senden; voorts als Haerlem: ruyters derwaerts te recruteeren.

(77) Advys van Gouda: als Haerlem; wegens het werven van ruyters best te weesen te recruteeren.

Rotterdam: in substantie als Haerlem; wat meer ruytery te werven.

Alckmaer: de authorisatie op de Gecommitteerde Raeden te excuseeren. De frontieren wel te versien. Niet te recruteeren.

Hoorn: met Haerlem.

Enckhuysen: de plaetsen te verstercken met garnisoen en behoeften; in substantie als Haerlem.

Conclusie: de voors. plaetsen sterck te besetten by regimenten; de recrutie in die quartieren te doen te paerd en te voed, de officieren by de regimenten en compagnien scharpe monsteringe; soo 't can een corps by Breda.

Lyden, Alckmaer: niet te recruteeren.

De Edelen verstaen alle de compagnien te recruteeren; de andere macht alleen die in de voors. garnisoenen sullen gelyt werden, die sullen syn omtrent 100 compagnien.

De Eedelen naerder advys: van omtrent 5000 man te recruteeren en over te leggen met de maerschalcken en Ryngraef ende den Raet van Staaten 't beste; en met de andere bontgenooten en voorts alle ordre.

't Welck is geresolveert te rapporteeren. 1)  
Hollant heeft 427 compagnien.

Gué, Denemarcken, envoyé.

DYNSDACH 25 MAERT 1670.

Dort, Haerlem, Lyden, Amsterdam, Rotterdam, Alckmaer en Hoorn 25 Sept. 1669 commissoriael.

Johan Helm, Henriques Tome goede mannen wegens Denemarcken.

11 Febr. 1666 tractaat met Denemarcken artyckel 6; de resolutie van Hollant gebracht ter Generalityt en by Zeelant overgenomen.

Te rapporteeren, dat de saecke noch niet is gedisponeert om arbiters te stellen, alsoo de resolutie van Hollant noch niet is ter Generalityt geresolveert, dat eerst voor moet gaan; dat oversulx Gué, minister van Denemarcken, sal daerover moeten worden gedisabuseert, alsoo de resolutie by Zeelant is over genomen en dat onderwylen den Raetpensionares soude connen schryven aen le Maire, of de questie niet soude connen by minnelyck accoord afgedaen werden; 2) en oock aen de West. In. Comp.

(78)

DONDERDACH 27 MAERT 1670.

Schatter van Haerlem heeft den eet gedaen en den eet van suyveringe om in de Admiralityt tot Amsterdam te gaen.

Resumptie.

Pachters niet dan alleen surceance te verleenen dan één rys en tot soo lang de Staten vergaederen; ontvanger ordre op de executien.

Rapport wegens de militie is geacht onnoodich, alsoo alle de leeden daerby, of over syn geweest.

Is het concept-besoignie geconverteert in een resolutie. Leest het voorgaende folie, te weeten de ordre en de op de recrutie te besigneeren met den Raet van Staaten en maerschalcken en onderwylen de leeden last te versoucken van haer principaelen.

1) Voor de besluiten, die genomen werden vgl. pag. 55. Zie ook Resol. Holland 27 Maart pag. 65, noot 1.

2) Vgl. pag. 66, noot 1.



Rapport door den pensionares Hop wegens de zoutladinge, af te haelen uyt Poortegael, volgens 't laeste tractaet ar(ticul) 11.

't Meeste is geweest anno 1662. Afgehaelt 85876 moy in 145 scheepen. 1)

Af te haelen jaerlyx 85 duysent en de Comp. van West In. daer noteficatie van te geeven.

Nota. Nae de middach hebben de Heeren van Amsterdam geconsuleert met stadsadvocaten over het leggen van de dycken en stoppen van de Gouse vaert en Drecht, gedaen door Rynlant.

Als advocaten: Moleschot, Coutenburg en Kerckhoeven.

(79)

#### POST MEREDY 27 MAERT 1670.

Van Seventer wegens de Edelen, Glas van Enckhuysen, Slingelant, secretaris, Hollantsche Heeren uyt den Raet van Staaten.

Advys wegens de introductie van Syn Hoochyt in den Raet van Staaten: connen uyt de stucken sooveel licht niet crygen als wel by haer Ed. Gr. Mog. requireert; door het mortificeeren van het stadhoyderschap, soo schynt dat geen introductie can gedaen werden; nimant is gequalificeert in den Raet van Staaten te sitten tensy Casper Leoninus, Canceleer van Gelderlant; 2) Van der Wyden; 3)

Noyt ymant gecommiteert uyt den hoofden van de Generalityt, maer altyt uyt de provintie; de Prince syn in den Raet niet geadmitteert; is niet gedisponeert, dat de Prins soude werden geintroduceert; daer is merckelycke onderschynt tus-

1) Volgens het tractaat met Portugal van 31 Juli 1669 was de Republiek verplicht jaarlijks zooveel zout uit st. Hubes te halen, als er gedurende het tijdvak van 1659—1668 maximaal per jaar was gekocht. Uit een onderzoek door commissarissen uit de Staten van Holland bleek, dat in 1662 de grootste hoeveelheid gehaald was. De Staten van Holland besloten nu ter Generaliteit te bevorderen, dat tot delging van de Portugeesche schuld (vgl. pag. 20, noot 2), jaarlijks 85000 moyen zout uit St. Hubes gehaald zouden worden. Hierover zou met den Portugeeschen gezant een overeenkomst gesloten moeten worden. Vgl. Resol. Holland 27 Maart 1670.

2) Elbertus — niet Caspar — Leoninus, tijdens Leicester lid van den Raad van State, sinds 1586 grootzegelbewaarder van den Raad.

3) Van der Wyden heb ik niet kunnen identificeeren. Men zou verwachten, dat deze heeren geen gewone leden van den Raad van State zijn geweest; hierover is mij echter niets bekend.

schen laeter en nu; dat daer nu geen stadhouders syn; dat nu is Premier Nobele in Zeelant.

- (80) Prins Hendrick is geintroduceert opt versouck van Hollant en nu sou geintroduceert werden door de Provintien; dat niet connen adviseeren op de metode, alsoo daer in de resolutien niet van wert gesproocken; de provintien sullen hem willen geeven de hoogste authorityt en setten daer de gouverneur-generael heeft geseeten en sullen willen geeven geen delibereerende stem, maer een concludereerende stem; sullen oock willen geeven een aensienelyck tractement van 60 duysent guldens; den Raet van Staaten sullen oock niet minder adviseeren.

Vragen, of de intentie is van Hollant: sal hebben een adviseerende stem, of een concludereerende stem; een adviseerende stem moet eerst gevraecht werden, sal hy vooraf adviseeren, soo heeft een adviseerende stem en concludereerende, soo moet eerst werden gevraecht syn advys en dan syn stem; of sal hebben een stem wegens alle de provintien; is Premier Noble in Zeelant en Zeelant heeft alrede twee stemme in den Raet en hy soude de derde weesen; is merkelyck geinteresseert in de generalitytsplaetsen, als Breda, Graeve, Cuyck, Harstal etc. en heeft heele streecke lants; daer can geen contributie en gelden becomen werden, niet-tegenstaende dickmaele werden aengemaent, daer in ordre soude moeten werden gestelt.

- (81) Advys der Eedelen: excuseeren, dat wat lang hebben moeten wachten; hebben niet gediscrendeert,<sup>1)</sup> maer eenparich, bedancken de heeren van den Raet.

1: introductie.

2: cessie in den Raet.

3: stemme.

Eerste point: men moet oprecht en woort houden; 5 Augusty 1667, den één heeft den ander wat toegegeeven; de introductie is gedaen en moet staet grypen; op wat manier staet te considereeren; de Generalityt te autoriseeren.

Tweede, aengaende de cessie: de stoel van den generael moet werden gremoveert;<sup>2)</sup> de twee fluweele stoelen son-

1) Lees: gediscrendeert.

2) De stoel, waarin Leicester als Gouverneur-Generaal en later de Prinsen van Oranje gezeten hadden, was niet uit de kamer van den Raad van State weggenomen. (Vgl. Wagenaar, Vad. Hist., dl. XIII, pag. 430). Tijdens de besprekingen over de introductie

der armen; de eerste plaets boven Gelderlant op een der fluweele slechte stoel; can niet geplaest worden tusschen de provincien in en oock niet lest; moet werden aengesien als comende uyt alle de provincien.

Het 3 point nopende de stem moet men spreecken nae syn gemoet: moet geconsideert worden als om te hooren en sien en leeren en daerom niet anders te hebben als een prealable adviseerende stem, om 4 reeden:

de eerste, omdat niet can uyttrecken de gunst tot Zeelant, als synde daer het eerste lit, anders soude Zeelant hebben dry stemme en Hollant heeft daer maer dry stemme; de Zeeuwse heeren in den Raet syn permanent; <sup>1)</sup> 2 reeden is, dat besit veel landen en heerlyckheeden onder de Generalityt, daerin daegelyx questie en lasten, daer de sucht volgens de natuer daerheen gaende nadeelich soude wesen; 3 reeden is, dat groot en in aensien is en daerom, stemme hebbende, ydereen soude hem toestemme en soo meest voocht weesen.

4. Is van Engelant gebooren en geallieert met veel potentaten als Brandenburg etc.; sal noch met syn prealable stem al te veel authorityt hebben; seggen voort, dat eenpaerich van stemme syn int voors. advys.

(82) Dort: dat seedert groote veranderinge syn voor gevallen; heeft in veel provincien groote authorityt; behoorde van de hant te wysen en cessie te excuseeren; de authorityt soo veel te besnoeien als mogelyck, soo de cessie moet voortgaen; dat Gelderlant behoorde voor te sitten; geen stem, maer hooren en sien, want vooraf te adviseeren, te groote impressie sal hebben by de raeden, alsoo by de meeste provincien groote gunst heeft en de anderen sullen syn groote authorityt ontzien; moet werden beeedicht om secreet te weesen; als gebruyckt wert in eenige charges, niet langer in den Raet sal moogen blyven.

Haerlem advys: met de Eedelen eens over de introductie ende den stadhoudersstoel wech te nemen en te sitten volgens de Eedelen advys; wegens het stemme syn anders van sentiment; niet te setten als een pampiere man of schilderyen, maer als een heer; wederleggen de reeden der Eedelen, waerom niet soude stemme: die wel gegoet is, is trouw

---

lieten de Staten van Holland den stoel tegen den zin van de Staten-Generaal verwijderen. Vgl. Wicquefort, a.w. dl. IV, pag. 129 sqq.

1) Vgl. Tegenw. Staat, dl. I, pag. 284.



van te verwachten; die bemint is can dienst doen by de andere provincien ten dienst van deese provincie; voor deesen wierde groote saecke geacht, dat onse gouverneurs gelieert waeren met groote vorsten, daer deese Staet dienst van can trecken, daer exempelen van syn; we weeten niet beter, of de intentie is geweest, als een Raet wegens de provincien in den Raet soude weesen; sullen de inclinatie der leeden van Hollant en der provincien rapporteeren aen haeren principaelen om haer te laeten een vrye deliberatie.

Delft advys: seedert de resolutie van den 5 Augusty 1667 groote veranderinge gecomen; de introductie vast te stellen; de moode te laeten aen de provincien; raeckende de cessie: met advys van de Eedelen; met de Ridderschap, dat een deliberative stem behoort te hebben; soo charges becomt, behoorde de cessie op te houden.

Lyden advys: meende, dat de harmonie nu vast.....; de 2 eerste punten met de Ridderschap en wegens de stemme: dat yder heeft de meninge gehad om een stem te hebben; adviseerende stemme heeft soo veel authorityt als een concludeerende stem.

(83) Amsterdam: hadden gewent een eenparich advys en harmonie; sullen haer voegen met de Edelen, soo nochtans dat men de saecke by de Generalityt ten besten behoort te helpen inschicken ende is het mogelyck de harmonie te behouden en by ontsteltenisse van dien rapport te doen, om alsdan naarder te delibereeren; soodanich nochtans, dat men soude trachten met de provincien een eenparich advys en harmonie op de wys der Ridderschappen uyt te wercken.

Rotterdam advys: wenste te weesen in de oude vryhyt, maer moeten woort houden met de bontgenooten en met de Eedelen; wegens de cessie is geresolveert alleen een sitplaets te geeven op een stoel over de president gelyck een ambassadeur; sullen niet formaliseeren op de introductie; charges becomende is buyten disput geen cessie meer can hebben.

Alckmaer advys: confirmeeren met de Eedelen aengaende 1 en 2de point en 3 met Haerlem en Lyden.

Hoorn advys: met Amsterdam.

Enckhuysen: 2 eerste punten syn eenparich; adviseerende of concludeerende is bynae 't selfde en voort met Haerlem.

Medenblij: met advys van Rotterdam.

Conclusie: 1 en 2 bynae eenparich; eenige: stemme; eenige: adviseeren; eenige: hooren en sien.  
't Middelse best, maer Haerlem wil rapporteeren aen haere principaelen.

(84)

VRIJDACH 28 MAERT 1670.

Secretaris Bys: request 200en pennick.

Groengraft, ycker tot Amsterdam, over de muntgewichte.

Dirck Cartraens. Kaeseboom versouckt veniam estates, woonende tot Barendrecht. Out 24 jaaren.

Fiat.

Brief uyt Engelant 22 Maert. Boreel uyt Londen: Engellant ratificeert de Triple Alliantie.

Rapport van Hop wegens Willemtie Koops, die sententie had wegens de Hof van Vrieslant, die represalien hebben gegeven op Groeningen.

Hebben eenige kloosterlanden van Groeningen.

(85)

Resumptie: Gecommitteerde Raeden te doen alle officieren tegen den 15 Ap. by haer garnesoenen; drie maenden gedurich te blyven en verbieden de officieren geen verlof te geven aen haer soldaten en goede monsteringe te doen; ter Generalityt uyt te wercken, dat de Raet van Staaten 5000 coppen te voeten recruteeren; verstercken de garnisoenen tot Maestricht etc.; over de recrutie te besogneeren, of sal wesen over alle de Comp. of eenige campaignien.

Is naeder omvraege gedaen op de 5000 man van recrute. Is geconsenteert op inschryvinge tegen Donderdach aenstaende. Soo niet geschreeven wort, dat is consent.

Fiat voor een jaer.

Meerman van Delft en Cool van Goude hebben gedaen rapport wegens een, genaemt Rotteveen, pachter tot Lyden, of sal geadmitteert werden over een pacht van 70000 gl. <sup>1)</sup> Is geresolveert: soo borg can stellen die goet syn, de pacht te laeten.

Reeckencamer van de Grafflyckhyt: noch voor een jaer haer reductiegelden te moogen gebruycken tot haere lasten, alsoo haere landen niet en gelden.

1) Vgl. Resol. Holland 28 Maart 1670.

Fiat, hoewel Gornicum, Munnickdam en Enckhuysen dat tegen spreekken en oock Edam. Amsterdam op approbatie. Doch is overgenomen.

Amsterdam proponeert een persoon nae Ceulen te senden om een wacker ooch te hebben. <sup>1)</sup>

Fiat een te commiteeren.

(86) Rapport der introductie van den Prins in den Raet van Staaten: <sup>2)</sup> 16 Febr. 1600 — doen was Prins Hendrick out doen 15 jaeren — heeft becomen cessie in den Raet van Staaten; 1638, 18 Maert: Prins Willem in den Raet van Staaten; introductie vastgesteld 16 Jan. 1668 met vier provincien en 1670 Maert, by Zeelant, Frieslandt en Groeningen; de introductie toe te staen op manier als ter Generalityt sal goet gevonden werden;

cessie: de stadhoudersstoel wech te neemen en te laeten sitten op een fluwiele stoel, boven de provincie van Gelderland; dat is de hoochste en aensienelycke plaets.

stemme: eenige meenen een concludente stem, andere een prae advys, en niet conclusie, andere maer alleen te hooren en te sien;

18 Jan. 1668 resolutie ter Generalityt geresolveert te laten syn effect hebben en met de Staeten-Generael besoigne te maecken.

Ter Generalityt is conclusie genomen en de 3 leeden bedanckt ende commisssaressen gestelt.

Is verstaen by de meeste leeden, dat overstemming ter Generalityt wegens dese besoigne geen plaets te hebben.

Resolutie is gelesen en resolutie van de Generalityt dato 28 deser, dat Zeelant, Frieslandt, Groeningen bedanckt. En werden commisssaressen gestelt, om te examineeren op wat manieren de introductie te doen.

Haerlem maeckt veel spel en wil niet doen sonder haer principaelen. Geen conclusie ter Generalityt te gedoogen met overstemminge, tot soolang by Haer Ed. Gr. Mog. sullen hebben haer advys ingebracht. Haerlem laet aentycken niet te hebben geadviseert.

Rapport der commisssaressen op de discrepantie van Delftland. <sup>3)</sup>

1) Vgl. Resol. Holland 28 Maart 1670.

2) Idem.

3) Vgl. pag. 178 noot 3 en Resol. Holland 28 Maart 1670.



## BESOIGNE 28 MAERT 1670.

Wegens de instructie van den ambassad (eur) van Poo-  
len, 1) syn goet geoordeelt met enige wynige veranderinge.  
Is gerapporteert en geabprobeert.

Besoigne wegens de verbintnisse met Spaigne aengegaen  
en met den Kyser meede daer over te maecken een alliantie  
en 't selfde concept te communicieren met den ambas-  
sad(eur) Temple en minister van Sweeden, om alsoo de  
Triple Alliantie meede den Kyser te includeeren om Spaigne  
te deffendeeren. 2)

Is gerapporteert en geabprobeert.

De gecommiteerde Raeden te autoriscieren met de orde-  
nares gedeputeerde tot de Triple Alliantie om met Lotharing-  
en, Trier en Ments de alliantie te vorderen, doch niet te

1) Voor de instructie vgl. Resol. Holland 28 Maart 1670.

2) Behalve met den Hertog van Lotharingen en de Keur-  
vorsten van Mainz en Trier (vgl. pag. 47, noot 2), werd ook met  
den Keizer, Leopold I, onderhandeld over aansluiting bij de  
Triple Alliantie. De groote voorstander hiervan was de kei-  
zerlijke gezant, Lisola. Reeds in Febr. 1669 had deze een ont-  
werp-traktaat, hiertoe strekkende, opgesteld. Op aandringen van  
De Witt werden de plannen in zoo verre gewijzigd, dat de Keizer  
en de Duitsche vorsten in een defensief verbond met de onder-  
teekenaars van de Triple Alliantie zouden treden. Door de gere-  
serveerde houding van den Keizer was er een onderbreking in de  
onderhandelingen gekomen, maar nadat 31 Jan. 1670 na veel  
moeite eindelijk was vastgesteld, hoe groot de legermacht zou  
zijn, waarmee de leden van de Alliantie Spanje zouden bijsprin-  
gen, wanneer Frankrijk dit land opnieuw den oorlog zou verkla-  
ren (vgl. pag. 3), toonde Leopold zich bereid opnieuw besprekingen  
te openen. In Maart 1670 stelde Lisola een ontwerp op, waarin,  
kort samen gevat, bepaald werd, dat de Keizer en de Duitsche  
vorsten mede den vrede van Aken zouden garandeeren. Werd een  
der bondgenooten uit hoofde van deze garantie in een oorlog ge-  
wikkeld, zoo waren de contractanten verplicht elkaar bij te staan,  
totdat de aangevallene in het bezit van zijn landen zou zijn her-  
steld. De Witt had bezwaar tegen deze formulering, omdat de  
wederzijdsche verplichtingen tot hulpverlening te verstrekkend  
waren. Immers wanneer de Turken, aangezet door Frankrijk, in  
de Oostenrijksche landen vielen, zou de Republiek verplicht  
zijn den Keizer te steunen. Hierdoor zouden onze vriendschap-  
pelijke betrekkingen met de Turken lijden en de Levanthandel  
grootte schade ondervinden. Dit bezwaar bleef bij alle onderhan-  
delingen met den Keizer bestaan (vgl. hierna pag. 279). De Witt  
stelde nu een ander ontwerp op, dat 28 Maart in geheime zitting  
van de Saten van Holland werd voorgelezen (vgl. Secr. Resol.

sluyten voor en alleer de Staeten wederom by den anderen coomen.

En is 't bovenstaende gehouden voor rapport, alleer alle leede de besoigne hebben gehoort, soo weegens de Kyser, als Loteringe, Ments en Trier.

Isola is een envoyé van den Kyser.

(88)

## POST MERIDY 28 MAERT 1670.

Het Hof levert over haer consideratie op de correctie instructie van de Hoven van Hollant. Hebben 't selfde gecommuniceert aen den Hogen Raet. 1)

Te laeten gaen in handen der commissaressen en alle leeden cotype te geeven.

Die een zegel versouckt geslaegen te hebben op een obligatie, dat vergeten is, sullen moeten geeven 50 gl. en soo weinich som is, soo souden een 10 per cente geeven.

De leeden gelieven het aen te tyckenen.

Nota. Obligatie onder de hant, sonder zegel, can recht op gedaen werden.

Conclusie: interdictie aen de zegelcloppeur geen te slaen op een instrument, dat volcomen is, die een zegel wil geslagen hebben op een gemaect instrument, 2) door kennisse der Gecommitteerde Raeden, mits betaelende een peene, niet excedeerende een 20 penninck van de somme daerin begrepen. 3)

Lyden doen rapport 25 Maert 1667, wegens een Coin, 4)

Holland 28 Maert 1670). De aantekening van Bontemantel, dat het een concept was om „meede den Kyser te includeeren” in de Triple Alliantie is dus niet geheel juist. Voor een uitvoeriger uiteenzetting van de onderhandelingen, gevoerd tusschen Weenen en den Haag, vgl. Pribram, Franz von Lisola und der Ausbau der Tripelliga, Mitteilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung, 30 Bd. Voor de teksten van de verschillende projecten vgl. Oesterreichische Staatsverträge, Niederlande, 1 Bd., uitgegeven door Heinrich, Ritter von Srbik. Zie hierna pag. 75 en 77.

1) Vgl. Resol. Holland 28 Maert 1670.

2) Bij te denken: dan kan dat.

3) Bontemantel geeft hier een op dien dag genomen resolutie weer van den volgenden inhoud: wanneer op acten, die op gezegd papier moesten geschreven zijn, geen zegel voorkwam, mocht naderhand hierop alleen een zegel gezet worden met speciale vergunning van Gecommitteerde Raden; in zoo'n geval zou een boete betaald moeten worden; de rechters zouden niet mogen toestaan, dat een vonnis gewezen werd op grond van ongezegelde acten. Vgl. Resol. Holland 28 Maert 1670.

4) Lees: Couwyn. Vgl. Resol. Holland 28 Maert 1670.

pachter tot Lyden. Commissaressen worden bedanckt en moet gedisputeert werden voor Gecommitteerde Raeden, als syn appel van schepenen commissaressen.

En alsoo den 29 Maert niet anders sal gedaen werden dan een vervolch van het rapport der questie van Delftlant ende Hoorn en eenige andere leeden uyt Noorthollant op haer magistraetverkiezinge moeten vertrecken, soo sou de ver-gaederinge op reces schyden.

(92) Ditto. Bequamen een brief van Amsterdam, om te lichten by den Hoogen Raet een mandement van complainte tegen Rynlant over het stoppen van de Drecht en Gouse vaert, omdat te veel sout water door Amstellant in Rynlant werd gelaeten.

1670, in Maert pensionaressen in deese tyt:

De Wit — der Eedelen.

Vivien — Dort.

Fagel — Haerlem.

Van der Dussen — Delft.

Burgersdyck — Lyden.

Hop — Amsterdam.

secretares Van der Tocht — Goude.

De Groot — Rotterdam.

Boxtel — Gornichem.

Nipoort — Schiedam.

Panhuys — Schoonhoven.

..... — Briel. 1)

secretaris Van der Goest — Alckmaer.

Groot — Hoorn.

Pauw — Enckhuysen.

secretares Brouwer — Edam.

Houting — Monnickendam.

Puynder — Meedenblick.

secretares Slot — Purmerent.

Ridderschap en Eedelen:

Arent van Wassenaer, Heere van Duyvenvoorde etc..

Philips, Jacob van Botselaer, Heere van Asperen etc..

Frederick van Dorp, Heer van Overslydrecht etc..

Gysbert van Maetenesse, Heer van Maetenesse.

Jacob van Wassenaer, Heere van Opdam etc..

1) Secretaris van Den Briel was: Cornelis Teresteyn van Halwyn.



Philips Soete de Laecke van Villiers, Heer van Zeeventer etc..

Haeren pensionares Jan de Wit.

(98)

WOENSDACH 16 APRIL, 1670.

Presenten Amsterdam: burgemeester Munter, Vlooswyck, Van Beuningen, Bontemantel, Hop.

Commissaressen syn: Schimmelpenninck, Raetpensionaris, Couverden, Hudde, Druyf over de Ommelanden-questie.

Roempt, 14 April uyt Parys.

Brussel 13 April, van van der Tocht alleen.

Notificatie.

Van der Tocht en Vryberg, datum als boven.

Notificatie.

Te schryven wat is van het neemen eeniger confiscatie van scheepen, vaerende van Engelant en Vlaenderen.

Sasburg, uyt Brussel 13 April.

Le Maire, 8 April uyt Coppenhagen: dat den Coninck de zoutcompaigny afschaffen; meent 20 duysent man te hebben met minder lasten; meent een man hierna toe te senden, die wat soeter van humeur is, als die nu hier is. <sup>1)</sup>

Notificatie. Commissaresse van nae Coppenhagen sal resideeren en tractement. Haerlem, Delft, Lyden, Amsterdam en Alckmaer en Hoorn.

(99)

Jacob Budde versouckt veniam estates.

Fiat.

Cornelia en Alida Six versoucken veniam estates, kinderen van Six ende N. en 19, of by de 20 jaer.

De ouste fiat.

Stelant Capityn, <sup>2)</sup> edelman van den Prins, versouckt een keer te mogen doen uyt syn garnisoen nae..... voor den tyt van veertien dagen.

Verlof voor 14 dagen.

Marten Kip, maioer tot Willemstat, vindrick van den Heer van Voorschoten, nu onder den Capityn van Everwyn, versouckt van syn garnisoen te mogen absenteeren en het

1) Gioë was buitengewoon gezant van Denemarken.

2) Louis van Steelant, kapitein der infanterie.

maioerschap waer te neemen tot soo lang een leger mach te velt gebracht werden.

Verklaren in Willemstadt te moogen blyven, tot de Comp. int velt treckt.

Burgemeesteren en vroetschappen <sup>1)</sup> brief van den 5 April, oude styl. Van den Bos advocaet, Fagel en Kingschot fiscalen <sup>2)</sup> hebben geevoceert commies van Leuwen voor den gerecht van den Bosch te verschynen. Utrecht meent dat het Hollant oock raeckt en desselfs jurisdictie wort gevioleert. <sup>3)</sup>

Te examineeren door commissaressen met de heeren uyt den Raet van Staeten, die over den commies Breugel hebben gebesoigneert.

Fiat. Brieven.

Admiralityt tot Amsterdam aen te schryven een schip, volgens aenschryven van de Staeten Generael, te prepareren om den ambassadeur, de Wit, nae Denemarcken en Poolen te brengen.

Admiralityt besoine.

(100) DONDERDACH DEN 17 APRIL, 1670.

Maert 1670. <sup>4)</sup>

Dort, Haerlem, Lyden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam, Alckmaer, Hoorn, Enckhuysen, Medenblicq: Hollantse leeden. <sup>5)</sup>

1) Nl. van Utrecht.

2) Resp. van de Generaliteit en van het Hof van Brabant.

3) Hendrik van Leeuwen, een burger van Utrecht en commies bij den Raad van State, was door den Raad voor het gerecht van Den Bosch gedaagd. De stad Utrecht beschouwde dit als een inbreuk op haar rechten van jurisdictie en riep de hulp in van de Staten van Holland, die bij het plakkaat van 3 October 1656 hadden bepaald, dat de rechtspraak over burgers bij de stedelijke rechtbank behoorde te berusten. Om van advies in deze zaak te dienen, stelden de Staten van Holland een commissie aan. 3 Oct. bracht deze advies uit. De Stad Utrecht kreeg gelijk, maar tevens werd voorgesteld, dat in de toekomst de rechtspraak over ambtenaren van den Raad van State bij den Raad zou berusten. Ter Generaliteit werd 14 Oct. een concept-resolutie ingediend, waarin voorgesteld werd, dat ditmaal nog de stad Utrecht recht zou spreken over den commies van Leeuwen, maar dat in het vervolg de Raad van State de rechtspraak zou uitoefenen over zijn ambtenaren. 12 Nov. hechtten de Staten van Holland hun goedkeuring aan deze resolutie. Vgl. hierna pag. 181, 215 en 229 en Resol. Holland 3 Oct. en 12 Nov. 1670.

4) Vgl. pag. 30, noot 2.

5) Deze aantekening van Bontemantel zou doen verwachten,

Lasten der Admiralityten.

de Maes: Maert en April 1669 is alle de lasten gesyt op de 1/3 verhooging f. 100 duysent gl.; last en vylgelt f. 619 duysent gl.; equipaege syn alle int gemeen gedaen.

Amsterdam: slot 1669 incluyt is geweest:

Orisonse tol f 1717 d. 929 h. 10 st.; <sup>1)</sup> 1/3 verhooging f 562 d. 484 h. 1 st.; last en vylgelt 2 m. 891 d. 281 h.

36 duysent gulden 1669 ontfangen van de Orisonse tol en de lasten moeten.....

374 d. 784 h. genegotieert. 250 duysent guldens jaerlyx ontfangen. f 16459000 genegotieert. 1295 d. 881 gl. 6 st. lasten van equipage en etc.

(101) Noorderquartier lasten: 1/3 verhooging; last en vylgelt; 800 duysent guldens op alles en schulden een millioen noch loopende.

Dort: adviseert, dat alle genegotieerde penningen op de extreordenares middelen moeten opgesteld werden.

Haerlem: 't selfde.

Lyden: 't selfde.

Amsterdam: 't selfde, die genegotieert syn door de ordre van den Staet.

Goude: 't selfde.

Rotterdam: de lasten op te geeven, soo tot het één als tot het anderen opgenomen.

Alckmaer:

Hoorn: genegotieerde gelden op geven en wat ten achteren syn om alles te connen reddden.

Enckhuysen: de commissie is alleen op de extreordenares middelen en die, of in 't geheel, of ten deelen af te schaffen.

(102) Medemblick: 't selfde.

Soo dat de Admiralityten werden versocht op te geeven de lasten der extraordenares middelen en resolutie uyt wat cracht die genegotieert syn en het incoomen der extreordenares middelen op te geeven.

DONDERDACH 17 APRIL, 1670.

Secretares van Purmerent doet syn ordenares eet en opt Eeuwich Edict en verklaert 't geen in margene staet:

dat er ook andere dan Hollandsche leden bij dit besogne aanwezig waren; dit is echter niet het geval.

1) Hier en elders staat m. voor millioen, d. voor duizend en h. voor honderd, st. voor stuiver.



Volgens resolutie 14 Mey 1658. 25 jaeren out; gebooren in Holland; in eeddienst, of tractement alleen van die stad; gequalificeert te weesen om daer in den raet te mogen comen; domicilie aldaer houden.

Jacobus Holbeeck 21 jaeren, versouckt veniam estates.

Petres Cosson 23 jaeren mecy. docter.

Abram Cosson, 22 jaeren.

James Althusius, advocaet, 23 jaeren.

Veniam estates. Fiat.

- (103) Reederen van schip den witten Eenhoorn, request: van Zeelant nae Cales is verdrocken en tot St. Maria door den hartoch de Medinas den Capetyn en luytenants gevangen, omdat by Abroias eenich silver heeft gelost, en willen het schip tot Cadix te aresteeren, is wech gevaeren en tot Amsterdam gearriveert.

Fiat, voorschryvinge, doch eerst geëxamineert.

Jan Ruytenburch, luytenant, leggende in garnisoen tot Zutphen, versouckt consent om 4 weecken uyt garnisoen te moogen gaen, doch de Comp., patenten becominge dat sal oppassen.

Afgeslagen.

Advys der Gecommitteerde Raeden opt request van Cors Leendert Maese, pachter op smeer en caersen: versouckt te mogen gaen pylon in syn distrikt, dat behoorde toegestaan te werden.

Advys der Gecommitteerde Raeden. Lyden neemt over.

40 en 20 penninck. Billjet te senden aen de secretares om in de sterfhuysen te senden, opdat geen ignorantie hebben te pretendeeren en op te geeven de effecten die den 20 pen. subject syn.

Overgenomen.

- (104) Ballance en Eyckmeester, Jan Andries. Groengraft, over de klyne gewichten.

Wert geconcludeert, alsoo Lyden en Hoorn, die 't selfde over hebben genomen, laeten vaeren.

Is geschreeven aen Zurick: Johan Hend. Hydecker, beroepen tot Lyden. Doch wert afgeslagen.

Weduwe van Houterive, brief uyt Parys.

Complemente van doleantie.

Fiat, complement van doleantie.

Ontfanger Spiegel, Misnoegen by de Generalityts-reeckencamer. Bericht van den ontfanger daer opgesteld in handen van Dort etc.

Minister van den Cheurvorst van Brandenb.: memorie beleeft om te handelen, opdat ten eeuwigen daegen gedaen hebben tot rust en alle differenten behoorde wech genomen te werden; garantie en Triple Alliantien tot conservatie van de rust in Cristenhyt te bevorderen; gevende bedectelyk te kennen de evacuatie der bewuste steeden, 1) doch dat daerop niet is gedaen als ongemerckt laeten heengaen en eyndelyk te kennen gegeeven van deese syde, dat dat niet can gedaen warden als strydich teegen de tractaten en most geschieden met gemeen overeencominge.

Notificatie.

- (105) Weegens de recruteeringe van omtrent duysent man. Dat over is genomen op inschryving; daer op Lyden schryft: dat toe te staen voor dry maenden en Dort: in deese provintien moste gedaen werden.

Aen commissaress. van militaire saecken en Gecommitteerde Raeden.

Het advys der Maerschalc en ..... 2): dat die qualyck syn te become, alsoo de capitynen moeten blyven by haer comp.; dat het seer ongelyckhyt soude weesen, dat eenige comp. soude veel starcker weesen als den anderen, als in leegers by den anderen coomen; dat in Mاسترخت leggen veel Hollandse Comp.; dat niet connen sien hoe dat te stellen om een egalityt te maecken; Zeelant en Vrieslant connen niet toestaen in recrutie dan over alle comp.; best te weesen alle comp. te recruteeren met 12 coppen; dat in Hollant niet can weesen, alsoo 1100 coppen over soude schieten als de Hollanse comp. yder al met 12 man soude weesen versterckt; doch allerbest sou weesen, dat noch een regiment soude werden gelicht van 1100 mannen, of dat de 1139 coppen soude connen gebracht werden by de comp., leggende in de frontieren, ofte over alle de Hollanse comp. soo

1) Emmerik, Gennep, Wezel, Rees, Orsoy, steden in het den Keurvorst toebehoorende hertogdom Kleef. In deze steden, de bolwerken van de Republiek, lagen Staatsche garnizoenen. Ook Wagenaar vermeldt een verzoek van den Keurvorst om de garnizoenen uit deze steden terug te trekken. Vgl. Wagenaar, Vad. Hist., dl. XIII, pag. 416.

2) Veldmaarschalken en hoofdofficieren? Vgl. Resol. Holland 27 Maart en 17 April 1670.

- (106) veel te meer te recruteeren; dat soude weesen 40 man op yder Hollandse comp.; de afgedanckte capitynen hebben geen lust, alsoo gesien is in dry maenden staen afgedanckt te werden en nu by sterven staen te comen in oude comp.; de Staaten Generael staen toe voor dry maenden en niet langer en can yder provintie dan de facte de recrutie wederom afdancken, sonder becroom van de provintien en geen betaelinge gehouden wesen; daer op is uyt-schryvinge aen de capitynen; 60 coppen noch 12 coppen recrutie voor 3 maenden; de Hollanse comp. moogen niet recruteeren dan op aenschryvinge van de Staaten van Holland als synde haer betaelsheeren, volgens de resolutie van den jaere 1650, dat strict werd onderhouden.

Hollant: 2887 coppen over 144 comp. van 60 man is 1758 coppen. By Holland 1159 overschieten. 1)

Requeste van de nieuwe aengenomen officieren: versoucken alsoo nu lange hebben gewacht nae dienst en costen doen, versoucken een maend gagie.

Walter Karpenter en Dorp, versoucke compagny te mogen werven sonder aenritsgelt, mits de dry maenden om synde, wederom te blijven by haer oude dienst.

- (107) Brief van den Coninck van Denemarcken: versouckt de betaelinge te doen met langer termynen, alsoo nu swaere costen moet doen.

Memorie van Gué wegens den Coninck van Denemarcken daerover: de 420 duysent ryxdaelers soude connen betaelen in 20 jaeren; 21 duysent ryxdaelers van het capitael alle

1) 11 April hadden de Staten van Holland bericht van den Raad van State ontvangen, dat volgens resolutie van de Staten-Generaal van 9 April 'slands militie versterkt zou worden met 5000 man voor den tijd van 3 maanden. In verhouding van de quote zouden deze troepen over de provincies verdeeld worden. Van de 5000 zouden 2887 man ter repartitie van Holland komen. Door de Staten-Generaal was besloten, de nieuwe recruten zoo over de bestaande compagniën te verdeelen, dat iedere, compagnie met 12 man versterkt werd. Wanneer echter de 144 compagniën van Holland ieder met 12 koppen versterkt werden, zou er een overschot blijven van 1159 man. Aan commissarissen van militaire zaken en aan Gecommitteerde Raden wordt nu ter bestudeering overgelaten, hoe met de 1159 man te handelen. (Vgl. Resol. Holland 17 April 1670). 18 April stelden dezen voor de manschappen te gebruiken tot versterking van Maastricht en andere grenssteden. (Vgl. Resol. Holland 18 April 1670).

Staten van Holland 1670.



jaeren betalen; intrest te betaelen alle jaeren van het restant. Den Pensionares had geantwoort dat het accoort lyt te betaelen in 10 jaeren en daer niet van behoorde afgegaen te werden, maer wel wat werde gepatienteert.

Haerlem docht best te weesen de questie en pretentie, die Denemarcken heeft op deesen Staet en gestelt syn aen Vranckryck, daer af te trecken en daerover wat langer tyt soude connen gegeven en de pretentie van den Coninck gemortificeert werden, alsoo uyt dat verblyf niets goets is te wachten. 1)

Commissaessen: Haerlem, Amsterdam, Rotterdam en Hoorn.

(108)

BESOIGNE POST MERIDY 17 APRIL, 1670.

Commissaessen der militie.

Advies der Gecommitteerde Raeden: 1159 man verdeelen in de garnisoenen, daer de meeste peryckelen syn.

Edelen advys: sullen int een en ander niet hart staen, doch best te wesen, dat de 144 Compagnyen van 60 coppen soude recruteeren op 20 man; dat eenige compagnyen meer soude werden gebracht in de frontieren en oversulx meer officieren, die noodich syn in frontieren. 2)

1) Gedurende de jaren 1657—1666 had de Deensche koning groote sommen gelds geleend van Holland. In 1670 verzocht hij de 420000 RD, die hij schuldig was, te mogen betalen in 20 jaar, inplaats van in 10 jaar, zooals de verplichting luidde. De koning pretendeerde echter ook vorderingen op de Republiek te hebben voor schade, die de Deensch-Afrikaansche Comp. geleden had door de West Ind. Comp. en voor toegebrachte schade wegens het ophouden van aangeworven volk en door het verhinderen van het uitzeilen der transportschepen in 1658 en 1659. De beslissing der geschillen die hierover waren ontstaan, was in 1666 overgelaten aan den Franschen koning. Haarlem verwachtte blijkbaar niet veel goeds van deze uitspraak. Daarom stelde de stad voor de uitspraak over deze kwestie aan Lodewijk XIV te onttrekken en te probeeren om direct met Denemarken tot een schikking te komen. (Vgl. Resol. Holland 17 April 1670.) Met het oog op de gespannen verhouding tusschen Frankrijk en de Republiek, achtte men het ook in Denemarken beter de geschillen zonder tusschenkomst van Lodewijk XIV uit den weg te ruimen. Hierover werden in den loop van 1670 onderhandelngen gevoerd. (Vgl. Kernkamp, Baltische Archivalia, R.G.P., kleine serie no. 4, pag. 58 sqq. en Kernkamp, Skandinavische Archivalia, pag. 325.)

2) De Edelen adviseerden: de 144 Hollandsche compagniën te versterken niet met 12 man, zooals ter Generaliteit was besloten, maar met 20 man. Zoo zouden de 1159 koppen, die overschoten, onder de bestaande compagniën verdeeld zijn. Vgl. pag. 65, noot 1.

Dort: advys der Gecommitteerde Raeden, doch stellen geen party.

Haerlem: met de Gecommitteerde Raeden.

Delft: advys van Gecommitteerde Raeden.

Lyden: 't selfde.

Amsterdam: 't selfde en dat sorg wort gedraegen Maestricht en andere plaetsen wel te versien.

Goude: 't selfde.

Rotterdam: 't selfde, doch soo men cost verstaen tot een regiment, soude meede wel weesen.

(109)

Alcmaer: advys der Gecommitteerde Raeden.

Hoorn: alsoo de advysen der hooftofficieren is, dat veel officieren dienstich syn in de frontierplaetsen; soo den Fransman afcomt, soo sal het op geen 3 maenden aencomen; daerom best de nieuwe officieren aen de hant te houden en sonder aenritsgelt willende werven, een regiment soude connen gemaectt werden.

Enckhuysen: advys der Gecommitteerden Raeden.

144 Comp. van 60 man. In 5000 man comt Hollant 2887 cop(pen).

144 comp.

12 recrute.

---

288

144

---

1728

1159 schiet over.

---

2887

144

20

---

2880

40 Maestricht.

Garnisoen in Maestricht:	1 van 50	coppen	50	1)
	27 van 60	"	1620	
	2 van 80	"	160	

comp. 30

---

1780

Meurs 2 — 60 coppen 120

Orsey 2 — 60 " 120

Rijnberk 5 — 60 " 300

---

39 Comp.

2320 coppen.

Is geadviseert alles te laeten besoigneeren door de commiss(ressen) van de Generalityt, die gestelt syn over de

1) Bij de optelling heeft Bontemantel deze 50 man vergeten.

militie en Raet van Staaten wegens de 1159 man en dat Fagel en van Beuningen met den Raet daerover sullen confereren.

- (110) Nota. Den 15 Apr. heeft den advocaet Moleschot Burge-meester Munter savons gecommuniceert, dat die van Rynlant hebben gelicht een mandement van complainte tegen stadt Amsterdam over de inlatinge van het soute waeter en tegen de complainte by Amstellant en Amsterdam tegens Rynlant gelicht. En is by den Hoogen Raet gestelt deselfde commissares(sen) Rixce en Druyf en dat contrary de resolutie van de Staaten van Hollant van den 10 Septb. 1591, waerby de Hoven van justicie wiert verbooden geen provisie te verleenen tegen steeden, sonder alvorens de requeste van partyen aen de steeden gesonden te hebben, ten eynde zylieden binnen seeckeren corten tyt den Raet mogen onder-rechten wat van de gelegenthey van de saecke is, omme int verleenen van de versochte provisie daerop gelet ende gedaen te moogen werden nae behooren ende dit alles op peene, dat de provisie tegens deese ordonnantie verleent ende ge-exploiteert, gehouden worden voor nul ende dat nimant gehouden sal weesen te obedieeren ofte daerop in rechte te compareeren. <sup>1)</sup>

Den 16 Ap. syn de gecommitteerde voor Rynlant met de commissares Ryxse en Druyf uyt den Haech vertrocken nae de contentieuse plaets.

Rynlant complainte tegen Amsterdam.

- (111) Den 18 en 19 April syn brieven afgegaen aen onse principaelen over en wegens de saecke van het mandement van complainte, gelicht by den Hoogen Raet door Rynlant tegen Amstellant en Amsterdam, ten eynde dat mogen gelast werden wat te doen; en quaemen vier saecke in consideratie: of men sich sal behelpen met de resolutie van den 10 Sept. 1591, ofte de dachvergaderinge aen neemen, ofte simpelyk haer Ed. Gr. Moogende afvraegen of de voors. resolutie noch wort gehouden in vigueur, ofte dat 't voors. complainte sal laeten syn gang gaen, onder protestatie.

Den advocaet Kerckhoven verhaelde een exempel van eenige moyte te Gorcum over een waersman <sup>2)</sup> en wiert gelicht een

1) Vgl. pag. 75, noot 3.

2) De waersman of ambachtbewaarder is gemachtigd om belangen van een dorp, ambacht, waterschap, gemeeneland enz. te behartigen. Vgl. Beekman, a.w. pag. 1712.



complainte en quamen Commissaressen in de stadt om te ryden een eur voorby Gornicum nae de plaets, die daertoe was gededineert. De commissare(ssen) in de stadt comende en wederom willende vertrecken vonde de poort geslooten. Waerover de commissares(sen) vraegende hoe dat soo toeging, wiert geantwoort, dat haer behilpen met de resolutie van 1591 ende dat die poort daerom hadden geslooten, maer dat de poort nae den Haech oopen stondt; waerop wederom syn vertrocken en de saecke gerelaeteert. Naederhant heeft den Hoogen Raet gesonden haeren deurwaerder, om partye te dachvaerden, maer die van Gorcum sette den deurwaerder gevangen. En is nae klachten over en weder soo gebleeven.

- (112) ADMIRALITYT BESOIGNE, VRIJDACH 18 AP. 1670.  
Presenten als gisteren.

Syn binen gestaen de Admiralityt van de Maes, Amsterdam en Noorderquartier.

Maes op 1/3 verhooging op intrest gelicht 12/26 Mey 1651 f 100 d.

Last en vylgelt op genegotieert:

1—10 May 1656	—	f. 80 d.
16 Oct.	—	f. 60 d.
Apr. 1657	—	f. 40 d.
1658	—	f. 40 d.
	—	f. 14 d.
20 Fe. 1664	—	f. 75 d.
22 M. 1666	—	f. 25 d.
dito noch	—	f. 100 d.
		f. 150 d.
		f. 719 d. <sup>1)</sup>

Loopende schulden noch een millioen.

Amsterdam 1669 :

Orisonse tol — 1717 d. 929 h. 10.;

1/3 verhooging, in coomen 267 duysent guldens jaerlyx;  
last en vylgelt f 2 m. 891 d. 281 h.

jaerlyx incoomen 36 d. gul. en de intrest, uytstreckende groot, gaet jaerlyx veel ten achteren.

Noorderqu. schulden: 1 m. 618 d. 696 h.

Advys: cotype en de Maes haer incoomen meede op te geven.

VRYDACH DEN 18 AP. 1670.

- (113) Resumptie der resolutie der laeste dach der laeste vergaederinge ende van gisteren.

1) De optelling klopt niet.

De saeck van Delftlant gestelt synde de laeste vergaederinge aent advys van de Gecommitteerde Raeden, om of wederom gebracht soude moeten werden aen de Justitie.

Amsterdam versouckt de billjetten wegens de 20en pen. selfs nae te sien tot Dynsdach aenstaende. Eenige leden versoucken meede copye tot Dynsdach.

De gewoonte is, syt den Raetpensionares, dat de resolutie, die den lesten dach genomen werden, worden ter executie gestelt, niettegenstaende geresumeert syn,<sup>1)</sup> alsoo de resumptie geschiet ter naester vergaederinge.

Resumptie der resolutie genoomen den laesten dach der laeste vergaederinge.

(114) Rotterdam proponeert, dat de gemeente ten plattelanden van de pachters worden seer gevexeert, teegens het 5 artyckel van de ordonnantie vant gemael.<sup>2)</sup>

Aen commissares met de Gecommitteerde Raeden.

Amsterdam klaegt, volgens ordre van den raet haere principaelen over de onfatsoenlyke bejegeninge eeniger leeden,<sup>3)</sup> over de swarichyt, die gemaect was int consent der waeg en oplechgelt der graenen: dat de consenten vrywillich syn en dickmaele eenige lieden difficulteeren; connen niet ongemerckt laeten heengaan de discorse van eenige leeden, dat wy soucken superiorityt, dat noyt in de gedachten is geweest; versoucken te weeten op wat reeden sulx seggen hebben gefondeert; sy kennen haer vry en geen reeden tot sulx seggen te hebben gegeven; soo sulx uyt Amsterdam comit, versoucken de persoon te weeten, om te straffen; soucken noyt te doen teegen de ordre vant lant; als niemant can genoemt werden, soo versoucke beeter opening te hebben; connen niet dencken, dat is gesproecken met ordre der principaelen; dat die persoonen gelieven op andere tyden voorsichticher sullen spreecken.

Eedelen advys: hebben gement, dat alles haer meest

1) De Witt bedoelt; ook al zijn zij niet geresumeerd.

2) Vgl. Gr. Plakkaetboek, dl. VI, pag. 949 en noot 2 op pag. 95.

3) In de vergadering van 22 Maart.

druckt; dat ordre moet gestelt werden op botter en caas, of niet sullen connen consenteeren in de lasten; wegens eenige haer seggen van de beleegeringe van Amsterdam, is gesyt in maniere, dat het lant, meerder schaede soude hebben geleeden en versoucke alle goede correspondentie.

Haerlem: heeft quade opinie en dat de consenten vry syn en versouckt goede hermonie.

Delft: seggen vertrouwen niet als alles goets; daer is wel yts gesyt van een republiq, maer is te verstaen, soo sulx uyt sulcke onlusten quam; maer seggen Amsterdam verklaringe wel gedaen te syn.

Lyden: geen notelen daervan te houden en verwachten de verklaringe alsoo te syn.

Amsterdam: bedancken de leeden, nu buyten haestichyt, voor haer goede opinie.

Goude: versouckt alle goede correspondentie en geen notelen te houden; hebben goede opinie.

Rotterdam: hadden gewenscht, dat daer was gelaeten: de chaleur is wat heevich geweest en is geappesseert en hebben goede opinie.

Hoorn: een complement, om te hebben een contre complement en dat niet en weten qualyck gesyt.

Enckhuysen: meende alles al begraeven was, is geschiet in groote yver.

Conclusie: om te vergeeten; geen notele daervan te houden; worden bedanct voor de ronde openinge.

(115) Getreeden over de 1159 man recruten. Fagel, pensionares van Haerlem, rapporteert: 32 comp. te voet in Maestricht van Hollant; 8 comp. van Utrecht. 1 comp. van Vrieslant. 1 comp. van Gelderlant. 1 comp. van Groningen.

In Maestricht copen	2950 copen.
	1260
	<hr/>
66 comp. recrute	4210 man. man.
	<hr/>
voet paerde	5236 copen. 555
	<hr/>
	5791 copen.



Schut <sup>1)</sup> met Hollants waepen wil den Raet van Staeten niet nae Maestricht senden; fortificatie sou veel kosten; is tae-melyck versien van vivres; sal noch cruyt nae toegesonden werden.

Bedanckt en dat goede sorg moet werden gedraegen.

Brief van Zeelant 27 Maert: versouck, dat Cabillieau mach geschchangeert met Ouwerkerk syn compaigny.

(116)

Verbrugge uyt Franckfoort, missive date ..... : Bisschop van Munster bynae accoort met Vranckryck; dat tegen den Rynstroom en Ceulen yt wort gebesoigneert; Ments begint te twyfelen, om den bisschop in debvoir te houden; Ments schryft aen den Kyser wegens de onlusten die gevreest werden in Ceulen.

Ad notam.

Veel leeden urgeeren de saecke van botter en caes en de belasten van brandewynen en manufacture.

(117)

#### BESOIGNES POST MERIDY 18 AP. 1670.

Eedelen, Dort, Haerlem, Delft, Lyden, Amsterdam, Rotterdam, Alckmaer, Hoorn, Enckhuysen. Gecommitteerde Raeden van het Noorderquartier staen aen de tafel van de Edelen naest den Raet-pensionares. Reeckencamer, Heemstede, Stryen, fiscael advocaet van de Reeckencamer, saeten op de stoelen voor de banck van Amsterdam. Raetsheeren Mirop, Cloeck vant Hof saeten op de voors. stoelen boven de Reeckencamer.

Wegens de dorpen van Waterlant over het kiezen der Magistraeten.

26 Maert 1670 commissoriael.

18 February a) 1654 resolutie daer tegen te gaen, <sup>2)</sup> smaeckende nae een tyrannye.

1387 privilegie om haer magistraeten te stellen is naedeelich en dat het honorabeler ende diensticher is voor de gemeente en meer respect voor de magistraeten, dat op dubbel getal door de Staaten, of by absentie door de Gecommitteerde, ge-cooren te werden uyt een dubbel getal, dan door den balljeuw volgens die voors. privilegie van de jaare 1387.

a) Hs.: January.

1) Schut = geschut.

2) Reglement op de nominatie en electie van leenmannen. Volgens deze resolutie hadden de Staten van Holland het recht de magistraten te kiezen. Laatstgenoemden zullen dit beschouwd hebben als een „tyrannye.” Vgl. pag. 42, noot 4.

't Hof oordeelt geen questie te weesen, soo de dorpen con-  
nen geinduceert werden van die privilegien af te staen.  
De Reeckencamer adviseert hetselfde en de leeden als com-  
missaessen adviseeren 't selfde.

Is verstaen dat de gecommiteerde van de dorpen sullen  
binnenstaen sonder advocaten en procureur, soodat haer ad-  
vocaet Stipel hebben achter staen en haer procureur. Bin-  
nen staende waeren 8 sterck en stonden achter de Eedelen  
met ongedecte hoofde.

(118) 1387 Haertoch Aelbrecht privilegie.

Den Raetpensionares heeft haer soucken te induceeren tot  
de resolutie van de jaeren 1654, 28 Febr. en dat het hard is,  
gecooren te werden door den balljeuw en beeter soude wee-  
sen, door de Staeten gecoooren te werden. De Balljeuw is  
aenklaeger en dat die scheepenen en magistraeten kiest is  
naedeelich aen de gemeente.

Antwoort: Monickendam heeft de turbatie gemaect en  
oordeelen die privilegie geen tirannie te weesen; dat 300  
jaeren syn geweest in de vreedsaemige pocsessie; seggen dat  
sonder kennisse van den balljeuw doen een dubbel getal met  
den schout daer den balljeuw uytkiest; de dorpen kieser de  
schout.

De reeckencamer syt, dat de dorpen in possessie syn den  
schout te kieser, doch daerover hebben proces met den Ree-  
ckencamer.

Nota. Den balljeuw wort gemaect door de Reeckencamer.

(119) Seggen, <sup>1)</sup> dat Monnickendam, die altyt haer souckt te tur-  
beeren, dan de kiesinge soude hebben, als ingesetenen ken-  
nende en de Gecommitteerde Raeden, als geen kennisse heb-  
bende, soude op die stadts kennisse kieser; den schout is dae-  
gelyx by de ingesetenen en kent haer en sy den schout; dat  
soo de Gecommitteerde Raeden van het Noorderquartier —  
dat altyt souden weesen op de inductie van Monickendam —  
de kieser deede, soo soude het te nadeelich weesen; en versou-  
cken gemainteneert te werden by de oude gebruycken en  
noyt reeden gehadt hebben van clachten.

Advys Gecommitteerde Raeden en Reeckencamer: naer-  
der te examineeren.

't Hof: dat behoorde de saecke gelaeten te werden aen

1) Nl. de afgevaardigden van de dorpen.

het Hof; de complainte is gedaen en de getuygen gehoort en leggen noch sonder geopent te syn en in veel fyten bestaet ende door getuygen over en weer moeten gehoort en gesien syn, eer advys connen geeven; dat best soude weesen de saecke te laeten aen het Hof.

Eedelen advys: dat de oude gewoonte niet moet vercort worden door de resolutie van den jaare 1654, noch voor steden, noch ten platte landen; dat behoorde gesonden werden aen het Hof en geinduceert de nominatie te doen nae haer gewoonte op sulc een tyt, als de Staaten syn gewoon te vergaederen om door de Staaten de electie te doen en daervan rapport te hooren.

Dort: als de Eedelen.

Haerlem: 't selfde.

Delft: 't selfde en niet connende induceeren, de electie te laeten doen door Holland.

Lyden: den Balljeuw dat recht niet te laeten, maer de nominatie als altyt is geweest en de electie aen Holland.

Amsterdam: de magistraeten te induceeren door het Hof en sulc niet willende vallen, de saecke te laeten aen het Hof.

Rotterdam: nominatie nae gewoonte en electie van lotinge.

Alckmaer: de privilegie niet anders syn als procuratie, die connen ingetrocken werden, of gestorven synde, syn nul; soo dan de souveryn, die de privilegie geeft, oock weder connen onttrecken, nu de Graeve niet meer en syn en daerom de nominatie laeten doen op de oude gewoonte en electie door de Staeten of Gecommitteerde Raden.

(120)

## SATERDACH DEN 19 APRIL, 1670.

Messive van Boreel uyt Engelant, 12 April: den Coninck wil de Triple Alliantie houden, maer niet dat den keizer daer ingetrokken soude werden en de andere prince; alsof Vranckryck met de Duytse vorsten, of den Kyser in oorloch quam; Triple Alliantie is de insicht van vrede en dat soude verwyderinge connen bybrengen. <sup>1)</sup>

Notificatie.

Particuliere brief in handen der commissar(essen).

1) In zijn brief deelt Boreel de bezwaren mee, die de Engelsche koning had tegen het verbond van den Keizer en de Duitsche vorsten met de leden van de Triple Alliantie. Door de Alliantie was het Lodewijk XIV onmogelijk gemaakt zijn land ongestraft naar het Noorden uit te breiden. Werd de Alliantie nu versterkt



Op de resumptie van de changement van den Heer van Ouderkerk met Cabbelliauw is verstaen, dat Cabbelliauw sal blyven moeten ryden als ritmeester van de kant van Hollant, nieltengenstaende Zeelant wellicht Cabbelliauw soude mayoer maecken. Doch is verstaen eerst te schryven aen Zeelant om daerop haer meeninge te verstaen, om alle onlusten voor te coomen.

Ouderkerk en Cabbelliauw companie met Zeelant geschangeert. Resolutie opt voors.

Is nu geresolveert, dat geen ritmeester van Hollants reparitie mogen werden mayoer, noch colloonelle op andere provincie repartitie staende, of moeten haer ritmeesterschap quitteeren, en sal deese resolutie ter Generalityt daerheen werden gedirigeert, dat de andere provincien 't selfde willen ter Generalityt meede alsoo vaststellen. <sup>1)</sup>

(121)

Amsterdam brengt volgens aenschryven haerder principaelen in: of de Staeten van Hollant de resolutie van den 1591, 10 Sept. noch houden in observantie; <sup>2)</sup> de hooven van justitie soucken nu wederom aen die resolutie te twyfelen en niet te obedieeren; is een resolutie en decreet van den Staet; en de voorstel wort niet gedaen over eenige particuliere questien; maer versoucken, sonder in applicabel saecken, <sup>3)</sup> te weeten, gelyck sulx behoort, verstaen wert noch

met den Duitschen keizer en de vorsten, zoo zou ook uitbreiding naar het Oosten uitgesloten zijn. Hierdoor zouden de kansen op een conflict met Frankrijk aanmerkelijk vergroot zijn en dus ook de mogelijkheid, dat Engeland in een oorlog met Frankrijk zou gewikkeld worden. Dit laatste was allerminst de bedoeling van Karel II. Reeds 4 Febr. 1670 had Temple last gekregen te voorkomen, dat de Keizer den wensch te kennen zou geven in de Triple Alliantie opgenomen te worden. Vgl. Mignet, a.w. II, pag. 156. Zie ook pag. 57, noot 2, pag. 77, 110 en 287, noot 1.

1) Vgl. Resol. Holland 18 April 1670.

2) Bij de resolutie van 10 September 1591 was bepaald, dat de Hoven van Justitie, alvorens uitspraak te doen in processen, waarbij steden waren betrokken, de requesten van de klagers aan de stedelijke magistraat moesten toezenden ten fine van rapport. Een middel om aan de uitspraak van het Hof te ontkomen was om geen rapport uit te brengen, of om de zaak aan de Statenvergadering voor te leggen. De laatste methode werd nu door Leiden gevolgd Vgl. hiervoor: J. A. Fruin, Het Recht en de Rechtsbedeeling onder de Republiek der Vereenigde Nederlanden, Verslagen en Mededeelingen der Vereeniging tot Uitgave der Bronnen van het Oud-Vaderlandsche Recht, dl. I, pag. 384 sqq.

3) De inhoud van deze aantekening is mij niet duidelijk.

in vigueure te syn en of de Hooven van Justitie haer daernaec moeten reguleeren.

(1) Gouda, mandement van complainte tegen Amsterdam wegens de haringscheepen.

(2) Gorcum, mandement van complainte tegen haer.

(3) Complainte van syne Hooch. tegen de Reeckencamer wegens Geertruytenberg; heeft het Hof niet gedaen, dan eerst de Reeckencamer te hooren.

Exempelen, dat eerst aen de steeden werden gecommuniceert.

Is gehouden voor een denunciatie.

De resolutie van den jaare 1591 is: geen provisie door de Hoven van Justitie te verleenen teegen de steeden, alvorens daer op gehoort te syn. En geen appel int crimineel.

En de memorie wederom uytgegeeven, die den pensionares had overgegeeven.

(122) Jacobus van der Graef versouckt veniam estates, out 24 jaar.

Fiat.

Dort rapport en andere leeden over 25 Septb. laestleeden, commissie over een questie van Denemarcken met de West In. Comp.,<sup>1)</sup> waerover Gué, minister van Denemarcken, heeft overgelevert een memorie. Dat best was het verblyf in te trecken en daerover te schryven aen La Maire en de questie onderling af te maecken.

In Commissaressen handen.

Noch rapport wegens cooper: 5 gl. op het hondert, dat geslagen is, op het incoomen<sup>2)</sup> te belasten om de wercklyden te animeeren.<sup>3)</sup>

In Commissaressen handen.

Amsterdam Admiralityt, date 1 April, messive over een oorloochschip tot transport van den ambassa(deur) nae Denemarcken en Poolen:<sup>4)</sup> oordeelen best te weesen met een fluyt derwaers te gaen, doch soo persisteren sullen de naerder ordre van Haere Ho. Mo. afwachten; van Denemarcken voort te lant te gaen.

Aen de dispositie van den ambassadeur, hoe wil de rys neemen.

1) Vgl. pag. 66, noot 1.

2) Bij het komen in het land.

3) Vgl. Resol. Holland 19 April 1670.

4) Vgl. Idem.

Brief der Raet van Staaten wegens de fortificatie van Deutecom in Gelderland, die oordeelen noodich te weesen. Comt in consideratie, wie de costen sal betaelen. Helvoet-sluis is gefortificeert door en tot laste van Hollant.

Commissaressen.

Triple Alliantie met den Kyser te maecken, oft daer meede in te trecken. 't Welck is met de ambassadeur van Engelant en..... gecommuniceert. En syn geleesen eenige concepten die met de minister van den Kyser syn gebesoigneert. 1)

Mens Trier en Lotheringe souden inbrengen in de alliantie 4000 paerden.

4000 te voet.

8000 man.

Het concept tractaat is geleesen, doch alsoo Engelant difficulteert den Kyser en Prince in te trecken, soo is te beduchten het werck sal blyven steecken.

Commissaressen van de Triple Alliantie.

Pensionares Fagel rapporteert over de besorging en versorging van de plaetsen aen de Ryn.

Bedanckt.

La Maire 11 Apr. uyt Denemarcken: den Coninck, soo men syt, neemt qualyck, dat een ambassadeur en passant gaende nae Poolen daer aen sal spreekken, om de dolentantie en de geluckwenschinge te doen.

La Maire te schryven om de humeuren anders te onderrechten.

Backer en Bally sureté de corps.

(122b)

Rapport vant gepasseerde over de introductie van den Prins door den Raetpensionares ter Generalityt en Raet van Staaten voorgevallen.

Frieslant advys, 31 Maert 1670. Geresolveert in Vrieslant: boven aen de tafel, of in de stoel en dat de stoel van de stadhouder sal blyven staen; tractement met de meeste ende cordiabelste van hondert duysent guldens; een stem te hebben.

1) Vgl. pag. 57, noot 2 en pag. 74, noot 1, en Secr. Resol. Holland 19 April 1670.



Commissares nae Cetulen te nomineeren tegens Dynsdach gereet te weesen.  
Is niet ingedaen.

(123)      Introductie van syn Hoochyt in den Raet van Staaten.

Eedelen advys over de introductie: persisteeren by haer temperement, van een adviseerende stem.

Dort: de saecke staet nu anders als in den jaere 1667; heeft nu te veel authorityt in Zeelant, synde geworden Premier Noble; vint te veel authorityt by de andere provincien; heeft sich ingedrongen tot Premier Noble; om gevolchswille toestaen de introductie en cessie; geen stem te hebben, noch oock adviseerende; heeft veel goederen en betaelt geen lasten; vergeeft oversulx veel offitien over syn goederen; yut de resolutie van den jaere 1667 en 1668 can niet sien, dat een concluderende stem moet gegeven werden, ja stryden daer tegen; den Raet van Staaten syn van het selfde advys; de cessie is om geimbueert te werden en onderrecht te werden; sal men leeren, soo moet men hooren en sien.

(124)      Haerlems advys: eenparich van advys, dat de beloften moeten gehouden worden, want het woort is gegeven en syn Hollanders; dat alle de resolutie hebben andere intentie gehadt als Dort syt; wederlyt de fundamente van Dort; In Ap. 1669 met Zeelant gebesoigneert over de justitie, daer debvoiren is gedaen om te brengen in de resolutie van den jaere 1668 van harmonie, want als men syde, dat Zeelant soude daerdoor becoomen dry stemme, soo can niet anders verstaen als van een stem; seggen een goede saeck te weesen het Eeuwich Edict en by alle de provincien het Stadthouders van Capetynschap en Admiraal-Generael is gesepareert, is meede noodich; sal men syn Hoocht naederhant gebruycken, soo is dienstich voor den Staet, dat kennisse becomt; connen geen reeden sien van ongerusthyt al heeft een stem, alsoo het Eeuwich Edict het lant verseeckert; men heeft altyt geweeten, dat Premier Noble moste warden; de inclinatie van alle de provincien syn daertoe; best is alles in debita forme te doen en met een goede eenichyt; wenschen te weeten of den Staet de resolutie van harmonie willen onderhouden en executeeren, gelyck het Eeuwich Edict is gedaen, of dat haer vry vinden.

Delft: hebben alles getrouwelyck gerapporteert en hebben

alles rypelyck naegesien; blyven by de hermonie, Jan. 1668; voorgaende exempelen comen in deesen niet te pas; was de saeck in syn geheel, soude het alles afslaan, maer nu sullen woort houden; daer wort van geen stemme gesproken; dat

(125)

Haerlem wilde spreekken voor den dienst vant lant en niet voor de Prins, soo soude anders syn van advys; op den persoon moet men niet sien, maer op het welvaeren van het lant; wy syn nu vry en Godt heeft ons miraculeus verlost; en soude alleen de cessie consenteeren.

Haerlem: neemt de advysen van Delft qualyck en stuyft op en van Asperen uyt de Eedelen syt: „die minst geeft, doet best”. Haerlem antwoordt volgens syn advys.

Lyden advys: met advys van Edelen, doch een concluderende stem.

Amsterdam: dat de hermonie ter Generalityt noch niet vast staet; hadden wel gewenst, dat de hermonie hier hermonie was en soucken eendracht; de hermonie en introductie moet samen gaen, of loopt peryckel; connen het onderschynt van adviseerende of concluderende niet groot vinden en meenen beeter te syn de resolutie van hermonie voort te gaen ende daertoe een concluderende stem toe te staen.

Den pensionares heeft in syn notelen als volcht wegens Amsterdam: dat de hermonie best was ende dat beeter soude syn de Prins van Orange een resolveerende stem te geeven, als het werck over hoop te helpen.

(126)

Goude: men moet den Prins niet groot maecken; een adviseerende stem.

Rotterdam: men moet met precautie gaen, de tyt nu anders synde als in den jaare 1667; libertyt moet men conserveeren; can niet dencken hoe gedachten connen coomen om fondement te leggen tot verlies van de vryhyt; Amsterdam heeft noch memorie van de peryckelen; wederlyt de argumenten van Haerlem; soo de Prins macht krycht, soo staet te vreesen; het quaet moet men weeren; de provincien syn noch niet eens, soodat adviseerde: geen stem te geeven voor dat ontslaegen is van Zeelant en eer niet te introduceeren, noch plaets te geeven.

Gorcum. Met de Ridderschap, doch gelast, dat geen concluderende noch adviseerende stem moet aen den Prins geeven werden, maer alleen hooren en sien en bequaem werdende, naeder op syn persoon te letten.

Schiedam advys: een adviseerende stem sonder belastinge.

- (127) Schoonhoven: een concludeerende stem.  
Briel: adviseerende stem.

Alckmaer: noch het een noch het ander, maer de consideratie van de leeden over te schryven en teegens een Dynsdach sullen haer advys geeven.

Hoorn: de Prins is een private persoon en moet niet by een souveryn vergeleeken werden, hoe can dan sitten boven seven souverynen; spreeckt teegen, dat alleen soo veel sal hebben als alle provintien-gedeputeerde; dit op advys der Raet van Staaten; cessie heeft geen cracht van een stem te hebben; fiscaelen en secretaressen hebben cessie, maer geen stem; sullen een adviseerende stem geeven, doch sonder tractement, hoewel uyt de resolutie verstaen daertoe niet verblijgeert te syn.

Enckhuysen: als men spreeckt van cessie, soo wort verstaen als anderen hebben gehadt en niet laeten sitten als een fiscael of secretaressen; de intentie is anders gedocht; adviseert: een concludeerende stem.

- (128) Edam: tractement, syn in ontsticht over het advys der Raet van Staaten; eerst hooren de opinie der leeden en overschryven.

Monnikdam: syn difficiel in haer advys te uyten, alsoo eenige leeden uytstel hebben versocht.

Medenblich: de consideratie der leeden over te schryven.

Naerder omvraege:

Edelen	}	5 adviseerende stem.
Goude		
Schiedam		
Briel		
Hoorn		
Haerlem	}	5 concludeerende stem
Lyden		
Amsterdam		
Schoonhoven		
Enckhuysen		
Dort	}	cessie alleen.
Delft		
Gornicum		

Rotterdam: niet te introduceeren voor van Zeelant af is geschyden.

Alckmaer	}	5 tegen Dynsdach.
Edam		
Monnickendam		
Medenblich		
Purmerent		
19 leeden.		



Op alle welke advysen is verstaen Dynsdach af te wachten, wanneer eenige leeden seggen last van haeren principaelen te sullen hebben becomen.

Den Raetpensionares syde, dat wel soude connen voorslaen eenige middelweegen van accomodatie.

Amsterdam syde 't selfde onnodich te syn en die tyt moet afgewacht werden. Bontemantel meende, dat wel conde gehoort werden, doch de burgemeester en van Beuningen meende 't soude strecken tegen de ordre van den Raet.

- (129) Den 20 Ap. 1670 ben tot Delft geweest te eten by den burgemeester Graswinckel, by nichte van Ruyven. En syde myn, dat Den Vlieger meende, den burgemeester van Beuningen was geweest by de Heeren van Dort en Delft, souckende te induceeren, dat alsoo den Raetpensionares het niet en differeert of den Prins heeft een adviseerende, of concludeerende stem, of niet beeter soude doen tot dienste der hermonie van haer stadt weegen een concludeerende stemme in te brengen. Dat doen eenige provintien gedeputeerden waeren by den Prins om te induceeren, dat met een adviseerende stem soude contement neemen, opdat de hermonie mocht een begin neemen, of dat anders door discrepteerende opinien de saecke wel mocht comen tot een langsaem eynde, daerop wat tamelyck <sup>1)</sup> had geantwoort, te kenne geevende soo de saecke soo soude gaen, dan soude moeten nemen andere wegen of mesures maecken of diergelycke woorden en voornaemelyck tegen den Heer van Gent. <sup>2)</sup>

Oock syde onder discourse, dat tot Delft gewoonte was al van oude tyden te seggen, dat de heeren van Amsterdam syn goede stadtsregeerders, maer geen goede lantsregeerders.

- (132) MAENDACH DEN 21 APRIL, 1670.

Willem Halling van Dort nae Zeelant in de Admiralityt. Eet.

Joncker Jan Gerrets van der Nieuburg, wegens Alckmaer in den Raet van Staaten. Eet.

Request van Warckendam wegens.....

1) Afgemeten.

2) Joh. van Gendt, gouverneur van den Prins van 1666 tot 25 Juli 1670. Voor een verslag van dit bezoek der gedeputeerden, vgl. ook Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 30.

Staten van Holland 1670.

Octroy van de kerkelycke historie<sup>1)</sup> geschreven door Dominé Brant.

Fiat.

Nota. Hoorns pensionares<sup>2)</sup> heeft de boeck octroy gesecondeert, apparent omdat Brant daer heeft geweest een remonstrant predikant.

Octroy van een Cruytbouck versouck.

Fiat.

Rapport van Overyssel besoignes.

Pallant, Coeverden.

1668 questie 27 Sept. accoort gemaect, dat altyt de gedeputeerde van Sallant noyt wierden getyckent, maer als absent. Pallant is noyt getyckent als present, als van Sallant gecommiteert.

Nota. Daer is lange jaeren questie geweest in Overyssel, of Sallant mocht gedeputeerde stellen ter Generalityt ofte niet met die van Overyssel en is de questie in den jaere 1668, 27 Sept. te neer gesteld door den Raetpensionares en N.N., dat Sallant geen qualityt en had ende syn sedert alle, die wegens Sallant syn geweest, noyt ter Generalityt aangeteekent als presenten.<sup>3)</sup>

Den 21 Ap. 1670 Overijssel moetende presideeren heeft Pallant, gecommiteerde van Sallant vroeck<sup>4)</sup> gestelt in de stoel van den president. Coeverden, gecommiteerde van Overyssel, heeft sich daerteegen gestelt en quam groote questie, maer is de saecke door den Raetpensionares en N.N., als over het accoort synde geweest, ter neder gestelt en Pallant is uyt de stoel gestaen ende Coeverden heeft het presidentschap waergenoomen.

(133) Den secretares Schaep, heeft myn in den Haech verhaelt, hoe dat voorleeden Donderdach, synde den 17 April 1670, was gelast van Burgemeesteren sich te vervoegen by dominé La Badie en bekent te maecken, dat haer E. was onderrecht, dat had getracht opentlyck te prediken en dat had gehuert dry huysen met meeninge de toegangen tot den anderen te maecken om alsoo 't selfde te gebruycken als tot een klooster ende, gelyck dagelyx doet, vergaederinge en venticulen te houden; dat door syn lesse en leere eenige vroe-

1) Historie der Reformatie en andere Kerkelijke Geschiedenissen in en omtrent de Nederlanden met eenige aanteekeningen en aanmerkingen nader oversien en merkelyk vermeerderd en vervolgd tot het jaar 1600. Amst. 1671.

2) Mr. Cornelis de Groot.

3) Voor deze kwestie vgl. Bussemaker, Geschiedenis van Overysel, dl. II, pag. 127 sqq.

4) Vermoedelyk is Palland vroeg gekomen, om den ander voor te zijn.

men tot sich treckt, daer de mans aengenaemer was, dat op haer huyshoudinge paste, dat meede een gotsdienst is, ende om die en andere reeden Haeren Ed. haer moverende, goet gevonden hebben, door hem secretares, beckett te maecken, dat sich soude hebben te wachten van te prediken, 't sy int openbaer, ofte int parteculier, oock van eenige venticulen, vergaederinge ofte byeencomste syner gesinthyt te houden, op peene, dat soo int contrary doet, met hem te handelen als men is gewoon met ongehoorsaeme inwoonders te doen; dat niemant geneegen syn om de gotsdienst te vervolgen en die sich stil, modest ende gehoorsaem draecht, te beschermen; ende 't selfde by geschrift, nae mondelinge 't selfde gesyt hebbende, over te leveren.

(134) Waerop heeft geantwoort: deselfde denotatie te weesen een stilswygende uytsettinge; dat gehuert had dry huysen, dewelcke wederom met merckelycke schaede sal moeten verlaten; dat Burgemeesteren hem hebben voordesen gesyt niet te sullen doen, sonder dat eerst sal gehoort weesen om Haere Ed. te onderrichten en wederleggen 't geen tot syn nadeel wart gerapporteert. Versocht den voors. secretares 't selfde te willen aen Burgemeesteren bekent te maecken en dat soude coomen om antwoort.

Doch hebben Burgemeesteren op rapport van den secretares gesyt, dat, soo om antwoort quam, hem soude aendien, dat Burgemeesteren 't selfde hebben gedaen nae rype deliberatie en dat geen veranderinge in can gemackt werden en nae 't genotificeerde sich sal moeten reguleeren.

Den voors. secretares Schaaap verhaelde voorts, dat met La Badie in discours was gevallen ende syde, om twee saecken in den haet van de predicanten was, 't eerste, dat niet can verstaen, dat de kerckelycke vergaederinge authorityt can, noch behoort te hebben, ten tweede, dat oordeelt de predicanten geen moyte genoch neemen tot de gemeente om die tot een Christelyck leeven te brengen.

Alle 't voors. heb verhaelt aen burgemeester Munter, alhier synde op de dachvaert, die syde, daer geen kennisse van te hebben.

Labadie, Wals predikant.

Leest myn annotatien van den Raet in den jaere 1669 en 70 diverse saecken van Labadie. 1)

1) In zijn artikel: „Jean de Labadie te Amsterdam in de jaren 1669 en 1670”, in Aemstel's Oudheid, V, pag. 209—226 heeft Dr. P.



Leest het groot memoriael berustende ter secretary van Amsterdam, 't selfde geregistreert met ordre geen copye daer van te geeven.

(135)

Besoignes Dynsdach den 22 April 1670.

Ontfangers Admiralityt, Elbert Spiegel en de andere ont-  
fangers

1664	Rotterdam	subsidie	getrocken	f. 3740.—
5	"	"	"	- 9028.—10
6	"	"	"	- 7247.—2½
7	"	"	"	- 6615.—11

---

f. 26641.—3

Amsterdam

1644				f. 6950—12—11
5				- 19148—13—1
6				- 178
7				- 19487—1 —5

---

f. 63487—13

f. 2924—12—1

Noorderkwartier 1664

By gissing over 4 jaaren f. 25000—0.

Vrieslant 1663	}	6273—13—9
4		
5	}	9775
6		
7		

---

16147—13—9

Concept van den Reeckencamer over de tractementten der ont-  
fangers der Admiralityt.

Dort, Delft, Rotterdam, Schiedam, Enckhuysen syn van advys: seedert 1664 toe te voegen 5 stuyvers ten hondert en niet 10 st. te moeten hebben.

Amsterdam, Hoorn, Medenblick: 10 st. ten hondert voor alle de ontfang en uytgift, gelyck syn reeckening is gestelt. 1)

---

Scheltema alle gegevens, die Bontemantel in zijn verschillende werken over De Labadie meedeelt, verwerkt.

1) De ontvangers generaal der admiraliteiten berekenden voor zich en hun ambtenaren ½ % provisie van alle gelden, die op bevel van de St. Gen. door de admiraliteiten geleend waren en van de subsidies, die door de provincien tot extraordinaris equipage ter

f 900 Maes — Clerck f 300; f 1600 Amsterdam — Clerck f 200; f 900  
 Zeelant — Clerck f 300; f 900 Noorderqu. — Clerck f 200; f 800  
 Vrieslant — Clerck f 200.

(136)

## DYNSDACH DEN 22 APRIL 1670.

Rapport wegens de besettinge van de plaetsen in Vlaenderen. Commissaressen worden bedanckt en geautoriseert op alles goede sorg te dragen, en de garnisoenen te besorgen.

Advys van de Camer van Reeckeningen wegens Nicolaas Sohier, Heer van Warmenhuysen by Schaegen geleegeen.

Volgens advys van de Reeckencamer.

Den officier van Rotterdam, Otte Verboom: Gerret Andries, gecondemeerde en fugitief wegens een manslach; remissy gesonden aen het Hof om advys.

Aen het Hof om advys.

Adriaen Dircks. request. Approbatie op een request.

Stuyverties van buyten de provincie incoomen.

Reeckencamer van de Graeflyckhyt: om de proflyten van de reducties voor een jaer te gebruycken tot verval der swaere kosten.

Fiat.

Lyden:

Gornicum: difficileert.

Alckmaer

Edam

Monnickdam

Medenblic

Purmerent

} excusseeren en effecten te vercoopen.

Protocollen der notarissen nae haer doot te brengen op secretaryen. 1)

zee gefourneerd waren. De Staten van Holland overwegen nu ter Generaliteit te bevorderen, dat deze provisie terug gebracht zou worden tot  $\frac{1}{4}$  %. Bovendien zou de opbrengst der provisie de tractementen, die Bontemantel in margine meedeelt, niet mogen overtreffen. Ook zou het teveel onvangene sedert 1664 gerestitueerd moeten worden. Hoewel de resolutiën dit niet vermelden, stuitte het voorstel op verzet van enkele leden en kwam 26 April opnieuw in behandeling. Uit Bontemantels aantekeningen blijkt, dat ook toen het voorstel niet aangenomen werd. Vgl. Resol. Holland 23 en 26 April en hierna pag. 88, 104 en 122.

1) Vgl. Resol. Holland 22 April 1670.

- (137) Houterive, collonel en ritmeester. Door syn doot is de comp. vacant geworden. Noel, lytenant, versouckt de comp. Jacques staet op de wacht. <sup>1)</sup>

Gassion de comp. van Houterive toegestaen, alsoo op de wacht stond van de gecasseerde troupen.

Advys opt den Staet van Oorloch. Geëxamineert, dat tegen 10 Mey gereet moet weesen. <sup>2)</sup>

Ambassades nae Spaigne en Vranckryck.

Amsterdam wort versocht te willen voegen.

Nae Spaignes wordt van Beverningk <sup>a)</sup> wederom versocht, die 't selfde wederom refuseerde. Tegen Vrydach daervoor te disponeeren. Amsterdam verstaet niet anders als tot ordenares ambassadeurs.

Den Prins van Tarante is wederom int lant gecomen en verseeckert den Staet van groote getrouwichyt. Syt, dat den Coninck schynt qalyck tevreden is, dat geen ambassadeur derwaerts wert gesonden.

Wert in consideratie gelyt, een complement te doen aen den Coninck van Vranckryck, als nae aen onse fontieren mocht coomen, door den een of anderen gouverneur, of commandeur. <sup>3)</sup>

Den Coninck van Engelant heeft ordre gestelt, 't selfde te doen, soo den Coninck tot Duynkercken comt.

Daer op te dispescheeren een persoon tegen de tyt.

- (138) Hendrick ten Hoven, capetyn versouckt te moogen een keer doen nae Gelderlant voor 14 dagen.

Parys, van Roemp, messive wegens de rys van den Coninck heen en wederom in de Nederlanden. <sup>4)</sup>

Is geresolveert, den Coninck op of omtrent onse frontieren comende, te laeten complimenteeren en daertoe gecomitteert den Heer van Wassenaer ende 't selfde ter vergaederinge van Haere Ho. Moogende te brengen.

Uyt Brussel, Sasburg, date ..... Ap..

Stockholm, van Cletser messive.

a) Hs.: van Beuningen.

1) Vgl. Resol. Holland 22 April 1670.

2) Idem.

3) Vgl. Resol. Holland 22 April 1670.

4) Bedoeld wordt het door Frankrijk geannexeerde gebied in de Zuidelijke Nederlanden. Vgl. Resol. Holland 22 April 1670.



(139)

Post Meridy 22 Ap. 1670.

Hollant is belast door gelden op intrest, dat de intresten jaerlyx soo veel beloopn, als de helft haerer incomste. Leest foly 384.

Besoigne den Staet van Oorlooch.

WOENSDACH DEN 23 AP. 1670.

Besoignes over de commiese van den ontfanger-generael van de Staaten-Generael: of beeter is te laeten een tractement jaerlyx, ofte provisie ten hondert voor de penningen, die van de provintien comen te ontvangen.

Commissares van de Zee: Dort, Delft, Amsterdam, Rotterdam, Hoorn, Enckhuysen, Medenblij., Burch tresorier, Ontfanger Volbergen en twee van de Reeck(encamer).

Inplaets van rycosten, vacatie etc. te geeven tot menage van den landen een tractement te geeven en provisie van den ontfang, dat coomen te ontvangen.

Advys volgens den Raet van Staaten: te laeten by een tractement 5 gl. daech als rysen voor vacatie en 2 gl. voor de knecht, alles booven de vrachten; alles by provisie; dat de Generalityts Reeckencamer onderwyle letten op die declaratie en advys op het een en ander; tot de beste menage naerder advys te geeven; de commiese moeten woonen in den Haech tot beter dienst van den ontfanger; wegens de juridictie van de judicature van den Raet van Staaten over de commissie, <sup>1)</sup> dat best soude weesen die clause te laeten uyt het advys, want soo 't den Raet toe comt, soo ist niet noodich en anders soude connen eenige speculatie maecken.

(140)

De besoignes wegens den Staet van Oorloch, is gerapporteert en geaprobeert, doch by sommige leeden, als Amsterdam, overgenomen wegens de consente ter zee.

Wordt overgenomen.

Brief van den magistraet van Brugge. Is antwoord op den brief van Hollant; onderrechting van eenen van Leeck.

In handen van commissaressen der saecke van Van Leeck.

1) Volgens deze concept-instructie zouden de commiezen van den ontvanger-generaal onder de juridictie van den Raad van State staan. Zij zouden zich niet mogen beroepen op den rechter van de plaats hunner afkomst. Voor deze concept-instructie vgl. Resol. Holland 23 April 1670.

La Maire. Advys daerover door de commissa(ressen) van de Staeten Generael over desselfs messive van te woonen tot Coppenhaegen inplaats van tot Elsenneur op een tractement als Heinsius en..... hebben van 6000 gl. voor alles, sonder te moogen declareeren en vrachten en een clerck te houden tot Elsenneur.

Erigenamen van den ambassadeur Boreel, 29 Sept. 1668 gestorven tot Parys: dat wegens de reductie van het Frans gelt in Hollants gelt, te weten de ongelden in Vranckryck betaelt, moogen betaelt werden in Hollants gelt; dat den Reeckenamer wegens de thuycomst..... 1)

(141) Rapport der commissaressen van zeesaecken wegens de besoigne van de ontfangers van de Admiraliteit over de provisie der subsidie, die gedaen hebben tot  $\frac{1}{2}$  par cente.

Edelen: confirmeeren.

Haerlem: behoort niet te geeven aen de ontfangers.

Delft, Lyden, Gouda, Alekmaer, Enckhuysen: 't selfde.

Hoorn, Edam: overneemen. Oock Monnickendam, Medenblij, Purmerent.

Wort overgenomen.

Rapport der commissaressen van zeesaecken over het tractement der comisen van den ontvanger-generaal Volbergen.

Couranten al te liber gedrukt.

Burgemeesteren van Haerlem en Amsterdam versocht goede ordre te stellen.

19 July 1668, ordonantie op de coorenbandewynen van buyten in Hollant comende en voorloop<sup>2)</sup> van brandewynen en is niet gepubliceert volgens gewoonte.

Fraude comende, is gecallangeert<sup>3)</sup> en syt geen publicatie is gedaen, ergo is ignorant, alsoo is een nieu middel.<sup>4)</sup> En te examineeren de penaltyt.

Geëxamineerd te werden, blyvende het plakcaet in vigueur.

1) Vgl. Resol. Holland 23 April 1670.

2) Voorloop is het eerste aftreksel van brandewijn of jenever.

3) Gecallangeert = geverbaliseerd.

4) Amsterdam stelde in de Statenvergadering voor, om voordat een nieu belastingplakkaat in werking trad, het volk eenigen tijd van te voren te waarschuwen. Hierdoor zou voorkomen worden, dat overtreders onbekendheid met het plakkaat konden voorwenden. Vgl. Resol. Holland 23 April 1670.

Bally. Sureté du cors van UE. Gr. Moogenheeden.  
 Uyt Vranckryck met commissie van den Coninck om te gaen  
 nae Duytslant om te coopen en te brengen een groot aental  
 wercklyuden en manifacteuren-werckers, oock alle soorte  
 van raere en schoone vogels.

Gekleet met een cleet, seer swaer belast met silvere cant,  
 hofmeester en acnsienlyck gevolch. De schuldeischers a) sulx  
 niet connende aensien, versochten arrest op syn persoon,  
 soo van obligatie, wissel als anders en die alreede vonnisse  
 tot synen lasten hadden. In arrest synde heeft den heer  
 schout gemaect pretentie, alsoo valse wisselbrieven had  
 gemaect. Dat valse boucken had gehouden en veel blaeden  
 waren uytgesneden.

(142) Ryer Pietersen Elias tot Amsterdam: 1000 gl. in rente-  
 brieven ten lasten vant lant tot Oudenwaeter met fidecom-  
 mies beswaert; af te doen en het fidecomies en te leggen  
 op een seperye en huys tot Amsterdam.  
 Advys van het Hof staet het toe.

Fiat.

Boreel uyt Londen, 9/19 April uyt Londen: dat Madame  
 sal tot Doevere gaen en den Coninck van Vranckryck sal  
 ondertussen tot Duynkercken en Cales; Colbert, 1) France  
 ambassadeur tot Londen, sal den Coninck van Vrankryck  
 tot Calis gaen spreekken; geeft in bedencken of het hof tot  
 Doevres sal volgen.

Examineeren.

Rapport van Meerman uyt de Generalityt: de provintie  
 Gelderland en andere hebben deese morgen seer noodich  
 geoordeelt de ambassade nae Vranckryck en nae andere  
 Coningen; oock de buytegewassen te beswaeren; oock we-  
 gens de belastinge der brandewynen etc..

Op te besigneeren.

De Staaten-Generael vinden meede goet een compliment  
 aan den Coninck te doen door Wassenaer. Zeelant had  
 speculatie daer een by te voegen.

Gecommitteerde Raeden te autoriseeren, dat eenige uyt de mili-  
 tie mogen dispesieren om de besendinge te faciliteeren.

a) Hs.: schuldenaers.

1) Charles Colbert, markies de Croissy.



Harsholt, commissares vant cavalleery en vant leeger, is overleeden, synde de ouste collonel. Volgens resolutie van den jaare 1667<sup>1)</sup> ter Generalityt genoomen, soo moet, alsoo daer twee generaels gemaect waeren, den een uyt sterven, ten ware de provintien gesamentlyck oordeelde alsdan weder een gemaect te werden.<sup>2)</sup>

Wart overgenomen, alsoo eenige leeden adviseerde een ander te maecken.

Besoigne Post Meridy 23 Ap. 1670 over de saecke met Engelant.

Ar(ticul) van Marine: dat men soude mogen trafiqueeren op alle plaetsen, daer den één noch ander geen forte en hebben, ofte eenige negotie; en daer geen possessie hebben, sal mogen yder, die de eerste is, possessie neemen.

Van Beuningen heeft opgesteld een manier van moderatie.

Een persoon nae Engelant te senden met instructie.

Turckxe roeveren geen tractaat te sluyten dan conjunctum.<sup>3)</sup>

Oost In. Comp. questie, die met ongelyck geyst werden en niet te stellen in de instructie, als hebbende den heer, daer nae toe te senden, goede kennisse heeft.<sup>4)</sup>

Seregnam, wegens Zeelant meede in mandates te geven.

1) Bontemantel bedoelt de resolutie van 17 Jan. 1668.

2) De Staten van Holland achtten het noodig, dat er twee commissarissen-generaal bleven. 7 Nov. besloten zij in plaats van den Prins van Tarente, die bedankt had voor het Luitenant-generaalschap van de cavallerie, ter Generaliteit voor te dragen als opvolger Joh. van Welderen, commissaris-generaal van de ruitery. In de twee vacatures, die zoo zouden ontstaan, nl. van Van Welderen en van den overleden Anthony van Haersolte, werden ter Generaliteit voorgesteld de kolonels Jan Barton de Mombas en Steenhuisen. Vgl. Resol. Holland 7 Nov. 1670.

3) De zeeroovers van Algiers Tunis en Tripolis hadden zich bereid verklaard vrede met de Republiek te sluiten. Daar het echter hun gewoonte was om met den één vrede te houden, om des te beter den ander te kunnen berooven, overwogen de Staten om met Engeland een tractaat aan te gaan, waarbij beide rijken zich verplichten zouden niet afzonderlijk vrede met de zeeroovers te sluiten. Zie ook pag. 102, 110, 118, 121, 122, 154 en 174.

4) De Staten-Generaal waren blijkbaar van een ander gevoelen dan de Staten van Holland. In de instructie voor Van Beuningen, die het gezantschap op zich genomen had, werd bepaald, dat hij niet mocht toestemmen in den eisch der Engelschen, dat zij vrije doorvaart zouden hebben door alle wateren, waar de Oost- en West-Indische Compagnieën sterkten hadden aangelegd. Vgl. Secr. Resol. St. Gen. 29 Mei 1670.

(142b) Brief aen secretares Trefort, <sup>1)</sup> 1 October, van Van Beuningen, geschreeven nae eenige conferentie met den ambassadeur de Temple en kennisse met 2 à 3 bewinthebbers der Oost. Ind. Comp.. Op welke onderrechtinge van hem, van Beuningen, den voors. ambassadeur heeft ingehouden een memorie, die anders soude overgelevert geweest hebben, daer door licht alle de Triplie Alliantie en de vrede soude in peryckel gestaen hebben van aen stucken te raecken. Welcke memorie hy van Beuningen heeft beloofd met nimant te communicereen, dan met den Raectpensionares. <sup>2)</sup> Is oock geleesen een brief van Trefoer.

't Schip Andimion, 1654, welke questie niet afgemaect is, soodat de negotie op die quartieren moogen negotieeren.

Serignan memorie van den ambass. Temple.

Burgemeester Fladderack ende Snellius van Alckmaer ende Burgemeester Ham van Enckhuysen syn by ons smid-dach ten eten geweest.

(143) DONDERDACH DEN 24 APRIL, 1670.

Gasthuys besoigne.

Dort, Delft, Amsterdam, Rotterdam, Commissaressen van zee-saecken, Gecommitteerde Raeden van byde quartieren.

Commissoriael 2 Ap. 1670.

Rotterdams gasthuys. Oncosten over de gequesten aldaer gebracht, 't welck betaelt moet werden door de Admiraliteiten. Versouckt betaeling.

Resolutie 19 Juli aen de magistraeten om de gasthuysen te versien met beloften van prompte betaeling.

22 Maert 1653, resolutie der Staeten-Generael op de gequesten in de steeden, op 7 st. daechs, uyt de ordenares subsidie ter zee te betaelen.

Extract uyt de notelen der Admiraliteit, Amsterdam 24 Maert 1666, over questie der gasthuysen aldaer der gequesten en leverantie der medicamenten: 6000 gl. voor alle preventie te betaelen; 3 gl. weeckelyck int toecomende en medicamenten apart volgens taxatie en behoeften.

1) John Trevor, staatssecretaris in Engeland.

2) Nadere gegevens over dit incident heb ik niet kunnen vinden.

Extract uyt Enckhuysen, 27 Jan. 1666, gasthuys-questie. Advys des Gecommitteerde Raeden van byde quartieren: accoort van Amsterdam fiat, maer in toecomende 7 st. daechs en de medicamenten daerenboven; de doctoren een honorarium.

Amsterdam advys: voorleeden 3 gl. 's weeks boven de medicamenten ten lasten de collegie daer gelegen hebben, maer in het toecomende meede 3 gl. sweecks en medicamenten, te betaelen by de collegie daeruyt uytgevaeren syn, voor de matroosen en skeepssoldaten; en de lant-soldaten te betaelen door de respective provincien op wiens repartitien sy staen.

Amsterdam advys van 10 st. daechs voor de matroosen, of 3 gl. sweecks voor deesen ingebracht en de medicamenten nae rede-lycht. Te betaelen uyt de rantsoenen.

(144)

## DONDERDACH 24 APRIL 1670.

Nota. 7—9 Articul der instructie.

Lyden. Propositie wegens het leggen van de dycken en in de vaert van Gouda en Drecht by Lamuyden: Lyden syn hooftingelanden van Rynlant; intrest die byt soute waeter hebben, dat de manufacture nu soo veel niet connen maecken als van te vooren; dat laeckens wederom van Dansick gesonden, alsoo vol vlacken waeren; sout waeter stil staende maeckt een groote stanck; weeten niet waer haer sieckte en sterven vandaen comt, maar soude connen daervandaen gecomen is; dat soo een stadt niet behoorde met decreet benaedeelt werden; dat soo een welvaeren van een stadt soude staen aen de utspraeck van den Hoogen Raet oft twee derselve commissares(sen); daerom brengen het trouwelyck in den boesem van Haere Ed. Gr. Mog.; versoucke dat de Staaten gelieven die saeck aen een syde te leggen door commissaressen ende dat die commissar(essen) van den Hoogen Raet moogen werden gelast stil te staen; exempelen syn daervan: wegens Delftlant over een aenstellen van een penningmeester; de Prins van Oranje wegens Geertruydenberch met de Reeckencamer; Gouda en Schielant; Rotterdam wegens het maecken van een bewinthebber van de Oost. In. Comp.;

de voors. exempelen syn door de Staaten uyt het Hof getrocken; met de proceduren voort te gaen soude groot naedeel voort brengen.



Leveren haer versouck over en is geleesen. 1)

Neeltie Pieters. request, of fidecomiesen connen afgedaen werden by 't Hof. Is gestelt in handen van commissaressen. Dort, Haerlem, Delft, Lijden, Amsterdam, Alckmaer, Hoorn en Enckhuysen.

1622. Decreet wegens de provisionele vonnessen op versouck van Rotterdam.

Gerenvoeyert aen het Hof om advys.

Commissaressen om met de Gecommitteerde over te leggen de commissie van den Heer Wassenaer, gedestineert de complimenten aen den Coninck van Vranckryck te doen, als gecomen sal syn naey deses lants frontieren. 2)

(145)

Advys over de saecke van Rhymlant.

Eedelen: als inzien de gront, soo is die aen de justitie; syn voor het parteculier als oock als Edelen merckelyck gegoet; verklaeren ronduyt, dat geen stremming van de justitie connen doen; twee fondementen, of men saecke can trecken uyt de justitie, offitie; 3) syn geneegen tot accoort, maer de justitie syn gang te laeten hebben.

Dort: selve.

Haerlem: 't selfde.

Delft: 't selfde; seggen meede noot vant soute waeter hebben.

Advys van Lyden: hebben swaerder last van expressien; hadden gemeent de exempelen suffisant soude hebben geweest, doch syn in die saecke ongeluckich en syn misnoecht, dat men contrarie doet; dat Amsterdam alleen uyt is om Lyden te bederven; versoucken de volgende leeden anders te verstaen; soo eerst comt een retablisement, dat de saecke minder sal syn van apparentie tot accoort.

Amsterdam: hoe sich de saecke heeft togedraegen en versouckt te blyven gaen het Hof en recht. 4)

1) Vgl. Resol. Holland 24 April 1670.

2) Idem.

3) Dit woord staat in het HS. apart op een regel. De beteekenis is mij niet duidelijk.

4) De reden, waarom Amsterdam de uitspraak aan den Hoogen Raad wilde overlaten, weet Bontemantel ons te vertellen. Een neef van Valckenier, de raadshoor Hudde, die als lid van den Hoogen Raad deze zaak behandelen moest, zou aan Valckenier geschreven

146) Gouda: claecht oock over het soute of bracke waeter en dat die soo geleege, dit wel soude connen door commissaressen van Haere E. Gr. Mog. gedetermineert werden.

Rotterdam: met de Edelen; willen geen justitie stuyten, maer wel soude connen gedefinieert werden met wat meerder belach; <sup>1)</sup> dat de commissaressen van den Hogen Raet wel wat soude connen te kennen gegeven werden van wat te supercedeeren en oversulx commissaressen behoorde gestelt te werden.

Gornicum: met het lest advys van de heeren van Rotterdam.

Schiedam: datter intrest is in het poletiq, doch geen hantsluytinge doen aen de justitie; dat commissaressen van Holland met commissaressen van den Hoogen Raet behoorde de saecke te defineeren, nae rype genomen kennisse.

Schoonhoven: justitie moet gemainteneert werden, maer evenwel soo aensienelyck lit moet opgelet werden en de justitie niet te stremmen; evenwel, gelyck Delft heeft geadviseert, het poletiq daer oock aen gelaegen is, soodat conformeeren met Delft.

Briel: advys met Delft, Rotterdam en Gouda.

Alckmaer: met de Ridderschap.

Hoorn: de justitie niet gestremt en commissaressen te stellen.

Enckhuysen: fiat justitie; met de Edelen.

Edam: met de Edelen en in te laeten met een acomodatie.

Munikendam: met de Edelen en in te laeten en door commissaressen.

Medenbliq: met de Edelen; 't selfde.

Purmerent: met de Ridderschap en te acomodeeren.

Amsterdam: versouckt geen conclusie mach genomen werden.

Conclusie: de saecke over te neemen door Amsterdam en des niet onvermindert, dat Hollant sal soucke en presenteert de mediatie der saecke; en de justitie syn voortganck te laeten hebben.

---

hebben, dat Amsterdam dit proces zou winnen. Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 333.

1) Beleg = overleg.

- (147) Besoignes vant gemael ten platte lande.

POST MERIDY 24 a) APRIL, 1670.

Delft, Lyden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam, Alckmaer, Enckhuysen, Gecommitteerde Raeden.

Commissoriael 18 April 1670. 5 Artyckel van de ordonantie is geleesen.

Rotterdam advys, daer de besoigne over is: dat gemaele grynen gemaele in een stadt overal ten platte landen mach gebracht werden, sonder becroon <sup>1)</sup> van ymant, daer de ordonnantie secht, dat de accys wederom moet betaelt werden, daer het wert gebracht, soo het is in een andere verpachtinge. <sup>2)</sup>

De comparitie gecontinueert en yder syn speculatie te laeten gaen.

- (148) Besoignes wegens de ordre van te geeve aen Wassenaer, gedestineert den Coninck van Vrancryck te congratuleeren, gecomen synde op de frontieren.

Edele, Delft, Amsterdam, Alckmaer en de Gecommitteerde Raeden van hyde quartieren, soo die laeste present syn.

POST MERIDYEM DEN 24 APRIL, '70.

Commissoriael date deses.

2 punten staen te considereeren:

9 December 1651	} reglement;
30 Mey 1664	
21 December 1665	

en of gedeputeerden uyt de Ridderschap de dachgelden niet behoorde hoger te wesen.

Dachgelden der gedeputeerde na de Ylderschans, gedeput-

a) Hs.: 29.

1) Belemmering.

2) Bewoners van het platteland, die meel gekocht hadden te Rotterdam en daarvoor in de stad reeds belasting betaald hadden, werden door de pachters van het gemaal geverbaliseerd wegens ontduiking van de plaatselijke belasting. In de Statenvergadering van 18 April had de stad Rotterdam hierover geklaagd en er op gewezen, dat er alleen tweemaal belasting betaald behoefde te worden, wanneer het meel naar een ander belastingressort vervoerd werd. De Staten hadden commissarissen aangesteld, om deze zaak te onderzoeken. Vgl. Resol. Holland 18 April 1670. Voor de uitspraak in deze kwestie vgl. pag. 302.



teerde nae Oldenburg 1651 en andere diergelycken: uytrustinge ydre 400 gl.; mee mogen neemen 1 à 2 dienaer en 21 gulden; als langer duert 40; een penningmeester etc.; een staateboode.

21 December 1655: als een Eedelen wort gedeputeerde: f 800 equipage; f 65 daechs booven ryscosten; f 12 daech huys-huer; f 22, 2 carossen en paerden daechs.

Advys der Gecommitteerde Raeden: van eenpaerich gevoelen van niet anders te connen doen dan een extreordenares gedeputeerde; 2 coetsen met ses paerden; 24 gl. levry; in declaratie als ambassadeur; 40 gl. voor de tafel en voort volgens het reglement en 6, of 8 dinaeren.

Is geconcludeert te rapporteeren van als Cavallier te gaen, wel geaccompagneert en 125 gl. daechs, behalve ryscosten. 1)

(149) Nota. Mandement van complainte connen sommige door den Staet ingetrocken werden, als: soo de Reeckencamer casseert een der suppoosten, oft ander en die geledeerde meent gestooten te syn uyt syn possessie vel quasi a) ofte anders verongelyck en licht daerover een mandement van complainte licht, dat can door den Staet ingetrocken warden, oock soo een gelicht wert tegen den souverain.

Maer andere die tegen partye over differente en possessie werden gelicht, moet aen den Hogen Raet gelaten werden volgens advys van den Raetpensionares.

(150) Als een der leeden de propositie van een ander lit, dat in omvraech is, overneemt, soo can geen conclusie op die saecke vallen, alsoo alle de leeden moeten adviseeren en een lit, die 't selfde overneemt om aen syn principaelen over te senden, is oversulx als geen last hebbende en adviseert, soo can als gesyt is geen conclusie op die saecke gedaen werden. En soo is de practyck in de Staaten van Hollant. Leest de volgende foly.

25 April 1670 savons in den Haech over tafel discouree-rende wegens de introductie van Syn Hoochyt in den Raet van Staeten, syde den pensionares Hop, dat veel liever wilde sien, dat den Prins Hollant soude regeeren dan een dienaer van Hollant, ja liever geregeert wilde wesen door den Bisshop van Munster, al is hy Catholyck. De Burgemeester Munter scheen meede van het eerste gevoelen te syn.

a) Hs.: casy.

1) Vgl. hierna pag. 103. en Resol. Holland 16 April 1670.

## VRIJDACH DEN 25 APRIL, 1670.

d'Heer Glas van Enckhuysen doet den eet van suyveringe, gedeputeerd in de Generalityts-Reeckencamer.

Amsterdam stelt sich teegen de extentie van de conclusie op de propositie van Lyden wegens Rynlant seggende, die niet can, noch moet verder gaen, dan dat die over wert genomen om haere heeren principalen en niet dat onderwylen soude connen besoigne werden gemaect ende daertoe commissarissen te stellen ten fyne van alle questie by te leggen; dat niet anders en connen verstaen en anders sullen laeten aentycken en als dat behoort.

Lyden opposeert meede seggende, dat de vergaederinge is van verstant geweest van commissaressen te stellen, doch dat dat niet genoch is, alsoo Amsterdam de commissaressen sullen aenloopen om vonnisse te hebben, soo de justitie door den souveryn niet wert soo lang aengemaect stil te sitten, want de vergaederinge staet op schyden en sal dan daer niet in connen gedaen werden, daer den souveryn tot sulx is gevoecht volgens eenige exempelen en oversulx een nieuwe omvraech mach gedaen werden; dat soo Amsterdam becomt een restablicement, nu soo siec synde, dan noch wyniger sullen te spreeken weesen en oversulx de justitie de hant onderwylen mach gebonden werden.

Amsterdam versouckt de saecke te laeten en geen nieuwe omvraech te doen en buyten extentie te laeten.

De Edelen verstaen, dat extentie niet en doet yt tegen de justitie, maer de justitie syn gang moet gaen, evenwel soude connen getendeert werden tot accoord.

Dort: met de extentie en geen justitie van opinie syn te stremme, maer gaeren middelen saegen van accoord.

Haerlem: is leet de contestatie en syn geinteresseert; wegens de extentie wenste, dat Amsterdam mocht gevallen en dat de justitie syn gang gaet, maer dat geen reeden hebben een goet woort te hooren wygeren; saegen liefst buyten de justitie, maer niet willende vallen, de justitie haer niet moet werden ontrocken.

(151) Delft: met de extentie.

Lyden: dat de extentie haer geen contentement en geeft, maer dat Amsterdam alleen uyt is om Lyden te ruineeren en die impressie is uyt haer gedachten niet te brengen, alsoo .....; de conclusie te mogen werden gealtereert; seg-  
Staten van Holland 1670.

gen geen voorslaegen te sullen werden gedaen by commisssaressen van Haere Ed. Gr. Mo., of sullen sonder twyfel wel gevallen.

Den Raetpensionares versouckt Lyden geen soo harde woorden te seggen, alsof Amsterdam haer soude soucken te rüineeren.

Amsterdam: hebben geen conclusie sien neemen; soo die conclusie was achter gebleven, alle dees niuwe onlusten soude achter gebleeven hebben; klaegen over de harde reden van Lyden; Lyden is oorsaek van alles, als hebbende Rynlant daertoe geanimeert en burgemeester gesonden met soldaten uyt haer stadt.

Gingen uyt de vergaederinge om exploit te doen en coomen, als het gedaen was, in de vergaederinge en versouckte processie. 1)

De Hoogen Raet is daertoe gestelt om recht te doen; 't en is noyt gebeurt en geen exempel, dat commisssaressen van den Hoogen Raet worden voorbygegaen en andere commisssaressen stelle, doch Amsterdam seggen daer niet een woort tegen; Hudde en Rudolphy saeten op de rol en was haer tour op de complainte te passen, doch als gesyt is, hebben dat soo laeten heen gaen; can by geen delegatie afgedaen worden en oversulx geen commisssaressen connen gestelt worden, maer door de commisssaressen van den Hoogen Raet moet gedecideert werden; en can geen conclusie genoomen werden volgens de ordre van de regeeringe en daerom is alleen de propositie over genoomen.

(152) Goude: met de extentie, alsoo de justitie niet wort belet, maer alleen getracht werd accoort.

Rotterdam: met de extentie, alsoo daer geen grief by is, omdat de justitie niet wort belet in syn voortganck.

Gorcum: dat de propositie van Lyden is als gisteren gesyt; de questie is alleen of de justitie sal gestremt worden of niet; by de extentie behoorde: commisssaressen te stellen om een voorslach te hooren.

Schiedam: absent.

Schoonhoven, Briel, Alckmaer: met de extentie.

Hoorn: met de extentie, soo de justitie niet wort gestremt en de commisssaressen niet worden opgedrongen, dan met gemeen advys van byde de leeden.

---

1) Voortzetting der behandeling. Amsterdam gaat nu verder.



Enckhuysen: dat soo een der partye wil blyven aen de justitie, dat die saeck daar moet gelaeten werden en geen conclusie can opgedrongen werden.

Edam: geen conclusie van commissaressen om uyt te laeten, maer mondeling de saecke te recommandeeren.

Munickendam: met de extentie.

Medenblij: cotype en uyt laeten de commissaressen.

Purmerent: geen commissaressen, maer cotype.

Conclusie: de extentie te laeten, met byvoeginge, dat de twee leeden sullen niet opgedrongen worden de voorslaegen van aquomodatie en de justitie tenemaal te laeten gaen en te neemen haer gang ende aentyckenen te doen: 2 leeden syn partye; 8 stemme royeeren<sup>1)</sup>; 8 stemme: de extentie laeten staen; 1 absent, te weeten Schiedam.

Endelyck is buyten conclusie gelaeten, alsoo Amsterdam 't selfde overneemt.

Lyden neemt geen contentement en doet aentyckenen etc..

Lyden doet aentyckenen in de extentie: niet te connen concenteeren etc., alsoo de justitie syn gang wort gelaeten, Amsterdam doet aentyckenen, dat geen conclusie can vallen, als hebbende de propositie overgenomen etc..

(153)

POST MERIDYEM 25 April 1670.

Besoigne van de Heer Wassenaer. Edelen, Delft, Amsterdam, Alckmaer, Gecommitteerde Raeden van byde quartieren. 't Noorder quartier is te gast.

Advys der gecomitteerde wegens de instructie: seggen geen kennisse te hebben en versoucken van Beuningen advys en een clyn instructie op te stellen int generael, doch dat Wassenaer daeraen niet werd gebonden stricktelyck, maer nae gelegenthyt van saecken; 125 gl. daechs.

Advys van de Ridderschap: 't eerste confirmatie; aengaende 't tweede, is different, of lang uyt te blyven, ofte een corte voyagie; 125 gl. daechs; 1200 uytrusting en de levery; alsoo de rys cort is ende die ryse costelyck vallen, soo sal sulcke somme wel syn a) sonder die saecke te trecken in consequentie.

Syn alle vant selve advys.

---

a) Hs.: is.

1) Royeeren nl. royeeren van de extentie.

(154)

## VRIJDACH DEN 25 APRIL 1670.

Resolutie van de magistraten van Waterlant genomen tot Buycksloot den 22 April 1670: haer te houden aen de oude privilegie. 1)

Besoigne wegens Waterlant. Magistraeten verkiesinge. Gecommitteerde Raeden vant Noorderquartier, Heemstede en Stryen wegens de Reeckencamer, Goes en Cloeck wegens het Hof.

Nota. De questie is op de electie en niet over de nominatie.

Advys der Gecommitteerde Raeden: 't out gebruyck: de nominatie neffens de schout en den balljeuw heeft de electie; dat de magistraete in haer request 't selfde niet hebben geposeert; de Gecommitteerde Raeden syn daer niet in gerust, alsoo contrary wert geposeert ende die van Monickendam leveren over een intergatorie van twee burgemeesteren der dorpen en een outscheepen, die contrary getuygen en dat noyt nominatie hebben gedaen; den Raetsheer Goes syde, datter veel contrary getuygen syn, soodat de oude gebruycken best soude weesen: de nominatie by provisie te laeten tot soo lang de rechter sal een vonnisse sal gegeven weesen; wegens de electie, dat die volgens de resolutie van den jaare 1654 competeert aen de Staeten van Hollant, of, by absentie, de Gecommitteerde Raeden, want het onbillick is, dat de balljeuwen magistratie soude kiesien.

Dort, Delft, Lyden, Alckmaer, Hoorn, Enckhuysen: advys van de electie aen de Staeten van Hollant of, in absentie, de Gecommitteerde Raeden vant Noorderquartier.

Haerlem, Amsterdam, Goude, Rotterdam: de electie aen de balljeuw als van outs.

Alle eenparich de nominatie by burgemeesteren en schout te doen volgens privilegie.

(155)

## SATERDACH DEN 26 APRIL 1670.

Briel. Burgemeesteren en vroetschappen: sterck 20 personen syn de vroetschappen; versoucken met eenparich advys, dat de 20 moogen tot 15 werden gereduceert of uyt sterven 2) en in plaets van ..... personen, 10 moogen wer-

1) Vgl. pag. 42, noot 4 en Resol. Holland 26 April 1670.

2) Het aantal leden der vroedschap van den Briel was in 1618 door Maurits vastgesteld op 20. Bij het octrooi van 26 April 1670 werd echter bepaald, dat men het mocht laten uitsterven tot 15. 23 Augustus 1672 bracht Willem III het aantal weer terug op 20. Vgl. Tegenw. Staat, dl. V, pag. 352 en 353.

den genomineert door den Raet om 5 scheepenen te kiezen, om dat jaer met twee oude te dienen.

Edelen, staen toe. Fiat, nae.... eeniger leeden als Haerlem ende Amsterdam. Leest foly 470.

(156) Pensionares Fagel doet rapport wegens de manufacteuren: verbot der brandewynen behoorde te blyven als het concept-placcaet; belastinge der manufacturen, uytgenomen: witte cangeante, baracaene van wol, picote riaal, witte en gecoleurde damasten van wol, picoete van wol, gevlamde cangeanten, kouse, boratte, camerbehangselen en trypen, doch soo men met de tyt conde sien, dat hier connen werden gemaect, soude die om te verbieden naerder.....; sout te belasten met 200 gl. opt hondert sous; <sup>1)</sup> omtrent de belastinge van botter en caes waeren de commissaressen niet eens; <sup>2)</sup> als men de spys en eetwaeren belasten, dat het de gemeente raectt en rederye; <sup>3)</sup> dat daer de gemeente can goetcoop leeven, daer loopen sy naer toe; de meestē commissaressen meende, dat de boeren door de goetcoop niet connen bestaen; dat de ygenaers der landen geen pacht en connen becommen; dat selfs Engelant verbiet de Yrse boter in syn lant gebracht te werden en 't lant in Engelant daer door te beneficeeren en oversulx de belastinge met 25 ten hondert behoorde te werden beswaert. Van vette beesten, speck, booter, en caes, hop etc..

Doch met de belastinge geconcipeert by de Admiraliteiten scheen wel met de meesten genoegen te hebben.

Copy.

Dort: maect exceptie opt sout, doch soo st. Hubes sout connen becomen, volgens syn waerde en met Spaigne daerover gesproocken; dat niet connen bestaen door de goetcoop landen de boeren; als sterven, alle beroyt syn.

Haerlem, Delft, Lyden: 't selfde.

Amsterdam: met de rapporten, uyt genomen de belastinge der eetwaeren noch naerder te examineeren met de Admiralityt.

1) Sous? In den tekst van het plakkaat komt dit woord niet voor. Evenmin is aangegeven op welke hoeveelheid zout de belasting van 200 gl. geheven zou worden. Voor den tekst van het plakkaat zie Resol. Holland 26 April 1670. Hier staat: Sout, allerhande Fransch sout het honderd inkomende met 200-0-0.

2) Hier moet bij gedacht worden: zij zeiden.

3) Scheepvaart.



Rotterdam: met de rapporten en eetwaeren te belasten met 25 percente; brandewynen soude de navigatie vercorten en sullen evenwel rapport doen.

Schoonhoven: met het rapport.

Hoorn: met rapport.

Enckhuysen: 't selfde en seggen: eenige inwoenders coopen lant in Yrlant en senden daer Deense ossen en die vet synde, comen met botter in deese landen.

Medenblijq: .....

(157)

Coldermans van Haerlem uyt de Generalityt doet rapport, dat ter Generalityt 25 deser was geresolveert een habile persoon als extreordenaers gedeputeerde van den Staet nae Engelant te senden, om de questie wegens de Oost. Ind. Comp., Triple Alliantie etc. by te leggen en om tegen de Turcken een tractaet te maecken en oordeelen den heer van Beuningen door de heeren Staten van Hollant daertoe soude moogen werden versocht.

Conclusie: door de gedeputeerde met Engelant tegen de Turcken te tracteeren, doch Lyden neemt het over. Temple, ambassadeur uyt Engelant, recommandeert 't selfde tot reputatie en dienste der Staet.

Amsterdam: excuseeren sich, als last hebbende van haer principaelen en den heer van Beuningen niet soude connen verstaen daertoe te laeten gebruicken, als nodich hebbende tot andere employeeren in haer stadt; dat Haere Ho Mo. ymant anders toe soude connen employeeren, ofte door den ordenaers ambassadeur daer synde, Boreel, connen die saecken uytgericht.

Voorts gerapporteert, dat ter Generaliteit wert gerecommandeert de ambassade behoort voortgeset te werden nae Vranckryck en Spaigne en dat Hollant gelieft advys daerop in te brengen.

Den extreordenaers envoyé noodich te syn, ten dienste vant lant. Engelse syn kitteloerich. Dat Madame uyt Vranckryck staet nae Engelant te gaen en licht yt sal brouwen tot nadeel. Den Engelse ambassadeur heeft alreeds kennisse van de electie van van Beuningen. Dat den ambassadeur wel staet met van Beuningen en selfs syn Coninck daertoe heeft bewerckt, met peryckel van syn disgractie. Soo versuyminge comt, Amsterdam soude meest lyden en de Oost Ind. Comp.. Het is een corte tyt; Amsterdam can hem soo lang wel missen ten dienste van den Staet.

De leeden versoucke die saeck gediensstelyck aen Burge-meesteren..... en toe te staen en den dienst niet te ont-

trecken. Boreel uyt Engelant schryft, dat nootsaeckelyck is ymant extreordenares af te senden.

Conclusie: dat Amsterdam wart versocht tegen Dynsdach favorabel te schryven en ter Generalityt voort te setten.

- (158) Rapport wegens den heer van Wassenaer te gaen nae de frontieren om den Coninck van Vranckryck, gecomen synde in syn conqueste, te congratuleeren ende de complement te doen. Deese commissie sal cort syn en by de ordenares reglementen daerom niet connen gebleven werden.

Fiat advys. Met acte van indemnityt; 125 gl daechs ende 1200 equipage, levry etc. boven de reyskosten etc., sonder tot laste vant lant te brengen eenige inkoop van meubelen, silverwerck etc.; de instructie int generael te geven om int clyn geen offentie aen ymant te geven; de complement te doen oock aen het Conincklycke huys.

Vivieen rapport wegens 1 per cente van de geconfiskeerde goederen en prysen ter Admiralityt en verdeelt werden onder de Raeden en eenige commissie.

Fiat.

Doet noch rapport wegens de gasthuysen over de onkosten der gequesten.

Fiat. Te accordeeren met de godtshuysen en een project te maecken voor het toecomende.

Amsterdam geeft in bedencken of niet soude een placcaet connen werden gemaect over het inhueren van arbytsvolck en manufacteurs en nae Vranckryck getrocken door uytcoop en beloften tot Amsterdam en Rotterdam gedaen.

- (159) Nota. Als ymant yt rapporteert, tsy gedeputeerde, of pensionares, doet dat met gedeckte hoofde.

Geëxamineert door de zesaecken en manufacteurs.

Verbot van stuyvers.

Op inschryven in acht daegen.

Alsoo vyf leeden int Noorderquartier niet haer hadden verklaert over de introductie van Syn Hoochyt wegens de adviseerende of concludeerende stem.

Alckmaer: verklaert een concludeerende stem.

Edam: concludeerende stem.

Monickendam: connen geen introductie toe staen, voordat van Engelant<sup>1)</sup> sal weesen gedeëngageert.

1) Waarschijnlijk een verschrijving voor Zeeland. Zie ook Monnikendams advies op pag. 117.

Medenbliq: heeft noch geen last.  
 Purmerent: een concluderende stem.  
 Tot de naeste byeencomste.

- (160) Dank-, vast- ende beededach te doen volgens de gewoonte.  
 Fiat. Op inschryven tegen Donderdach.

Ambassadeur nae Vrankryck.

Rotterdam versocht 't rapport aen haere principaelen, dat voor een jaer de Groot gelieven te consenteeren de ambassade nae Vrankryck te laeten doen.

Ambassadeur nae Spaigne noch uytgesteld.  
 Staet van Oorloch.

Fiat. De consenten ter see wort vry gehouden

$\frac{1}{2}$  ten hondert wegens de ontfangers der Admiralityt, tractementen provisie.

Doch wort overgenomen en dies onvermindert de reeckeningen op te maecken.

Rapport van Waeterlant wegens de nominatie en electie der magistraeten: is veel spel geweest en of daer overstemminge in valt, alsoo het een questie van privilegie is en heeft geen conclusie connen genomen werden en by provisie de nominatie gelaeten als vooren en de electie by provisie aen.....

Nota. Dese sribbeling duerde tot omtrent 12 euren in de nacht en wierde wel dry omvraege gedaen.

Rapport van den Raetpensionares wegens de questie van Stadt en Landen.

Philips Bally request: klaegende over de judicature aen hem gepleecht, niettegenstaende becomen had sureté de corps, dat men hem had doen vasten om te pynigen etc. In handen van Scheepen tot Amsterdam.

- (161) Lyden, wegens de aentyckeninge, brengen naerder in, uyt last haerder principaelen, de groote vroetschap: verwondert te weesen, dat geen commissaresen syn gestelt en middels geen surcheantie van justitie is verleent; oversulx protesteeren etc.

Amsterdam syt daerop, dat versoucke die saecke uyt de registers te willen houden, of dat anders mede aentyckeninge sullen doen. 't Welck illico is overgelevert en daerin geprotesteert.



Den heer de Wit van Dort, gedisponeert nae Polen voor ambassadeur en oock nae Denemarcken, nemt syn afschyt, alsoo gereet is aenstaende weeck te vertrecken.

Geluck op syn rys en acte van indemnityt te geven.

De vergaederinge is geschyden 's nachts omtrent 12 euren op reces, alsoo Rotterdam en Schiedams verkiesinge was ende de tweede volgende weeck Haechse Kermis.<sup>1)</sup>

(162) Begin van het Reces<sup>2)</sup> 13 Mey 1670.

Pancras, Vlooswyck, van Beuningen, Bontemantel, Corver.

(163) 13 MEY 1670 DYNSDACH.

Brief van den Ryngraef uyt Maestricht.

Gelderlant heeft ter Generalityt ingebracht haer provinciael advys van den 30 April 1670, wegens de introductie van Syn Hoochyt: 1. ten meesten respect van den Staet en Hoochyt; 2. als comende uyt de Generalityt, de hoonoeraelste plaets; 3. tractement nae aensienelyckhyt van den Staet op het liberaelste; 4. conclusieve stem; dat sulx is geweest de intentie in December 1667 der commissaressen van Hollant, en soo sulx wygeren, deselfde resolutie consiliatoire sullen intrecken.

Notificatie.

Ceulen. In secretesse door de Gecommitteerde-Raeden een persoon nae Ceulen te senden, om te adviseeren, wat daer omgaet.

Approbatie met secretesse.

(164) Hamel Bruyning van Franckfoort.

Brieven uyt Poortegael van Barleus 24 Maert 1670: had ontfangen d'instructie wegens het zout te ontfangen, wegens de West. In Comp.; de cautie maectt hem beswaert te moeten stellen; versouckt daer van geëxcuseert te werden; de coopliden vreesse, dat int leveren vant sout difficultyt sal vallen, soo geen andere scheepen comen, dan van de West In. Comp., alsoo het sout aen de Coninck te leve-

1) De magistraatsverkiezing te Rotterdam en Schiedam werd gehouden resp. op 29 en 30 April. De Haagsche kermis vond plaats op 3 Mei.

2) Bontemantel bedoelt: de eerste zitting na het reces.

ren voor de West In. Comp. een gulde beeter coop moeten geeven; daer is door waeter groote schaeде aan het sout geweest.

En Engels schip heeft den Thooren(?) niet gesalueert, dat men nochtans gewoon is te doen.

Copie aen de West In. Comp.

(165) La Maire, brief uyt Denemarcken, 3 May: de wynen van Baudencourt uyt Zeelant, aldaer gesloocken, syn geconfisqueert; Gabel<sup>1)</sup> de oude coninx-favoriet is door deesen Coninck syn charges genoomen; versouckt nae Hollant te gaen, maer was gewygart, alsoo eerst reekeningen werd geyst, over de subsidie-gelden; deese regeeringe is seer tot de Staaten genegen en soude den ambassadeur de Wit goede dienste connen doen, soo eeniche maenden mocht verblijven; Essex wart uyt Engeland daer verwacht; den Coninck sal begraven werden.

Notificatie.

Uyt Sweeden, Stockholm, brief van Cletser 30 April.

22 Maert 1670. Serignam. Accoort met Engeland, dat Zeelant difficulteeren en den ambassadeur Temple is daerover misnoecht. Over het afhaken der Engelsche aldaer noch synde,<sup>2)</sup> morgen sien, of Zeelant daertoe soude syn te brengen.

Amsterdam, Rotterdam en Hoorn, de Gedeputeerde ter Generali-tyt te assisteeren.

Stuyvers van buyten te verbieden is afgeschreeven door Hoorn en N.N.

(166) Uyt Parys messive 9 Mey.

Sasburg uyt Brussel 11 Mey.

#### BESOIGNES 14 MEY 1670 WOENSDACH.

Brandewynen 8 maenden nae de publicatie niet te gebruycken.

---

1) Gabel, Deensch resident te Parijs.

2) Vgl. pag. 96, noot 4.

Opt beswaeren der buytenlanse vivres tot 25 par cente;	
300 ff botter	— 16 gl.
300 ff caas	— 6 gl.
300 ff speck	— 6 gl.
de ton vlees	— 4 gl. 1)

Wegens de buytenlandsche manufacture syn eenige veranderinge gemaect.

Frans sout te belasten met 200 gl. 'thondert.

Haerlem, Lyden, Amsterdam, Rotterdam, Hoorn, Enckhuysen.

(167)

## WOENSDACH 14 MEY 1670.

Extentie der resolutie van de laeste dach der jongste vergaederinge.

De Groot neemt de ambassade nae Vrankryck voor een jaer en Rotterdam licentieert voor dien tyt den gesyde de Groot en warden daervoor bedanckt.

Request van de dorpen in Waterlant.

In handen van commissaressen.

Pieter de Leeuw werd versocht door coopliden, op Spaigne handelende, dat mocht gequalificeert werden met den naem van secretares om aldaer de affaire te doen en waer te nemen van de coopliden, alsoo aldaer groot naeel lyden.

Amsterdam neemt het over, dies onvermindert de advyssen van een ambassadeur nae Spaigne te senden noodich is.

De concepten van buytenwaeren, van caes, botter, vlees en speck te belasten, de manufacturen en Frans sout, de brandewynen te verbieden. Syn naerder gelesen met eenige veranderinge.

Te laeten drucken en de leeden toe te laeten coomen, om ter principaelen te delibereeren.

## NAE DE MIDDACH.

Besoignes wegens elucidatie van een apostil, op rapport van Haerlem, Lyden, Amsterdam en Alckmaer, gegeven door

1) Deze voorgestelde belastingen werden 21 Jan. 1671 bij plakkaat vastgesteld. Vgl. Groot Plaecaetboek, dl. III, pag. 1374. Ook de suikersiroop werd met een stuiver per pond belast. Deze laatste belasting ondervond eenige tegenkanting in Friesland. Vgl. pag. 110 en 127.



de Staeten van Hollant op een request gepresenteert door Lamuyden en Rynsaterwoude in date 4 October 1655, versouckende, alsoo 258 morgen lant in den jaere 1652 door inspoulinge van de Haerlemmermeer waeren geworden onbruyckbaer, van de verpondinge te mogen werden geexecu-seert, waerop gevollicht is surcheantie a) van excecucie der verpondinge en den 28 Mey 1669 naerder apointement, waerby worden gequeeten van de verpondinge, mits doende opdracht der verdroncke landen aen de Graeffelyckeyt, welck opdracht gedaen synde, waeren Gecommitteerde Raeden in twyffelinghe, of het apostil van vrydom was te verstaen te reeckenen van de opdracht der landen, ofte van de tyt dat het verdroncken was, daerom versoucken eluci-datie, hoe 't selfde soude rapporteeren in de vergaederinge. En is verstaen by Fagel, Burgerdijk en Hop, die goede me-morie hadden van de besoigne, dat de intentie was geweest van de verpondinge vry te weesen sedert den jaere 1652, alsoo de landen verdroncken syn, maer ingevallen sy uyt-beggert waeren geweest, 't selfde van een ander gelegent-hyt soude geweest syn. Alckmaer, hoewel by de besoigne doen niet geweest was, vant selfde advys, alsoo het is tegen wil en het ander met wil gedaen.

(168)

## POSTMERIDY VERGAEDERINGE.

Directeurs van de Levansche handel van Amsterdam, 1 Mey advies.

In handen van commissaressen tot de Middelanse zee.

Tripele Aliantie is voorleeden Sondach acht daegen ver-wisselt.

Tripele Alliantie.

't Hof van Hollant heeft geprocedeert tegen dry clerken, die eenige documenten en origineele stucken hadden aen on-gepermitteerde heeren genotificeert en cotype gegeven.

Vrieslant heeft doen aentyckenen dat eenige expressie staen in de sententien tot nadeel van eenen Bootsma.

Oock eenige documenten gegeven aen Aysma, door ordre van de heeren Gedeputeerde van Vrieslant. Oock dat eenige

---

a) Hs.: surcharge.

extracten heeft gegeven door ordre der Gedeputeerde van Vrieslant. Oock yts van den heer Pallant. 1)

Kyser, Pesser en Hoppevelt, clercken ter griffie van Haere Hoog. Moogende.

Te schryven aen het Hof van Holland, dat de clercken niet uyt de gevancknisse te laeten gaen en den Fiscael afvraegen, of de andere, die in de sententie staen, hoe het met die geleegeen is.

(169) Of men wetten sal maecken tegen degeene, die de secrete vant lant reveleeren. 2)

Of die ampte becomen, die over de secrete gaen en resolutien copieeren en schryven niet sullen moeten doen den eet van suyveringe.

Of heeren in ampten synde niet behoorde te logeeren niet in publique plaetsen van gemeine tafelen, alwaer yder by discoursen te liberael gaen, onder het glaesje, waer sommige haer werck op maecken om te wecten 't geen by den Staet omgaet en andere vuylicheeden omgaen door coppelaeren etc..

Te laeten examineeren hoe een wet daerop te maecken door commisssaessen en eenige uyt het Hof, soo op dit, als vordre dry artyckelen.

Secretesse.

In publique plaetsen te logeeren.

1) De hoofdschuldige van deze drie klerken, Kyser, was vroeger in dienst geweest van Lieuwe van Aitzema en was na diens dood klerk ter griffie der Generaliteit geworden. Hij had afschriften van verschillende staatsstukken naar het buitenland verhandeld. Bij het proces, dat tegen hem gevoerd werd, kwam ook de ongeoorloofde handel van Aitzema aan het licht. Kyser voerde tot zijn verdediging aan, dat hij Aitzema's poging, om tijdens den laatsten oorlog met Engeland het rendez-vous van onze vloot te verraden, had voorkomen. Aitzema had voor zijn briefwisseling ongeveer 11000 gl. per jaar ontvangen. Zijn informaties had hij voor een groot deel van den Frieschen afgevaardigde ter Generaliteit, Bootsma, en van den heer van Palland, gedeputeerde van Overijsel, ontvangen. Friesland nam de verdediging van Bootsma op zich en Palland schreef zelf een verdedigingsgeschrift. (Vgl. Knuttel No. 9832). Kyser werd verbannen, nadat de beul hem eerst op het schavot het zwaard over het hoofd had gezwaaid. Hoppeveld stond te pronk met een plakkaat op de borst, waarop „meeneedig” geschreven stond en werd ook verbannen. Pesser werd gestraft met 10 jaar ballingschap. Vgl. Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 139 en aantekeningen; Wagenaar, a.w. dl. XIII, pag. 435 sqq; Fruin, Geheime Briefwisseling van Lieuwe van Aitzema, Verspreide Geschriften, dl. VIII, pag. 54.

2) Inderdaad werd een concept-plakkaat opgesteld en in de vergadering van 19 Dec. 1670 behandeld. Over het plakkaat is mij niets bekend.

Of het swaert over het hoofd gaende, of met de strop onder de gallich niet is gratie in plaets van rigeur van justitie, 'twelck nimant toecomt te geven dan den souverayn.

Swaert over thooff met de strop onder de gallich, of dat gratie is inplaets van rigeur van justitie.

Gecommitteerde Raeden van Zeelant antwoordt over het changement van de comp. van Ouderkerck a) met Cabelljeuw. 1)

- (170) Engelant neemt het qualyck, dat Spaigne wil arbiters stellen over de differenten met Vranckryck in de Spaense Nederlanden, gelyck Vranckryck alreede Engelant en Sweeden heeft genomineert tot arbiters. Aengesien Engelant daer door wort gehouden als of pardyich is, daer nochtans soo liberael is geweest over de Triple Alliantien en versouckt daerover satisfactie, en belast syn ambassadeur Temple sich in geen verder alliantie in te laeten.

Vrieslant en Groeningen urgeeren seer de belastinge op de buytenlanse vivres en dat Hollant willen int gemoet gaen wegens de belastinge der siroopen en suyckeren.

Saecken in Poolen seer verwacht, volgens de brief uyt Dan-sick van Polen 30 April.

Lyden hebben afgeschreeven het maecken van tractaten met die van Algiers en Tunes gesamentlyck met Engelant.

De leeden verstaen met Engelant daerover te handelen, doch Lyden persisteert als anders geen ordre hebbende, doch sullen verder daerover rapport doen.

- (171) Deesen avond heeft den heer van Beuningen de heeren gecommuniceert, dat den Raetpensionares syn Ed. had gesproocken wegens het te maecken president vant Hof, oordeelende, dat Paets van Rotterdam ten dienste vant lant best sal weesen te houden in de polecie; dat den raetsheer Fanius goede apparentie daertoe begon te crygen, waerop hy, van Beuningen, had geantwoort, dat de heeren van Amsterdam tot noch toe persisteeren met den fiscael Stryen en dat van gevoelen is, by de meeste leeden de grooste inclinatie heeft.

Dat weegens de introductie van Syn Hoochyt in den Raet

a) Hs.: Odyck.

1) Vgl. Resol. Holland 14 Mei 1670.



van Staaten soude connen gegeven werden een concludeerende stem en het wellicht met eenpaerichyt soude connen gaen, by soo verre geresolveert wierde, dat als gebruyckt werd in charges te velde geen cessie in den Raet van Staaten soude moeten hebben.

Nota. Stierf den fiscael Stryen, eer deese vergaederinge is geschyden.

Den pensionares Hop rapporteerden, dat op de middach nae het schyden van de vergaederinge den Raetpensionares had aengeboden syn vrindtschap aen de heeren van Amsterdam en dat bedrouft was, dat van ter syde hoorde een misnoegen op syn persoon ende versocht, soo de heeren van Amsterdam yt mocht voor comen, dat geliefde daer niet aen te deffereeren, maer syn E. daer rondelyck op te hooren, op dat soodanige callunnie mocht door beeter onderrechtinge uyt de wech gelyt werden.

Dat wegens de questie het stoppen door die van Rhymlant van de Drecht en de Aer van opinie is, dat die van Rhymlant gevoecht syn het waeter van Amstellant te stoppen ofte te keeren, mits niet belettende de deurvaert. Dat op versoeck van de Edelen, als wesende haeren dinaer, de commissaressen Rycces en Druyf had weesen spreekken en de saecke gerecommandeert, doch dat wenste de questie aen een syde mocht by middel van accoort bygelyt werde, daertoe syn dienst als tusschensprecker wilde laeten gebruycken.

(172) Den pensionares Hop heeft myn aen tafel verhaelt, dat burgemeester Hooft, gecommiteerde in de Gecommiteerde Raeden, nu twee jaaren is geweest in goed verstant met den Raetpensionares en syn broeder, den Ruaert van Putten, welcke laeste meede in de Gecommiteerde Raeden sit, doch dat hem cors een streeck was gespeelt waeruyt nu claer siet, dat geblinthock is geweest, want een cornetsplaets vacant synde, had Hooft soucken te vorderen eenen, genaemt Del, geweest synde een student, maer de boucken aen een syde gelyt hebbende had sich begeeven in den oorlooch, doch van goede comportement en eervarenthyt en had met veel syner confraters daer over gesproocken. Ende een tyt bestelt synde, is den Ruaert van Putten eenige tyt vroeger boven gecoomen en met syn vrinden 't selfde offitie begeeven. Den heer Hooft boven coomende en willende leesen 't request van den suppliant, syde den Ruaert van Putten dat

het al vergeeven was, alsoo den heer van Asperen wat haest had en niet langer conde gewacht warden.

Naederhand syde Hooft aen myn van deese saecke verhaelende, dat door het examineeren vant request, dat Del overleeveren soude, wat laet quam, doch noch tyts genoch was, alsoo de offitie gewoonlyck omtrent elf euren werden begeeven. Naederhant heeft Hooft syn wil becoomen. 1)

(173)

## VRYDACH 16 MEY 1670.

Besoignes. La Maire in Denemarken.  
Dort, Delft, Amsterdam, Schiedam, Enckhuysen, Medenblick.

16 April 1670 commissoriael, brief van den 8 April uyt Denemarcken van la Maire: 2) 1. te woonen tot Coppenhagen inplaets van Elseneur; 2. vermeerdering van tractement als Hynsius en Hamel Bruning 6000 gl. Barleus 4000 gl. en Glasius 3000 gl..

Resolutie 18 April van de Generalityt: oordeelen, dat behoort te hebben 6000 gl. en te woonen tot Coppenhagen en te stellen op de Staet van Oorlooch, mits geen declaratie vorders te brengen en waer te neemen, of doen waernemen de saecke van scheepen en coopliden tot Elseneur coomende. Alle de commissaessen eenparich int voors..

Noch over het strycken van de vlagge in Denemarcken voor Cloorenburg 3) en slants scheepen sullen moeten schiepen en strycken, alsoo tractaet van Redemptie is verniticht. Waerop is verstaan den ambassadeur de Wit, derwaerts gaende, te lasten, met den Coninck daerover te spreeken en niet connende yts opteneeren, te volgen de ordre, die daer stelt tegen andere potentaten.

(174)

## VRYDACH 16 MEY 1670.

Corver doet den eet Euwich Edict.

Van der Tocht doet rapport van de commissie tot Brusel, geparmitteert synde door de Generalityt een keer te doen: subsidie gelden aen Sweeden wegens de Triple Alliantie door Spaigne te betaelen; 50 à 60 man op de monsteringe bevon-

1) Het zelfde verhaal komt ook voor op pag. 119.

2) Vgl. Resol. Holland 16 Mei 1670.

3) Cronenburg. Vgl. Resol. Holland 16 Mei 1670 en pag. 115.

den in February; 1000 gereformeerde <sup>1)</sup> officieren maecten uyt geen 2500 man; <sup>2)</sup> commissaressen van de monsteringe strecken geen tractement, daerom door de capetynen worden beschonken; tweede confusie is, dat de militie, wordende getrocken in een ander provincie, soo betaelen die niet; soo die, waer sy comen niet betaelt wordende, strecken tot een last; de remise van den Coninck worden niet gemenageert en connende niet coomen op syn tyt en met groote kosten; de ordre te stellen, of den een of den anderen raeckende, is achter gebleven; de militie of hooftofficiere syn gedesgouteert; nimant derft klaegen en seggen dienstich te weesen een darde, als van deesen Staet; aen den Coninck alles beckett te macken.

En een gedurige gouverneur te weesen. Den gouverneur krycht de remiese alleen en behoeft geen reeckeninge te doen, daer ordre dient opgesteld. <sup>3)</sup>

Is bedanckt en versocht 't werck voort te helpen, doch versoukt te moogen thuys blyven, alsoo syn heer en meesters van Goude sulx versoucken en is Goude versocht hem te willen noch voor een corte tyt missen.

(175) Opdam neemt syn afschyt om te vertrecken nae den Coninck van Vranckryck om te congratuleren.

9 Mey, die van Delftlant messive: <sup>4)</sup> Maesdam, van Seven-ter, nominatie om hoofdingelant te weesen inplaats van Duyvevoorde, die geworden is hooftheemraet in plaats van Wy-menem.

d' Edelen verstaen selfs een te moogen kiezen en niet gekoozen te werden op nominatie.

Dirck van Coolwijck, dyckgraef van Delftlant, request over de questie van den rechtdach.

1) Afgedankt.

2) Het bovenstaande bevat klachten over den slechten toestand, waarin de militie van de Spaansche Nederlanden verkeerde. Geheel duidelijk is het voor mij niet.

3) De gelden, die Spanje naar de Zuidelijke Nederlanden zonden behoeve van de militie, werden door den gouverneur alleen beheerd. Daar er voor de landsverdediging aldaar zeer slecht gezorgd werd, achtten de Staten het beter, dat het beheer over deze gelden aan een commissie opgedragen zou worden. (Vgl. pag. 128). Ook Van Beverningk kreeg last hierover met de Spaansche regering te spreken. Voor zijn instructie vgl. pag. 269.

4) Hoofdingelanden van Delftland dienden een voordracht in bij de Staten van Holland, met het verzoek één van deze twee Edelen tot hoofdingeland te benoemen. Vgl. Resol. Holland 16 Mei 1670. Staten van Holland 1670.



14 Mey, Sasburg, uyt Brussel.  
Notificatie.

Catharina Rothee, out 21 jaaren. Voochden Tulp en Roeters versoucken veniam estates.  
Fiat.

Henry de Nassouw, Heer van Ouderkerck, ritmeester: request wegens 't changement van de comp. met Cabelljauw, daerin verklaert sonder kennisse van Hollant geen charge sal aanneemen in Zeelant.

Is toegestaen, mits tyckenende, volgens de resolutie 19 April 1670, dat geen charges in Zeelant sal aanneemen sonder wille van Haere Ed. Gr. Moogende. 1)

- (176) Hoofftoffecieren te waeter in het Noorderquartier: request van betalinge der costgelden, daerover werden geëxecuteert 2 h. 7 duysent gulden.

Op request van admirael, vies-admirael, schout by nacht etc., daer in versouckende betaalinge der costgelden haerder scheepsvolck in den Engelse oorlooch verstrekt, syn de Staaten verwondert ten opsichte 't Noorderquartier Admiralityt veel subsidie en andere gelden hebben gehadt meer dan andere collegie en oversulx sal nagesien werden.

Van Beuningen instructie. 2)  
Amsterdam adviseert: te consenteeren met dien verstande, dat sal moogen repatrieeren tot beliefte en dat de onderhandelinge wegens en tegen die van Tunes en Algiers een artyckel inde instructie wort gestelt, alsoo anders de commissie niet noodich is.

Amsterdam en van Beuningen worden bedanckt en Lyden: de tractaten met Engelant tegen de Turkxse rovers niet te willen consenteeren.

De Groot verklaert wegens Rotterdam, dat syn E. sullen laeten gaen nae Vranckryck voor een jaer tot ambassadeur. Rotterdam en de Groot werden bedanckt.

- (180) Extreordenares envoyé, tractement: 30 gl. daech; 6 voor huysuer; 12 gl. coets en ses paerden; 800 gl. uytrustinge uyt de Generalityt; 400 gl. van Hollant; ryskosten worden gedeclareert.

1) Vgl. Resol. Holland 16 Mei 1670.

2) Voor de instructie zie Secr. Resol. St. Gen. 29 Mei 1670.

4 aen tafel  
 3 officieren  
 5 lackyen  
 1 cock  
 2

—  
 16 personen 1)  
 2 coetssiers

—  
 18 personen.  
 Van Beuningen.

(181) Amsterdam advys: 2) dat de harmonie best was ende dat beeter soude syn de Prins van Orange een resolveerende stem te geeven, als het werck over hoop te helpen. Uyt de notelen van den pensionares 19 Ap. 1670 wegens Amsterdam.

West. In. Comp. ter Generalityt de saecke daer heen te etc..

Zeesaecten commissaressen: Dort, Delft, Amsterdam, Rotterdam, Schiedam, Hoorn, Enckhuysen, Medenblij.

Barneveldt: Amsterdam ghy syt de eerste oorsaecke van onhylen ende sult schaede eerst voelen en bygevolch de eerste veranderen.

Puynder — Medenblij.

Burgersdyk — Lyden.

#### POST MERIDY DEN 16 MEY 1670.

Vivieen doet rapport, dat commissaressen van advys syn, dat den resident, La Maire, volgens syn versouck en dienste vant lant syn residentie voortaan te houden tot Coppenhagen, in plaets van te Elseneur; opt welck de Staecten-Generael by resolutie geresolveert waeren 't selfde toe te staan, mits dat geen vacatie, noch oock soude declareeren en daer voor in alles 's jaars te geeven 6000 gl.;

ende alsoo den Coninck van Denemarcken niet wil toelaeten, dat de oorloochscheepen sullen passeeren voorby het casteel Croonenburg tensy haer marssyl strycken en eerschooten te schieten, ten opsicht het tractaat van Redemptie was afgedaen, daer anders in was gestepuleert; commissaressen hebben voor haer particulier eenpaerich geweest: 't geresolveerde ter Generalityt behoorde te werden toegestaen; ende noopende het tweede, dat den ambassadeur de Wit, gaende nae Denemarcken, behoorde gelast te werden met den Coninck te spreecken en soo 't selfde strycken niet conde excuseeren, dat in sulck een cas daerin gedaen sal werden in gevolch van anderen potentaten en coningen.

Fiat. Noorderquartier neemt over als een belastinge.

1) De optelling klopt niet.

2) Vgl. pag. 79.

Nipoort 1), wegens Schiedam, proponeert, dat de imposten gewoonlyck egael syn, maer dat niettegenstaende den impost van de turf buytensdyck swaerder wart gevonden als binnensdyck.

Examineeren en onderwylen de gecommiteerde stil te staen.

Clerck Kyser en Pesser en Hoppevelt, clercken. Syn commissaressen wegens het vonnisse tegen haer gestelt: Edelen, Dordrecht, Haerlem, Delft, Lyden, Amsterdam etc..

(183) Introductie van Syn Hoochyt.

Eedelen: een adviseerende stem.

Dort: 't selfde.

Haerlem: concludeerende stem en soo sulx niet wort gepresteert volgend de intentie van de resolutie 5 Aug. 1667, dat oock de resolutie op deselfde tyt genomen in en wegens het stadthouderschap oock houden voor gerejecteert. 2)

Delft: alleen cessie, doch geeven in bedencken of niet een besoigne soude connen werden gemaect, ten eynde dat een concept-conciliatoir soude connen uytgebracht werden en daervan gedaen rapport.

Lyden: concludeerende stem.

Amsterdam ..... stem 3)

Goude: adviseerende stem en voorts met Delft.

Gornicum: met Delft; aen te stellen een besoigne conciliatoir.

Schiedam: concludeerende stem, geresolveert met meerderhey van stemme.

Schoonhoven: concludeerende stem.

Briel: met de Eedelen.

Hoorn: byna eenparich, uytgenoomen een stem of anderhalf: alleen geintroduceert of cessie. Burgemeester Sonck 4) syde: „wat is dat te seggen een anderhalve stem?” De pensionares syde: „ick volch de ordre en heb de resolutie schriftelyck by myn en soo men die leest, soo sal men wel wat anders sien.”

1) Mr. Willem Nieuwpoort, raad en schepen van Schiedam.

2) D.w.z. het Eeuwig Edict; vgl. pag. 135, noot 3.

3) Amsterdams advies moet zijn: concludeerende. Bontemantel schreef „adviseerende”, maar streepte dit door.

4) Mr. Meyndert Sonck, burgemeester van Hoorn.



Enckhuysen: concludeerende stem en met de les op te seggen soo leert men.

Edam: concludeerende stem met meerderhyt van stemmen in de vroetschap.

(184) Moninckendam: eerst van Zeelant vry syn, eer cessie te geven.

Medenblick: concludeerende stem.

Purmerent: concludeerende stem.

Edelen: commissaressen consiliatoir besoigne te maecken.

Dort: 't selfde.

Haerlem: behoorde geconcludeert te werden en connen haer niet in laeten in advys consiliatoir, sullen rapport doen en dat behoorde geconcludeert te werden.

Delft: commissaressen.

Lyden: connen haer niet inlaeten, doch soo de leeden verstaen tot een besoigneeren conciliatoir.

Amsterdam: dat behoorde gebracht te werden tot conclusie en niets goets by de besoigne is te verwachten.

Goude: Besoigne conciliatoir.

Rotterdam: Soo de leeden daertoe inclineeren, sullen haer daer inlaeten, maer anders persisteeren; op de resumptie den 17 deser hebben verclaert in de besoignes conciliatoir meede te sullen in laeten.

Gornicum: besoigne te maecken conciliatoir.

Schiedam: hebben geen last.

Briel: met de Eedelen.

Alckmaer: aen haer principaelen rapporteeren.

Hoorn: besoigne conciliatoir.

Enckhuysen: besoigne.

Edam:

Moninckdam: besoigne.

Medenblick: besoigne.

Raetpensionares leest syn 15 artyckel syner instructie, daer verplicht is alles te brengen tot eenparichyt, soo het doenelyck is.

De questie is, of een resolutie ter executie te leggen de overstemminge plaets heeft, dan of in de resolutie van den 5 Augustus 1667 geen nieuwichyt is, alsoo van geen stemme wordt gesproocken in de resolutie.

Opt voors. is geen conclusie genomen en op de resumptie niet van vermaend.

(185)

## SATERDACH DEN 17 MEY 1670.

Barleus, brief uyt Portegael den 17 April: sal een keer doen nae St. Hubes met een gedeputeerde van den Coninck, om ordre te stellen opt sout; den ambassadeur van Poortegael is verwondert, dat geen debvoiren worden gedaen om het sout af te haelen, 't welck aen den Raetpensionares heeft geklaecht; daer plachten heele vlooten heen te gaen.

Notificatie.

La Maire uyt Coppenhagen 10 Mey: den Coninck had geantwoordt, dat den extreambassadeur van deesen Staet voor aengenaem sal houden.

Notificatie.

De leeden werden aengemaent tegen Dynsdach te bequamen, om, ist mogelyck, met goede eenparichyt te spreekken wegens de introductie van Syn Hoochyt.

En Lyden wegens de instructie van Van Beuningen over de tractaten tegen en met de Turcken.

(186)

Gecommitteerde Raden en Reeckencamer advys: dat de duynen in Delftland noch 8 à 10 jaaren behoorde in de duynen conynloos te houden.<sup>1)</sup>

Willempie Coops. saecken, doet den pensionares Hop rapport van.

Engelant 10 Mey, 30 Ap. van Boreel uyt Londen; dat eenige nieuw geboude huysen instorten.

Deese morgen is den Raetpensionares geweest omtrent twee euren by burgemeester Pancras en soo geinduceert, dat een memorie savons is gesonden aen de heeren nae Amsterdam, behelsende eenige conditie, waerop de introductie van Syn Hoochyt in den Raet van Staaten behoorde geintroduceert te werden, ingevalle een concluderende stem soude toegestaen werden: als soo eenige commando over de militie becomt, geen cessie meer behoort te hebben; als de stemme stuyten, dat dan Zeelant niet meer als één stemme soude hebben, alsoo Syn Hoochyt Premier Noble aldaer is, ofte dat syn stem niet soude gereeckent werden; als gesproocken wort wegens Engelant, Brandenburg en.....,

1) Vgl. Resol. Holland 17 Mei 1670.

of finantie, daer hy in gegoet is, soude geen stem behooren te hebben, maer buyten moeten staen.

(187) Heeft sich oock geëxcuseert, dat wegens het werck van de stoppinge van de Drecht en Aer, door die van Rynlant en Lyden gedaen en op de proceduren sich had bemoit, seggende 't selfde te hebben gedaen op versouck van de Eedelen wiens minister hy is ende oversulx de commissaessen van den Hoogen Raet, Ricces en Druyf, had geïnduceert tot de rechtvaardichyt; verklaerende voorts met groote protestation, dat een dinaer en vrind van Amsterdam is en sal blyven etc..

Burgemeester Pancras heeft myn verhaelt, dat de ambachtheeren van Slooten en Sloterdyc, Amsterveen en Emmelloort en Ens <sup>1)</sup> door Burgemeesteren is aen gesyt geen predicanten of andere offitie sullen hebben te begeeven, maer dat 't selfde toecomt aen Haer Ed. Achtbaerheden.

Pancras syde myn, dat door ordre van Burgemeesteren aen den secretaris Slicher <sup>2)</sup> hebben gepresenteert twee duysent guldens 's jaars, ingevalle wilde continueeren in plaets van ontfanger van de Admiralityt te weesen.

Burgemeester Hooft, gecommitteert in de Gecommitteerde Raeden, had seer goet genoegen in den Raetpensionares en syn broeder, den Ruwaert van Putten, welke laeste meede gecommitteert is in de Gecommitteerde Raeden. Doch omtrent deese tyt een cornetsplaets vacant wese, en dat Hooft daertoe reccommandeerde eenen Del van Weesp met groote apparentie, heeft den voors. Ruwaert 's morgens met syn vrenden — Hooft wat laet boven comende — de plaets vergeeven, 't welck hy, Hooft, seer qualyck neemende seedert seer heeft gefulmineert a) op die twee heeren. Seedert of naederhant een cornetsplaets vacant gecomen synde, is den gemelden Del dat gegeeven sonder dat Hooft daerom sprack. <sup>3)</sup>

---

a) Hs.: geflementeert.

1) Bovengenoemde ambachtsheerlijkheden behoorden alle aan de stad Amsterdam. Vgl. Tegenw. Staat, dl. V, pag. 181 en 182.

2) Wybout Slicher.

3) Hetzelfde verhaal komt ook voor op pag. 111 en 112.



(188) MAENDACH DEN 19 MEY 1670.

Dorpen in Goylant, pachters versouck: dat tot Naerden het gemael separaet behoort te weesen van de dorpen.

Kerckmeesteren van Catwyck op Zee: 4 st. op de tonne bier; 4 st. op de stoop wyn tot onderhoud van schoolmeester etc. Versoucke continuatie van octroy.

Dorp Sprang 1800 gl. tot reparatie van Kerck en predicanthuys versouckt.

Dorp van Stryen. Polder.

De kinderen en erfgenamen van den ontfanger van der Dussen, burgemeester tot Delft.

Grel, pachter van brandewynen, 45440 gl.; 20000 gl. restant. Is insolvent en fugatief; is gevangen op een dorp by Gouda.

Versoucke ordonnantie van de scharge van de resteerende gelden.

In handen van de Gecommitteerde Raeden.

(189) Henriques: schoolbouck om de jeucht int Latyn cort te onderrechten. Versouckt octroy.

Octroy.

Fredrick Stechman van Amsterdam: De Conschappen van Pernas of poletique toestel. Versouckt octroy. 1)

Octroy.

Juffr. Aersen, weduwe Steenlant. Leengoederen in lyftocht van haer man gemaect.

Nota. Anno 1663 is in Hollant een resolutie daervan.

200e pen. van goederen in lyftocht.

Clerck, deurwaerder van de camer van de Staaten, versouckt van de 200en penninck eeniger jaeren, daerom wort gemaent, wegens syn offitie ontslaegen te weesen, alsoo 't selfde profyt heeft gerapporteert aen de crediteuren.

Heusden versouckt subsidie tot verval van haer stad. Edelen en Gornicum neemen het over en dien onvermindert gestelt aen commissaressen.

1) Boven vermelde boeken heb ik niet kunnen identificeeren.

(190)

## DYNSDACH DEN 20 MEY 1670.

Request van de predicanten van 's Gravenhagen: den stadt soude deese predicanten, die nu syn, continueeren jaerlyx te geeven extreordenares 200 gl., doch die nae deese aengenomen werden, op die conditie sullen moeten aengenoomen werden, van met haer tractement te vreedden sullen moeten syn.

Dort	}	contra.
Haerlem		
Rotterdam		
Schiedam		
Gornicum		

Is geen conclusie gevallen.

Bouck, Latyn, van Matheus Pallus gedrukt tot Londen. Versouckt, dat syn boecken by octroy hier niet soude moogen nae gedrukt werden.

Lyste der dubbelt getael der magistraeten in Schielant. Is uyt gekoozen een enckel getal. <sup>1)</sup>

Ses booven staende van de eene en ses van de andere boven staende worden gekoozen.

Romp uyt Parys, Mey: de post uyt Romen: dat Althern <sup>2)</sup> out 80 jaaren was paus geworden, genaemt Clemens den X.

Sasburg uyt Brussel 18 Mey.

Pera, uyt Constantinopel 28 Feb.. Colyer resident aldaer.

Gouda stelt voor, dat haeren secretares van der Tocht ten dienste van lant wederom nae Brussel sal gaen.

Worden bedanckt.

(191)

Lyden advys is, dat met den Turck alleen behoorde getraceert te werden, en niet gelyck met Engelant.

Rotterdam adviseeren, dat alsoo de saecken in deese lan-

1) De 6 schepenen en 6 mannen van Schieland werden door de Staten van Holland gekozen uit een lijst, bevattende een dubbel getal personen, opgesteld door Rotterdam en den baljuw van Schieland. Vgl. Resol. Holland 20 Mei 1670.

2) Emilio Altieri, onder den naam van Clemens X, paus van 1670—1676.

den veranderen, en oversulx de ryse van van Beuningen nae Engelant soo noodich niet is, te meer de inlanse saecken sich seer ongerust laeten aensien.

Amsterdam: alsoo Rotterdam oordeelt de rys van van Beuningen onnoodich is, soo versoucken van stadtswegens, dat den gemelden heer mach, als voor deessen is gedaen, geëxcuseert werden.

Steven Gevaers <sup>1)</sup> van Haerlem, gecommitteert in de Reeckencamer van Hollant.

Cabbeljauw doet eet als ritmeester.

(192) 1664 en voorts eenige jaaren genoote provisie te berde moeten gebracht werden van de ontfangers van de Admirality volgens resolutie van de laeste vergaederinge. <sup>2)</sup>  
By voorleeden advysen.

Huys van Prins Maurits. 125 duysent gulden; 160 duysent guld. met syn meubelen; 250 duysent guldens gecost sonder de meubelen. Te gebruycken in plaets van huys van Maes, dat hun jaerlyx van huer cost 8000 gl. met meubelen, soodat het lant 's jaars soude den intrest van 160 duysent gulden 6400 gulden bedraegen en nu cost het omtrent 8000 gl.

Is geen conclusie gevallen.

Hollant het huys te coopen op de minste prys, mits dat de Staaten-Generael tot haer gebruyck jaerlyx sullen betalen intrest ten minsten 9000 gl. 's jaars, te brengen, soo veel meer als vant andere huys, op den Staet van Oorloch.

't Huys van Juffr. Maes cost van huer 2000 gl. en 6000 gl. oncosten. Nu sal 't huys van Prince Mauritius costen intrest 6400 gl., ergo noch 6000 oncosten en 't geen de reparatie sal costen en den casteln.

Reeckencamer versouck van het proffyt der reductiegelden, gelyck eenige jaaren heeft gedaen, die moogen gebruycken tot haer oncosten, alsoo de landen niet op en brengen.

Gouda: niet belast.

Gornicum: geen last.

Schiedam: geen last.

1) Steeven Gerards, schepen en raad van Haarlem.

2) Vgl. pag. 84, noot I.



## POST MERIDY.

Introductie van Syn Hoochyt. 1)

Den Raetpensionares spreekt: de stemme syn 10 teegen neegen; de sterckte staet uyt de eenicheyt; syn plicht volgens de instructie is te brengen tot eenparichyt; heeft daer toe alle debvoiren, soo veel mogelyck is, aangewent; heeft een concept van concordantie; soo t aengenaem is, sal geluckich syn en soo niet, can gescheurt werden; Godt, hoopt hy, sal de gemoederen tot eenparicheyt brengen.

Waerop omvraech synde gedaen, of men de voorslaech sal hooren of niet, is met eenpaericheyt verstaen de voorslaech te hooren, doch Hoorn adviseerde, dat geauthoriseert syn om te hooren, doch niet te concludeeren, tensy die overgenomen syn en acht daegen te vooren den Raet vergaert werd, gewaerschout moet werden.

1. Geintroduceert met een concludeerende stem.
2. Niet present te syn, daer van syn vrienden tot den vierden graet gebesoigneerd werden.
3. Dat niet sal staen over de finantien, maer helpen behertigen de forterresse.
4. Dat of sal worden voorgeslaegen tot een charge of laste over den oorloch, dat yder daerop sal houden syn libertyt en geen overstemminge sal plaets hebben.

1653, 19 September van Hollant over het admiraelschap, daer geen overstemminge in en valt, noch can vallen, is alsoo verstaen ter Generalityt, alsoo Hollant verstont het niet anders can noch moet weesen en niet anders sullen gedoogen.

Volcht van woort tot woort:

1. Dat de prince van Orange geintroduceert sal werden in den Raet van Staaten met een concludeerende stemme.
2. Dat hy niet sal moogen present weesen, alsser eenige saecke dienen, daerby ymant, hem in bloede of alliantie tot den vierden graede incluys bestaende, sal weesen geintesseert.
3. Dat hy niet en sal moogen adviseeren over deliberatie noopende het introduceeren van schattinge noch belasten of ontlasten vant ressort van Generalityt.

---

1) „Staet te noteeren, dat deese deliberatie is gegaen niet vergaederingswyse, maer als by forme van commissaressen, yder spreekende met gedeckte hoofde gelyck men gewoon is in commissie te doen, als wanneer yder adviseert niet uyt last, maer yder voor syn parteculier”. Zie Resol. Raad. III, 1, fol. 325.

(194) 4. Ende hebben voorts de leeden tot onderlinge gerustheid verstaen ende verklaert, gelyck de selve verstaen en verklaeren by deesen, dat in het verkiesen van een Capetyn-Generael, of chef over het leger van den Staet,, langer als voor één expeditie, niet anders dan by vrywillige overgifte van alle leeden ende in geenen deele by overstemminge, in weerwille van eenich lit of leeden van deese vergaederinge, geconcludeert can werden.

5. En voor soo veel by eenige leeden geurgeert is, dat soo wanneer Syn Hoochyt in tyden ende wylen tot eenige permenente militaire charges gepromoveert soude moogen werden, deselve alsdan syn cessie en stemme in den Raet niet langer soude moogen continueeren, is verstaen ende verklaert, dat dienhalven de vrye deliberatien aen de tegenwoordige, of de toecomende regenten niet en behoorde te werden geprejudiceert, maer dat daerover in tyden en de wylen, het casus voorvallende, met vrye en ongepreoccupeerde advysen naerder gedelibereert en geresolveert sal werden, soo als ten meesten dienste van de lande bevonden sal werden te behooren.

Nota. Dit advys is gesmeet int ons logement door burgemeester Pancras, van Beuningen, pensionares Hop en pensionares Fagel en Raetpensionares, doch de drie heeren, te weeten Raetpensionares, van Beuningen en Fagel waeren eens, cer in ons logement quamen. Bontemantel en Corver <sup>1)</sup> door Pancras in den thuyt gesonden. <sup>2)</sup>

(195) Advysen opt voors. als commissaressen.

Eedelen: sullen moeten overneemen tot de ordre, alsoo 't eerste artyckel is tegen haer resolutie en sullen het favorabel voordraegen, op hoop van eenicheyt.

Dort: hebben niet anders voor als de eenichyt; neemen aen alles ten besten by de principaelen te bearbyden.

Haerlem: dat int opgestelde concept yts is contrary de last; haer principaelen seggen niet te sullen inlaeten; hoewel contrary gelast syn, sullen voor haer parteculier adviseren, dat 't selfde sullen overbrengen.

Delft: hoewel tegen haer last, als parteculier adviseerende, sullen 't selfde getrouwelyck rapporteeren.

1) Jan Corver, schepen, lid van de Vroedschap te Amsterdam.

2) „Bontemantel en Corver gingen wandelen in de thuyt, alsoo burgemeester Pancras syde, met die heeren alleen moste sprecken”. Zie Resol. Raad, III, 1, fol. 329.

Lyden: als Haerlem.

Amsterdam: als Haerlem.

Gouda: 't selfde.

Rotterdam: haer principaelen staen de introductie toe, doch voor haer parteculier adviseerende, sullen rapport doen.

Gornicum: sullen overnemen en debvoiren doen.

Briel: als met de Eedelen.

Alckmaer: 't selfde; sullen rapport doen.

Hoorn: 't selfde, maer thien daegen tyt moeten hebben.

Edam: 't selfde.

Monnickendam: 't selfde.

Medenblich: 't selfde.

Purmerent: 't selfde.

Conclusie: wort aengenoomen yders by syn principaelen alle debvoiren aen te wenden op het voors. concept; Vrydach 's morgens yders advys over te brengen.

Den Raetpensionares syde, soo lang in dienst is geweest, noyt soo heeft gelaboureert als in deese saecke. Ende was van blyschap alle de vergaederinge juchende.

17en Marty 1581 resolutie opt belyt en directie der vergaederinge van Hollant.

(196)

#### WOENSDACH 21 MEY 1670.

Advys der Gecommitteerde Raeden wegens Lamuyden en Rynsaeterwoude. Versoucken vryheyt van verpondinge van 528 morgen door invagie van Haerlemmer- en Braesermeer sedert 1652 verdroncken, 11 duysent gl.

Soude 't selve toestaen, alsoo de gronden en 't waeter is opgedraegen aen de Reeckencamer volgens ordre ende endocument. 1)

Vryheyt van den jaare 1652.

Kinderen en erfgenamen van Hendrik del Mouw zal., Jan M. Delmonte geërfde goederen 200en pen., die op twee plaetsen wort geescht.

In handen van Haerlem etc..

Brief van 't Hof en Reeckencamer, 20 Mey: het over-

1) Endossement, of endorsement is overdracht. Deze rechtshandeling werd op de rugzijde van het desbetreffende stuk aangeteckend.



lyden van den fiscael van Stryen; versoucken, dat by provisie mach werden gebruyckt Rem van Limburg, advocaet. Fiat.

By discours is niet bekend, of 't selfde ampt comt in de punten van beschryvinge, ofte niet. Doch Panhuys, pensionares van Schoonhoven, syde goede kennisse te hebben, dat Graswinckel by Hollant is gemaect fiscael, doch niet weet, ofte in punten werd gebracht, maer dat, alsoo griffier wierd van de Chambre-Mipartie, quam Stryen soo allengkes in de plaets.

Laurentius de Meau, soon ..... de Meau tot Maestricht, is opgedraegen van syn oom een prebende, waerdich jaerlyx 120 gl. Versouckt approbatie.

Anna van Kerckhoven, wedewe van Noortwyck, versouckt weegen collaterale successe der geërfde goederen.....

Aen Gecommitteerde Raeden.

(197) De magistraet van Heusden versouckt een 750 gl. tot subsidie op de verpondinge prolongatie.

Aen de Gecommitteerde Raeden.

Wort by Schoonhooven overgenomen.

Paullo Tacheatea versouck. Amsterdam adviseert favorabelyk. Brieven van sureté de corps.

Te senden aen Amsterdam.

Schout van Kerck van Sassen. 1) De Kerck haer lant te moogen vercoopen, alsoo over de 2000 gl. wort geboeden en nu wynich vrygelt daer van trecken.

Fiat.

Jan Hulsen van Haerlem getrouwt met Clara Keurlant, gemaect een huys in lyftocht. Versouckt 1000 gl. opt huys te moogen lichten.

Fiat.

(198) Hebben van Amsterdam ordre becomen volgens de resolutie van den Raet 20 Mey 1670: dat de Gedeputeerde ter dachvaert gelast en geauthoriseert werden besoigne te maecten opt versouck der cooplieden, dat mogen hebben permissie, dat goederen van Spaigne, Italien en andere quarterien herwaerts oversenden, alhier soude moogen overscheepen, sonder dat aen lant op te slaen, mits betaelende

1) Sassen = Sassenheim.

tot recognitie alleenlyck 's lants incoomende ofte uytgaende recht;

dat de Gedeputeerde ter dachvaert sullen moogen toestaen een belastinge van 25 percente op buytenlanse boter, caas, speck, vlees en verdere vette waeren voor een jaer, mits dat Vrieslant in practyck brengt de belastinge op de suykeroopen met een stuyver op yder pond; 1)

ende dat deese gelegenthyt meede doch gevoechelyc sullen sien uyt te wercken, dat de belastinge op speck en walvischbaerden, waer het mogelyck, werde afgeschafft om die negotie op Groenlant te benificeeren, die nu nae andere landen verloopt;

dat meede van stadtsweegen de conceptplaccaten van verbot der brandewynen van buyten incoomende, belastinge op Franse manufacturen, belastinge van 't zout etc. sullen toegestaen neffens de beraemde lysten daerop gemaect.

(199)

#### DONDERDACH DEN 22 MEY 1670.

Dirck Duysent request: bevracht een schip voor de Noorse comp. van Vranckryck om masten etc. en te gaen naar de revier Charante en is gestrant by West Vliant; versouckt de goederen te laeden in een ander schip, sonder te betaelen strantrecht, vylgelt en convoyen.

Aan de Reeckencamer om advys.

Adriana van Asperen, weduwe van ..... in syn leeven vaendrich, versouckt noch deese mael 200 gl. voor dry jaeren gedurende.

Gecommitteerde Raeden om advys.

Andries Flores van Petten, afdoening van fidecomies.

Fiat.

Coenradus Cuenen, gereformeert Capeteyn, request. Versouckt.....

Gecommitteerde Raeden om advys.

Hilversum. Laeckenweveryen: dat twee syn van overleeden, laetende weduwe en veel kinderen, versoucken de getouwen te moogen houden, niettegenstaende de octroyen.

Aen Gecommitteerde Raeden om advys en daerop te hooren, die daerop gehoort behooren te werden.

1) Vgl. pag. 110.

- (200) Geertruyt en Maria Roseus tot Catwyck op Rhyu versoucken eenige effecten der etc..

Aen de justitie.

Van Duffelen, coopman tot Bayonne de France, versouckt seureté du corps voor 6 maenden, alsoo seureté du corps in Vranckryck heeft en bevreest is, de France hem hier sullen volgen.

Zee steeden advys.

Van der Tocht secretaris van der Goud en envoyé tot Brussel: wegens de capery van Oostende;

Een point: Peau en Crispins, Raeden van Vlaenderen, gaende nae Spaigne, te induceeren:

1° of niet behoorde versocht te werden goede officien te doen, dat een bedaechte gouverneur en voor haer leeven, of langen tyt gecommittceert te werden; 1)

2° dat de remiese van Spaigne overgemaect wordende behoorde te coomen in handen van eenige heeren beneficens den Gouverneur;

3° en ..... behoorde van de Vlaemsche Capers be-soignes af gehouden te werden.

In secretesse 't selfde aldaer soucken uyt te wercken en voorts dat dienstich is de voordeelen van den Staet te bevorderen.

Afdoeninge fidecomies.

- (201) Hendrick Dircks. Sluyck cum socius, sloopstimmerlieden, versoucke de 400 guldens van yder dach nae of voor de tyt dat voltoyt syn de oorloochscheepen in den jaaren ..... en hebben negen weecken voor de bestemde tyt gereet geweest; versoucken daer voor 3600 gl..

Aan commissaressen van zeesaecken.

Pieter de Witte: vicarye.

Yder vicarie sepaeraet op te geeven.

Outherkinge. Doort maecken van een dyck, hebben octroy van gemael. Versoucken continuatie.

De voochden van Lucas van de Venne tot Amsterdam: afdoeninge vant fiedecomies.

Advys vant Hof.

1) De Staten van Holland vonden de gedurige wisseling van gouverneurs in de Zuidelijke Nederlanden niet dienstig voor hun politiek. Zie pag. 113, noot 3.



Jan de la Camt: cristal de montaigne te maecken; ver-souckt daertoe octroy.

Te sien oft octroy niet al voor deesen is verleent.

(202) Panhuysen, pensionares van Schoonhoven, die de vergae-deringe van Hollant omtrent veertig jaaren heeft by ge-woont, heeft myn verhaelt, dat prins Willem noch prins Maurits noyt onder 't getal ter Ridderschap en Eedelen is geweest; dat prins Hendrick oock jaaren naedat al stadt-houder is geweest, niet onder de selfde ordre was; dat den vaeder vanden laesten Heer van Wymenen, willende syn in de gratie van prins Hendrick, de saecke soo heeft weeten te dirigeren, dat door de Eedelen niet alleen is versocht in de Ridderschap en Edelen, maer, dat hem de eerste plaets heb-ben gegeven; doch noch prins Hendrick, noch syn soon prins Willem, — welke laeste nae het overlyden van syn vaeder meede inde Ridderschap genomen was — syn noyt inde vergaederinge van Haere Ed. Gr. Mog. in die qualiteit gecompareert.

1684 in Mey is myn gesyt, dat prins Hendrick viermael in die voors. qualityt ter vergaederinge is geweest. Syn soon Willem noyt, en Willem, die nu stadthouder is, daegelyks in de qualiteit als een lit van de Ridderschap en Edelen <sup>1)</sup>. In January 1637 is prins Hendrick in der Edelen collegie getrocken.

Prins inde Ridderschap.

Leest Aytzma, eerste deel, 5 bouck in folio, foly. 387, daer hy spreeckt van de Eedelen, <sup>2)</sup> 2 deel, fol. 419, <sup>3)</sup> 3 deel, fol. 467, <sup>4)</sup> 1106, <sup>5)</sup> 3 deel, fol. 857 <sup>6)</sup>, 3deel 1106.

1) Deze aantekening is naderhand bijgeschreven.

2) Uit de beschrijving van de Ridderschap, die Aitzema hier geeft, blijkt, dat Frederik Hendrik in 1625 niet onder de Edelen be-schreven werd.

3) Nadat aan Frederik Hendrik in Jan. 1637 de titel van Hoog-heid was verleend, werd hij in dezelfde maand eerste lid der Edelen.

4) 1650. De Prins niet meer onder de Edelen beschreven.

5) Toen in 1654 de heer van Merode tot lid van de Ridderschap was gekozen, moest hij zijn ontslag uit den militairen dienst nemen, omdat „de ordres en de wetten van de regeeringe deser provincie nocht toe precise geobserveert, noyt hadden toeghelaeten, dat ymandt in militaire functie synde, sich tot politycque bedieninge soude mo-ghen appliceeren.”

6) In het nieuwe reglement tot aanvulling van de Ridderschap werd niet van de Oranjes gesproken.

Staten van Holland 1670.

De forme en opdracht der geestelyck goederen en verpoundinge van dien, leest in de resolutien van Hollant 28 April 1581, daervoor alle imposten en slants middelen werden verbonden.

Geestelycke goedre.

- (203) Raetpensionares, Fagel en van Beuningen waren over die project eens en quaemen doen de andere onderrechten, doch Bontemantel en Corver syn niet gekent.

Pancras en pensionares Hop syn met het concept-consiliatoir van den 21 deser maent Mey den 22 deser smorgens vertrocken nae Amsterdam — gelyck alle de leeden hadden gedaen — om by haer principaelen 't selfde favorabel te rapporteeren, doch Burgemeesteren, alle thuys synde, ben verstant geweest, alsoo alreede een resolutie van den Raet is, Syn Hoochyt een concluderende stem te geeven, dat niet noodich was 't voors. concept-conciliatoir in den Raet te brengen, alsoo alles staet tot haer Ed. oordeel, of yts willen brengen in den Raet, ofte niet.

En heeft den pensionares Hop, 't advys van Burgemeesteren noch dien avond gesonden aen van Leuwen<sup>1)</sup>, burgemeester tot Lyden, welcke burgemeester tot Lyden, alles 's morgens den 22en den Raetpensionares heeft bekent gemaect.

Nota: Dit heeft Hop gedaen sonder kennisse, want Pancras wist daer niet of, 's avons doen wederom in den Haech quam.

- (204) Burgemeester Pancras en Hop, pensionares, 's avons den 22en ditto wederom in den Haech comende, 't voors. gerelaeteert en oock, dat Burgemeesteren geensints verstaen met Rynlant in te laeten, ten fyne van een accoort, ofte accommodatie, niettegenstaende sy alles presentereeren in state te laeten staen en geen kerck gebooden te laeten gaen om de verlaeten te stecken, haer vindende seer misnoecht, dat den Raetpensionares met het voors. proces sich had bemoit en wegens de Ridderschap aen commissaressen van den Hoogen Raet geïnduceert tot nadeel van Amsterdam en Amstellant. En had burgemeester Graef seer yverich stryt en veel woorden tegen den voors. Pensionares gebruyckt en was yder eeven hart opgeset.<sup>3)</sup>

1) Diderik de Leyden van Leeuwen.

2) „En was burgemeester Graeff seer uytgeborsten teegen den

Daer wierde gesyt, den raetsheer Hudde had geschreeven aen syn neef Valckenier, burgemeester, dat proces soude winnen.

Burgemeester Pancras syde oock, dat Burgemeesteren den anderen hadden beloofd van geen voorslach tot president vant Hof te spreekken, noch tot wien sy inclineerden van stadtsweegen voor te brengen, tot nae de hylige dagen van Pinxsteren.

By occasie van de introductie syde den Raetpensionares, dat prins Willem, noch prins Maurits noyt 't gebiet hadden gehad over de militie permanent, noch capetyns-generaels geweest in permanenten charges, doch is soo heen gegaen als of de gemelde charge permanent was geweest; maer Maurits gestorven synde 1625 April 23, hebben de Staaten-Generael by nacht vergaedert, prins Hendrick het capetynschap-generael met commissie opgedraegen, sonder dat de gedeputeerde van Hollant ter Generalityt synde, last daertoe hadden; 1) den admirael-generael de Ruyter, aen lant syde, heeft maer een blooten tytel, maer geen commande; de survivance van den laesten prins Willem, in den jaere 1633 22 April, is niet als met groote cuyperyen toe gegaen en met den tyt de leeden gebracht tot eenpaerichheit.

Leest foly 208. Willem en Maurits hebben op elcke velttocht commissie gehad.

1625.

Leest Aytzema, eerste deel, 5 bouck in fol. foly 386 1) en 27 bouck foly 173. 2)

(205)

### VRYDACH DEN 23 MEY 1670.

Geraert van Haerlem doet eet als gecommiteerde in de Reeckencamer.

Swaere belastinge op de Maes, besoignes, doet den pen-

---

Raetpensionares, omdat hem met die saecke teegen de meeninge van deese stadt had bemoit en te veel geyvert'. Zie Resol. Raad, III, 1, fol. 332.

1) Tijdens de ziekte van Maurits was Frederik Hendrik plaatsvervangend Cap.-Adm.-Gen. Dadelijk na het overlijden werd hij door de Staten-Generaal definitief tot de hooge waardigheden benoemd. Dit geschiedde inderdaad zonder overleg met de Staten der provincies. Pas 25 Mei ontving hij zijn commissie van de Staten van Holland en Zeeland. Voor deze commissie zie de aangehaalde plaats bij Aitzema.

2) Aitzema a.w. dl. III pag. 173. Na den dood van Frederik Hendrik werden de hooge waardigheden aan Willem II opgedragen.



sionares Vivien rapport van, wordende dubbelt ontfangen etc.

Van der Tocht, gaende wederom nae Brussel, te lasten daervan te sprecken, als aldaer sal gecoomen weesen. 1)

Delft request: 11 July 1645 aen Amsterdam octroy: een oortje op elke gulden van de vercoop der vaste goederen, synde den 80en penninck, toegestaen; versoucken 't selfde te mogen trecken in Delft en Delfshaven by octroy.

Belastinge vant plat cooper met 5 per cente boven de ordenares convoyen. 2)

Brussel 21 Mey van Sasburch.

- (206) Willem Jochems, impostmeester van de waech tot Lyden, verliest 7000 gl. Versouckt remissie.

#### INTRODUCTIE.

Eedelen: op saecken van gewicht hebben altyt gesien eenige voerslaegen, op hoop goede eenparichyt en soude 't concept-conciliatoir emplactieren; oock met de concepten der placcaten van brandewynen en manufacturen, botter en speck etc. en zout van Vranckryck coomende te belasten.

Dort: met advys conciliatoir en placcaet.

Haerlem: een stemmende stem en met de placcaten; soo het een wart geconcludeert, soo staen het andere oock toe.

Delft: met het advys-conciliatoir; placcaten by gevolch en alle de leeden consenteeren.

Lyden: soo het eenpaerich conde geslooten werden, anders blyven by 't oude; placcaten staen sy toe.

Amsterdam: blyven by haer out advys volgens naerder last der principaelen; de placcaten staen sy toe.

Gouda: met het concept-conciliatoir by eenpaerichyt, anders verstaen geen overstemminge hierin plaets te hebben; van de placcaten soo alle inclineeren, staen deselfde toe.

Rotterdam: verstaen geen overstemminge plaets heeft in een nieuwe deliberatie, gelyck deese is, doch soo de leeden eenparich syn, sullen int concept-conciliatoir condescendeeren ende placcaten; dat dit eerst behoort voor te gaen en dan eerst tyt sal weesen van het tweede te sprecken.

1) Vgl. Resol. Holland 24 Mei 1670.

2) Idem.

Gornicum: blyven by oude resolutie en dat geen overstemminge daerin can vallen, of sullen protesteeren, doch soo eenparich syn, sullen 't selfde overgaen; placcaten staen toe.

(207) Shiedam: by eenpaerich advys staen 't consiliatoir toe; placcaten staen toe.

Schoonhoven: als voor deesen hebben geadviseert; de placcaten staen toe.

Bril: met de Eedelen.

Alckmaer: blyven by haer resolutie, doch soo de meeste leeden verstaen, tot het consilatoir; de placcaten staen toe.

Hoorn: moeten acht daegen wachten om resolutie hebben, eer in den raet daerover can geresolveert werden, doch alsoo by haer is een onmogelyckeyt, doch willen wel verklaeren, als daer tyt sal weesen gecomen, niet twyfelen of.....; de placcaten soo alles gelyckelyck wort geconcludeert.

Enckhuysen: met Haerlem en Amsterdam; met de placcaten met de Ridderschap.

Edam: alsoo het met geen eenparichyt gaet, soo blyven by haer oude resolutie; placcaten staen toe.

Moninckendam: staen consiliatoir toe, soo de andere leeden dat toe staen; placcaten staen toe.

Medenblick: ingevalle van eenparicheyt, of anders by haer resolutie; placcaten staen toe.

Purmerent: emplaceeren met eenparicheyt haerder principaelen het consiliatoir; met de placcaten.

(208)

#### POST MEREDYEM.

Rudofs van Arckel, capeteyn in garnisoen van de Omerschans, syn moy is overleeden in Duytslant. Versouckt...

Onderrechting van den Raetpensionares over 't advys conciliatoir:

2°. instructie der Raet van Staaten 29 artycul: dat nimant mach sitten voor syn vrenden in den 4 graet;

Aytsma 3 deel 31 bouck in folio, foly 578. 1)

3°. 't ressort van de Generalityt geeft 6 per cente; heeft incoomen tussen de 10 en 11 tonne gouts; 4 tonnen tot intresten; doch by provise geeft<sup>2)</sup> 4 pc., dat men noch niet can

1) Op deze plaats is het in den tekst vermelde artikel der instructie van den Raad van State te vinden.

2) Nl. het ressort van de Generaliteit.

becoomen; heeft niet eenen stuyver betaelt in den Engelse oorlooch, soodat den Prins daer over sittende, als synde daer meest gegoet, niet gesien is, de Generalitytressoort soude kannen werden beswaert.

Leest de hylsame gronden en maxime van Hollant 2 bouck 2 capitel. 1)

4°. sommige leeden syn bevreest, dat de saecke soo gaende, dat men licht soude coomen tot overstemminge, daer nochtans geen overstemminge valt, als in den jaare 1653 September is gebleecken int verkiesen van een admirael 2), gelyck een notabel lit heeft meede gestustineert; alsoo cander geen overstemminge vallen in het kiesen van een capeteyn-generael; Willem en Maurits hebben niet meer gehad dan commissie op elcke velttocht; Prins Hendrick heeft — by nacht Mauritius gestorven synde — met een slingerslach ad vitam die charge becoomen; en de soon door cuyperye en met giften en gaeven dan een stemme en dan een stemme overgehaelt en hoewel lange tyt had connen hebben de meeste stemme, is evenwel niet geconcludeert dan met cenparichyt van stemme.

Fide foly 204.

(209) Edelen: de sententien van de clercken te senden aen Friesland.

Vivien, rapport geaprobeert.

Delft, wort den 80en pen. toegestaen.

Maesdam wort gekooren tot hooftingelant van Delftlant, uyt het dubbelt getal.

Placcaten etc. concepten, by alle de leeden toegestaen, uytgenomen Rotterdam wil het verbodt van de brandewynen niet consenteeren, maer consenteeren meede in alle de andere saecken.

---

1) P. de la Court. Aenwysingh der heilsame politike Gronden en Maximen van de Republike van Holland en West-Friesland pag. 242. Hier deelt de la Court hetzelfde mee over de inkomsten van het ressort van de Generaliteit, als in den tekst staat vermeld.

2) 19 Sept. 1653 besloten de Staten van Holland, dat de benoeming van een admiraal niet met meerderheid van stemmen mocht geschieden. Vgl. Resol. Holland 19 Sept. 1653.



## Op de introductie.

Advys der Eedelen: als de saeck in de gront wort over gewoogen, dat protesteeren; dat alle debvoiren gedaen hebben tot eenichyt; soo de leeden niet hebben verstaen int concept-concilliatour, dat op haer geheel staen ende vinden sich verbonden int contract van den jaare 1667 te weeten: cessie moet hebben om geimbueert te werden. Daer is niet een in den Raet, die gesonden wort om geimbueert te werden, maer om te adviseeren ende besoigneeren, doch gaen verder en oordeelen billick te weesen, om de complaisance, soude een adviseerende stem te geven, hoewel niet schuldich; den een verstaet het contract dus en den anderen soo en in sulck een geval moeten sich houden aen den letter en meenen daer meede voldaan te hebben; nu gaen noch verder tot conplysance en verstaen rontuyt, dat geen overstemminge int kiezen van een Capt.-generael plaets heeft en soo ymant anders denckt, dat hy gelieft het te seggen, om haer gerust te stellen en soo geen eenpaericheyt can gevonden werden, sullen de saecke Godt bevoolen laeten.

Leest myn annotatie van Civile saecken 641. 1)

(210)

Dort: De woorden leggen niet anders als een cessie om geimbueert te werden; die een concluderende stem heeft, is alreets tot jaaren en bequaemhyt, maer deese comt om geimbueert te werden; overstemminge heeft geen plaets, doch tot overeencoominge moet werden gearbyt.

Haerlem: beroept sich opt woort: „meede” staende in de resolutie van den jaare 1667 2); verhoopt, dat de saecke sal gebracht werden tot conclusie en soo niet, dat niet werden genootsaeckt te doen een ondersoecke op de resolutie, die meede is genoomen in den jaare 1667 op een dach, willende seggen het Eeuwich Edict. 3)

1) Pag. 641 van de Civile Saecken is niet bewaard gebleven.

2) „Haerlem syde, dat duydelyck in de resolutie van den 5 Augusti 1667 staet het woort van „meede vergunt sal werden etc.” welck woort „meede” niet anders can verstaen werden alsdat sal cessie hebben als syn voorvaders hebben gehadt”. Zie Resol. Raad, III, 1, fol. 339.

3) 5 Aug. 1667 hadden de Staten van Holland drie resolutiën aangenomen: 1. Eeuwig Edict; 2. Introductie van den Prins in den Raad van State; 3. Het aanstellen van legerhoofden. Haarlem verklaart nu, dat zij zich niet aan de eerste resolutie zal gebonden achten, wanneer de tweede niet uitgevoerd wordt volgens Haarlems interpretatie d.w.z., als de Prins geen zitting krijgt in den Raad van State met een concluderende stem.

Delft: men moet sich nae de woorden voegen; versouken een goet end met hermonie.

Lyden: hoopt, dat de leeden sullen eens werden, en dat de reeden van den Raetpensionares, syn reeden, seer sufficient syn en op approbatie van haer principaelen 't concept-consiliatoir souden accepteeren.

Amsterdam: persisteeren met een concludeerende stem, sonder modificatie, om twee reeden: 't een is de beloften van de resolutie 1667 en de tweede, om geen onlusten tussen de provincien te maecken; Valckenier adviseert op een concludeerende stem, daerom gelooven dat sonder twyfel, alsoo geweest is in die commissie nae Friesland en Stadt en Landen, dat de intentie is geweest; voorts met Haerlem.

Gouda: connen niet verstaen, dat de resolutie een noot-saeckelyck maeckt, doch verstaen tot eenpaericheyt, hoewel niet gehouden syn tot die reconsiliatie; men moet sich reguleeren nae de woorden; had men die intentie gehad, men soude het claer daer in gestelt moeten werden; het en staet er niet, ergo heeft yder syn uytlegginge, doch soo eenpaerich werden, sullen het overstappen; can geen overstemminge toestaen.

(211) Rotterdam: soo eenparich syn, sullen consenteeren, doch anders blyven by haer oude resolutie; alsoo de oneenicheeden duren, soo soude het bespottelyck syn van Beuningen af te senden nae Engelant, ofte eenige andere ministers buytenslants.

Gornicum: blyven byt oude, ten waere eenparich worden opt consiliatoir; geen overstemminge plaets te geeven.

Schiedam: geen eenparichyt; blyven by de resolutie.

Schoonhooven: persisteeren by voorgaende advys; met Haerlem en Amsterdam.

Briel: met de Eedelen.

Alckmaer: soo 't consilatoir by de meeste stemme word aengenoomen, soo staen het toe en by faute van dien, met Haerlem en Amsterdam.

Hoorn: Als deese morgen geadviseert en alsoo geen eenpaerichyt en comt, sullen alles rapporteeren.

Enckhuysen: met Amsterdam, Haerlem.

Eedam: geneegen tot vrede; de oude resolutie en dat is concludeerende stem.

Monnickendam: met de Eedelen, doch soo de hermonie niet voortgaet, dat alleen toestaen een cessie.

Medenblick: men behoort eenpaerich te syn.

Purmerende: .....

Of opt conciliatoir.

Of by overstemminge.

Of soo moeten laeten staen en sien wat Godt geeft.

(212) Omvraech, of int aenstellen van een capeteyn-generael overstemminge plaets heeft.

Eedelen: dat opt maecken van een capeteyn-generael geen overstemminge valt.

Dort: 't selfde.

Haerlem: can 't een noch ander seggen, als geen last hebbende.

Delft: met de Eedelen.

Lyden: 't selfde; voor haer sentiment en twyffelen niet of haer principaelen sullen weesen van dat advys.

Amsterdam: als Haerlem, als synde ongelast.

Goude: met de Eedelen.

Rotterdam: met de Eedelen.

Gornicum: met de Eedelen.

Schiedam: geen last.

Schoonhooven: geen last.

Briel: met de Eedelen

Alckmaer: opt consiliatoir soo te verstaen.

Hoorn: Eedelen.

Enckhuysen: geen last.

Munnickendam: Eedelen.

Medenblick: Eedelen.

Purmerent: Eedelen.

Is geen conclusie gevallen. Leest verso.

En bleef Syn Hoochyt tot 's nachts omtrent ten een euren tot den Heer van Odyck om te hooren, hoe het soude afloopen. En den knecht van den pensionares Hop syde myn, 's nach omtrent een euren uyt de vergaedinge comende, dat eenige van weegen Syn Hoochyt voor de camer waeren wachtende, om te hooren of yts ten voordeel van haer Heer mocht geresolveert weesen.

(213) Nae veel cavellatie en vermengt met harde woorden van Haerlem en Rotterdam.

Haerlem en Rotterdam questie.

Rotterdam: dat Haerlem, met het Eeuwich Edict willende speelen, myneedichyt nae sich sleept.



Haerlem: dat niet soo wilde bejegent werden en vry meer op Rotterdam soude te seggen weesen en voornaemt op haer pensionares, die oock onwaardich is de ambassadeursplaets te bekleeden nae Vranckryck.

Nota: de Groot was pensionares van Rotterdam.

Amsterdam stelde sich somtyts meede op de harde woorden van Rotterdam daerteegen.

Eyndelyck is geconcludeert by den Raetpensionares: Syn Hoochyt te introduceeren in den Raet van Staaten met een concludeerende stem; dat int verkiesen van Capeteyn-Generael geen overstemminge plaets heeft.

En alsoo Haerlem, Schoonhoven, Enckhuysen, Edam en Medenblick syde ongelast te syn op het laeste point, soo sal de executie van het eerste opgehouden warden tot nae de resumptie, doch soo het laeten gaen, sal de executie syn voortgang laeten neemen.

Amsterdam, te weteen Hooft, van Beuningen en Pensionares — Pancras, Bontemantel en Corver vertroocken synde — hebben laeten aentyckenen: gelast te syn op het laeste point niet te hebben geadviseert. 1)

Den Raetpensionares syde, het laeste point te hebben geconcludeert met de meerderhyt van stemme gelyck eerste meede heeft geconcludeert met meerderhyt van stemme. Het eerste met 10 tegen neegen en het tweede met 13 tegen ses, soo de ongelasten daer teegen gaen en soo niet, is Amsterdam segelier. 2)

(214) En is de vergaederinge geschyden.

Ende ondertussen is Syn Hoochyt in den Raet van Staaten geïntroduceert den 31 Mey 1670, naedat de hermonie met eenpariche stemme der provintien, was geconcludeert ende forme, hoe geïntroduceert soude werden, synde alles geschiet op een ende deselfde dach.

Leest myn annotatien van Civile saecken foly 647, 648 geteekent: A. 3)

1) Terwijl Haarlem, Schoonhoven, Enckhuysen, Edam en Medenblik verklaarden ongelast te zijn, liet Amsterdam aantekenen geen advies te hebben uitgebracht. De stad behield zich het recht voor nadere aantekening te doen. Vgl. Resol. Holland 24 Mei 1670.

2) Segelier = singulier.

3) Fol. 647 en 648 van de Civile Saecken zijn niet bewaard gebleven. In het handschrift staat bij deze plaats met potlood geschreven: „dit moet syn D 3 (Ilde gedeelte) 1653—1670, 97 en

## 16 JULY 1670, EERSTE CESSÉ.

Vlooswyck, Castricum, 1) Bontemantel en Corver en Pancras.

- (215) Brief van Romp uyt Parys 11 July: Madame d'Orleans schielyck gestorven, nae uyt Engellant was gecoomen. Notificatien.

Sasburch uyt Brussel 13 July: Graef van Monteroy, gouverneur der Spaense Nederlanden, uyt Spaigne gecoomen.

Barleus 6 en 9 Juny uyt Lisbonne: uytgesteld byt Hof wegens het afhaelen vant sout, doch ordre becoomen; noch eenige schepen gecomen om sout te haelen; de factours in st. Hubes opposeeren; Ulloa, 2) gecommitteert wegens de croon.

Poortegael tot afhaeling vant sout.

Commissaressen: Amsterdam, Hoorn en Rotterdam, Hoorn.

Venia estates, Louwers Wouters van Amsterdam, out by de 21 jaaren.

Venia estates, Adriaen Eenhoorn van Alckmaer, 22 jaaren out.

Venia estates, Pieter Ketelaer van Haerlem, 22 jaaren out.

- (216) Request van Johan Licoen, out-pachter tot Rotterdam. Is dry jaaren in gyselinghe geweest.

Gestorven Meester Johan Schoyer; en Jacob van Gongel en Arent van Woorden genomineert door Burgemeesteren van Rotterdam met versouck een uyt de twee laesten tot schepen te kiesien van Schielant.

Gecooren Jacob Gongel.

11 July Romp uyt Parys: Levanse comp. der cooplieden aldaer; den Coninck lyt groote somme in de comp.; gesonden groote presenten; cotype brief van de luytenant-admirael, 12 Juny 1670 op de cust van Spaigne geschreeven aen hem, Romp, uyt het schip Spiegel: Stivan, France capetyn, soude claegen aen de France Coninck, dat van den admirael opt

97A." Pag. 97 is echter blanco en 97A bestaat niet. Mr. A. Cosquino de Bussy was zoo vriendelijk deze twee bladzijden na te sporen in het eerste deel van de Merkwaaardige Stukken, maar ook hierin komen zij niet voor.

1) Cornelis Geelvinck, Heer van Castricum, lid van de vroedschap van Amsterdam.

2) Ulhoa, vroeger Portugeesch gezant in de Republiek.

lyf was gesylt, niettegenstaende hij voort de wint af quam. 1)  
De Staeten-Generael hebben ordre gegeven aen Romp om te  
klaegen en, soo in de voorhael te weesen, doch eenige provin-  
tien soudent het naerder examineeren, eer de brief af sal gaen.  
Hollant: stellen in handen van commissaressen der seesaecken.

21 en 23 out, Samuel Hester en suster heeft venia estates  
versouck.

Antonies Voorthuysen, schout tot Huysduynen: oncosten  
gedaen tot een vierbaecken in den Engelsen oorlooch; ver-  
souckt gelt.

In handen van Gecommitteerde Raeden.

Ransdorp in Waterlant: versouck wegens de zeedyck.  
Gecommitteerde Raeden van het Noorderquartier.

#### DONDERDACH 17 JULY 1670.

Vlooswyck, Castricum, Bontemantel, Corver, Pensionares.

(217) Resumptie der jongste laeste resolutie.

Remarkes van den Hoogen Raet opt concept instructie  
vant Hof.

In handen van voorige commissaressen.

Van Beuningen uyt Londen 11 deses; Boreel, ambassa-  
deur, is vertrocken; Franse door Spaense geslaegen op  
Spaignolie(?)

Notificatie.

Secretares van Boreel uyt Engeland, 9 van heden, date  
2/12 deses brieven: de Engelse blyven in opinie, dat Ma-  
dame de Orleans, suster van den Coninck en tot st. Clouw  
by Parys schielyck gestorven, soude vergeeven syn, niette-  
genstaende den Coninck van Vranckryck alle debvoiren aen-  
went, om sulx anders te doen gelooven.

Niet meer te schryven, tenwaer van Beuningen en syn meester  
uyt Londen syn.

Twee vrouwen claegen, dat haer mannen voor Rotchel  
uyt de scheepen syn gelicht door een France schaloup.

Commissaressen der zeesaecken.

(218) Amsterdam waerom soo starck ter vergaederinge.

1) Het betrof hier een aanvaring met den Luitenant-admiraal van  
Gent. Beide partijen gaven elkaar de schuld.



Geelvinc en Hudde: omdat de sollicitatie of besendinge door deselve gedaen syn voor den raetsheer Hudde.

Over de besendinge van Cloeck viel veel te seggen, met resolutie sulx niet meer te doen. <sup>1)</sup>

Maerseveen: <sup>2)</sup> omdat in het houwelyck etc had gewerckt van Valckenier en Trip.

Geelvinck was over de besendinge door recommandatie der pensionares, die swaericheyt maeckt, tensy de broeder, Jan Hudde, ging, omdat conde sien, alles wel toeging.

En hoewel alles yverich besolliciteerde, soo in de brieven van Burgemeesteren, als besendinge en soo syde tegen my op de waegen Castricum en pensionares, dat geen apparentie en saegen en oock, dat daer niet droevich om waeren, etc..

#### Eewich Edict.

Den 17 Juli 1670 syde den pensionares Fagel van Haerlem, in discourse synde, hoe dat Amsterdam en haer stadt suspect syn by veel leeden en goet prins uytroepen, omdat wegens de introductie van Syn Hoochyt yverden tot een concluderende stem; „daer ick ende burgemeester Valckenier het fundament vant Eeuwich Edict gesinet <sup>3)</sup> en geconcipieert, daer den Raetpensionares niet aen wilde en meer dan een jaer docnde syn geweest, eerdad den Raetpensionares daertoe conde brengen en het meeste, daer den burgemeester en ick in yverde, was het morteficeeren van het stadthouderschap”. Alle 't welck myn seer vrend docht, alsoo yder 't selfde Edict lyt op de schouderen van den Raetpensionares. Waerop wederom antwoordende, syde Fagel voors.: „Vraecht het aen Valckenier en hy sal het u seggen en dat ick my daarvan verseckert mocht houden.” Hy ver trocken synde en ick myn niet genoch connende verwonderen, verhaelde alle 't voorstaende aen Corver en Jan Hudde, die in den Haech was, als hier bove. Eenige daegen daerna, te weeten den 19 ditto, vraechde ick aen van der Aa <sup>4)</sup> van Rotterdam, die sich veel met de regeeringe moit en groote en veel

1) In het jaar 1667 had de stad Amsterdam een „besending” aan de Edelen en steden gezonden, om den advocaat Hendrick Cloeck aan te bevelen tot raadsheer in het Hof van Holland. Vgl. De Regeering van Amsterdam, a.w. dl. II, bijlage V.

2) Jan Huydecoper, Heer van Maerseveen, lid van de vroedschap, burgemeester van Amsterdam.

3) Gesinnet = bedacht.

4) Willem van der Aa, lid van de vroedschap van Rotterdam.

kennisse van alles heeft, wie oorsaek en eersten aenlyder vant Eeuwich Edict is, waerop antwoordde: „Fagel”.

(219) Den 17 July 1670 en de vorige dach deeden alle debvoiren in den Haech, met solliciteeren.

Deesen dach reeden met twee coetsen by de leeden ende eerst by de heeren van het Noorderquartier, daer groote veranderinge vonden teegen schoone woorden en die de beleeftste waeren vielen eerst af, als Medenblick, wiens burgemeester, Lops<sup>1)</sup> genaemt, syde, dat soo conde helpen, dat het soude doen, doch bemerkte, dat de leeden geen inclinatie tot Hudde en hadden.

Hudde president te maaeken.

Enckhuysen, alwaer burgemeester ....., als synde seer familiaer met Hudde, al had de saecke als verseeckert, evenwel gaeven meede slecht antwoord.

Purmerent syde, dat den raetsheer Ryccen, in den Hoo-gen Raet, ouder is dan Hudde en dat die was geweest haer castelyn en balljeuw en last hadden de selfde tot president van 't Hof van Hollant voor te stellen en soo daer geen apparentie toe sien, dat dan alsoo Ruytenburch, nu haeren balljeuw is, die nae-maechschap is van Bennebrouck, seer yverich voor deselfae had gesoliciteert en niet hadden connen wygeren syn versouck toe te staen.

Alckmaer was buyten engagement en vraechde myn al, alsoo wy niet connen met Hudde of geen speculatie hadden op den ousten raet vant Hof, te weeten, Mirop.

(220) Hoorn was het in de vroetschap vreemt toe gegaen, want sittende over de deliberatie van den pointen van beschryvinge en het point comende op het maecken van den president, conde niet overeen coomen; eenige wilde Amsterdam toe vallen, dewelcke siende, dat onder soude raecken, stonde met haer sevenen op en gingen uyt den raet; de anderen dat siende en niet connende resolveeren, soo heeft een der burgemeesteren den raet wederom geadvoceert, doch daer quaemen maer de thien heeren en haer privilegie lyt, dat het meeste getal moeten syn, dat is ten minsten elf, alsoo twintich starck syn. Den burgemeester, wiens tour het is op den dachvaert te gaen, nam eenige adjointen ende andere partye sonden meede eenige nae den dachvaert om te stemme, volgens resolutie van haeren raet ende de andere syde, dat

1) Jacob Lobs.

men moet luysteren nae den heer wiens beurt het is ter dachvaert te gaen en oock, dat de resolutie van den raet onwettich is, alsoo het meerder getal niet hebben connen uytmaecken. Haeren pensionares de Groot, die meede vroetschap is, had van den raet meede commissie om ter vergaeringe met de gecommitteerde te stemmen.

Schiedam, daer wat gissing op was gemaect, viel meede af.

Briel, daer de Jong en Cleuterbock <sup>1)</sup> als burgemeesteren quaemen, syde, met den heer van Heemstede bemaecht waeren en altyt goede correspondentie meede hebben gehouden; vonden haer diens aengaende tot Bennebrouck geengegeert.

De Eedelen en eenige andere steeden toonde volgens gewoonte goede aensicht, soo conde helpen, maer alsoo wel saegen, daer niet meede sullen connen door coomen, haelden haer schouderen op, syde dat daerom, om niet ten toon te staen, haer soude wenden tot Bennebrouck.

Haerlem, die wel het meeste geneegen waeren soo 't scheen om ons te helpen, quamen ons seggen, van haer te moeten excuseeren en met de andere partye soude stemme.

(221) Den heer van Heemstede quam ons seggen, dat alsoo doch geen apparentie saegen voor Hudde, dat doch geliefde te gaen op syn broeder Bennebrouck; dat alles sullen danck weeten aen Amsterdam ende verseeckeren, dat soo syn oom, Rynier Pauw, Heer van ter Horst, den president van den Hoogen Raet, comt te sterven — die alreeds omtrent de 80 jaeren out is — alle crachten sullen helpen inspannen om alsdan Hudde president te maecken van den Hoogen Raet; dat Ryccen hart teegen syn broeder heeft gesoliciteert en oversulx daer quaet over syn en daerom in sulck een geval, hoewel ouder raet is als Hudde, sullen tegen gaen; dat wy wel connen sien, dat sy veel vrinden hebben, die dan in sulck een geval alle debvoiren sullen doen voor Hudde; dat wy niet gelieven te gelooven, dat syn broeder een vrint van den Raetpensionares is, maer ter contrary, dat wy verseeckert moogen weesen, dat syn broeder het met Amsterdam sal houden als wesende een burger en in Amsterdam gebooren en oock van syn voorouders van onse stadt; alle welcke beloften sullen beloven hylichlyck te presteeren.

---

1) Mr. Caspar Clotterbooke.



En alsoo wy niet anders syn gelast, dan te gaen op Hudde en geen regeerende burgemeester by ons hebben, conde wy daer niet veel op seggen, waerop Heemstede syde, dat wy ons geliefde te nacht te beraeden en 's morgens wederom soude comen om de belofte nochmael te doen.

- (222) 28 July 1670 heeft burgemeester Vlooswyck gelyt in deliberatie, of sullen ter vergaederinge stemme den heer Hudde tot president, ofte dat sullen stemme Bennebrouck, alsoo alle de stemme sullen loopen op de laeste. Waerop nae geleesen synde de resolutie van den raet, op deese punten van beschryvinge genoomen, soo heeft Vlooswyck en Castricum geoordeelt te sullen persisteeren en Hudde te stemme. Maerseveen en Jannes Hudde en Bontemantel en Corver: dat best was te sylen met de vloot en met alle de leeden eenparich te gaen, best is; alsoo alle bedenckelycke middelen syn aengewent, die mogelyck waeren en alle sollicitatie yverich uytgevoert en niet hebben connen optineeren by de leeden en geen hoop ter werelt is, best te syn de beloften van den Heer van Heemstede aen te neemen, het helpt in toecomende soo veel het kan etc..

Den Heer van Heemstede gecomen synde en syn beloften als vooren doende, is het selfde geaccepteert en aengesyt, neffens de andere leeden, meede op syn broeder te gaen en syde Bontemantel int bedancken tegen Heemstede en elkancker de hant gevende: „een man een man, een woort een woort”.

En syn Castricum en Jannes Hudde met den pensionares versocht de leeden, die goede affectie hebben getoont, te bedancken en te seggen, dat meede om de eenparicheyt op Bennebrouck sullen gaen.

Nota. Castricum, doen het anders uytviel, syde eenparichyt best te weesen.

- (223) Alle 't selve alsoo gedaen synde, heeft den heer raetsheer Hudde de gedeputeerde coomen bedancken voor haer goede yver en debvoiren, waerop wy beklagden, dat onse sollicitatie geen effect hadden connen crygen en van harte wel hadden gewenst.

Den Heer van Castricum syde, dat van moyelyckeyt niet had connen slaepen, met een staetich aensicht, daer myn op de waege wel anders had te kennen gegeeven, ja ront uyt gesyt, ect..

(224) Syn Hoocheyt den prins van Oranje heeft alle de leeden int particulier weesen bedancken voor de goedicheyt, van in den Raet van Staaten geïntroduceert te syn, gebruyckende by alle de woorden van dancksegginge, dat sich altyt ten dienste van den lande sal verplicht blyven ende de previlegien en oude costume te onderhouden, gelyck syn voorvaedren hadden gedaen; en alsoo tot tweemaele toe aen ons logement was geweest, dat wy uyt solliciteeren waeren, soo is goetgevonden audientie by Syn Hoocheyt te versoucken. 1) Soodat 's morgens ten neegen euren gegaen syn en hebben Syn Hoocheyt gecomplimenteert en geluck gewenst en hy heeft ons bedanckt en niettegenstaende is 's naemiddachs in ons logement gecoomen en bedanckt, gebruyckende de termen van compliment meede als vooren gesyt.

Leest foly 260.

Vlooswyck, Castricum, Maerseveen, Hudde, Bontemantel, Corver en pensionares.

Aen de trap syn door een heer ontvangen en nae boven gelyt; in de camer comende, heeft Syn Hoocheyt ons alle verwelcomt en heeft den pensionares Hop een beleefde aanspraecke gedaen, daeronder excuseerende, dat tot tweemael toe 't ongeluck hadden gehad van niet thuys te syn, als Syn Hoocheyt aen 't logement waeren geweest en syn door den selfden heer wederom tot beneeden aen de trappen af gelyt.

Nota. De aanspraeck gedaen synde, ging Vlooswyck met de Prins aen de glaesen alleen en versocht een brief van recommandatie in faueur van syn dochter, die met den ritmeester Honewoet 2) is getrouwt geweest en nu met van Beuningen in Engelant was, om haers mans goederen voor de kinderen te procureeren.

Deese besouckinge, door de heeren van Castricum en Hudde aen Burgemeesteren gerelateert synde, is seer quallyck op genomen, dat int aensicht van de Staaten van Holland sulx hadden gedaen; dat het een reflexie gaf by alle de leeden en provintien en een eclat door 't ganse lant; dat Vlooswyck, Castricum, Maerseveen en Corver behoorde de

1) Het bezoek aan den Prins vond plaats op 17 Juli.

2) De Engelsche ritmeester Honywood was tijdens den oorlog met Engeland in Staatschen dienst gebleven. Daarom waren zijn goederen in beslag genomen. Reeds vanaf 1667 werden pogingen gedaan om ze terug te krijgen. Vgl. Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 76.

opinie van Bontemantel gevolcht te hebben, die volgens syn advys oordeelde 't niet noodich te weesen, alsoo Syn Hoocheyt alleen enpassant en voorby rydende had laeten vraegen of thuis waeren en die eer niet had gedaen van te laeten vraegen; dat doen Bontemantel 't selfde adviseerde, door Vlooswyck en de andere heeren qualyc wierde op genomen en geantwoort door Vlooswyck: „Willie niet mee gaen, soo blyft huys”, waerop Bontemantel syde, dat schuldich was de grooste hoop te volgen.

Staet te noteeren, dat deselfde by forme van discours aen tafel syn gesyt.

Leest de maelyt den 26 July 1670 tot den Raetpensionares, hier achter foly 260.

- (229) Edam: Brouwer, secretares.  
 Monnickendam: Houtyng, pensionares.  
 Purmerent: Schot,<sup>1)</sup> secretares.

Poedegra.

Juffrouw Nelson woont in den Haech achter de Cloosterkerck, heeft een waertertje; een lepel vol warm gemaect, en grauw pampier daerin gebet, vryft de seere plaets, tsy op de voeten, knie, of handen een wynich en lecht dat pampier, alsoo nat gemaect, daer op, altemet het ververssende. Den burgemeester Hoogendorp tot Rotterdam recommandatie.

- (230) VRYDACH 18 JULY 1670.<sup>2)</sup>

Vlooswyck, Castricum, Maerseveen, Hudde, Bontemantel, Corver, Pensionaris.

Request van ritmeesterschap:  
 Witman van Nickercken, cornet van .....;  
 Jacob Wickers;  
 Farent de Rarent, sieur de Utim.

De Edelen seggen deselfde niet eligibel te weesen, alsoo acht jaaren moet geweest hebben in dienst van het lant. 19 September 1668: die ten minsten acht jaaren als cornet, of luytenant het tlant te .....

1) Mr. Nicolaas Schot.

2) 18 Juli 1670 handelden de Staten van Holland over het verkiezen van een ritmeester, een fiscaal-advocaat van de Rekenkamer, een president en raadsheer in het Hof en een schout van Den Haag. Bontemantel vermeldt de besprekingen en benoemingen. In zijn manuscript Resol. Raad, III, 1, fol. 359 teekent hij aan, dat behalve Limburg allen hun benoeming te danken hadden aan „groote cuiperyen en sollicitatiën.”



Jonker Roeten;  
 Ariaen Weepen;  
 Diderick van Wassenaer, Heere van Wouw;  
 Jacob van Lonckhorst, Heer van de Lier;  
 L. W. van Dorp;  
 ..... Ruys;  
 Winteroy;  
 Schimmelpenninck.

- (231) Fredrick van Lier inplaats van Maesdam tot raetsheer int Hof door de Edelen gemaect. <sup>1)</sup>  
 Edelen, seer oneenich: Louwies Olfert van Dorp.  
 Dort: Diderick Wassenaer van Wouw.  
 Haerlem: Ariaen Warnaer van Keppel.  
 Delft: Wouw.  
 Lyden: Wouw.  
 Amsterdam: Keppel.  
 Gouda: Wouw.  
 Rotterdam: Wouw.  
 Gornicum: Wouw.  
 Schiedam: Keppel.  
 Schoonhooven: Keppel.  
 Briel: Wouw.  
 Alckmaer: Keppel.  
 Hoorn: Keppel.  
 Enckhuysen: Keppel.  
 Edam: Keppel.  
 Monnickendam: Keppel.  
 Medenblick: Keppel.  
 Purmerent: Keppel.  
 Van Keppel heeft de meeste stemme.  
 Duyvenvoorde, Asperen, Maesdam, Sliedrecht, Wassenaer, Zeeventer, Warckendam, Langevelt.  
 Edelen: Duyvenvoorde, Asperen of Botselaer, Maesdam of Dorp, Slydrecht, Zeeventer of Villeers, Warckendam of Wyngaerden en Moermont, Van der Does, Heere (van) Langevelt en Obfen.  
 1670 in de Ridderschap <sup>2)</sup> (vide foly 92).  
 Arent van Wassenaer, Heere van Duyvenvoorde, etc.;

1) De candidaatstelling van Frederik van Lier door de Edelen is een intermezzo geweest in de verkiezing van een nieuwen ritmeester. De benoeming van Van Lier vond plaats op 26 Juli.

2) Waarom Bontemantel driemaal op dezelfde bladzijde de leden der Ridderschap opteekent, is mij niet duidelijk.

Philips, Jacob van Boetzelaer, Heere van Asperen, etc.;  
 Frederich van Dorp, Heer van Maesdam;  
 Johan, François van Schage, Heer van Overslydrecht;  
 Gysbert van Matenesse, Heer van Matenesse, etc.;  
 Jacob van Wassenaer, Heer van Obdam;  
 Philips Zoete de Laecke van Villers, Heer van Zeeventer;  
 Daniel van Wyngaerden, Heer van Werckendam.

Raetsheer int Hof: Frederick van Lier. Uytgesteld.

President vant Hof: Adriaen Pauw, Heer van Benne-  
 brouck, met eenparige stemme in de plaets van Deedel, die  
 al in den jaare 1665 was gestorven.

Fiscael-advocaet: Limburg met eenparige stemme.

Schout van den Haegh.

Edelen: Rudolf van Pappenroyen.

Dort: met de Edelen.

Haerlem: .....

Delft: L. Bogert, schout.

Voort met de Edelen.

Lyden: met de Edelen.

Amsterdam: met de Edelen.

Goude: met de Edelen.

Rotterdam: met Delft.

Gornicum: Edelen.

Schiedam: met de Edelen.

Schoonhoven: met de Edelen.

Briel: 't selfde.

Alckmaer: Edelen.

Enckhuysen: 't selfde.

Edam: Edelen.

En voorts alle de leeden 't selfde van de Edelen, soodat Pa-  
 penroyen is geworden schout van de Haech.

(233) Request der geweesen ontfangen der Admiralityt over de  
 subsidie, daervan 20 per cente in reeckening brengen.  
 In handen van voorgaende commissaressen.

Verpachting der eerste point.<sup>1)</sup>

Commissaressen tot de verpachtinge: Dort, Goude, Delft, Rotter-  
 dam, Hoorn, Amsterdam, Alckmaer.

1) Eerste punt is de verpachtinge van de middelen. Vgl. Resol.  
 Holland 18 Juli 1670.

Retroacten, dat de Edelen twee raetsheeren int Hof stellen.

23 January 1666: de Edelen slaen voor Fannius tot raetsheer. De Staten houden hem voor aengenaem met conditie, soo Almonde, wederom uyt Oost Ind. thuyt comende, sal desistereen.

1 Mey 1655: hebben voorgedraegen Almonde en is by de Staaten geapproveert, met dien verstande, dat het niet is tegen 't recht deeser vergaedinge.

4 January 1651: voorgedraegen by de Edelen van Verre, uyt de nominatie van dry om den Stadthouder over te leveren, die onderwylen is gestorven.

1 April 1642: Dorp in plaets van Oesterwyck, die voor ambassadeur in Vranckryck was. De Staaten neemen het aen voor notificatie.

Alsoo er by die van Haerlem ongerust syn, of de Edelen authorityt hebben één of twee raetsheeren voor te stellen, soo is verstaen de retroacten eerst nae te sien.

Leest voort den 24 July 1670. 1)

(234)

#### SATERDACH DEN 19 JULY 1670.

Vlooswyck, Castricum, Maerseveen, Hudde, Bontemantel, Corver, pensionares.

#### Resumptie.

Van der Tocht, secretares tot Goude, doet rapport van syn commissie tot Brussel uytgerecht: de Paep 2) maect swaerichyt, maer daer den ambassadeur in Spaigne aldaer daerover soude mogen spreekken; de remise uyt Spaigne costen 40 per cente.

3 Jaaren commissie. De Paep vint dat goet. Remise uyt Spaigne geëmployeert te werden tot betaelinghe der militie, door den gouverneur en eenige gedeputeerde. 3)

De presidenten vant Hof worden geïntroduceert door ..... 23 October 1653, rapport 23 October 1663 van de introductie..... gecommiteerde ende beëdedichte van Hollant en Zeelant en alsoo nu Zeelant int Hof niet meer is, sal in om-

1) Vgl. pag. 161, noot 1.

2) Wien Bontemantel met de „Paep” bedoelt is mij niet bekend. Vermoedelijk is het een eigennaam.

3) Vgl. pag. 113, noot 2.



vraege gebracht werden, wie 't selfde doen sal. 1) Is nu niet noodich den eet te laeten doen door commissaressen van byde de provintien, maer sal connen gedaen werden by Haere Ed. Gr. Mog., alsoo Zeelant uyt het Hof is, maer de introductie moet gedaen werden door commissaressen.

't Selfde is by resolutie vast gestelt en genomineert tot commissaressen:

2 Edelen,

Dort

Amsterdam

Alckmaer

Raetpensionares.

} yder een;

Eet van suyveringe doet Ariaen Pauw, Heer van Bennebroock, geworden president vant Hof van Hollant.

Rudolf van Paffenroye, gemaectt balljeuw van den Haech, doet eet van suyveringe.

Doende rapport van besoigne is den rapporteur gedeckt.

(235) Matheus van den Brouck 2) uyt Indien gecoomen, geassisteert met den heer Willem Backer, out-scheepen, raet en bewinthebber der Oost In. comp. heeft gedaen rapport, oock geassisteert met den advocaet van Dam, 3) advocaet der selfde comp., welck rapport is gedaen volgens de ordre, alle dry staende. Den bewinthebber quam eerst, doen den advocaet en doen hy, commandeur van den Brouck, en soo gingen wederom uyt.

Syn bedanckt en aengenomen voor notificatie. 4)

1) In 1587 had Zeeland zich aan het rechtsgebied van het Hof van Holland onderworpen. Herhaaldelijk waren er geschillen ontstaan tusschen de Staten van Holland en die van Zeeland over de gerechtshoven en een dezer geschillen had tot gevolg gehad, dat Zeeland 7 Juni 1669 zich aan het rechtsgebied van het Hof had onttrokken. 11 Juni 1674 werd de oude toestand hersteld (vgl. Tegenw. Staat, dl. IV, pag. 262-266). Bontemantel vermeldt nu de besprekingen over de wijze, waarop de president van het Hof geïntroduceerd moest worden, nu er geen Zeeuwsche heeren meer in het Hof zitting hadden. Vgl. Resol. Holland 19 Juli 1670.

2) Gewezen ordinaris Raad van Indië, commandeur van de retourvloot.

3) Pieter van Dam.

4) Vgl. Resol. Holland 19 Juli 1670.

Heeft Indien gelaeten in goede toestand.

Ambona, Molucces, Macassar, goede victorie aldaer door Speelman. 1) Het afvallen eeniger Coningen, die onder den Macassar subjectie waeren, is de meeste oorsaek der victorie. Een stuck van elf duysent pont gewicht aldaer seer geëxtimeert, van den Macassar gebracht op Batavia.

China, groote hoope, om die negotie te hebben; niet voordeelich uytgevallen.

Den grooten Mogol.

Matran 2) vrees van oorlooch.

(236)

Den heer van Wassenaer, geweest hebbende by den Coning van Vranckryck, presenteert te doen rapport, doch alsoo het eenige tyt geleeden is en niets voort is gevallen van remarque, soo werd gegeven in bedencken, of men deese notificatie sal houden voor rapport.

Is bedanckt en 't genotificeerde aengenomen voor notificatie. 3)

Delftflants questie met Delft. Delft levert over een deductie.

Courantier van Amsterdam. Den Coninck van Vranckryck claecht wegens den Cardinael Altiery.

De heeren van Amsterdam versocht de courantiers in devotie te houden en te blijven buyten de notelen.

(237)

MAENDACH DEN 21 JULY 1670.

Resumptie.

Den heer Ariaen Pauw, Heere van Bennebroeck, heeft gedaen syn eet.

Maesdam en Wassenaer uyt de Edelen, Alewyn van Dort, Vlooswyck van Amsterdam, Symens van Alckmaer, Raetpensionares sullen de introductie doen.

Is geleesen syn commissie en een wynich gealtereert op een artyckel van ampliatic, oock op de instructie nu synde, of noch te maecten.

1) Daar de bewoners van Makkassar, opgestoot, naar men meende, door de Engelschen, de verdragen, die zij met de Oost-Indische Compagnie gesloten hadden, gedurig verbraken, was Cornelis Speelman in 1666 met een vloot uitgezonden om hen te tuchtigen. In 1667 overwon hij hen en in het verdrag, dat men nu sloot, werd aan de Engelschen de toegang tot Makkasser ontzegd. Vgl. Wagenaar, *Vad. Hist.*, dl. XIII, pag. 405 en 406 en F. W. Stapel, *Gesch. van Ned. Indië*, pag. 106 sqq.

2) Matran = Mataram.

3) Vgl. *Resol. Holland* 19 Juli 1670.

Is den eet gedaen.

Nota. Den president d'Edel, die al in den jaare 1665 overleeden synde, heeft den heer Maesdam als outste raet de plaets als outste raet bekleet, totdat is geworden balljeuw van Rynlant, alsoo eenige steeden niet conden verstaen, dat een der Edelen soude weesen president vant Hof en onder de Ridderschap en Edelen. De vergaederinge geschyden synde is den president en gedeputeerde tot de introductie gereeden in vyf carossen van voor de staatengaldery tot aen de trap van het Hof en de introductie gedaen synde, syn alle de selfde en de raetsheeren 's middachs ten eeten tot den president geweest.

Limburg, als fiscael, heeft gedaen syn eet van suyveringe, doende syn eet op de instructie by 't Hof ofte Reeckencamer.

- (238) Dyckgraef en Heemraeden van den Naerdermeer. By Amsterdam ter laeste vergaederinge over genomen. Geen remarque nu van Amsterdam.

Request van Geestmerambacht.

Dorp genaemt Pancras lyt in Noort Hollant.

- (239) DYNSDACH DEN 22 JULY 1670.

Prins van Tarentie is gecomen in den Haech ten dienste van den lande; versouckt een keer nae Vranckryck te moogen doen. Alsoo niet apparent is, dat een leger int velt gebracht sal werden, hebben de Staten-Generael 't selfde toe te staen.

Vlooswyck, Maerseveen, Bontemantel, Corver, pensionares Hop. Permissie te geeven.

Nota. In Vranckryck gecomen weesende, heeft deese landen bedanckt en 't gouverneurschap van den Bosch gequiteert en is catholyck geworden.<sup>1)</sup>

Romp, 18 July uyt Parys. Noch een van den selven op particulier addres.

15 July, Copenhayen, De Wit, ambassadeur extreordena-res. Noch een van de selfde date: sermoniael en commissie.

1) Blijkbaar had de Prins van Tarente ingezien, dat een oorlog tusschen de Republiek en Frankrijk onvermijdelijk was. Reeds in 1667 had Valckenier bezwaar gehad tegen zijn benoeming, hij meende: „dat als de Graef van Tarente, als weesende een Fransman en uytsteekende in Vranckryck gegoet, in deese gelegenthyt van tyden cost geexcuseert werden, het beste soude wesen.” Zie Resol. Raad, II, 2, fol. 780.



Afschyt te neemen beleeft en laeten de rest aen le Maire en de rys te vervorderen nae Poolen.

Van le Maire uyt Coppenhagen, 15 July.

Aaen het hof te woonen can Noort-Hollant en Schoonhooven niet in consenteeren.

Heynsius uyt Moscovien of Moscouw, 24 July 1670: aldaer wort geklaecht over de courantiers. <sup>1)</sup> Hebben lang gedisputeert of mach in de carosse ryden, want het te paert ryden is hem onmogelyck te doen.

't Huys comen met den eersten.

(240) Kerckeraet en predicanten van den Haech versoucken haer jaerlyx tractement van ..... gl.

3 Juny 1594 by Hollant toegestaen eenich meer tractement, toegelyt 100 gl. Hebben lange jaaren gehadt 400 gl. 's jaars extreordenares en 1200 gl. ordenares tractement. De twee hondert guldens werden alle ses maenden betaelt; is 400 gl. in het jaar.

Met het advys der Gecommitteerde Raeden, dat is: die nu syn sullen het ontfangen en de toecomende op andere conditie aen te neemen, sonder dat extreordenares tractement, doch eenige leeden, als Dort, Rotterdam, Gornicum en Briel, synde vier leeden, connen tot het een noch ander verstaen, soodat is opgehouden tot de aenstaende weeck. <sup>2)</sup>

Militie extreordenares voor 3 maenden aengenomen wederom te licentiereen en 't selfde te notificieren ter Generalityt. <sup>3)</sup> En in toecomende altyt indachtich te weesen, eenich extreordenares volck aen werdende genomen, altyt de clause in de resolutie te stellen den tyt van maenden, opdat, dien tyt om weesende, geen spel met de provintien te hebben.

Te casseeren.

Den ontfangers te ontbieden tegen den ..... <sup>4)</sup>

1) De Czaar van Rusland werd hier te lande in de couranten genoemd: Grootvorst van Muscovië. Dit werd in Rusland als een belediging opgenomen; daarom werden de drukkers gelast voortaan te schrijven: „Den grooten Heer van Moscovien, of syne Czaarsche Majesteit.” Vgl. Resol. Holland 22 Juli 1670.

2) Vgl. Resol. Holland 22 Juli 1670.

3) Idem.

4) De ontvangers der belastingen werden naar Den Haag ontboden, om in overleg met gedeputeerden uit de Staten van Holland te beraadslagen, of belastingpachters, die hun vorige pacht

Tegen den .... Voort de Gecommitteerde Raeden, blyvende in vigeur de resolutie van de pachters, achter weesende, op te geeven tegen de andere verpachtinge door de ontfangers.

Van Beuningen moet naerder last toegesonden werden, wegens tractate te maecken gesamentlyck tegen den Turck. 1) Lyden wort versocht daertoe te willen verstaen.

Bieren en wynen te combineeren. Besoigne werd gerecommandeert.

- (241) Prins van Orange, memorie aen de Staaten-Generael: Cammer van Reeckening questie over een stuck lant; yder syt in possessie te syn; geleegeen by Breda; eenige, die 't gras mayen wegens den Prins, syn gevangen en by vonnisse gebannen; yder heeft vonnisse par contumatie vant Hof van Brabant en den anderen vant (Hof van Hollant); den Raet van Staaten ontbiede de Reeckencamer; den Reeckencamer syt te dependeeren aen Hollant en niet aldaer te connen gaen, dan door ordre van Hollant. 2) Aen den Hoven van Hollant en Reeckencamer.

(242) WOENSDACH 23 JULY 1670.

Vlooswyck, Bontemantel, Corver, Pensionares.

Vrouw en regeerders van Purmerlant en Ipendam.....  
ende kerckmeesteren: continuatie van octroy.  
Aen Gecommitteerde Raeden van het Noorderquartier.

Gecommitteerde Raeden, de Wit en ..... van Haerlem wegens de impost van taback-verpachtinge: aen te schryven aen scheepenen-commissarissen om partye in twee maenden te accordeeren.

---

nog niet geheel betaald hadden, toegelaten zouden worden tot de nieuwe verpachting. Ook de Gecommitteerde Raden zouden aanwezig zijn. Vgl. Resol. Holland 22 Juli 1670.

1) Vgl. pag. 90, noot 3.

2) Geschil tusschen den Prins van Oranje en de Rekenkamer der Graaflijkheid. Beide partijen beweerden recht te hebben op eenige gronden bij Oosterhout. De Prins meende, dat dit gebied bij Brabant hoorde en de Rekenkamer beweerde, dat het Hollandsch grondgebied was. Bij de Staten-generaal had de Prins nu een verzoekschrift ingediend om de grens tusschen Holland en Brabant nauwkeurig vast te stellen. Vgl. Resol. Holland 22 Juli 1670.

Te schryven aen scheepenen commissaressen tot Amsterdam om partye te accordeeren en by faute van accoort etc.

Stadt Groeningen heeft versocht audientie.

16 Juli 1648 hebben deselfde gecommiteerde van stad Groeningen gehadt audientie.

Is gelyt in deliberatie, of sullen opgehaelt werden door twee coetsen, door den secretares Beaumont, 1) volgens advys der Eedelen. 't Welck by eenige leeden als Dort, Amsterdam, Goude, Enckhuysen, Edam, Medenbliq en Purmerent is gevollicht, de andere leeden in een besoigne synde vant rapport van van der Tocht.

Den Staete boode quam de gedeputeerde van Groeningen aen de trappen in het gemoet en bracht haer in een vertreck en wierde den secretares gesonden om onderwylen te begroeten. De vordere leeden uyt de besoigne gecomen synde, syn de voors. gecommiteerde van Groeningen ingehaelt door den secretares Beaumont ende geplactst op twee stoelen voor de banck van Amsterdam.

Burgemeesteren en Raeden der stad Groeningen: 2 saecken voor te draegen.

Syn geleesen de brieven van credentiael, date 2 July 1670. Gerret ten Bergen, 2) Menso Alting. 3)

Ommelanden hebben van langer hant soucken in te voeren eenige saecken, streckende tot naedeel van de Stadt en ingeseetenen, als 1662, 1668 en 19 October des selfen jaars en hebben nu onlangs weder gebracht haer questie in den Haech, daer versproocken was niet te doen, dan met kennisse der Stadt; haer accoord van den jaare 1663.

Versoucken, eer de uytspreeck der goede mannen, visy en 't selfde ter Generalityt daertoe te belyden en leveren copye over en een deductie. 4)

1) Herbert van Beaumont, secretaris van de Staten van Holland.

2) Gerhard ten Berge, burgemeester der stad Groningen.

3) Menso Alting, lid van den raad te Groningen.

4) Tusschen de stad Groningen en de Ommelanden werd een eindeloze strijd gevoerd over de vraag, wie in de Ommelanden eigenlijk de souvereiniteit bezat, de Staten van Stad en Lande, of de Staten der Ommelanden. Vele misbruiken kwamen voor bij het onderzoek der volmachten van de afgevaardigden naar de Statenvergadering. In 1667 hadden de Staten-Generaal gevolmachtigden naar het gewest gezonden om orde in deze toestanden te scheppen. De bezending had echter geen succes, en daarom



(244) 9/19 July missive van Van Beuningen uyt Londen: hebben 10 schepen in de Middellanse zee en sullen viermaelen 's jaars goede convoy derwaerts senden; de wynen verhooght van incoomen; Engelse brief aen den gouverneur van Serinam.

Den brief aen Serenam, geconspieert door hem, van Beuningen, met de remarques toegestaan. 1)

Veneetsche ambassadeur: clachten over Satyn, wegens arrest op goederen vant lant. 2)

Commissaressen van zeesaecten te examineeren 't arrest van Satyn op de goederen van de Venetianen in de banck tot Amsterdam gedaen.

#### POST MERIDIEM.

Brief van de Reeckencamer wegens het opmaecken van het gat in de Vechtdyck by Muyden. 3)

Brief van den Hoogen Raet wegens Aernout Dwingeloo, notares tot Vlaeringe, die versouckt te mogen ontfangen worden in reformatie, alsoo is gecondemneert in eenige amenda sonder geconfesseert te hebben en den rechter syt gecondemneert te syn op confessie. Den Hoogen Raet versouckt, of sullen mandement verleenen. 4)

Examineeren: Delft, Amsterdam, Goude, Alekmaer.

Mandement te verleenen van reformatie met de clausule van relief

---

waren 1 Juni 1670 opnieuw scheidsrechters — goede mannen — naar Groningen gezonden. Dit waren behalve twee raadsheeren uit den Hoogen Raad, Hudde en Druyf, de heeren Schimmelpenninck, Van Coevorden en de Raadpensionaris. Voordat echter de uitspraak van deze commissie onder het grootzegel van de Generaliteit was gepubliceerd, had de stad Groningen verzet aangeteekend en eerst copie geëischt van het vonnis. Daarop hadden de Staten-Generaal 24 Juni besloten den Hoogen Raad om advies te vragen, of de uitspraak onverwijld onder het grootzegel van de Generaliteit uitgegeven zou worden, of dat het verzoek van de stad ingewilligd zou worden, met bepaling echter, dat het advies van den Raad onveranderd opgevolgd zou worden. Ook hiertegen had de stad geprotesteerd, eerst bij de Staten-Generaal en nu bij de Staten van Holland, zooals Bontemantel hier mededeelt. Voor het verloop van deze zaak zie hierna pag. 158, 164, 165, 172, 173, 175, 178 en Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 56.

1) Vgl. Resol. Holland 23 Juli 1670.

2) Vgl. pag. 14, noot 1.

3) Vgl. Resol. Holland 23 Juli 1670.

4) Idem.

af te slaen, of toe te staen, soo haer wysheyte en consciencie sal gedraegen, soo is de resolutie.

Is verstaen te rescribereen aen den Hoogen Raet: te doen, dat recht is.

Nota. Dit is een bruch, gelyt om den Hoogen Raet te doen kennisse nemen, of vonnisse op confessie geweest wel syn geweest of niet.

- (245) Rapport der commisssaressen over de Waeterlanse dorpen over questie wegens het verkiesen der magistraeten aldaer. En syn van advys, dat de resolutie vant jaer 1654 aldaer wynich ward gepractiscert, te weten in het Noorderquartier. Oude privilegie van Waeterlant syt, dat den Balljewu verkiest de magistraeten uyt een dubbelt getal, genomineert te werden door de Magistraeten.

Advys is: te octroyeeren de magistraeten — dat syn burgemeester en scheepenen — te maecken een nominatie van dubbelt getal en de electie te doen door de Staeten van Holland, ofte de Camer van Reeckeningen ende soo genomen de supplianten daer geen genoeg in en neemen, den procureur-generael te ordonneeren en 's lants gerechticheyt waer te neemen en te sien waertoe gerechtigd syn ofte niet gerechtigd. 1)

De presentatie te doen en soo niet willen aenneemen, de saecke te laeten by de justitie volgens rapport. Op resumptie is verstaen de clausule van: „of de Reeckencamer”, daer uyt te laeten.

- (246) Rapport van de introductie van den president vant Hof: die men introduceert gaet aen de hoochste plaets; den souverain gaet overal in, sonder denunciatie; opt jaer 1653 is den president d'Edel geïntroduceert op deselfde maniere, gelyck in de notelen staet geschreeven en sal dit rapport daer aen geweest werden, dat op de selfde manier is gedaen.

Bennebrouck geïntroduceert.

Nota. Traeden in de camer sonder te notificereen.

Vivien doet rapport van eenen Jacobs etc. Maritie Pieters, wegens eenich fidecomies: het Hof syt veel jaeren de fidecomies afgedaen te hebben, dat het beeter voor de supplianten is ende met minder costen ende in corter tyt; commisssaressen verstaen, dat het Hof sulx niet competeert, maer

1) Vgl. Resol. Holland 23 Juli 1670 en pag. 42, noot 4.

alleen door den Souverayn; dat geen resolutie contrary syn; behoorde 't selfde by resolutie vast te stellen in toecomende en dat de fidecomiese by het Hof voor deese resolutie gedaen, sal effect sorteeren.

Is verstaen, dat geen fidecomies af te doen tot betaeling der schulden en daerom Jan Jacobs de Ruyter syn gedeelte te moeten laeten tot alimentatie op de weescamer tot Alckmaer en Maritie Pieters gedeelte om yts te doen tot een winckel af te doen.

Te maecken een placcaet, dat alle fidecomiese af gedaen byt Hof sullen syn van waerde, als of by haer Ed. Gr. Mog. waeren gedaen, maer toecomende geen fidecomiese by 't Hof afgedaen sullen moogen werden, maer alleen by den Souverayn, dat syn de Staten van Hollant en sal daer een decreet en permenente wet op gemaect werden en gepubliceert, alsoo daer in staet, dat de afdoeninge vant Hof voortaan niet sal syn.<sup>1)</sup>

- (247) Fagel doet rapport van den procureur-generael, Ambrosius Martines<sup>2)</sup> tractement te verhoogen van 330 gl. 's jaars op 500 gl. en den advocaet-fiscael, Jan Doudyns<sup>3)</sup> van 650 op 700 gl. 's jaars, volgens advys der Gecommitteerde Raeden.

Fiat.

Rapport der saecken voorgevallen ter Generalityt gedurende de absentie van Haere Ed. Gr. Moog.:

project over het afhaelen der Engelschen van Serinam<sup>4)</sup> besoignes van de questie der Ommelanden, verbleeven aen Schimmelpennick, Coeverden en Raetpensionares neffens twee uyt den Hoogen Raet, te weeten: Hudde en Druyf; alle questien te verblyven en daernaest questie comende, haer saecken sullen moeten by den Hoogen Raet afgedaen werden en uytgelyt werden; hebben lang gebesoigneert ende daernaest noch tot Groeningen in loco en hebben een accoort gemaect; dat Groeningen gecomen is, of gedeputeerde, en hebben versocht visi, eer 't verblyf soude uytgesproocken werden, als deesen morgen mondeling hebben versocht;

(248)

Ommelanden questie.

Den Raetpensionares verhaelde, dat in oude tyden, geleeden omtrent 350 jaaren, werd gevonden in de registeren, daer houwelyxse voorwaerden staen van de aensienlyxse huysen beswaert met fidecomies en de somme begroet op 1200 gl., die in houwelyck gegeven syn.

1) Vgl. Resol. Holland 23 Juli 1670.

2) Ambrosius Martines, procureur-generaal van Brabant.

3) Jan Doudyns, advocaat-fiscaal van Brabant.

4) Vgl. pag. 196, noot 4.



clachten van de Admiralityt, dat de France lichten het Frans volck uyt haer scheepen in de Franse havens.<sup>1)</sup>

In handen van de commissaressen der zeesaecken.

Martines Martens van Middelburg, met slaven gecoomen in Spaense havens, syn de slaeven en retouren, al voor ses jaaren, noch niet betaelt dan een clyn gedeelte. Versouckt represalien, alsoo door den gouverneur genomen en vercoft syn;<sup>2)</sup>

In handen van commissaressen.

(249) brief van Vrieslant aen Hollant, geschreeven door de Ge-deputeerde Staeten den 3 Juni 1670, wegens Bootsma, beschuldicht in den sententie van den clerck Kyser: nemen qualyck, dat Bootsma, haeren gedeputeerde ter Generalityt, alsoo wort getraduceert<sup>3)</sup> en versoucken reparatie;<sup>4)</sup>

In handen van commissaressen: Dort, Haerlem, Lyden.

brief der Raet van Staaten, wegens de Gravinne van Ben-tem: 4000 gl. jaerlyx tot onderhoud te brengen op den staet van oorloch.<sup>5)</sup> Hollant verstaet, dat den Raet van Staaten niet bevoecht is deselfde 4000 gl. te brengen uyt ygener authorityt ten lasten van Hollant, gelyck een jaer is geschiet, daertoe geauthoriseert van Hollant hadden.

De Gravinne te soelageeren uyt gelden der Generalityt.

(250) DONDERDACH DEN 24 JULY 1670.

Vlooswyck, Maerseveen, Bontemantel, Corver, pensionares.

Resumptie.

Van Beuningen extreordenares minister.

Keppel, gemaect ritmeester, doet eet van suyveringe en eet aent lant van Hollant.

Edam voorstel. 22 April deses jaars wegens billjet of vermaning-cedul, door de ontvangers van de collaterale successie te senden in de sterfhuysen. Versoucken explicatie, of

1) Vgl. Resol. Holland 23 Juli 1670.

2) Zie pag. 217.

3) Traduceeren = bekladden.

4) Vgl. pag. 109, noot 1 en Resol. Holland 23 Juli 1670.

5) Vgl. pag. 195, noot 2.

lyfrente overgaende op een ander, of den 20en pennink moet betaelen.

Moet betaelt werden volgens extimatie; te betaelen volgens de ordonnantie. 1)

5 Point van beschryvinge der belastinge en verbot.

Wegens de belastinge en verbot der France waeren, zout, brandewynen en botter, caas etc. hebben de leeden eenparich verstaen, uyt genomen Rotterdam, die alleen het verbot der brandewynen difficultereert.

Fredrick van Lier door de Eedelen voorgedraegen tot Raetsheer in den Hoeve van Hollant. Door Haerlem opgehouden en nae te sien de retroacten en bracht voor 't nevenstaende:

1603 van Seventer;

1603 van der Does, Heer van Noortwyck;

1613 Lanslot van Brederode;

1620 Jan Om van Wyngerden, onder acte van prejuditie;

1625 Jan van Matenes;

1627 van Lier, Heer van Oesterwyck;

Dorp;

Veur;

Almonde, Fannius waeren geen Edelen.

Te considereeren, of de voorstel hebben of tripel getal moeten opegeeven, of de electie by de leeden uyt een edelman moet werden gedaen, of de Eedelen een mogen voordraegen, dat geen edelman is.

En meende 't selfde nu soude connen meede gedaen werden onder een acte van prejuditie van het recht der Edelen en Steeden en een besoigne te maecken om een ende van het recht te hebben. Dat verwondert is, dat geen Edelen daertoe voort hebben gebracht, als de twee laesten, daer nochtans het uyt de Edellieden moeten weesen.

Van Beuningen heeft Terestyn van Alewyn versocht, of hoope gegeeven, eer raetsheer was, tot pensionares van Amsterdam te maecken. 't Selfde heeft Alewyn en oock syn vaeder myn gesyt.

(251)

Eedelen spreekken en antwoorden op het voors: dat veel steeden haer schouten en ontfangers by voorstel in Hollant brengen en de Eedelen gewoonlyck voor haer stem faciliteeren; en by soo verre de leeden soo nauw gelieven 't recht der Eedelen in de voorstel der raetsheeren, die Edelen moeten syn, gelieven te examineeren, dat het recht van schouten

1) Vgl. Resol. Holland 26 Juli 1670.

en ontfangers voor te stellen meede soude connen bedispu-teert werden; doch by de Edelen altyt geciviliseert; dat wel sullen toestaen, by de approbatie op haer voorstel van den Heer van Lier tot raetsheer met de clausule van onder acte van non prejuditie als ten tyden van Wyngerden 1620 en Almonde 1625 is gedaen en oock wel besoigne by wonen, maer connen niet verstaen examen van de leeden, die par-tye syn, subject te weesen.<sup>1)</sup>

Ontfangers worden gemaect op nominatie of voordraegen der steeden van outs; en staet de extentie simplyck.

Officierenampten op nominatie van outs. 1621 syn de saecke beginnen te veranderen ende ingebracht eenige clausule en syn gelesen veel nominatie en verkiesinge van ontfangers en schouten der leeden, voornamentlyk van Haerlem, die soude connen by de vergaedinge anders gedaen werden.

Is geen conclusie gevallen, alsoo Haerlem, Delft, Lyden en eenige leeden verstonden, dat van Lier tot raetsheer toestonden met de clausule, sonder prejuditie van Hollants recht en dat commissarissen gestelt werden om het recht der Eedelen te examineeren. De Eedelen wilden wel toestaen de clausule van: „behoudens het recht”, als in den jaare 1620 en dat een besoigne soude gemaect werden, maer geen examen onderworpen te syn.

Van Seventer is simplyck gestelt.

10/20 April 1606 is getreeden tot nominatie van dry uyt de Edelen om één verkooren geworden door Syn Excelentie.

26 Nov., 21 Dec. 1612. Op welke presentatie is opgehouden en naderhant ingeschreeven en heeft in Maert daernae de commissie gemaect op Brederode.

1620 is heevich gecontesteert.

20 December 1623, hebben absolutie dry genomineert op oude clausule.

1) Van de acht raadsheeren, welke zitting hadden in het Hof van Holland, behoorden er twee tot de Ridderschap. De leden van het Hof werden vroeger benoemd door den Prins uit een voordracht, opgesteld door het Hof. Na 1650 hadden de Staten de benoeming aan zich getrokken. De Edelen pretendeerden echter het recht te hebben een voordracht in te dienen voor de benoeming van de twee leden, die uit de Ridderschap gekozen werden. Aan deze voordracht zouden volgens hen de Staten gebonden zijn. Dezen protesteerden weliswaar, maar gaven toe, om de Edelen niet tegen zich in het harnas te jagen. Dit geschiedde echter onder voorbehoud, dat zij geen afstand deden van hun rechten. Vgl. Resol. Holland 24 Juli 1670; Kernkamp, de Regeeringe van Amsterdam, II, pag. 415. en Fruin, Gesch. der Staatsinstellingen, 2e druk, pag. 367.



1626 4 Ap., op voorslach der Eedelen, dry absolut sonder clause gepresenteert om één door den Prins gecooren te werden. De brieven door de Staten afgesonden.

1 Ap. 1642: Dorp als vooren.

4 Jan. 1651: van Vuere als boven.

1 Mey 1655: Almonde met de clause sonder prejuditie van 't recht der vergaeringe.

23 Jan.: Fannius.

- (252) Rotterdam: 20 duysent stucken <sup>1)</sup> brandewynen 's jaars; Zeelant sal 't verbot niet onderhouden; versoucken alle andere saecken tot conclusie te brengen en 't verbot der brandewynen te excuseeren.

### VRYDACH DEN 25 JULY 1670.

Vlooswyck, Maerseveen, Bontemantel, Corver, Pensionares.

Resumptie: der successie, lyfrenten, die geërf't werden, den 20en penninck te betaelen volgens taxatie, tot illucitatie.

Resumptie van Frederik van Lier, wegens de Eedelen tot raetsheer in 't Hof van Hollant. Wert voor aangenaam gehouden, mits dat de leeden blyven by haer gerestricteerde.

De Eedelen hebben gerepresenteert haer recht ende possessie ende bieden aen een conferentie, daertoe gecommiteert syn door de leeden alleen: Dort, Delft, Haerlem, Lyden, Amsterdam, Goude, Alckmaer, Enckhuysen.

- (253) Opt 5 point der punten van beschryvinge, of elck appart soude connen geresolveert werden, als: sout-, vlees-, manufacturen-belastinge of en wat debvoiren sullen connen gedaen warden by Rotterdam over 't verbot der bandewynen.

Wanneer de 40 penninck successie, of erffnisse moet betaelt syn; 3 artyckel der ordonnantie.

Best soude weesen de ordonnantien en emplatien te stellen in goede ordre.

Tyt van drie maenden van erffnisse, daer geen taxatie van moet voorgaen. Goederen van buyten de provintie van Hollant betaelen geen 20en penninck, gelyck goederen hiertoe comende in andere provintien moeten betaelen.

Secretaris van der Tocht versocht de artyckelen in ordre te stellen.

- (254) 2 separaet artyckel, claecht Dort, dat in Engellant niet wort

1) Stuk = stukvat (24 × 45 flesschen).

gehouden, alsoo de waeren in Engelant gebracht werden in Nederlanse scheepen meer werden beswaert, dan die in Engelsche scheepen daer werden gebracht. Versoucken, dat van Beuningen daerover last mach becomen, daerover te spreekken. 1)

Commissaressen van zeesaecken.

Sasburg, 22 Juli uyt Brussel: dat den gouverneur was ingehaelt; heeft dien weesen congratuleeren. 2)

Notificatie.

Moriac, hooft der crysraet 25 July: Cornelis de Wit 3) gedeporteert van syn comp. by de Gecommitteerde. 4)

't Huys van Prins Mauritius te coopen met de thuyne, daer eenige leeden ter jongste vergaedinge over hadden gedificultteert.

De leeden, die difiicil syn, versocht daertoe te verstaen. De tuyn, die by provisie heeft tot gebruyck, te accordeeren over de ciraeden en costen daeraen gedaen.

Lyden can dat niet verstaen als hebbende contrary last.

De Eedelen werden gesommeert haer advys in te geeven wegens de grutterye ten platten lande. 5)

(255) Amsterdam wegens de couranten haer licentien; dat verboden is vooreerst geen couranten te drucken.

Notificatie en werden bedanckt en den Coninck van Vranckryck 't selfde te notificereen en Hynsius in Moscovie te schryven, oft daer voor quam.

Noodich een ambassadeur nae Spaigne te senden.

Gedachten laeten gaen, nae Spaigne, tegen morgen.

Temple heeft een memorie ter Generalityt ingegeeven 21 July. Claecht over Robert Trine van Edenburg, Robert Marqles van Glascow, Joneyé van Minue, als oproerige met boucken en pasquillen tegen den Coninck. Versouckt

1) Vgl. Resol. Holland 26 Juli 1670.

2) De Connétable werd als landvoogd van de Spaansche Nederlanden opgevolgd door den Graaf de Monterey.

3) Neef van den Raadpensionaris.

4) Vgl. Resol. Holland 26 Juli 1670.

5) Grutters en gorters van Rotterdam en enkele andere steden hadden aan de Staten verzocht, de nering van grutten en gorten op het platteland te verbieden. Zie pag. 176.

volgens 13, 14, 15, 16, 17 artyckel..... De memorie is gestelt ter Generalityt in handen van commissaressen.<sup>1)</sup>

Examineeren door commissaressen.

(256)

Hollanse vissers van de Zuyderzee tot Ossanen claegen, dat van den Drossaert by Harderwyck van Gelderlant gevangen genomen en afgenomen door vonnisse 1700 gl. en haer nette genomen, alsoo op de Gelderse cust hebben gevist in strantsgesicht tegens 't placcaet by Gelderlant onrechtmatig gemaect.<sup>2)</sup>

Te schryven aen Gelderlant met verwondering en versocht 't placcaet in te trecken; dat sulx altyt by deesen Staet tegen andere potentiaeten is gesustineert een vry zeevissery en deselfde sustenue, ruchtbaer wordende, de Engeltse daarvan tegen deese Staet soude connen dienen.

Besoigne wegens Groeningen; commissorial in date 23 July 1670.

Is gelesen de deductie der gedeputeerde der stadt Groeningen, in substantie 't gealegeerde ter vergaederinge van haere Ed. Gr. Moog..

Is meede gelesen de memorie der Ommelanden; deductie aen den Hoogen Raet overgegeeven van de Ommelanden. Landdach der Ommelanden syn eenparich geweest in de submissie.

Noch gelesen veel andere resolutien etc. en twee advyzen der advocaten.

Met eenpaerichyt van stemme is verstaen te rapporteeren ter vergaederinge van haer Ed. Gr. Mo., dat de stadt Groeningen niet gefondeert is te ysschen visie van de uyt-spraeck, voor en aler deselfde, nae condemnatie van den Hoogen Raet en behoorycke zeggel der Generalityt, sal syn

---

1) Op grond van het vredestractaat van Breda verzocht Temple uitlevering van drie Schotsche predicanten: Traile, Macquard en John Neve. De Witt schreef over deze kwestie aan Van Beuningen en wees er op, dat het noodig zou zijn, dat Temple de wettige bewijzen van schuld van de drie predikanten kon overleggen, opdat vast zou komen te staan, dat de uitlevering werd gevraagd om politieke en niet om godsdienstige redenen. Vgl. fol. 268; Japikse, Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 78; en Wicquefort, a.w. dl. IV, pag. 117 en Resol. Holland 26 Juli 1670.

2) Vgl. Resol. Holland 26 Juli 1670. In 1674 bedongen de Staten van Holland bij Gelderland de vrije visscherij op de Geldersche kust. Vgl. Tegenw. Staat, IV, pag. 12.



in syn perfectie, behoudens de stadt alsdan haer gerechtigd etc.. 1)

Qualificatie.

(257) SATERDACH DEN 26 JULY 1670.

Pancras, Maerseveen, Bontemantel, Corver, Pensionares.  
Fiat.

Ritmeester Munnix, door ouderdom caduc en lange dienst, versouckt het ritmeesterschap te moogen laeten bedienen door een te maecken colonel, mits hy, Munnix, treckende het tractement of voordeelen. 2)

Hoofdingelanden en heemraeden: Delftlantquestie. 3)

Een voorslach tot accoort afwachten en onderwylen excecucie stil staen, doch best te weesen de questie te brengen onder compromies.

Fredrick van Lier, gemaecte raetsheer wegens de Edelen int Hof van Hollant, heeft gedaen den eet van suyveringe. Eet van suyveringe.

Rapport door den pensionares Fagel over het versouck der stadt Groeningen, die versoucken, dat het verblyf en uytspreecke der Ommelanden door deselver arbiters te doen, niet werde uytgegeeven, tensy dat sy, supplianten, eerst en alvoorens soude hebben visie van die uytspreecke, al eer die besegeling vonnisse der Hoogen Raet daer op sal wesen gedaen.

Bedancken en met het rapport, te weeten: dat die van Groeningen niet gefondeert syn visie van het verblyf ofte uytspreeck der arbiters te eysen, 't welck opt verblyf der Ommelanden over haer particuliere questie sal uytgesproocken werden, behoudens de stadt haer gerechtigd, nae de uytspreeck, soo sy meenen eenige grieven daerin te hebben en de Ommelanden oock haer recht daer teegen te ageeren, soo haer te raede duncken sal. 4)

(258) Amsterdamse couranten hebben aangeweesen, dat haer France courant is genoomen uyt de Haerlemse couranten en

1) Vgl. pag. 155, noot 4.

2) Vgl. Resol. Holland 26 Juli 1670.

3) Het geschil tusschen hoofdingelanden en hoogheemraden ging over het lichten van een mandement van complainte bij den Hoogen Raad en het in gijzeling stellen van eenige personen.

4) Vgl. Resol. Holland 26 Juli 1670.

oock de courant, die spreekt van den Grootvorst.<sup>1)</sup> Versoucken, alsoo alreede ordre tot Amsterdam is gestelt en het selfde is een gemeene saecke, dat Haerlem moogen ordre stellen.

Ordre stellen.

Camer van Reeckening over de domynen, 15 deser, op den remonstrantie van den Prins van Orange, wegens eenige excessen gedaen over de limiten van Hollant en Brabant, Cloosterbrouck of Brouck van Oosterhout: door afmayen van hoy socht den Prins possessie te sustineeren, doch syn door d'ordre gevangen en tot Dort gebracht en gesententieert; doch daer is een conferentie aengelyt.<sup>2)</sup>

De conferentie sullen afwachten.

Rapport door Vivieen over skeepstimmerlieden van Sar-dam en Amsterdam: volgens accoort comt toe 400 gl. te trecken, als de skeepen syn vroeger gereet geweest dan bedongen was; moettende te samen hebben 3600 gl. en worden niet betaelt.

Devoiren doende aen de Raet van Staaten en Admiralityt.

- (259) 23 Juny 1670 uyt st. Hubes, Barleus: is 8 daegen daer geweest; Illoa<sup>3)</sup> is niet wel geintentioneert, sustineert, de West In. Comp. ordre niet goet; en enige (9) skeepen sonder milioen sout syn vertrocken.<sup>4)</sup>

Aen commissaressen.

Heer van Gent: heeft eenige jaaren opgewacht als gouverneur en nu is gecomen tot hooge (70) jaaren, oordeelt met syn dienst geen voordeel te connen doen; versouckt te werden ontslaegen.

Fiat.

Gedeputeerde van Hollant over den Prins versoucken meede ontslagen te werden.<sup>5)</sup>

Fiat.

1) Vgl. pag. 153, noot 1.

2) Vgl. pag. 154, noot 3 en Resol. Holland 26 Juli 1670.

3) Ulhoa.

4) Vgl. pag. 20, noot 2 en Resol. Holland 26 Juli 1670.

5) Vgl. Resol. Holland 26 en 29 Juli 1670.

(260) Den 25 July 1670 syn de heeren van Haerlem en Amsterdam en de nieuw gemaeckte ritmeester van Keppel, Pallant en Slydrecht 's middachs ten eeten geweest by den Heer van Wassenaer, Heer van Opdam.

Den 26 July 1670 syn de heeren van Delft, Amsterdam ende Rotterdam ten eeten geweest tot den Raetpensionares en den ouden de Wit, syn swaeger en Heer van Swieten en wierde gedroncken de gesonthyd en de welcomste van de comp., de Staeten van Hollant, de vryhyt, Eeuwich Eedict ende voorts de goede correspondentie der steeden, 't welvaeren van de zee en meer andere, etc..

Den Raetpensionares meende, dat het een misslach was van de heeren van Amsterdam, dat Syn Hoocheyt hebben weesen besoucken en eerst mosten gesien hebben wat de voorsittende leeden soude doen.

Burgemeester Pancrassyde, dat het de heeren Burgemeesteren onaengenaem was geweest, doen sy dat hoorden en dat Castricum behoorde, als de eervarenste in de polecie, niet behoorde daertoe verstaen te hebben; dat Bontemantel wel had gedaen contrarie te adviseeren.

Voorts was oordeelende, dat Vlooswyck seer onvoorsichtich daerin was geweest, met verwondering, dat, nu sijn goet was verbruyt, 't selfde uyt de gratie van den Prins voor syn kinderen souckt weer te crygen. Maer staet te noteeren, dat de voornaemste voortsetter van dit werck is geweest: den pensionares Hop en Vlooswyck, die voorschryven van Syn Hoocheyt versocht voor syn dochter Honewoet, die in Engelant is om haer mans goet te procureeren.

Leest foly 224.

(261) Den 27 July 1670 in den Haech 's middach over tafelsittende praeten van den heer Hartochvelt,<sup>1)</sup> syde Pancras, dat in den jaare 1666, doen de cuypery was om Graef burgemeester te maecken en niet Hooft,<sup>2)</sup> dat hy had gepractiseert, soo met de stemme niet conde te booven coomen, dat door opmaecken van een siecke omtrent den Overtoom. Hartochvelt soude aldaer werden ontbooden ende op de

1) Dr. Johan van Hartochvelt, schepen, lid van de vroedschap van Amsterdam.

2) Voor de kuiperijen, waarmee de burgemeestersverkiezing in 1666 gepaard ging, vgl. Elias, De vroedschap van Amsterdam, dl. I, pag. CXIV.



wederomcomste op een waegen geset en dat den voerman, inplaats van nae de stadt te ryden, soude opgemaect hebben van te ryden nae Amstereen en alsoo buyten de electie gehouden hebben.

Aen dit overlech is de gauwicheyt van den heer Pancras te sien. En conde Maerseveen, Bontemantel, Corver en de pensionares Hop van lachen niet onthouden over sulck een practyck.

(262)

MAENDACH DEN 28 JULY 1670.

Syn geleesen.

DYNSDACH DEN 29 JULY 1670.

Besoigne Dirck Verver, dyckgraef der vier Noorder Cogge by Medenbliqu. 1)

20 April 1667, brief van den Reeckencamer wegens de delicten van den dyckgraef van Medenbliqu.

27 July 1668 de Reeckencamer: 1665 int begin, den dyck door tempeest schaede; de werken bestee, waeren onvolmaectt gebleeven; daerover wart geclaecht over den dyckgraef; April 1667 waeren de dycken noch seer onvolmaectt door de nonchalance van den dyckgraef; Jan de Zee by provisie gestelt tot dyckgraef; adresseert 2) sich aen de Hoven; wort gehoort op artyckelen; den procureur-generael neemt conclusie van myneedich en gecasseert etc.; hy versouckt mandement van maintenuue.

4 Augustus 1668 messive vant Hof.

Reeckencamer verstaet, dat geen maintenuue can gegeeven werden, als synde cassatie over misuse en soo hy sich wilde verdedigen tegen den Procureur-Generael, dat dat conde doen.

De Staeten verstaen, dat het Hof niet sal voort vaeren met de procedure.

1) De dijkgraaf Verwer was door de Rekenkamer wegens verwaarloozing van zijn ambt, eerst geschorst en na afloop van zijn commissie ontslagen. Verwer had de zaak voor het Hof gebracht en verzocht in zijn functie gehandhaafd te worden. Daar volgens de resolutie van 20 Juli 1660 in Holland geen ambten voor het leven werden vergeven, besloten de Staten van Holland het Hof te bevelen de zaak niet verder te behandelen. De Rekenkamer werd dus in het gelijk gesteld. Vgl. pag. 171 en Resol. Holland 30 Juli 1670.

2) Nl. Verwer.

Brief vant Hof 1669, die verstaet mandement van maintenance te moogen verleenen in die cas en recht doen.

De Reeckencamer verstaet anders.

Het Hof syt, dat de Reeckencamer nimant can casseeren.

April 1669 resolutie van Hollant daerop en gestelt aen commissaressen.

1670 request van Verver: versouck ende de saecke te examineeren en af te doen.

Is uytgesteld tegen morgen ten acht euren.

(263)

DYNSDACH DEN 29 JULY 1670.

Brief van Rynlant: dat van Leeuwen, burgemeester van Lyden, is gemaect heemraet van Rynlant in de plaets van Paets.

Geaprobeert en doet den eet van suyveringe.

Hoocheemraeden van Schielant, brief, geschreeven tot Rotterdam: Matenese gestorven en gemaect Carel van Wassenaer <sup>1)</sup> tot heemraet in de plaets.

Geaprobeert en doet den eet van suyveringe.

Stommeer <sup>2)</sup> request.

Continuatie van octroy.

Rynsaterwoude request.

Continuatie van octroy.

Parys, Romp, 25 July: henppackers te leeren, dat niet vervalst worden; France-Americanse eylanden en de commissie alleen door den Coninck geteeckent, werden alleen aen France scheepen .....; zee reglement wegens het groeten ter zee; France matroosen.

Notificatie.

(264)

Lubeck, Breemen en Hamburg, messive Mey 1670, uyt den naem der Hanse steeden: Leo van Aytsema geweest resident;

Hendrik Hulque <sup>1)</sup> in deselfs plaets te geeven de vryicheeden als vooren, gelyck Roemerder Staetsresident tot Hamburg geniet.

Commissaressen.

1) Carel van Wassenaer moet zijn Carel van den Boetzelaer. Vgl. Resol. Holland 29 Juli 1670.

2) Gelegen bij Aalsmeer.

3) Hulque moet zijn Huneke. Vgl. Resol. Holland 29 Juli 1670.

Raet van Brabant: brief op de memorie van den Prins van Orange.

Commissaressen.

Naerder instructie te geeven aen van Beuningen.  
Lyden niet gereet.

De gedeputeerde tot opvoedinge van den Prins van Orange versoucken haer decharges van die commissie. De Princesse douagère heeft de gedeputeerde bedanckt.<sup>1)</sup>  
Ontslaen.

Predicanten in den Haech: versouck jaarlyx 400 gl. volgens van outs, die nu syn, en die naer deesen aengenomen sullen werden 't selfde te excuseeren.<sup>2)</sup>

Dort verstaet geen overstemminge daerin plaets te hebben; evenwel sullen het toestaen; 1666 gebet te opsERVEEREN en recommandeeren.

Rotterdam is wygerich; recommandeeren het formulier; hebben haer predicanten belast te doen; op die conditie staen toe.  
Gornicum: hebben noch geen last.

Schiedam: wygeren.  
Briel: consenteeren.

(265) Remonstrantie van Willem van Neck, burgemeester en Myndert Schonck, bewinthebber der Oost Indische comp. tot Hoorn: octroy 1602 verleent, 26 artycel: een nieuw bewinthebber te kiezen in 3 maenden precys, in plaets van een die vacant is geworden; de bewinthebbers tot Hoorn volgen dat artyckel niet, versoucken, dat de bewinthebbers binnen 8 daegen sullen doen de nominatie om door Burgemeesteren daer een uyt gekoooren te werden.

Te senden aen Burgemeesteren en bewinthebbers tot Hoorn en spoedich bericht te doen en ten dien eynde sonder resumptie te laeten afgaen, opdat staende deese vergaederinge daerin geresolveert mach werden.

Van Neck, als regeerende burgemeester en Schonck, out-burgemeester tot Hoorn, de kennisgeevers, adviseerde tot spoediche afsendinge en Hovius<sup>3)</sup> en pensionares de Groot adviseerde van de remonstrantie over te neemen en hadde groote contestatie met den anderen.

1) Vgl. Resol. Holland 29 Juli 1670.

2) Aldus werd besloten in de vergadering van 30 Juli. Vgl. Resol. Holland op dien datum. Zie ook pag. 153 en 171.

3) Mr. Johan Hovius, raad en oud-schepen van Hoorn.



Sasburg, brief uyt Brussel.

Notificatie.

De Wit, ambassadeur, uyt Coppenhagen.

Notificatie.

(266) WOENSDACH 30 JULY 1670.

Vlooswyck, Bontemantel, Corver, Pensionares.

Rapport over de saecke Verwer, geweesen dyckgraef van de Noorder-Cogge by Medenblick, gecasscert door de Reeckencamer.

Is geresolveert opt rapport, dat de Reeckencamers cassatie moet staet houden, onvermindert, soo men meent geraeckt te weesen, dat die saeck can vervolgen by recht. 1)

1660 resolutie van Hollant, dat alle offitien en ambten en bedieningen werde verstaen tot alle tyden wederom ingetrocken moogen werden.

Afgesant 2) van den Cheurvorst van Ceulen spreeckt een ronde tael.

Te antwoorden en of wil treden in de Triple Alliantie en garandeeren deselfde en voorts complimenteeren, als nae behooren. 't Welck ter Generalityt gebracht sal werden.

Brandewynen. Fagel doet rapport van het besoigne om Rotterdam te inducereen tot het verbot. En excusen van Rotterdam syn: 20 duysent stucken comen in het lant van 45 firtelen; bedraegen aen incoomen 120000, vrachten 100000; placcaeten worden niet onderhouden; sal neeringe verslappen.

45 virtelen 3) maecken een last.

Rotterdam persisteert, waerop is geresolveert noch een keer nae haer principaelen te doen met een brief verselt van Haere Ed. Gr. Mog. 4)

Rotterdam, op naerder rontvrach der predicanten in den Haech, syde, dat den Raetpensionares geliefde in omvraech te brengen, of de predicanten in Hollant niet behoorde te werden gelast int bidden te blyven by het formulier, als in

1) Vgl. Resol. Holland 30 Juli 1670.

2) Johan Arnold van Boekhorst.

3) Virtel  $7\frac{1}{2}$  Liter.

4) Voor dezen brief zie Resol. Holland 30 Juli 1670. Vgl. hierna pag. 177.

den jaare 1666 is gedaen, doch den Raetpensionares en deed het niet.

Amsterdam, door ordre van Pancras, soude Rotterdam gevollicht hebben.

- (267) Den Hoogen Raet versouckt van het vonnisse wegens Ommelanden verexcuseert te werden, aen Haere Ho. Mog.. Is verstaen daerover extreordenaris ter Generalityt te senden om met de ordenares gedeputeerde de excuse van den Hoogen Raet te verwerpen en, alsoo de Staeten-Generael waeren geschyden, werd Fagel versocht den president van den Hoogen Raet te versoucken recht te doen nae conferentie.

Brief van Van Beuningen uyt Londen, date 26 July: wort gewaarschout, dat syn brieven werden opgebroocken door ordre van Colbert, France ambassadeur in Engelant; op Oost Indiën saecke versouckt geïnformeert te werden.

Amsterdam versouckt, dat deese saecke mach blyven buyten deliberatie en copye om Amsterdam ordre af te wachten. Opbreecken der brieven te verneemen, of die brief, die Rompt tot Parys is vertoent, oock heeft connen gesonden werden uyt de griffie en in gevalle van neen, naerder daerna te verneemen en ondertusschen van Beuningen te lasten omsichtich te weesen int bestellen van syn brieven.

Reeckencamer versouckt de reductiegelden te moogen gebruycken, in plaets van die te gebruycken tot aflossinge en subsidie, tot betaelinghe eeniger verloopen schulden en tractement van raetsheeren.

Goude: difficiël.

Gornicum: ut supre.

Munnickdam: ut supra.

En wort copye versocht door veel leeden.

- (268) DONDERDACH DEN 31 JULY 1670.

Pancras, Vlooswyck, Bontemantel, Corver, Pensionares.

Fagel heeft gerapporteert, dat Haere Ho. Mog. de brief was overgelevert wegens de saecke van Groeningen en Ommelanden en soo den Hoogen Raet die niet overgelevert had, dat persisteren en soude overleveren.

Fagel syt: in de voors. messive van den Hoogen Raet syn onwaerheden en positie van Haere Ed. Gr. Mo. naedeelich.

Waerop is geresolveert te verneemen, of Haere Ho. Mog. verstaen, dat den Hoogen Raet advys sal geeven; dat alsdan

een brief sal geschreeven werden aen den Hoogen Raet, dat sullen in den Haech blyven.

Fagel doet rapport, dat de Staten-Generael verstaen, dat den Hoogen Raet sal gehoort werden op haer versouck van geëxcuseert te werden vonnisse te spreekken op het verblyf der Ommelanden, te weeten: Zeelant, Gelderlant en Vrieslant, Groeningen.

Waerop is geresolveert aenstonts te schryven aen den Hoogen Raet van recht te spreekken, soo als in concientie sullen bevinden te behooren; en noch een brief aen de Hollanse Raeden in den Hoogen Raet appart en daerin verboden, dat niettegenstaende de vacantie niet uyt den Haech sullen hebben te vertrecken, voor en al eer het vonnis sal gesproocken weesen.

Rapport van Fagel op de memorie van den ambassadeur Temple, versouckende, dat 3 rebellen, Engelsen, in deese landen syn en dat volgens het tractaat te doen vertrecken. Advys is: dat binnen 15 daegen sullen moeten vertrecken.

Lyden.

Amsterdam neemt het advys over.

Er waeren sommige discoursen, dat men moet weeten wat rebellen syn, want den Coninck soude alle de queeckers<sup>1)</sup> connen verclaeren voor rebellen, daer meenichte in dit lant syn, daer het woort rebellen heeft gesien op die teegen den onthalsde Coninck hebben gerebelleert. Kivet<sup>2)</sup> die uyt dit lant gevlucht is, is een rebel ende nochtans een favorit van den Coninck.

Amsterdam neemt over.

Van der Dussen,<sup>3)</sup> rapport wegens combinatie ten platten lande: de wynen en bieren te gelyck te verpachten; vremde bieren te moeten opgeslagen werden in beslooten steeden; verantwoordinge van de wynen.<sup>4)</sup>

(269) Tweede rapport: van dat de tappers in groote steeden 9, clyne steeden 6 en ten platten lande 3 oxhoofden sullen moeten betaelen en niet over accordeeren; pachters eet te doen van niet te sluycken.<sup>5)</sup>

Besoigne door de Gecommitteerde Raeden.

Ten derde rapporteert wegens de collaterale successie: de taxatie door den secretares in 14 daegen te doen; de secre-

1) Quakers.

2) Kievit, de bij het proces van Buat betrokken Rotterdamsche regent, die naar Engeland uitgeweken was. Zie Brieven van De Witt, IV, op Kievit.

3) Arend van der Dussen, pensionaris van Delft.

4) Vgl. Resol. Holland 31 Juli 1670.

5) Idem.



taressen, als reeckeninge doen, oock op te geeven de reeden der onbetaelde, waerom niet betaelt hebben.

Neemt over.

Vivien rapport op de commissie en bevylinge der Mid-delanse zee, of met Engellant tegen de Turcken gesamentlyck te tracteeren en niet separaet etc.: best gesamentlyck.

Wort overgenoomen.

Lyden alleen difficiel. 1)

Amsterdam: gesamentlyck, doch notificeert, soo moet geëquipeert werden, dat niet can, noch moet gedaen werden uyt de extreorde-nares lasten der Admiralityt, alsoo Amsterdam niet heeft in de continuatie van die lasten geconsenteert.

Doet noch rapport, dat Engellant de lasten der goederen in Hollanse scheepen swaerder stelt, als die in Engelse scheepen aldaer werden gebracht: Van Beuningen daer over te schryven en hier aen den ambassadeur Temple te claegen. 2)

Fiat.

(270) Doet het 3 rapport, over France bootsgesellen uyt de Neder-lanse scheepen, door France gelicht 3): te gaen by re-torsie en de Hollanse bootsgesellen uyt de France scheepen te lichten; door de ambassadeurs te laeten claegen; by edict alle Nederlanse timmerluyden etc. en bootsvolck in te roepen, gelyck Vranckryck heeft gedaen; dat op de requeste van twee vrouwen, wiens mannen uyt de scheepen syn ge-licht en gevangen werden gehouden om apparent vervoert te werden nae de Caribes of andere plaetsen versonden sullen werden, dat aenstonts door den France ambassadeur Bopome<sup>4)</sup> geclaecht moet werden en door Romp tot Parys, dat mogen los gelaeten werden en by vrouw en kinderen moogen coomen.

Fiat volgens advys.

Op de advysen van het Hof en Reeckencamer: dat geen vrouw tot castelelynschap noyt is geweest, doch sy wel can resigneeren op een persoon, die bequaem is, mits authorityt daertoe hebbende.

Fiat, doch alsoo geen resignatie can geschieden dan met eenpa-

1) Vgl. Resol. Holland 31 Juli 1670.

2) Idem.

3) Idem.

4) Arnauld de Pomponne.

richyt en Rotterdam absent is ten dienste van den lande, de resolutie niet uyt te geeven voor ditto stadt sal hebben geconsenteert.

Tapyten op de sael van de Staaten van Hollant costen 6000 gl. van tycken en 24000 gl. van maecken.

(271) VRYDACH DEN EERSTEN AUGUSTY 1670.

Pancras, Bontemantel, Vlooswyck, Corver, Pensionares.

Resumptie.

Eedelen advys wegens de questie van Groeningen: 24 Juny conventie van de Generalityt tot het verblyf; op te wercken om de dificile provintien te inducereen den Hoogen Raet te laeten begaen en vonnisse nae conscientie te laeten wysen om de reeden.....

Gecommitteerde Raeden, Gravestyn<sup>1)</sup> en Hooft, wegens de brief van Morinack, president van de crysraet, gesonden aen de Gecommitteerde Raeden, raeckende de saecke van den gecasseerde capetyn de Wit; alsoo de brief is getyckent door Moriack alleen, uyt den naem van de crysraet, daer-voor deesen altyt is getyckent by den griffier, versoucken de resolutie te weeten, of die sullen aennemen, geschreeven uyt den naem van de crysraet.

Ende is verstaen eenparich by Haere Ed. Gr. Mog. van die te houden geschreeven door de crysraet ende des onvermindert te laeten paraffreeren.

Nota. Ruwaert is susterling<sup>2)</sup> over de gecasseerde de Wit en verstaet als Gecommitteerde daerover te moogen sitten.

Nota. Deesen brief is geschreeven door de Groot en getyckent door Morinacq sonder kennisse van den crysraet en door de Groot aen den Raetpensionares in de vergaederinge over gegeeven en soo gecomen aen den Gecommitteerde Raeden — soo Hooft syt aen den pensionares Hop — om haere Ed. Gr. Moo. te dienen van bericht.

(272) 21 July, brief van den ambassadeur Gammarra, geschreeven aen Haere Ho. Mog., daerin syt, dat syn Coninck versoukt en verkiest tot darde arbiter over de questie tusschen Vranckryck en Spaigne over de landen in Walslant.<sup>3)</sup>

Is al op gedisponeert.

1) Mr. Cornelis Gravesteyn. Vgl. Resol. Holland 2 Augustus 1670.

2) Susterling = neef. Deze Cornelis de Witt was een kleinzoon van Andries de Witt, een broer van De Witt's vader, Jacob.

3) Nl. de Republiek. Zie pag. 2, noot 4.

Rotterdam versouckt, dat de Eedelen verklaeren wegens de besoigne der grutterye ten platten lande<sup>1)</sup>, een besoigne, die lang en al voor de brandewijnen besoigne is geweest.

De Eedelen verklaeren, dat voor thienden dach der aenstaende vergaedinge gereet sullen syn; de absentie veeler Eedelen is oock oorsaeck van delay.

De Eedelen nemen aen haer gevoelen over de grutterye te geven aen de Gecommitteerde Raeden, die de pachters daerop sullen hoo- ren en teegen den 10 dach der aenstaende vergaedinge gereet te weesen.

Rotterdam seggen, dat oock seer swack syn geweest in den raet en swaerichyt maecken haer eerst te verklaren en dat de Eedelen eerst behoorde die oude saecke af te doen: domestique belastinge behoorde eerst afgedaen te worden, als de belastinge der bieren, die den eenen stadt lyt op de bieren van de anderen stadt.

(273) Den Raetpensionares syt, dat op die saecke voor deesen groote en veel besoignes syn geweest en dat het een saeck is, die eenichsins in rechten bestaet, want soo een lit oordeelt, dat beswaert wort, moet het andere lit daerover roepen, daer het behoort, die dan sich moet deffenderen en uyt wat cracht sulx wort gedaen.

Rotterdam persisteert van haer niet te connen uyteneu, tensy die voornaeme saecken voorgaen en geen andere last hebben.

Rotterdam, alsoo haer burgemeester absent is, soo sullen nae de middach haer advys uyteneu, maer hadden wel gewenst dat de leeden in haer voorstel hadden geconstateert.

Abram de Wees weduwe versouckt octroy op Ovidius Transformatie in Duyts gerymt door Joost van Vondelen.<sup>2)</sup> Fiat. Vide foly 468.

Dirck Claess. van Leeck: versouck wegens de Vlaemse capers.

Aen commissaressen van de zee.

Is besoigne geweest en was het advys van Van der Tocht, die over die saecke in Vlaenderen en Brabant was geweest, dat men behoorde der Vlaminger goederen in deese landen in arrest te houden

1) Vgl. pag. 163 en Resol. Holland 1 Augustus 1670.

2) Publius Ovidius Nazoo's Herscheppinge vertaelt door J. van Vondel. t'Amsterdam 1671.



en inventaris wel te bewaeren, tot soolang de verkorte ingeseetenen satisfactie souden hebben becoomen.

Dort adviseerde, dat een voorslach op de laeste besoigne was gedaen om de negotie niet te verhinderen met eenge landen. De geestelycke toecomende soude connen becommen, 1) doch best te weesen den nieuwe gouverneur serieus te schryven. 2)

Delft: 't selfde.

Iek, wegens Amsterdam: dat represaliën de beginselen van de oorlooch syn; dat de onschuldigen het gelach betaelen; dat veel wert genomen en wynich terecht comt; dat deese landen overal negotie hebben en op ons veel te rooven is en onse ingeseetenen, die onschuldig syn, duysende soude ontnoomen werden etc. en daerom die saecke eerst aen de nieuwe gouverneur te schryven.

En syn alle de commissaressen van het selfde gevoelen geweest.

(274)

### POST MERIDIEM.

Rotterdam syt, dat niet hebben connen gemoveert werden<sup>3)</sup>; dat het qualyck soude weesen, dat een minister uyt haer stadt soude gaen met solck een tydinge van verbot van brandewynen, maer hebben haer heeren principaelen tot genoegen van de leeden verstaen, dat den minister sal derwaers gaen en den Coninck remonstreeren het ongelyck, dat deesen Staet aendoet tegen de tractaten; en soo de Coninck sulx niet doet, dat van nu af het verbot vast stelt, om nae die tyt te executeeren.

De leeden urgeeren binnen wat tyt en dat nootsaekelyck een tyt moet geresolveert werden, of dat anders daer geen eynde can gesien werden.

Amsterdam syt de nootsaekelyckeyt der verbot; en een goede saecke niet moet opgehouden werden uyt oorsaecke van den abassadeur aengenaem by den Coninck te maecken en dan best was den ambassadeur soolang op te houden.

Nae eenige debatten is verstaen, dat commissaressen, die veel maelen over die saecke syn geweest, morgenochtent een conceptverbot sullen opstellen en de moode der executie en sien, of alsoo de leeden en Rotterdam daerin genoegen en tot eenparichyt connen gebracht werden.

1) Becommen = beslag leggen op.

2) Uit Resol. Holland 23 Juli blijkt, dat het voorstel geweest was geïnteresseerden te machtigen hun executie te richten o.a. tegen de bezittingen, die Spaansch-Nederlandsche geestelijke corporaties binnen het gebied der Republiek hadden.

3) Nl. tot het goedkeuren van het invoerverbod van brandewijn. Twee dagen tevoren (zie pag. 171) hadden de Staten van Holland een missive aan Rotterdam gezonden om de stad tot hun gevoelen over te halen. Zie pag. 7, noot 1 en pag. 187, 188.

Staten van Holland 1670.

Rapport van Fagel, 't gepasseerde ter Generalityt wegens Groeningen: dat de provincien niet syn te bewegen geweest tot het concert; dat sy seggen een resolutie te weesen en nu ordre hebben becoomen van in die saecke stil te staen.<sup>1)</sup> Is verstaen den Hoogen Raet te laeten doen volgens conscientie en de afgesonden messiven gehouden voor recommandatie.

Crimpenderwaert, stucken.

In handen van commissaressen, hoewel Gouda excuseert, seggende het een octroy is.

(275)

Huys van Prins Mauritius, huys te coopen.

Lyden syt, dat de cas schaers is; dat het soude weesen een gratificatie; dat het te hooch aen gelt is en oordeelen het absolut onnoodich; doch wil men een gratificatie aen Prins Mauritius aen gelt, dan was het yts anders en soude alsdan op resolveeren.

Schoonhooven: staet nu toe.

Alckmaer: excuseert.

Hoorn: sal niet singelier syn.

Enckhuysen: burgemeester absent.

Medenblick: difficiel.

Purmerent: excuseren.

Uytgesteld teegen de aenstaende vergaederinge.

200en penninck, die op twee plaetsen worden geëxecuteert a) en alsoo geen tyt is geweest om te examineeren, is toegestaen surchéance van executie tot den 10en dach der aenstaende vergaederinge.<sup>2)</sup>

200en penninck.

Delftlant-questie.<sup>3)</sup>

Hooft-heemraeden	}	yder stelt penningmeesteren;
Hooft-ingelanden		yder licht complainte.

a) Hs.: geëxcuseert.

1) Vgl. Resol. Holland 2 Augustus 1670. De Hooge Raad werd dus voorloopig vrijgesteld van het uitbrengen van advies.

2) De Staten excuseerden de Heeren van Haarlem, die reeds langen tijd verslag hadden uit moeten brengen in zake de 200sten penning, die van enkele personen dubbel geëischt werd. Vgl. Resol. Holland 2 Aug. 1670.

3) Tusschen hoogheemraden en hoofdingelanden van Delftland was een geschil gerezen over de vraag, of er één, dan wel twee penningmeesters over Delftland aangesteld zouden worden. De hoogheemraden wilden de beslissing overlaten aan de justitie, terwijl de hoofdingelanden dit door de Staten van Holland be-

(276) Questie der Hoornse heeren wegens het maecken van een bewinthebber der Oost In. Comp..

25 September, 26 April de placcaeten vastgesteld. 1)

SATERDACH DEN 2 AUGUSTY 1670.

Resumptie etc. der grutten en gorten ten plattenlanden te verbieden. Te examineeren tegen de vergaederinge; den ambassadeur de Groot alle debvoiren doen by den Coninck van Vranckryck om de lasten, tegen het tractaet ingevoert, soo direct als indirect opgesteld, afsetten en soo niet, dat den 25 September de placcaten van belastinge en verbot nu vastgesteld, sullen tot executie gestelt werden.

Rotterdam: op inschryven tegen Woensdach.

Fagel van Haerlem, Lyden, Amsterdam, Gouda, Alckmaer, Enckhuysen doen rapport over de saecke van het onmondich kint van Papenbrouck, versouckende desselfs voochden relief om te coomen in revisie, niettegenstaende daer hadden van gerenuntieert int verblyf by den Hoogen Raet: oordeelende volgens advys van den Hoogen Raet, dat versouck behoorde af te slaen. 2)

Afgeslaegen.

Is te noteeren, dat op de resumptie deese saecke niet is van genoteert, apparent, omdat den Raetpensionares een swager was van J. Duyts, die voocht van het kint is en stervende, Graef erfgenaem soude weesen.

(277) Hoorn versouckt de remonstrantie, bekend, mach gestelt werden in handen van de Burgemeesteren om advys in te brengen ter naerder vergaederinge, alsoo onverhoort nimant behoorde te werden gecondemneert; dat geen resolutie is

slit wenschten te zien. 2 Augustus deden de Staten van Holland uitspraak in deze zaak. Voortaan zouden twee penningmeesters aangesteld worden, één over de West-Ambachten en één over de Oost-Ambachten. Dezen zouden gekozen worden uit een voordracht van drie, die opgesteld was door de ambachtbewaarders. De verkiezing zou afwisselend door de hoofdingelanden en de hoogheemraden geschieden. De Hoven van justitie werden van deze uitspraak op de hoogte gesteld. Vgl. Resol. Staten van Holland 2 Aug. 1670.

1) Zie voor de plakكاتen van verbod van brandewijn en belasting op Fransche manufacturen Resol. Holland 26 April 1670.

2) Zie over dit proces uitvoerige mededeelingen bij Kernkamp, De Regeeringe van Amsterdam, dl. II, pag. 481-484. Vgl. Resol. Holland 2 Aug. 1670.



connen genomen werden door de corte tyt en absentie der heeren.

Den 25 laestleeden taxceert 1) de Edelen van veranderinge en ondanckbaerhyt, 't welck den pensionares de Groot van Hoorn qualyck wierde afgenoemen.

(280)

### WOENSDACH DEN 17 SEPTEMBER 1670.

Graef, Vlooswyck, Rynst, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Eenige nieuwe comparanten hebben haer eed gedaen en opt Eeuwich Edict.

Eerst sessie.

Ambassadeur de Groot uyt Parys 12 September 1670, messive: 30 Augusty daer gecoomen, doch sieck en swack; Marquis Angeau a) gaet nae Sweeden voor ambassadeur; 2) Buckingham, b) Engelse ambassadeur aldaer aen het hof, is seer genoecht en staet op syn vertreck.

14 September Sasburg uyt Brussel: inval der France in Lotheringen.

Beuningen uyt Londen, 8 September parteculiere brief aen den Ractpensionares: 3) 23 deser tot Doevren te syn om met het pacquetboot over te coomen.

Nominatie der leenmannen van Putten.

Timmers out burgemeester van Rotterdam, 4) Duyst van Voorhout 5) van Delft syn leenmannen gemaect.

De Heer van Eurck, 6) wesende leenman, is gestorven. Dit is die heer, die de heerlyckeyt van Urck heeft vercoft aen Amsterdam, 7) met die conditie, dat de tytel soude houden syn leeven gedurende.

Eurck ylant.

a) Hs.: Agnoine.

b) Hs.: Bockengam.

1) Nl. Hoorn: zie pag. 170.

2) Dit bericht komt voor in de Brieven aan De Witt, dl. II, pag. 481.

3) Voor dezen brief vgl. Brieven aan De Witt, dl. II, pag. 480.

4) Johan Timmers.

5) Hendrik van Duyst van Voorhout, raad en vroedschap van Delft. Vgl. Resol. Holland 17 Sept. 1670.

6) Johan van der Werve. Vgl. Kernkamp, De Regeeringe van Amsterdam, dl. I, pag. 135 en 136.

7) Anno 1660.

Burgemeesteren en vroetschap van Uytrecht 6/16 September: Hendrick van Leeuwen, clerck van den Raet van Staaten, procedeuken; versouckt, alsoo het haer burger is, dat voor haer mach terecht gestelt werden en niet voor den Raet van Staaten. 1)

23 artyckel haer instructie. In handen van voorgaende commissarissen.

- (283) 4/14 Augusty, uyt den Moscouw, Heynsius, resident: 2) Astragan door den rebel ingenoomen; lyt tussen Persien en der Moscouw, belettende alle negotie op die quartieren; 3) wil geen presenten ontfangen, tensy, dat syn commissie met succes is gedaen hebben.

In handen van voorige commissaressen.

Lodewyck Coos<sup>4)</sup> wegens Gornicum gecommitteert ter Admiralityt in de Maes.  
Geapprobeert.

Jan Pieterss. Keetel<sup>5)</sup> wegens Monnickdam in de Admiralityt van het Noorderquartier.  
Geapprobeert.

- (284) JOVIS 18 SEPTEMBER 1670.

Graef, Vlooswyck, Rynst, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Resumptie van gisteren.

Resumptie van de laesten dach der voorgaende dachvaert: belastinge op France waeren en verbot der brandewynen; Cornelis de Witt, capetyn, Perceval, <sup>6)</sup> fort Creveceur; duysenste penninck, die op twee plaetsen worden gemaent, surchéance van excecucie tot den 10 dach deeser vergaederinge;

Joncker van Neck van Hoorn Oost. Ind. Comp. bewinthebber te maecken;

1) Vgl. pag. 61, noot 3 en Resol. Holland 17 Sept. 1670.

2) Heinsius was resident te Stokholm en tijdelijk als zaakgelastigde naar Moscou gezonden. Zie hierna pag. 241.

3) De landhandel met Perzië en Centraal-Azië ging over Astragan naar Archangel. Vandaar werden de goederen per schip vervoerd.

4) Lodewijk Kools, oud-burgemeester van Gorcum.

5) Oud-burgemeester van Monnikendam.

6) Perceval, commandeur van het fort Creveceur.

- Beverning te disponeeren tot ambassadeur nae Spaigne;  
 Delftlant-questie, met Delft accoort;  
 Abram de Kyser, of sullen laeten gaen, versouckt het Hof  
 te weeten. Is verstaen over 14 daegen te laeten;  
 (285) Reeckencamer toegestaen haer reductiegelden te gebruy-  
 cken, is niet afgeschreven en blyft nu gearresteert;  
 Hoogen Raet wegens de questie der Ommelanden;  
 Rompt de Groot te dienen by provisie;  
 stuyvers, uytheemse, te verbieden, op inschryven geconsen-  
 teert;  
 piraeteryen by de Vlamingen gedaen, opt rapport van  
 Van der Tocht. Den nieuwen gouverneur daer eerst over  
 te schryven;  
 De Groot neemt afscheyt en gegeven syn indemnityt, ter  
 Generalityt rapport;  
 Nota. 2000 gl. by de Generalityt aen de Groot 'sjaers meer te gee-  
 ven en is toegestaen by de gecommiteerde ter Generalityt en een  
 resolutie van Hollant.

Alles op de resumptie gearresteert met eenige discourse  
 tot redres van de munt.

Hoorn, Enckhuysen en Medenblick is West-Frieslant.

21 July Barleus uyt Lisbone en een oude brief.

- (286) Brief van Weesp, 11 September, en request: Padden-  
 burg <sup>1)</sup> is als scheepen gestorven; senden dubbelt getal van  
 de oude nominatie, te weeten: Galtrop, mr. Del; — request  
 van Paepencop, balljeu van Goylant, daer teegen, syt, dat  
 hy de nominatie moet overbrengen en niet een dubbel uyt  
 de oude nominatie, maer als die genomineert syn en geen  
 scheepenen syn geworden, is geen ordre over te brengen. <sup>2)</sup>

In commissaressen handen.

1654; 28 February resolutie van Hollant.

Hof van Gelderlant, 2/12 September, messive tot antwoord  
 van den brief van de Staaten van Hollant, date .....

1) Bruyning van Paddenburg.

2) Volgens de resolutie van 1654 benoemden de Staten de  
 scheepenen uit een dubbel getal, opgesteld door burgemeesteren,  
 scheepenen en den baljuw. Ditmaal was de baljuw, Nicolaas van  
 Vlooswyck, Heer van Papekop, niet in de voordracht gekend. Hij  
 protesteert nu bij de Staten en eischt zelfs het recht van ver-  
 kiezing voor zich op. Vgl. Resol. Holland 18 Sept. 1670 en Tegenw.  
 Staat, dl. VIII, pag. 139.



wegens de vissers van Ossanen: waeren van Sardam en niet van Ossanen; Herderwyck privilegie, soo te lande als te waeter, haer jurisdictie vergroot; het placcaet is out en alleen vernieuwt. 1)

Commissaressen van de zeesaecken.

Commissaressen nae de verpachtinge.

Dort, Enckhuysen, Haerlem, Amsterdam, Schoonhooven.

Nota. Graef. Leest volgende blat.

Request der hooftoffecieren ter zee int Noorderquartier: versoucken betaelinghe haerder achterweesen van costgelden, verschooten in den laesten engelse oorloch.

Commissaressen van zeesaecken.

(287)

Propositie van Amsterdam, of de Eedelen hebben: voor-slach suo jure van de plaets op de verpachtinge te gaen; de verkiesinge hebben en recht burgemeester verschutyven en haer in de plaets te setten. 2)

Leest het antwoord en resolutie date 19 deser, resumptie.

Eedelen seggen, dat het voorleesen billjet alleen is haer advys en pretendeeren geen recht.

Aenweesende gedeputeerde.

Dort, Haerlem, Delft, Lyden: met de Eedelen.

Amsterdam versouckt eer haer advys geeven, omvraeg op de propositie voors..

Eedelen seggen haer verklaert te hebben geen recht te hebben.

De voorsittende leeden met de Eedelen.

1) Vgl. pag. 164, noot 2.

2) In het manuscript Resol. Raad, III, 1, fol. 392 sqq. teekent Bontemantel hierover aan: „De leeden tegen de verpachtinge syn gewoon by den secretares Beaumont te laeten aentyckenen in wat quartier lieft gelieven te weesen ende, siende meest op de profyten, wil ydereen in Noordhollant of Westfrieslant weesen. De Eedelen daerom soucken daerom altyt Westfrieslant, doch hadden nu laet op geweest, alsoo Maesdam liet tyckenen op het quartier van Alckmaer, naedat Burgemeester Graef sich had laeten tyckenen en op het stellen der commissaressen was Graef qualyck te-vreden”. Hij zeide onder meer: „de Eedelen sullen de incivilityt haer niet bedancken en dat Amsterdam soecken te treden”. De Eedelen achtten het tenslotte het verstandigste toe te geven en De Graef is op de verpachting te Alkmaar geweest.

Amsterdam verklaert het te weesen een insivilityt, dat als een burgemeester van soo een aensienlycke stadt eerst heeft laeten aentyckenen, dat niet tegenstaende een van de Edelen die tyckeninge verschuyft en by haer advys haer selven stellen en dit wort gesyt nochmael voor een incivilityt. „De Eedelen sullen het haer niet bedancken en dat soucken te vertreeden”, syde burgemeester Graef.

Goude: met de Edelen.

Rotterdam: claecht meede voir de incivilityt, dat haer naem is geroyeert.

(288)

Gornicum:

Schiedam: men behoort een almenack <sup>1)</sup> te maecken.

Schoonhoven: is meede gebeten en heeft al over een maent laeten aentyckenen; daer behoorde ordre te weesen.

Briel: met de Eedelen.

Alckmaer: dat men behoorde Amsterdam te doen de civilityt.

Hoorn: Edelen.

Enckhuysen: recommandeert de civilityt; heeft laeten aentyckenen en Hoorn heeft het verstooten en haer in de plaets gestelt; daer behoorde ordre te weesen.

Edam: de civilityt had behooren wat meer geweest te syn; een vast ordre te stellen en almenack te maecken.

Monnickendam: ordre op de verpachtinge waer best.

Medenblick: verpachtinge behoorde met toerbeurte te gaen.

Purmerent: met tourbeurte, alsoo de clyne altyt worden verdruckt.

Combinatie der verpachtinge van de wynen en bieren ten platten landen.

(289)

#### POST MERIDYEM.

Of de pachters het verbot der brandewynen sal gedenuncieert werden.

Aen de pachters te denuncieeren.

Admissie der pachters, die eenige gelden par reste schuldich syn. <sup>2)</sup>

1) D.w.z.: een lijst waarbij het gaan naar de verpachting bij toerbeurten geregeld werd.

2) Vgl. pag. 153, noot 4.

(290)

## VENERES DEN 19 SEPTEMBER 1670.

Graef, Vlooswyck, Rynst, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Daerop vervolgens by de heeren Eedelen verklaert is: noch recht noch van voorslach suo jure te doen, noch recht van verkiesinge van eenich quartier, noch oock eenich ander voorrecht boven d'andere leeden dienaengaende pretendee- ren, maer alleenlyck het eerste advys daerop, als op alle an- dere saecken te moeten uyten, gelyck oock tot noch toe noyt anders is geschiet en dat daerop de andere leeden met alle vryhyt mogen adviseeren.

De Eedelen, om te betoonen, dat civiel syn in alles en soo Amsterdam meenen haer geleegeen te syn op of omtrent die plaets van Alckmaer te weesen: dat haer die plaets defe- reeren.

Dort, Haerlem, Delft, Lyden: als de Edelen; alles uyt te laeten om vreedem wille.

Amsterdam: meenen noch incivilyck te weesen daerin gedaen.

Goude: uytlaeten.

Rotterdam: Edelen.

Gornicum: Edelen.

Schiedam: Edelen.

Schoonhoven: is meede misnoecht, alsoo haer burgemeester, Arckel, door Delft is gebots uyt het quartier van Gornicum.

Alckmaer:

Hoorn:

Enckhuysen: 't is haer oock gebeurt voorleeden jaer, maer Am- sterdam can haer beeter defendeeren; een almanack was best.

Amsterdam axcepteert die presentatie en daerop syn die voors. saecken uyt de notelen genoomen. En is de Graef op de verpachtinge tot Alckmaer geweest.

Leest de propositie van Amsterdam van dit werck, den 18 deser gedaen.

Haerlem maeckt bekend, dat eenige pachters uytcoop doen met de tappers; dat op burgers ocage(?) een manier is van compositie; <sup>1)</sup> dat meede noodich is te denuncieeren: van 't selfde niet te moogen doen.

Is verstaen de denunciatie te doen aen de pachters.

(291)

In plaets van Bennebrouck, die president is geworden, is gekooren Mr. Cornelis Baen van Dort met eenparige stemme.

1) De pachters van de wijnen maakten soms met de tappers en burgers een contract over het betalen der belasting. Vgl. Resol. Holland 19 Sept. 1670.



Munnix, <sup>1)</sup> sergeant-mayoir, resigneert. Is gekoooren Arent van Dorp. Eenparige stemme, mits houdende rang van deesen dach af.

Ritmeester, Prins van Tarente, syn ritmeesterschap gequiteert hebbende, is gekoooren Gysbert Ruysch, synde de luytenant.

De ritmeesterplaets van Munnix die resigneert, is Diderick van Wassenaer, Heer van Wouw, gekoooren. <sup>2)</sup>

Bulquestyn <sup>3)</sup> syn compaigny. Of syn luytenant, hoewel geen 8 jaaren als luytenant of vaendraeger heeft gedient, sullen maecken tegen de resolutie, dan of hem sullen maecken als een der ses capetynen, die aen die wet niet syn gebonden.

Opt eerste mach den Raetpensionares geen omvraeg doen, als geen acht jaaren heeft gedient.

Is gekoooren als één van de ses Gerret van der Dussen, synde luytenant van deselfde comp.

12 December 1668, 19 September 1668, ordre op de militie der officieren.

(292)

## SABATHY 20 SEPTEMBER 1670.

Graef, Vlooswyck, Rynst, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Op de resumptie syn geen remarque.

Of de compaignie van gratie, dat is de één uyt de ses, die niet aen het reglement van den jaare 1668, 19 September, syn gehouden, sullen begeeven warden, of met eenparichyt van stemme, of ten minste met 13 stemme.

Is geresolveert: 2/3 parte van de stemme.

En soo geen comp. van graetie in de ses comp. wort gedaen, dan in de andere ses 2 comp. van graetie sullen mooge werden begeeven.

Dit laatste <sup>4)</sup> is by veel de meeste stemme verstaen, dat soo in de ses comp. geen occasie van gratie voorcomt, dat in de naeste andere ses comp. evenwel maer één van gratie sal weesen.

1670	}	April, 69 duysent guldens	}	verlooren op
		Augustus, 109 duysent guldens		

1) Munninck. Vgl. Resol. Holland 19 Sept. 1670.

2) Idem.

3) Thuyl van Bulkestein, kolonel. Vgl. Resol. Holland 19 Sept. 1670.

4) De bedoeling is: aangaande dit laatste.

Gecommitteerde Raeden geeven te kennen het verlies twee der boven schreeven pachters; veel militie is merckelyck ten achteren; daer doen sich donkere wolken op; int voorjaer sullen moeten extreordenares equipage te waeter en te lant gedaen werden; de fortificatie, magesynen en equipage behouften syn sober, voornaementlyck Maastricht. Soo werden haere Ed. Gr. Mo. versocht de finantien te besorgen, of dat anders 200en penninck sal moeten worden een loopend middel, hoe soude dat in de oore clincken.

Commissaressen met de gecomitteerde Raeden in den Raet van Staaten.

Sasburg, brief 16 deser uyt Brussel.

Notificatie.

(293) Coppenhagen, 13 September 1670, La Maire, resident aldaer; France ambassadeur soude meede brengen 6 h. d. ryxdaelers aen wissel.

Een persoon nae Coppenhagen te committeeren en La Maire tot Coppenhagen woonen te maecken.

Eenige leeden van het Noorderquartier syn noch difficiel om La Maire te doen woonen tot Coppenhagen.

De difficiële leeden neemen aen noch haer debvoiren te doen en tegen over acht daegen haer advys in te brengen.

Brief van W. Beveren van Dort, rentmeester van Zuyt-Hollant, 15 September. Versouckt demissie.

Raetsheer Baen,

Ritmeester Ruys,

Ritmeester van Wouw,

Cappetyn van Dussen,

Mayoer Dorp,

} doen eet van suyveringe.

Relaes vant geen ter Generalityt is gepasseert in absentie der vergaederinge: Groot, ambassadeur, is belast den 6 Augusty, aen den Coninck van Vranckryck aenstonts sal aendienen, dat de onverdrachelycke beswaeringe op de negotie gelieft af te stellen; dat den Coninck niet gelieft te gelooven, dat de discrepantie eenige reeden sal geeven van ophoudinge der middelen tot retorsie; de provintien hebben inclinatie tot het verbot; Zeelant hebben eenige wynige consideratie; de siroop sullen in Vrieslant en Stadt en Landen moeten beswaert werden met een stuyver op het £;

- (294) om, of sulx in Vranckryck comt sonder effect uyt te vallen, dat de provincien haer tot alle debvoiren en belastinge gelieve te prepareeren om tot de executie te coomen.

Traen van buyten incomende te belasten, alsoo Hamburg veel Groenlanse vaert nae sich sleept, 8 gl. op een quarteel en van het vylgelt en lastgelt de traen te excuseeren, die door onse scheepen wart gevangen.

Dinsdach toecomende te verclaeren.

Ter Generalityt syn ingecoomen veel donckere tydinge, voornaementlyck uyt Vranckryck, doch dat het is uytgevalen op Lotheringen, dat geleege is en gepaelt aen France Conté en is een pas nae de Rhyn.<sup>1)</sup> Vranckryck equippeert uytsteekent starck, voornaementlyck ter zee. Haere Ed. Gr. Moo. werden gewaerschout op alles te letten en ordre te stellen tot alle securityt. Soo Vranckryck door kitteling gertocht wert in oorloch te coomen met Spaignie, soo moeten wy Vranckryck, volgens het tractaet, by springen om te winnen de Nederlanden. Soo Vranckryck den oorloch aendoet aen Spaignie, soo staen in de Triple Aliantie. Soo de Spaense coninck sterft, soo is oock groote swaerichyeyt.

- (295) Concept der Raet van Staaten: 100 duysent man noodich in cas van overval; een groote vloot ter zee tegen het voorjaer. Lotheringen.

Alle de swaerichyeyt wort door den Raetpensionares crachtich voorgedraegen en de macht der France de leeden bekent gemaectt. Besorginge van gelt is het noodichste.<sup>2)</sup>

Hartoch van Lotheringe, uyt Epinael 28 Augusty, brief aen de Generalityt: 26 ditto syn de France gecomen om gevangen te neemen; versouckt protextie.

De recrutus op behaegen van Hollant syn gecontinueert.

Pompone, France ambassadeur, op inval voors. heeft sich geadresseert aen den president ter Generalityt en een brief van den Coninck gelesen, geen copye willen geeven, noch memorie en 't selfde meede bekent gemaectt aen den Raetpensionares, dat Lotheringen 1<sup>o</sup> heeft gecontraventeert de tractaeten; 2<sup>o</sup> gemachineert tot naedeel van de vrede tot

1) Vgl. pag. 9, noot 2.

2) Vgl. Resol. Holland 20 Sept. 1670.



Aechen en de ruste van Uropa; 3° gefrustreert syn woort van niet te sullen armeerden.

(296) Gaf meer mondelinge reeden en dat niet deden om eenige roof, maer den Coninck begeert: 1° reparatie van hondert contraventie; 2° effectieve beloften van syn woort en cassatie syner militie; 3° beloften en cautie van sulx niet meer te doen.

Den inval bekent gemaect aen Temple en nae Engelant daer over te schryven. Van Beuningen oock geschreeven aldaer alles te ondertasten. Lothingen is als een casteel van Bourgondie; die de stadt garandeert, moet oock het casteel garandeeren.

Alle 't gepasseerde ter Generalityt te houden voor notificatie.

SONDACH 21 SEPTEMBER 1670.

Vlooswyck, Bontemantel, Corver, Hop te gast tot den Maerschalk Wurst<sup>1)</sup> met Crommon,<sup>2)</sup> Warckendam en Gool;<sup>3)</sup> de eerste wegens Zeelant in de Staaten-Generael, de tweede wegens Hollant, wegens de Eedelen in de Staaten-Generael en de derde was burgemeester tot Gouda.

(297) MAENDACH a) DEN 22 SEPTEMBER 1670.

Nae resumptie, de resolutie van Saeterdach syn gehouden voor gearresteert.

Brief uyt Engelant, den 16 September uyt Londen,<sup>4)</sup> van Boreel ende van Beuningen: gesproocken met Arleton<sup>5)</sup> en Brefort<sup>6)</sup> wegens de inval der France in Lothinge en dat selfde vreemd voorquam en met de Coning soude sprecken; Van Beuningen soude daer noch blyven, alsoo den Engelse ambassadeur Temple uyt den Haech was, belast een keer nae Engelant te doen.

Eenige requesten geleesen.

a) Hs.: Woensdach.

1) Paulus Wirtz, veldmaarschalk.

2) Marinus van Crommon.

3) Aemilius Cool.

4) Deze brief komt niet voor in Japikse, Brieven aan De Witt.

5) Henry Bennet, graaf van Arlington, Engelsch staatssecretaris, lid van het Cabal-ministerie.

6) Trevor?

Jacob Attias, octroy van Engelse bybels te drucken met de clause, dat het octroy met het bouck gedrukt werdende en dat het contenu van het bouck by den drucker verantwoord moet werden; en dat octroy is vergunt in plaets van attache, alsoo Hollant geen attache<sup>1)</sup> en geeft op octroyen van de Staaten-Generael.

Hollant geeft geen meer attache, maer selfs octroy. Leest foly 328.

(298)

DYNSDACH DEN 23 SEPTEMBER 1670.

Vlooswyck, Rynst, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Symen van Alffen, erfgenamen; 20 duysent.

Aen Gecommitteerde Raeden.

Iyden, propositie wegens de admissie der pachters tot securityt der landen en ontfangers: de borge en medestanders te setten meede op de lyst, soowel als de principaelen om te weeten pertinent wie noch schuldig syn, om op de admissie te connen letten.

Tegen April daerop te letten en die nu admissie van de Gecommitteerde Raden hebben, toe te staen te moogen pachten.<sup>2)</sup>

Anna Elisabeth Preste, weduwe en boedelhouster van haer kinderen, toegestaen de resignatie van het castelynschap. Resigneert nu en versouckt approbatie.

In handen van Reeckencamer op de bequaemhyt der persoon.

Parys, van de Groot, date 19 September 1670, brief: 3) Buckengam vertrocken, die seer wel en deftich getraceert tot Bellefons, 4) daer den Coninck en Madame Valliere en Montespan in masques ter maelyt geweest en wierde syn deegen door de dames seer aertich verandert in een van de waerde van 20 d. ryxdaelders. 5)

1) Goedkeuring, gevoegd bij het octrooi der Staten-Generaal.

2) Vgl. Resol. Holland 22 Sept. 1670.

3) Deze brief staat gedrukt in Van Dijk, Bijdrage tot de Geschiedenis der Nederlandsche Diplomatie, Handelingen met Frankrijk en Spanje in de jaren 1668—1672, pag. 129.

4) Bij den Maarschalk De Bellefons.

5) Op deze elegante wijze werd Buckingham beloond voor de diensten, die hij bewezen had bij het totstandkomen van een schijntractaat. Dit had denzelfden inhoud als het Verdrag van Dover, alleen de bepaling, dat Karel II Roomsch-Katholiek zou worden, was opzettelijk niet opgenomen. Zie ook Wicquefort, a.w. IV, pag. 36.

Een van deselve onder particulier adres: alle de plaetsen in Lorynen worden gedemanteleert; d'oorsaeck van alles, dat den Hartoch sich heeft willen voegen in de Triple Alliantie en anderen daer toe animeeren. 1)

(299) Cletser uyt Stockholm 31 Augusty: De gereformeerde hebben duslang int huys van de minister van Haere Ho. Mo. ter kercke gecomen; syn door den fiscael bekeurt ende gecomdemneert in de boeten, te weeten de ingeseetenen; door intercessie van hem, Cletser, is de executie uytgesteld tot het Hof by den anderen sal comen.

Sasburg, uyt Brussel 21 September: Leeuw 2) wort starck gemaect; den gouverneur heeft nu volle ordre om de Nederlanden te gouverneeren als syn voorsaeten; accoord tussen Engellant en Spaigne: op des andres conquesten in de West In. niet te handelen, maer, by tempeest inloopende, te moogen doen.

Coppenhagen, Le Maire 16 September: de France minister Terlon a) heeft aen wissels becoomen van 15 millioenen; Vranckryck met Engellant syn eens en alles, wat neemen, sullen deelen te samen en de Sont door Denemarcken sluyten voor de Nederlanders; Bouckwalt 3) soude het gesyt hebben, die voor deesen ambassadeur in deese landen is geweest, synde in het bath by Aecken.

(300) Boreel en van Beuningen uyt Engellant, date 3/13 September en 6/16 ditto.

Barleus uyt Lissabon, date 4 Augusty, 19 ditto: 14 soutscheepen int laeden; schippers werden nauw geëxamineert, of oock ordre hebben van particuliere; den admirael van Gent wilde den portegaelsche schip salueeren, soo wederom gesalueert soude werden.

Temple heeft gecommuniceert aen den Raetpensionares de brief van Arleton, door ordre van den Coninck, om een keer nae huys te doen en dat met den eersten, sonder van ymant afschyt te neemen, dan alleen met kennisse van hem,

a) Hs.: Treslong.

1) Voor dezen brief zie Brieven van De Witt, II, pag. 482.

2) Zoutleeuw?

3) Gosche von Buchwalt, in 1659 buitengewoon gezant van Denemarken in den Haag.



Raetpensionares; dat syn huyshoudinge sal laeten, soo die is.

En vielen eenige discourse wegens de Triage Alliancien, doch versocht daerover eenige tyt van bedencken en heeft daerover gesproocken met de commissaressen van Triage Alliancien.

Ten tweede te bevorderen, dat de garantie met de Kyser en Duytse vorsten te vorderen.

(301) Ten darde, de aliancien deffensive en andere soo tot Aecken als anders gemaect tot generale deffentien, gelieve te letten en opt tractaet 1668 voornaementlyck en het tractaet van defentie naerder te maecken, van nae de 4 maenden met den attackent te breecken <sup>1)</sup> en voorders te dencken op generale armeerige en in deffentie te stellen.

't Voors. heeft Temple gecommuniceert als uyt eygen beweeginge. Syt een goede offitie in alles te doen, alsoo den invael der France troupen in Lotheringe seer hooch weecht; de France troupen laeten verwinteren in Lotheringe en in het voorjaar aldaer een leeger van 40 duysent man om in het voorjaar yts te onderneemen, loopen de gedachten; dat Isola, minister van den Kyser, noyt volle last heeft gehad over de Triple Alliantie yts te sluyten en daerom expresselyck met Isola sal spreekken.

Den Raetpensionares heeft Temple vorder van alles soucken te onderrechten, haer en ons peryckel, <sup>2)</sup> versouckende aen haere Ed. Gr. Moog., of gesproocken heeft nae haer intentie.

Vorders versouckt Temple, dat de goede inclinatie van syn Coninck en de stadt van Londen tot deesen Staet soude willen menagere; en wegens de forte op de rivier van Londen te leggen; Oost In. Comp..

Commissaressen van de Triplie Alliantie na de middach te besoigneeren en van Beuningen aen te schryven van den Coninck te onderrechten alle de tractaeten en die te vermeerderen en om tegen 't voorjaar in postuer te syn.

(302)

#### POST MERIDY.

Besoigne over de securityt.

Den Raet van Staeten uyt Hollant en Gecommitteerde Raeden.

1) Vgl. pag. 2.

2) Voor het gesprek tusschen Temple en De Witt, vgl. Temple, uitgave van 1814 dl. II, pag. 164—167 en Wicquefort, a.w. dl. IV, pag. 102—105.

Geleesen het 5 artyckel van den jaare 1668 met Engellant gemaect.

20 September 1670, commissie commissorial wegens de inval der France in Lotheringe om te besoigneeren over de securityt deeser landen, neffen de Hollanse heeren der Raet van Staten en Gecommitteerde Raeden.

Compagnie van employ, 29 Augusty 1670 resolutie: door de Generalityt te doen in tyt van noot, sonder de ordenares ommewech der patenten. <sup>1)</sup>

1662 tractaet met Vranckryck.

(303) Date voors: op te brengen de provintie haer quote tot betaelinge der recrute.

Oock geleesen de petitie der Raet van Staeten en ordre der militie.

Daer is noch een besoigne dat is gelt.

De buyte wercken van Maastricht leggen, dat eer soude dienen tot approchie tegen de stadt, als voor de stadt.

De Raeden van Staaten uyt Hollant, haer advys is op de ordre der patenten in cas van noot en overval; de fortificatie van Maastricht in ordre te brengen en finantie te besorgen; questie der 2 mael hondert duysent guldens is nu geen tyt van te sprecken; voorts alle ordre tot vivres en behouften en de gelden daertoe moeten versocht werden.

Advys der Gecommitteerde Raeden: daer is een saeck noodich, dat is de militie ende een vloot in zee te brengen; de finantie noodich; de intentie tegen deesen Staet is claerblyckelyck; de Spaense hebben geveght tegen France en hebben veel verlooren en staen noch slecht; Lotheringen heeft sich met deesen Staet in de Triple Alliantie willen inlaeten, ondertussen is in wynich daegen syn lant quyt geworden; Vranckryck heeft goede ordre in de militie en op de vloote; hem resteert niet, dan alleen op deesen Staet te ageeren en dat can hy doen tot syn genoeghen; soodat hier nu tyt is op middelen te denken tot deffentie; de ruyters moeten worden vermeerct met dry regimenten; de vloot ter zee moet vroeg in zee syn, eer het somer wort en geen waeter is om over Pampus te coomen en het Vlaeck, welck laeste sant is; soo-

(304)

---

1) 29 Augustus hadden de Staten-Generaal toestemming van de provinciën gevraagd om in tijd van nood compagniën te mogen verleggen, zonder eerst de goedkeuring der provinciën gevraagd te hebben. (Vgl. Resol. St. Gen. 29 Aug. 1670).

(305) dat alles moet over gestapt worden; en de provintien aengemaent worden tot subsidie tot de equipage; een begrooting te maecken en waer de gelden sullen te vinden weesen; de tryn moet als noodich besocht werden; Hollant by provisie alles te laeten maecken en dan de provintien te laeten betaelen, of voor haer quote inbrengen; Maestricht wel te besorgen, want die te verliesen door negligentie soude niet te verantwoorden weesen, want die plaets hebbende, can alle landen van Overmaes en Duytslant in onrust en contributie stellen, als de plaetsen van den Brandenburg, Ceullen, etc.; de provintien te doen betaelen 't achterstal; in tyt van noot moet men yt in zee smyten, om het schip te behouden; men moet prevenieeren, om niet geprevinieert te werden

Haerlem meent den Yssel te versorgen en den Drecht een sterckte te leggen, of daeromtrent, als in den jaare 1639 is geconcipieert etc.; Maestricht vooral wel te besorgen; soo wy ons in postuer stellen, sullen vrinden vinden; de kosten connen niet qualyck besteet werden, want soo de France worden afgeschrickt, soo houden wy ons lant en worden wy aengestast, soo sullen bequaem syn tot de defentie en moeten Godt de uytcomste beveelen.

(306) WOENSDACH 24 SEPTEMBER 1670.

Rynst, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Resumptie.

De Gecommitteerde sullen int maecken der luytenants en vaendraegers sich reguleeren nae de resolutie van Hollant, genomen int begeeven der comp. van graetie den 20 deesser maend, te weeten int Zuyderquartier met ten minste 7 stemme en 5 stemme int Noorderquartier. 1)

Fiat.

Traen te belasten 8 gl. op het quarteel van buyten incommende en walvisbaerden. 2)

Is geresolveert.

Gecommitteerde Raeden van het Noorderquartier te beschryven tegen den ..... October over finantie. 3)

Te beschryven.

1) Vgl. pag. 186 en Resol. Holland 24 Sept. 1670.

2) Idem.

3) Idem.



Disputen over het strycken van de vlaggen en salueeren met het cannon. Advys daerop van de Admiralityt van Amsterdam. Advys van het Noorderquartier.

Vreede met Zalié te maecken. <sup>1)</sup>

In handen der commissaressen van Zeesaecken.

Rang der ministers en capetynen der Admiralityten in alle de quartieren.

Commissaressen van Zeesaecken.

(307) Vervolcht den Raetpensionares 't gepasseerde ter Generalityt: kinderen van den Graef van Bentem en syn vrouw; brief der Staaten-Generael tot verschooninge, dat geen oorsaeck syn, van dat de weduwe en de kinderen in deese landen syn gecoomen; <sup>2)</sup>

schip Amsterdam een Frans schip in Guinea misdaen, genaemt den Dolfyn. <sup>3)</sup>

Commissaressen van Zeesaecken.

Vacant is luytenant-generaelschap, inplaats van Tarente, generael van de .....

Hooge charges te begeeven ter Generalityt.

Den Raetpensionares rapporteerde, dat, doen den prins van Tarente by messive uyt Vranckryck alle syn charges hier te lande had af gestaen, de Staaten-Generael aenstons den graef van Stirum wilde maecken gouverneur van 's Hartoogenbos, te weeten: Gelderland, Vrieslant, Overryssel, Stadt en Lande en Zeeland; doch dat hy sulx stutte, met de resolutie, dat by afstand de plaets moet open blyven acht daegen en dat gedurende die tyt alle de provintie heeft omgeset door bequaeme middelen, gebruyckende oock den Prins van Orange om Zeeland en Vrieslant, door

1) Vgl. pag. 90 en Resol. Holland 24 Sept. 1670.

2) Zij waren hier te lande gekomen, toen de Graaf Roomsche-Katholiek geworden was. Een verzoek tot uitlevering werd door de Staten afgeslagen. Ook aan een aanmaning van het Keizerlijke gerechtshof te Spiers werd geen gehoor gegeven. Vgl. pag. 159 en Wicquefort, a.w. dl. IV, pag. 200 en 201.

3) 13 Augustus klaagde de Pomponne bij de Staten, dat kapitein Gerardt Janssen van Dyck, commandeur op het Wapen van Amsterdam, het Fransche schip Dauphin, varende op de kust van Guinea, had aangevallen, waarbij het schip beschadigd en een loods gedood was. Vgl. pag. 230 en 262 en Resol. Holland 24 Sept. en 12 Nov. 1670. Na nog eenige soortgelijke kwesties kreeg de Fransche gezant bevel voortaan memories bij de Staten-Generaal in te dienen, opdat de Fransche Koning zich hierop zou kunnen beroepen, wanneer hij dit noodig achtte. Vgl. Elzinga, a.w. pag. 283. Zie hierna pag. 307.

syn moeye,<sup>1)</sup> af te trecken van den graef van Stirum, soodat Colpatrick<sup>2)</sup> door alle de provincie wierde gestemt, uytgenoomen Vrieslant, die ordre van die provincie hadden becoomen eenen..... te stemme.

- (308) Gouverneur van het fort Engelen staet onder Hollant separaet. 24 September 1655, Wynbergen, commandeur van den Bosch, oock by Hollant gemaectt commandeur van het fort Engelen. 't Selfde te doen met deesen nieuwe gouverneur Culpatrich en commandeur te maecken by Hollant van 't fort Engelen en authorisatie van de patenten vant garnisoen of uyt den Bos, of uyt den Schans te leggen en verleggen.<sup>3)</sup>

Sal moeten overleveren een request, om daerop te resolveeren en autoriseeren.

Eeswyck is geworden commandeur van den Bosch met eenpaeriche stemme ter Generalityt.

Serignam om de Engelse van daer te haelen. Nagelvast huysract, aertvast, etc. Van Beuningen is endelyck accoort met de Engelse geworden.<sup>4)</sup>

- (309) Raet van Staaten is gelast door haere Ho. Mo. op te geeven alle gelegenthyt der forten etc..

Messive Admiralityt in Zeelant, 8 September: klaegen, dat de West In. Comp. willen hebben, dat de scheepen uyt de eylanden in Vranckryck ingelooopen en daernae hier comen, aen haer en niet aen de Admiralityt sullen adresseeren; dat gelieft te letten voor het geeven en continuatie van het octroy.

Is verstaen, dat Zeelants versouck af te slaen, alsoo het maer uytstel is om yts te bedingen van de West In. Comp. en oversulx ter

1) Albertina Agnes.

2) Kirkpatrik.

3) Vgl. Resol. Holland 24 Sept. 1670.

4) Sedert den vrede van Breda waren er voortdurend moeilijkheden geweest tusschen de Republiek en Engeland over Suriname. Nog steeds werd er onderhandeld over de vraag, wat de Engelsche kolonisten bij het verlaten van de kolonie mee mochten nemen. Tenslotte werd men het er over eens, dat zij, die uit eigen beweging Suriname wilden verlaten, dit konden doen, met meeneming van hun slaven en roerende bezittingen. Onroerende goederen moesten echter achter gelaten worden en mochten niet vernietigd worden. Vgl. J. Wolbers, Geschiedenis van Suriname, passim en Wicquefort, a.w. dl. IV, pag. 100.

Generalityt daertoe sal werden gearbytt, dat het octroy voort mach gaen volgens de resolutie van Hollant.

Geslaegen cooper belast met 5 p. cente wil Stadt en Lande niet executeeren. 1)

Zeesaecken commissaressen.

Stadt en Lande hebben wat in continue gestaen op ende wegens het verblyf ende wederom in questie met de Omme-landen. 2)

Gecommitteerde Raeden en Utrecht accoort wegens de Lopikerwaert a) en Beert tot Schoonhoven, op approbatie. 3) Geapprobeert.

Hollanse Admiralityt claegen over Zeelant, dat laeten vaeren nae Serignam sonder yts te laeten betaelen; dat 't selfde niet behoort onder de West In. Comp.. 4)

Zeesaecken commissaressen.

West In. Comp., de Camer Amsterdam: hoe haer te draegen, soo Engelse, France, of Spaense tot Curaaicauw pryse brengen. 5)

Zeesaecken commissaressen.

(310) Resolutie van den jaare 1646, 4 Mey, wegens de weduwe der capetynen: over de waepenen te betaelen door de nieuwe capetynen, volgens taxatie. 6)

Gecommitteerde Raeden die resolutie te effectueeren.

Voeringe 7) der schippers ter convoye vryhyt is verboden by resolutie ter Generalityt, 5 April 1669. De Admiralityt

a) Hs.: Loopedenderwaert.

1) Vgl. Resol. Holland 24 Sept. 1670.

2) Vgl. pag. 155, noot 4.

3) Het betrof hier een geschil tusschen de magistraat van Schoonhoven en den Dijkstoel van de Lopikerwaard over het opzicht van een dijk en beer, gelegen bij Schoonhoven. Vgl. Resol. Holland 24 Sept. 1670.

4) Vgl. Resol. Holland 24 Sept. 1670.

5) Idem.

6) Idem.

7) Volgens het plakkaat van 16 Juli hoefden schippers, stuurliu en het bootsvolk voor hun eigen gedeelte van de lading geen convoogeld te betalen (vgl. Gr. Placaetboek I, pag. 1024). 2 Febr. 1657 was deze z.g.n. vrije voering omgezet in een korting op de convoi- en licentgelden. 5 April 1669 was ook deze korting afgeschaft.



t'Amsterdam oordeelen beeter te syn 't selfde niet te practi-  
sceren. De Gecommitteerde Raeden schryven aen de Hol-  
lansche heeren ter Admiralityt haer nae de resolutie te regu-  
leeren.

Aen commissaressen van Zeesaecken.

Zeclant claegt over het opsetten <sup>1)</sup> der soute vis. Dat is  
de ordre tot weeringe der vuyle vis en die uyt Yslant haelen.

Aen commissaressen van Zeesaecken.

Willem Adriaen, graef van Hoorne <sup>2)</sup> schryven wegens  
de Baetenburchse tolln. <sup>3)</sup> Leest foly 321.

Alsoo gebruyck: vrouw moeder en douagiere en tyckent: W. A.  
graeve van Hoorn, duncken de Eedelen geen styl, maer te schry-  
ven: Willem Adriaen van Hoorn, of Willem Adriaen, Heer van  
etc.

(311)

DONDERDACH DEN 25 SEPTEMBER 1670.

Rynst, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Jacques Cassion, capetyn, versouckt naturalisatie en syn  
comp. voor een Nederlansche te houden.

Jaques Cassion, capytyn, versouckt naturalisatie en syn comp.  
voor een Nederlansche te houden.

Toestaen met dien verstande, dat geen pretentie van adel, offitie,  
of anders te pretendeeren in Hollant; adelycken etc. magistra-  
turen, ampten etc. offitie, of benefitie, alleen is verseeckert over  
haer lyf en goederen en waer ter judicatie moet staen; maer dat  
de voors. brieven van naturalisatie de verkrygers van deselve  
alleenlyck verseeckeren ende haer doen juisseeren van het recht  
van protectie over haeren persoonen ende goederen, mitsgaders  
van de maintenuie by de gestabiliseerde jurisdictie ende onder  
den competenten rechter volgens de wet van de landen en voorts  
van alle andere gemeene vryheden ende seeckerheden, den inge-  
setenen deser landen int generael competeerende. <sup>4)</sup>

Maison Rouge voor Mont Poliont versouckt. <sup>5)</sup>

Ricces, Raetsheer van den Hoogen Raet, commissares

1) Verhooging der belasting op.

2) Generaal van de artillerie.

3) Als Heer van Batenburg hief hij tol op de markt en op de  
rivier bij Batenburg. Bij herhaling hadden de Staten van Holland  
overlegging van de stukken, waarop hij zijn rechten grondde, ge-  
eischt.

4) Vgl. Resol. Holland 25 Sept. 1670.

5) Maison Rouge, zaakgelastigde van den markies de Montpouil-  
lon, die later in dienst van Willem III trad. Vgl. Brieven aan De  
Witt, dl. II, pag. 436, noot 3.

politiq geweest hebbende op Sinodes van Zuyderquartier, doet rapport<sup>1)</sup>) : is alle eer en respect aengedaen; 't synodus is ..... door een predicatiee;

Rapport voor notificatie.

Paes<sup>2)</sup>) van Rynsaterwoude is de eerste gehoord, beschuldicht van quaede leer als leeven;

predicant van Baele versocht admisibel te weesen, wierde beschuldicht Catholyck te weesen. Is toegestaen te mogen predicken;

besoignes van eenige, die hyliger willen weesen als andere, als La Badie;

(312) licentieuse boucken. Tractaet politiques<sup>3)</sup>), tot Lyden gedruet;

Sinodes.

crytende sonde; of danse meede geen crytende sonde is; predicanten ten platte lande sober tractement;

burgemeester Berlecum van Breda claecht, dat het avontmael is verboden;

Mabus, predicant in de Baronie, claecht, dat gecasseert was en is verstaen noch een proefjaar en de classes te authoriseeren;

classus van Dort, Hovis voorgesteld aen de Prins tot predicant etc.;

Danse, of sonde is.

4500 gl. syn de oncosten van het sinodes.

Is bedanckt.

Sinodes.

By resumptie is verstaen het quarteel walvisspeck meede te belasten 8 gl. van incoomen.

Brief van van Beuningen en Boreel en een van van Beuningen alleen,<sup>4)</sup>) 20 September, aen hem, Raetpensionares, uyt Londen.

Advertentie.

1) Voor het volgende vgl. W. P. C. Knuttel, Acta der particuliere synoden van Zuid-Holland 1657—1672, R. G. P. kleine serie, dl. IV, pag. 520—557.

2) Ds. Everhardus Paes.

3) Spinoza, Tractatus theologico-politicus, Leiden 1670. Vgl. Resol. Holland 25 Sept. 1670.

4) De brieven komen niet voor in de uitgave van de Brieven aan De Witt.

Van der Tocht, commissie om de ordonnantie van den 20en en 40en penninck in ordre te brengen, doet rapport en levert over syn, par geschrifte gestelde ordre, sonder dat yt is verandert van substantie.

Wort bedanckt en in handen van commissaressen der finantien en cotype aen de leeden.

(313) 20 deser syn veel commissie uytgegaen, tot de defentie vant lant en een vloot tegen het voorjaar.

Rapport door den Raetpensionares: 1668 is Spaigne schielick overvallen in France-Compté en Walenlant; sy saegen het coomen en achten het niet; nu schielick overvallen Lorraine; als een schip de storm siet comen, om de oceaen te ontgaen, doet alle debvoiren; is noodich 6 regimenten paerden te werven, 6 comp., yder 80 coppen en de oude comp. brengen op 80 man; 10 regimenten te voet, yder van 14 comp., comp. 100 coppen; de oude comp. te vermeerderen op 100 man; equipage te waeter; de Admiralityten te beschryven; sal moete groot syn, alsoo Vranckryck sterc te zee equippeert.

Advys der Raet van Staaten der costen; 10 regimenten: 1 m. 770 d. 216 gl. 14 st. 4 digniers 's jaars; 3 regimenten paerden: 422 d. 487 gl. 17 st. 2 digniers 's jaars; 180 comp. recruteeringe: 1 m. 908 d. 863 gl. 1 st.; egalisatie 516 d., 281 gl.; in alles 4 m. 617 d. 849 gl. 5 st. 3 digniers; noch 3 regimenten paerden: 422 d. 487 gl.

5. m. 40 d. 336 gl.;

Voor sooveel voor deesen is geconsenteert, wel laeten gevallen ende de andere nieuwe saecken worden overgenoomen om met de principaelen te communiceeren.

Wort geclaecht over de conduite van de Raet van Staaten.  
Hollants quote 3 m..

(314) alle affuyten, legerbehouften, rivieren, vivres, magazynen, waer begravinge te maecken in cas van inval visiteeren en in ordre brengen;

doch alles hangt aen gelt; een vloot vroeck int voorjaar en de Admiralityten een lyst te laeten maecken en de finantie daertoe noodich. 1)

Is geresolveert de fortificatie te visiteeren: Haerlem, Delft, Amsterdam, Hoorn; Raet van Staaten uyt Hollant alle weecken reecke-

1) Vgl. Resol. Holland 25 Sept. 1670.



ninge te doen, wat effecten de resolutie hebben gehad, aen Holland en by absentie aen de Gecommitteerde Raeden en daerover met commissaressen uyt Holland of de Gecommitteerde Raeden confereere.

### POST MERIDYEM.

Naerder versouck subsidie tot verdiepinge van haer haeven.

Copie aen Haerlem.

Reeckencamer over de questie van Oosterbrouck met den Prins van Orange: syn verdraegen de questie twee uyt den Hoven en twee uyt den Raede van Brabant, die een vyfde sullen affirmeeren; de gevangenen uytgegaen. <sup>1)</sup>

Approbatie.

Cooplieden van Amsterdam versoucken Pieter de Leeuw, wesende in Spaigne, mach een caracer hebben van de Staet om de cooplieden aldaer te connen dienen.

Copie aen Haerlem.

Versouck octroy van Hippocrates te drucken, met veel annotatien.

Fiat.

- (315) Bennebrouck commissares poletiq geweest hebbende int sinodes van Noort-Holland, tot Amsterdam, doet rapport: <sup>2)</sup>  
 35 leeden;  
 2 commissaressen;  
 6 classes:  
 45 artyckelen verhandelt;  
 licentieus drucken der boucken als (Tractatus theologico-) politiques versoucken verbooden te moogen werden;  
 placcaet wegens overspel en die coomen te trouwen met haer boel;  
 Juny 1666.

Emmeloort, questie, of is Overysse, of niet, doch eyndelyck aen Amsterdam; ordre te stellen op de schoolmeester aldaer: mach weesen gereformeert;  
 gevangenen in Turkyen;  
 bouck van Socines.....(?) versoucken uyt de placcaten te verbieden;

1) Vgl. Resol. Holland 25 Sept. 1670 en pag. 154, noot 3.

) Idem.

La Badie oordeelen, dat beste afgedaen can werden door de policie;

verklaringe der resolutie op de ouderdom der predican- ten, dat 't selfde mach onderhouden werden;

sinode 2659 gl. gecost.

Is bedanckt.

Notificatie.

Alsoo 't sinodes tot lossinge der slaven sich hebben geadresseert aen de Staeten-Generael, 't welck by resolutie haer is aengedient, dat niet gevoecht syn anders dan haer te adresseeren aen haere souverynen en die versoucken, dat 't selfde ter Generalityt gelieven uyt te wercken soo is nu verstaen 't voors. haer te kennen te geeven en om daernae te reguleeren.

(316) Dort doet nominatie van 3 persoonen tot rentmeester van Zuyt-Hollant, domynen van Hollant. 1)

Cornelis Pompe van Meerdervoort gecooen.

Offecieren willen somtyts appelleeren; willen geen segel gebruycken en geen boeten van het fol. appel. 't Hof versouckt wat daerin doen sullen. 2)

Gecommitteerde Raeden advys.

Cathrine van Lieuwendael: afdoeninge fidecomies.

Aen het Hof om advys.

Mastricht van alles te versorgen en den Raet van Staaten serieuselyck alles wel te recommandeeren; monsteringe en exercitie te laeten doen. 3)

(317) VRYDACH DEN 26 SEPTEMBER 1670.

Rynst, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Resumptie.

Gisteren is specificatie gemaect der militie te lant. De Admiralityten van Hollant te convoceeren tegen Dynsdach aenstaende. 4)

5 point op de ordre van ter excecucie te leggen de tappers seecker getal van oxhoofde te moeten verantwoorden. 5)

Offecieren en schouten te straffen en de pachters te straffen over compositie etc. en eet te laeten doen.

1) Vgl. Resol. Holland 25 Sept. 1670.

2) Idem.

3) Idem.

4) Vgl. Resol. Holland 26 Sept. 1670.

5) Vgl. pag. 185 noot 1.

6 point wegens de grutterye en gorterye ten platte lande. De Eedelen hebben een deductie daerop, om in te leveren. 1) Commissaressen der finantie de stucken der Eedelen te examineeren.

Lyden wort gesommeert over het coopen van het huys van Graef Mauritius, 160 d. gulden. Connen noch daertoe niet verstaen, of soude smaeckelycker gemaect werden en schyn hebben van menage.

Alckmaer: can noch niet consenteeren.

Enckhuysen: by gevolch van anderen.

Edam: by gevolch van anderen.

Rotterdam: difficulteert nu meede om de swaerichyt van tyden.

Gecommitteerde van Hollant in alle collegie, raetsheeren en reeckenmeesteren, etc. moeten selfs huys houden ende niet in ordenares huys te gaen, opdat onder het glaesje de secretesse niet werd bekend. 2)

't Concept is geleesen om tegen aenstaende weeck resumeeren.

(318) Die de secreten vant lant uyt brengen, placcaet te maecten. 3) Van Messen, 4) Bellen, 5) Kyser en die weet men en veel weet men niet, die wel de meesten syn int releveeren der secreten.

Castel Rodrigo wist aen Burgersdyck en van der Tocht te seggen in saecke van importantie, eer sy daer kennisse van hadden.

Cletser uyt Sweeden schryft hetselve uyt Stockholm.

Te straffen met de doot. Burgersdyck versocht een placcaet te concipieeren. Publique bedieners selven huys te houden.

8 duysent ryxdalers Spiring 1649.

1649 Spiring, minister van Sweeden, had het accoort, dat deesen Staet maecte met Denemarcken, soo haest het gedaen was, waer maer vier heeren, die over die secreten gingen, kennisse van hadden en coste aen ditto Spiring, soo hy syde, 8 duysent ryxdalers.

Advys van de Admiralityt uyt de Maes, wegens de rang der hooftofficieren ende capitynen. Yder volcht syn collegie in préséance.

Sasburch uyt Brussel date den ..... deser: de France soude

1) Vgl. Resol. Holland 26 September 1670.

2) Idem.

3) Vgl. pag. 109, noot 1.

4) Johan van Messe, een klerk van De Witt, had verscheiden stukken aan Willem Frederik geleverd.

5) Bellen?



nae het geberchte marcheeren; Chatel, gouveneur, sal die plaets diffendeeren ten uyttersten toe.

Notificatie.

Suplicatie, Christiaen Adolf, hartoch van Holstyn: ver-souckt 5000 RD tot syn reddinge, alsoo in schulden is ver-vallen en gaeren nae syn lant soude gaen.

Edelen soude vereeren 10000 ducaten. Sommige leeden slaen het af, andere neemen het over.

(319)

Ordre op strycken van de vlach met vremde potentaten. Memorie van den admirael de Ruyter daerover: wenste orde te hebben om in zee en havens sich daerna te connen regu-leeren. 1)

In handen van voorige commissaressen.

Brief van de Staaten Generael, 25 Sept., wegens eenige paerden te verdeelen onder andere comp..

21 July 1669 commissoriael der munte, hebben Vivien en andere gedeputeerde tot de munte gedaen rapport: het schroeven can stil gedaen worden en het kloppen moet ge-hoort werden; geschroefde connen licht vervalst worden.

Commissaressen wederleggen 't voorschreeven: dat de val-se munters schroeven haer valse munt, nae geslaegen stem-pels; het slaen connen doen in eensaeame plaetsen; de costen syn clynder voor de munt int schroeven dan in het slaen.

Het schroeven is gearresteert en commissie versocht datelyck int werck te stellen, met notificatie aen de Generalityt. 2)

Remissie, perdonnen, prolongatie van octroy versocht wer-dende aen de Staeten van Hollant worden altyt gesonden aen de Gecommitteerde Raeden om haer advys. 3)

Voorstel, of 't advys der Gecommitteerde Raeden sal moeten ge-daen werden met ten minste 7 Zuyder en 5 stemme int Noorder-quartier en de advysen brengen in de pointen van beschryvinge en dat de Gecommitteerde Raeden, die over de advysen syn, haer naemen daerby sullen staen.

1) Vgl. Resol. Holland 26 Sept. 1670.

2) Idem.

3) Idem.

## SATERDACH DEN 27 SEPTEMBER 1670.

(320)

Rynst, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Rentemeester Pompe tot Dordrecht heeft den eet van suyveringe gedaen.

Brief van de Coninck van Denemarcken aen de Staaten-Generael: versouckt het pilligaef aen de prinsesse van Denemarcken Frederique Amaria, <sup>1)</sup> alsoo mondich is geworden, selfs te wille betaelen.

Gecommitteerde Raeden gelast de pillegaven van 4000 gl. jaers met fatsoen te doen.

Brief van den vies-admiraal van Gent, dat best is die van Zalé, alsoo sy de vrede niet en houden, haer meede te moogen neemen en versouckt meede wegens de salutatie ordre te hebben.

In (handen van) voorige commissaressen.

Jan van Euskercke, secretares van Langerack 1635, toegelyt 2000 Hollant gl. 1642. <sup>1)</sup> Romp, geweesen secretares van van Beuningen en daer gelaeten nu tot onderrechting van de Groot, alsoo <sup>2)</sup> sieckelyck is en daervoor te geeven 2000 gl. boven de 400 gl., die ordenares ontvangt van de ambassaden en 't selfde te brengen op de staet van defroyementen. <sup>4)</sup>

Romp heeft seedert 't vertreck van van Beuningen vigilant geweest int afsenden van posten en brieven etc. en den inval der France in Lotheringen.

(321)

Gecommitteerde Raeden advys wegens de capetyn de Wit adviseeren vyf tegen vyf; eenige willen de cassatie houden voor gedaen en de andre, dat soude de cassatie in suspentie converteeren en de saecke laeten comen aen de crysraet.

De cassatie is gedaen niet over het delict, maer over ongehoorsaemheyte van op aenschryven niet is gecompereert.

De Gecommitteerde Raeden te hooren, om eerst kennisse te becoemen.

Geslaagen cooper, besoigne rapport.

Te persisteren by de oude resolutie.

1) Frederica Amilia. Vgl. Resol. Holland 27 Sept. 1670.

2) Deze, n.l. De Groot.

3) Dit feit wordt meegedeeld om aan het volgende voorstel meer kracht bij te zetten.

4) Vgl. Resol. Holland 27 Sept. 1670 en Brieven aan De Witt, dl. II, pag. 482 en Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 119.

Vivien doet rapport wegens het versouck der West Indische Comp., hoe haer te reguleeren opt ylant Curacauw, in cas de gealierde van deesen Staet prysen inbrengen, gennoomen van gealierde. 1)

Te reguleeren volgens de placcaeten 9 Augusty, 7 November 1658 en 21 artyckel van de vrede met Engeland, geslooten 1667.

Hamel Bruyning, 14 September uyt Weenen: Ments, Trier en Lotheringen ministeren waeren daer gecomen, om tot de Tiple Aliantie te comen, doch versouckt last. 2)

De Triple Alliantie te doen voorstellen en de keiserse ministeren aen te maenen haer slofficheyt.

Den graef van Hoorn syn brief is geredresseert en de naem van mevrouw moeder uytgelaeten etc..

Leest foly 310.

(322) Brief van Utrecht wegens de juridictie en Raet van Staaten over van Leeuwen. 3)

In handen van voorige commissaressen.

#### DYNSDACH DEN 30 SEPTEMBER 1670.

Graef, Vlooswyck, Rynst, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Directeuren 4) ten achteren 109000.

Cortleven, reeckening 1646, bleef schuldich elf duysent guldens en heeft niet gerust tot noch toe voor 't selfde soude uytgevonden hebben en heeft 't selfde nu uytgevonden en volgens acte van de Generalityts-Reeckencamer 't abuys geredresseert en verantwoord. Versouckt by resolutie gequiteert te weesen en dat de andere, noch schuldich synde, mogen betaelen. 5)

Commissaressen van zeesaecken en Hollanse heeren in de Generalityts-Reeckencamer.

Memorie van den secretares van den ambassadeur Temple;

1) Vgl. Resol. Holland 27 Sept. 1670.

2) Bruyninx kreeg last de gezanten der Duitse vorsten zoveel mogelijk bij te staan in de onderhandelingen met den Keizer. Vgl. Secr. Resol. Holland 27 Sept. 1670.

3) Vgl. Resol. Holland 27 Sept. 1670 en pag. 61, noot 3.

4) Directeuren van de extra-ordinaris equipage ter zee.

5) Vgl. Resol. Holland 30 Sept. 1670.



claecht, dat twee Hollanse <sup>1)</sup> scheepen van Feroni <sup>2)</sup> ontrent Curasouw syn genoomen en 't een binnen Curacouw gebracht en 't ander is gestrant; versouckt ordre en ontslaginge om in geen verwyderinge te vallen.

Commissaressen van zeesaecken.

(323) Messive Ambassadeur de Groot uyt Parys, date 26 September 1670.

Noch een van den secretares Romp: den ambassadeur de Groot betert en hoopt haest audientie te hebben.

Notificatie.

Brief L.-Ad. van Gent uyt schip de Spiegel, 31 Augusty 1670 by La Rache en Argela: 27, 28 ditto victory tegen ses Turckxe zeeroovers; den Engelse admirael Allen, te saeme goede ordre;

eerschoeten 15—1—5—3—1.

Engelse antwoord 15—1—5—3—1.

6 scheepen van Algiers, de grootste aen strant gejaecht en verbrant.

Admirael 40 stucken

Viesadm. 40 stucken

36 stucken

36 stucken

32 stucken

28 stucken.

Is binnen gestaen Swerius, fiscael van den L.-Ad. Van Gent en doet cort relaes vant gepasseerde. <sup>3)</sup>

Caep Spartel.

Sasburg uyt Brussel 28 September.

Notificatie.

(324) Advys der Gecommitteerde Raeden opt request van G. Doppet, impostmeester van de turf, ten achteren 9418 gl.

Uyt Toorn, <sup>1)</sup> ambassadeur de Wit, 15 September; de natie tot Dansick uyt Nederlant dancke, dat sorg wort gedraegen.

Notificatie.

1) Lees: Engelsche schepen.

2) Francisco Feroni, Amsterdamsch koopman. Vgl. Resol. Holland 20 Sept. 1670.

3) Vgl. Wagenaar, Vad. Hist. XIII, pag. 441.

4) Thorn.

Resident La Maire uyt Coppenhagen 20 September 1670: twee scheepen worden geequieert nae Oost-Indien; de goederen, die uyt Oost-Indien gecomen, sullen vercoft werden; segt noodich te weesen een minister nae Sweeden te senden, alsoo den Sweed door Vranckryck hart werd gepousseert om de Triple Aliantie te breecken.

Hamel Bruyning uyt Weenen, 18 September 1670: Gréonville<sup>1)</sup> heeft wegens Vranckryck aen den Kyser geëxecuteert d'inval in Lotheringen.

Notificatie en te schryven voorsichtich te syn int schryven aen eenige ministeren.

Gouda doet rapport; van Beverning versouck gedaen, om nae Spaignie voor ambassadeur te gaen; heeft syn vrouw toegesyt opt lant te blyven wonen; met ymant van andere provintien ambassade niet te willen bekleeden; 't reglement der costen te wynich om der Staeten reputatie op te houden; syt geen kennisse van staet meer heeft; in lange in de vergaedinge niet is gecompareert; te mogen t'huys comen, als de instructie sal syn volbracht.<sup>2)</sup>

In handen van commissaressen.

(325)

## WOËNSDACH DEN EËRSTEN OCTOBER 1670.

Graef, Vlooswyck, Rynst, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

24 September gecyfferde brieven van de Groot:<sup>3)</sup> heeft weer een overval gehad; al syn domestique syn noch sieck; den Coninck gaet den 4 October nae Chambord<sup>a)</sup> en verbiet alle ministeren tot Parys te blyven en hem niet te volgen; sal geen audientie by den Coninck connen hebben, voor dat weer tot Parys sal syn gecomen; versouckt, of door den secretares Romp aen Lionne de saecke wegens het verbot der brande-

a) Hs.: Chabot.

1) Gréonville, Fransche gezant te Weenen.

2) Vgl. pag. 9, noot 3 en Resol. Holland 30 Sept. 1670.

3) Daar de gezant ongesteld is, verzoekt hij toestemming, dat Rumpf in zijn plaats aan Lionne bekend zal maken, dat de plakaten in werking zullen treden, tenzij Frankrijk de belasting op Hollandsche waren verlaagt. De brief komt niet voor in de uitgave van de Brieven aan De Witt, evenmin bij Van Dijk, a.w. Voor den inhoud van de missive vgl. Resol. Holland 1 Oct. 1670.

wynen en beswaeringe der manufacture, tensy den Coninck af doe de beswaeringe op de Hollanse goederen.

Soo de dispositie toelaet, aen Lionne, of door den secretares Romp de ordre van den Staat te proponeeren wegens de beswaeringe der manufacture en verbot der brandewynen.

Den Raetpensionares heeft gerapporteert, dat de heeren van Hoorn over de questie der electie van een bewinthebber der Oost. In. Comp., dat partye eens syn geworden; Sonck werd beschuldicht al hoewel remonstrant was en de nominatie, hoewel president in de comp. was, op een ander tyt niet van gesproocken; <sup>1)</sup> dat oock op een ander tyt de nominatie eenige maenden boven de dry maenden heeft weeten uyt te stellen; dat de plaetsen in die quartieren op voorgaende tyden jaer en dach hebben vacant gestaen. Versoucken, dat een peene mach gestelt werden, dat binnen dry maenden het bewinthebberschap mach begeeven werden.

Brief van den 17 aen de Staaten Generael, van dat gedaen hebben haer best om die van Hoorn te accordeeren; versoucken, dat gelieven ordre te stellen te volgen het octroy; waerop de provincien seer yverich waeren, doch Hollant hielt het op, alsoo alhier deliberatie werd gehouden.

(326)

Alsoo accoort syn, alle de documenten te lichten en oock die ter Generalityt leggen.

De Gedeputeerde van Holland ter Generalityt bevinden haer dickmale beswaert. De octroyen hebben wet yder in syn provincien ter judicature te staen en niet ter judicature van de Generalityt. Daer werden jaerlyx veel octroyen verleent by de Generalityt, maer die daer tegen doet, can niet gestraft werden by de Generalityt, maer by de provincie ofte stadt, daer den overstreder in woont, soodat de 17 niet connen versoucken aen de Generalityt, dat haer octroy wert gemainteneert, maer dat moet geklaecht werden aen de provincie, daer de overtredinge word gedaen en dat oversulx een faut is, dat heeren van staet die brief hebben ondertyckent als bewinthebbers. Is onvoorsichtich gedaen. <sup>2)</sup>

1) Wat Bontemantel in dezen laatsten zin wil zeggen, heb ik niet kunnen nagaan.

2) In Hoorn was oneenigheid over het benoemen van een nieuwen bewinthebber van de Oost.Indische Compagnie. Volgens het octrooi van de Compagnie moest in een vacature binnen drie maanden voorzien worden. Enkele regenten wilden de benoeming echter uitstellen. De Staten van Holland besloten, dat de hand aan het octrooi moest gehouden worden. Vgl. Bontemantel, Resol. Raad.. III, 1, fol. 372 en Resol. Holland 1 Oct. 1670.

Staten van Holland 1670.



Commissaressen.

Valckenier is geweest president in de Oost In. Comp. en apparent dien brief getyckent. Rynst maeckte swaericheyt de neffens gaende brief af te senden, wesende meede in de vergaedinge der 17.

Prins van Orange, memorie om een rys nae Engelant te doen, also den Coninck veelmael hem daertoe heeft genodicht en dat syn domestique saecken t'zelfde wel noodich soude verryschen. 1)

Geluck op de rys te wenschen door Gecommitteerde. Geleesen een memorie van de Generalityt en resolutie daerop, alwaer eenige reegelen syn uytgelaeten en geredresseert.

18 July, Coljert uyt Constantenople.

Zeesaecten commissaressen.

Londen, 20 September, Boreel ende van Beuningen, brief: Lotheringen had geklaecht aen den Coninck over Vranckryck; den Coninck versouckt den Prins van Oranje een keer nae Engelant mach geconsenteert worden; drucke der licentieuse boucken, claechte van den Coninck. 2)

Wegens de boucken het Hof te lasten te incureeren. 3)

(327) Brief van Sasburch uyt Brussel, 27 September 1670: Lotheringen begint sich te weer stellen.

Notificatie.

Uyt de Generalityt beneen gebracht een request der West In. Comp., wegens het afhaele van zout en een peene te stellen, dat nimant mach afhaelen, dan alleen de comp., of met desselfs commissie. 4)

In handen van commissaressen.

Noch beneen gebracht een remonstrantie der ontfanger der Admiralityten, versouckende een  $\frac{1}{2}$  p. cente provisie. 5)

Commissaressen.

25 Augusty Allicante, Ab. van der Hutte, consul: den Co-

1) Vgl. Resol. Holland 1 Oct. 1670.

2) Idem.

3) Lees: inquireeren?

4) Vgl. pag. 20 noot 2 en Resol. Holland 1 Oct. 1670.

5) Vgl. pag. 84 noot 1. De ontvangers-generaal van de Admiralityten verzochten nu, dat indien de St. Gen. besloten de provisie van  $\frac{1}{2}$  % te verlagen op  $\frac{1}{4}$  %, dit niet van terugwerkende kracht zou zijn van af 1664, zooals voorgesteld was. Vgl. Resol. Holland 1 Oct. 1670.

ninck vordert en dwinck de scheepen eenige tollē extra-ordenares, 't welck van de Engelse en France niet werd gevordert. 1)

Commissaressen zeesaecten.

Amsterdam uyt haer ordre: van den ambassadeur de Groot wederom thuys te ontbieden.

De leeden seggen, dat syn hoopende syn gesontheit en soo licht geen te becomen is en soo niet van de boom te schudde syn. Daerom men twee jaeren doende is geweest.

En wegens twee maenden tractement voor syn vertreck is volgens resolutie 23 February 1669, 2000 gl. 's jaars meer tot tractement. 2)

In handen der Gecommitteerde Raeden.

Ende dat oock ordre hebben de besoigne, streckende tot geltmiddelen, niet alleen niet in te willigen, maer oock selfs de besognes, daertoe tenderende, te vermyden. 3)

(328) Octroyen moeten by Hollant versocht werden ende werden geen attache op octroyen meer verleent, die by de Staaten-Generael becomen syn, als in den resolutie van den

1) Vgl. Resol. Holland 1 Oct. 1670.

2) Reeds op de heenreis naar Frankrijk was De Groot ongesteld geworden. Burgemeesteren van Amsterdam vonden hierin gelegenheid hun haat tegen hun vroegeren pensionaris te luchten en stelden in de Statenvergadering voor den gezant terug te roepen. Ook was de stad verontwaardigd, dat het tractement van De Groot twee maanden voor zijn vertrek was ingegaan. Zij waren dit des te meer, omdat kort te voren het tractement van den gezant verhoogd was van 18000 gl. tot 20000 gl. 's jaars.

De tijding hiervan bereikte ook het Fransche hof en De Groot berichtte aan De Witt: „Hoe hertich daarmede gelachen was”. Hij verzocht De Witt de Amsterdamsche heeren te bedanken: „dat de publique demonstratie van haeren haet aen een hof, daer sy nyet al te seer bemind syn, des te meerder genegentheyit voor my verweckt, die ick U. WelEd. verseecker nyet als ten dienst van myne meesters te sullen employeeren”. Vgl. Brieven aan De Witt dl. II pag. 486. en Resol. Holland 1 Oct. 1670.

3) In de Resol. Raad vult Bontemantel hier bij aan: „ter tyt ende wyle tot dese stadt sal hebben becoomen en erlangt het effect van de genoomen resolutie op het verbot van de brandewynen en beswaringe der Franse manufactueren, alsmeede het effect op de commercie ter zee”. Vgl. extract uit de resolutie der vroedschap van Amsterdam 29 Sept. 1670 in Resol. Raad, III, 1, fol. 388.

20 December 1666 is geresolveert int versouck van Petrus Petreius.

Vide foly 297.

- (331)1) Kysersgraft aen wedersyde heeft omtrent 350 huysen tot aen de Lytsche stract. Te rekenen een oxhooft wyn de huysen. Door den anderen gereeckent à 16 gl. het oxhooft
- |                     |
|---------------------|
| f. 5600-0-          |
| <u>½ f. 2800-0-</u> |

en te reekenen op 1½ oxhooft comt f. 8400-0-

De Heeregraft westsyde van de Lytse graft heeft omtrent 176 huysen.

Ossenburch opt Spuy, de brieven op Gouda te bestellen.

Isola, minister van den Kyser.

23 February 1669: 2000 gl. ambassadeur nae Vranckryck.

(332) 2 a) OCTOBER 1670 DONDERDACH.

Dort, Delft, Rotterdam, Schiedam, Hoorn, Munickendam, Purmerent.

Besoignes equipagee.

26 September commissoriael om equipage int voorjaar te doen en de Admiralityten uyt Hollant te hooren.

Admiralityt uyt de Maes: alsoo vast staet te equipieren, nu maer staet te considereeren wat quote der vloot dient geequipeert. 2)

Tegen den eersten April 48 scheepen extreordenares, 6 fregatten, 12 branders, 6 galjoeten.

24, gemant 60 tot 70 en 80 stucken, gemant 300 matroosen, 80 soldaten, gevitalieert voor 8 maenden. Matrosen soldye en costgelt 30 gl. ter maent, door de

anderen in 8 maenden 17 h. 76 d. gl. 3)

1920 soldaten, costgelt 's maens 1 h. 61 d. 280 gl.

20160, comt in 8 maenden..... 19 h. 37 d. 280 gl.

a) Hs.: 3.

1) De voorgaande twee bladen zijn onbeschreven.

2) Vgl. Resol. Holland 2 Oct. 1670.

3) m. staat hier en elders voor millioen, h. voor honderdduizend, d. voor duizend. De berekeningen kloppen niet steeds.



soldye der soldaten 1 h. 84 d. 420      1 h. 84 d. 420 gl.

Equipage slytage 7 h.

(333) 24 scheepen in alles      21 h. 21 d. 600 gl.

24 scheepen, 40 tot 60 stuck,      200 h. 644 d. 480 gl.

gemant 200 matrosen, 50 soldaten syn 4800 man van soldye en cost 8 maenden

11 h. 25 d. 0 gl.

costgelt 12 hondert soldaten 8 maenden

1 h. 800 d. 0 gl.

8 maenden slytage en equipage

12 h. 852 d. 800 gl.

4 h. 56 d. 0 gl.

t'samen

17 h. 800 d. 800 gl.

48 scheepen 4m. 300 h. 53 d. 280 gl.

6 fregatten 20 tot 30 stucken, 80 matrosen, 20 soldaten;

soldyen der matroosen cost      1 h. 15 d. 200 gl.

cost der soldaten      10 d. 80 gl.

equipage en slytage en.....      45 d. 600 gl.

1 h. 70 d. 86 gl.

12 branders, inkoop en toerusting      129 d. 0 gl.

yder met 20 copen      76 d. 800 gl.

1 h. 96 d. 800 gl.

6 galljoeten tegen 500 s'maens      24 d. 0 gl.

Gedubbelt in alles te samen 4 m. 300 h. 44 d. 960 gl.

Dit can werden vergroot en vermindert, nae den Staet sal gelieven te resolveeren.

(334) Deese equipage sal te samen door subsidie moeten werden gevonden, alsoo alle haer incomsten door de dagelyxse equipage, soo in de Middelanse zee, als dagelyxse convoy en ongelden, werden geconsumeert.

Amsterdam syt, dat geen staet te maecken is op de provincien, dan alleen die van Hollant en oversulx geen ander equipage te verwachten is, dan dat gelden becoomen.

Dort adviseert 36 schepen voor eerst genoch te.....; 6 fregatten en de rest te prepareren en gereet te maecten en over de droogte gebracht int voorjaar. De middelen nae venant te reduceeren; de provincie aen te maenen de consenten te schryven.

Delft: te naeste by als boven.

Amsterdam: 't selfde, doch om de negotie te behouden, de extreordenares middelen af te schaften en de subsidie soo veel grooter te maecten; zee brengen; droochte; bootsvolck 15; extreordenares lasten.

(335)

## DONDERDAG 3 OCTOBER 1670

Graef, Vlooswyck, Rynst, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Geleesen 't concept ter Generalityt en geresumeert over 't vertreck van Syn Hoochyt nae Engelant, waeruyt eenige reegelen gelicht syn en geresolveert 't selfde ter Generalityt alsoo in te brengen en door extreordenares gedeputeerde en ordenares gedeputeerde te laeten secundeeren en soo de provincien daer tegen gaen, te doen wat behoort.

Haerlem, Amsterdam, Hoorn, gecommiteert ter Generalityt, doen rapport, dat de Generalityt niet anders opnemen als een compliment, dat oock Syn Hoochyt sich excuseert en met geen materie van Staet te sullen bemoeyen.

De heer van Offen<sup>1)</sup> gecommiteert om den Prins van Orange geluck te wenschen op syn rys.

Volgens ordre heeft een ambassadeur extreordenares 65 gl. en dat Hollant daer 35 gl. soude byleggen, te betaelen uyt de defroyementen. Aen Beverning om nae Spaigne te gaen.

Huys van Prins Mauritius te coopen.

Lyden, Rotterdam, Alckmaer, Hoorn: slaen af.

Pilotage commissares, burgemeester de Graaf: den brandares te repareeren etc.<sup>2)</sup>

(336)

Een minister noodich in Sweeden, alsoo een France minister daer wert verwacht.

Ecnige leeden hebben noch geen rescriptie.

1) Van Ophem, lid der Edelen.

2) Vgl. Resol. Holland 2 Oct. 1670.

Rapport der commissaressen der zeesaecken over de equipage ter zee 36 scheepen, 12 fregatten, 6 branders, 12 galjoeten. Leest hiervoren de besoignes.

Par geschrift te stellen.

Bompone heeft naeder aen den president van Haere Ho. Mo. en den Raetpensionares naerder reeden van den inval van Lotheringen gegeven, doch, alsoo 't selfde behil veel pointen, versocht het by geschrift, 't welck heeft gewygart, doch haest sal uytcoomen als een manifest.

Notificatie.

(337)

VRYDACH DEN 3 a) OCTOBER 1670.

Graef, Vlooswyck, Rynst, Bontemantel, Corver, Hop, pensionares.

Offem doet rapport, dat by Syn Hoochyt heeft geweest om af te leggen de commissie van Haeren Ed. Gr. Mo. om geluck te wenschen op de rys.

Sasburch uyt Brussel.

Fagel doet rapport, wegens de saecke van den commies van Essen <sup>1)</sup>, wegens de juridictie, of den Raet van Staaten, of tot Utrecht om te straffen en syn van advys, dat den Raet van Staaten geen judicature heeft op van Essen, maer de stadt van Utrecht.

Fiat advys, alsoo is in dienste van Utrecht int parteculier.

(338)

Gecommitteerde Raeden syn gehoort over de saecke van Cornelis de Wit, geweesen capetyn en gecasseert door de Gecommitteerde Raeden: <sup>2)</sup> de Wit compareert niet, noch op de eerste, noch op den tweeden messive der Gecommitteerde Raeden, soodat den 12 Mey is gecasseert over syn inobedientie en geremoveert aen den crysraedt wegens syn begaene delicten, int garnisoen begaen.

Dordrecht sustineert, dat een burger is van Dort en oversulx, wegens het delict, ter judicature staet van haer stadt.

Vyf heeren gecomitteerde Raeden waeren nu van advys, dat de cassatie behoorde te werden door Haer E. Gr.

a) Hs.: 4.

1) Bedoeld is Van Leeuwen. Zie pag. 61, noot 3.

2) Vgl. Resol. Holland 3 Oct. 1670.



Mo. geconverteert in poviesionele suspentie en vyf andere, dat de cassatie behoorde stand te houden.

Den Raetpensionares heeft byde haer opinie seer onpartydich gerapporteerd.

Edelen: door commissaressen te laeten examineeren, of sullen de leeden volgen, soo die daer heen hellen.

Dort: de juridictie oordeelen aen haer te comen, want gecasseert synde is geen militair langer ende synde gecomen in syn ouders stadt en moet soo staen tot haer juridictie en dat de cassatie alleen is geconsideert als een polimique 1) dispositie en hebben tegen de commissaressen niet.

Alle 't selfde aen commissaressen. Haerlem, Delft, Lyden, Amsterdam, Goude, Hoorn, Enckhuysen.

(339)

## POST MERIDYEM.

Raet van Staeten: ontschuldige, dat door manquement van geltmiddelen de beveelen van Haere H. Mo. niet connen effectueeren en oversulx niet te beschuldigen syn.

Advertentie en notificatie.

Advys der Gecommitteerde Raeden wegens de polder Out-Herkinge. Versoucken 8 jaer vrydom der thienden.

Gué, extreordenares envoyé van Denemarcken claecht, dat in de Sont te veel wort gefraudeert.

Aen Amsterdam, Rotterdam en Hoorn.

Wegens tractement van den secretaris Romp: 2000 gl. 's jaers te geeven boven 400 gl., die van den ambassadeur heeft.

Amsterdam alleen excuseert. Alckmaer soude connen favorabel rapporteeren.

Munt te schroeven.

Enckhuysen excuseert alleen. Hoorn en Medenblicq consenteeren op inschryven, doch alsoo Enckhuysen singelier is, consenteeren op inschryven tegen den 15 deser.

(340)

Finantien te vinden, hebben op de besoigne niet connen geconcludeert werden, alsoo Amsterdam had genotificeert geen last te hebben op te adviseeren.

Delft, Lyden, Goude, Rotterdam, Briel, Hoorn, Enckhuysen, Edam, Purmerent niet wel tevreden op Amsterdam.

---

1) Wat Bontemantel bedoelt met: een „polemique dispositie“ is mij niet duidelijk.

De ontfangers int aflossen volgen sommige wat te veel haer voordeel en lossen meer af en weeten daer haer voordeel meede te doen.

Wort in bedencken gegeven, yder, die gevecht wert de obligatie te lossen, sal vermoogen die door te haelen; of den ontvanger sal die moeten doorhaelen in presentie van dien, die de gelden ontfangen, op de boeten van 1000 gl. voor yder obligatie en den tyt stellen als af gelost is. <sup>1)</sup>

Ontfangers speelen haer proffyt int aflossen.

Joseph Athias. Octroy der Engelsche bybels tegen de weduwe van Schipper en Stam.

Rapport door Lyden, Amsterdam en Hoorn: dat de bybels by de weduwens al syn gedrukt geweest, uytgegeeven en sommige noch doende was, etc.; dat 't selfde oversulx wel heeft geweeten, dat oock bekende, maer syde de syne te weesen corrector en beeter letter.

Octroy intrecken en 't selfde oock ter Generalityt te besorgen. Bybels.

(341) Martines Martens, <sup>2)</sup> aen Bonnaire door de Spaense, slaeven afgenomen en obligatie gegeven, versouckt represalie op de geestelycke. <sup>3)</sup>

Commissaressen syn van advys de represalie voor als noch uyt te stellen en den ambassadeur, gaende nae Spaigne, te lasten de betaelinge te vorderen, of recommandeeren 26000 stucken van achten en niet 40 duysent.

Conform 't advys.

Wegens de lasten der Spaignaerden tot Alicanten. Vordert van de Nederlanders meer als van andere natie.

Commissaressen syn van advys de ongelycken aen den croon te kennen te geven en ambassadeur alhier; te volgen de tractaten. <sup>4)</sup>

Conform 't advys.

Bootsma. <sup>5)</sup>

1) Vgl. Resol. Holland 3 Oct. 1670.

2) Martines Martins, koopman te Middelburg. Vgl. pag. 159.

3) Vgl. Resol. Holland 3 Oct. 1670.

4) Idem.

5) Vgl. pag. 109, noot 1.

## (342) SATERDACH DEN 5 OCTOBER 1670.

Graef, Vlooswyck, Rynst, Bontemantel, Corver, Hop pensionares.

Request der stadt Lyden: declaratien leen.  
Gesonden aen de Camer van Reeckeningen.

Lourens Alders Alling, schipper tot Welhoeven,<sup>1)</sup> is getrouwt geweest met N.N. Versouckt Agnietie, syn overleeden huysvrouwen susters soons dochter te mogen trouwen. En is de poletyque ordonnantie daerop geleesen en comt in affinityt. De verboode graeden soo verhoudt.

De poletyque ordonnantie claer nae te sien en commisssaressen te stellen en die ordinantie claer te stellen.

Den 17 February 1671 is het toegestaen, hoewel commisssaressen van ander advys waeren.<sup>2)</sup>

Brief van Burgemeesteren van Amsterdam aen haer gedeputeerde date 3 October 1670: de militaire charges te moogen begeeven; toe te staen een minister nae Sweeden te senden; wegens de finantie te blijven by de resolutie van den Raet.

Raet van Staaten versouckt aen Haere Ho. Mo., op instantie van Zelant, meerder garnisoen op de frontieren. Versoucken gelden door de bontgenooten mach ingebracht werden om de soldye en recruten te betaelen.

Brief van Beverning aen die van der Gouw wegens 't versouck om voor ambassadeur extreordenares nae Spaigne te gaen, waerin verklaert den Staet ten dienst te staen.

Facalityt(?) is 35 gl. daechs.<sup>3)</sup>

- (343) Dat Gecommitteerde Raeden niet sullen vermoogen eenige tractementen te verhoogen of nieuwe tractementen te doen; en oock de gedeputeerde ter Generalityt ter Generalityt 't selfde tegen te gaen.<sup>4)</sup>

Fiat.

Point van hermonic;  
Introductie;

1) Lourens Aldersz. Hal, schipper te Vrijhoeven-Kappel. vgl. Resol. Holland 4 Oct. 1670.

2) De laatste zin is naderhand bijgeschreven.

3) Van Beverningk zou boven de 65 gl., die elke gezant per dag ontving, nog 35 gl. extra van Holland krijgen voor vacatie en teerkosten. Vgl. Resol. Holland 2 Oct. 1670 en pag. 214.

4) Vgl. Resol. Holland 4 Oct. 1670.



Tractement jaerlyx van Syn Hoochyt te geven uyt cracht van de introductie. <sup>1)</sup>

Advys der Gecommitteerde Raeden der hyde quartieren.

Is gerapporteert, of men Syn Hoochyt soude ontbieden ter Generalityt om te hooren het rapport van den heer van Wassenaer, gecomen van den Coninck van Vranckryck. Potter uyt Vrieslant presideerende en cenige provincie wilde het met cracht hebben.

Hollant syde van neen en hiel het ter nauwernoot teegen.

Raetpensionares uyt Groeningen t'huys comende, was verwondert en onderecht de provincien.

Zeelant alleen persisteert. <sup>2)</sup>

12 November 1641, instructie, hoe te compareeren in de Raet van Staaten.

(344) Het selfde mochte wederom gebeuren. Wat daer in sulen doen.

Alles uyt te stellen, tot in Hollant een resolutie is genomen.

Of Syn Hoochyt mochte comen ter Generalityt met den Raet van Staaten, waer hem soude setten. Sommige soude hem willen setten in een nieuwe te maecken stoel, doch behoorde te sitten in qualityt daer voor hy comt. <sup>3)</sup>

Een stoel te laete maecken, als die in den Raet van Staaten, om daer comende met den Raet van Staaten, of uyt de selve gecommiteert, als een Raet van Staaten te setten.

't Is een gewoonte, dat die geintroduceert werd de hoochste plaets en voorgang heeft als een bruydegom en daerom is Syn Hoochyt in de introductie de eerste geweest.

Introductie van Syn Hoochyt.

Reeckencamer der domynen versouckt boven de reductie-penningen haer toegestaen een subsidie, ofte de gelden der Crayerspolder, die vercoft hebben, te moogen gebruyken, ofte een gedeelte der obligatie haer af te neemen. <sup>4)</sup>

Reeckencamer der domynen 18000.

Doublet, <sup>5)</sup> geweest ontfanger-generael der provincien

1) Vgl. Resol. Holland 4 Oct. 1670.

2) Vgl. Brieven aan De Witt, dl. II, pag. 502—509.

3) Vgl. Resol. Holland 4 Oct. 1670.

4) Idem.

5) Philips Doubleth.

en vrywillich gequiteert, syn reeckening versouckt hy mach opgenoemen werden en gequiteert.

Advys der Gecommitteerde Raeden.

- (345) Cletser, 10 September, uyt Stockholm.  
Notificatie.

Gedeputeerde Staaten van Utrecht 23 September wegens van de Perre crediteuren. <sup>1)</sup>

Copie aen Amsterdam.

Brief van de Staaten Generael, Sept., aan Holland: seggen, dat dagelyx den Raet van Staaten aenmaenen tot de fortificatie, die wederom klaegen geen gelt te hebben.

Fagel, discoursen wegens syn debvoiren over de fortificatie: was maer passelyck van den tressorier Burch beyegent.

Yver soude goet syn.

Impostmeesters der wynen van Amsterdam, request.

De justitie staet open voor haer en alle.

- (346) Amsterdam, Rotterdam en Hoorn, rapport wegens het afhaelen van zout uyt Poortegael: zout behoorde te leveren sonder onderschynt door Poortegael aen sulcke scheepen, als met ordre van den Staet comen, volgens het laeste contract; penaltyt te stellen vant zout niet anders af te haelen dan op reeckening vant millioen. <sup>2)</sup>  
Conform 't advys.

En is de vergaederinge geschyden.

- (348) EERSTE CESSÉ,  
WOENSDACH DEN 5 NOVEMBER 1670.

Vlooswyck, Bontemantel, Corver, Hop, pensionares.

Parys 31 October, De Groot: <sup>3)</sup> den Coninck van Chambord a) nae St. Germain vertrocken; verhoopt de audientie te

a) Hs.: Sambre.

1) Vgl. Resol. Holland 4 Oct. 1670.

2) Vgl. pag. 20 noot 2 en Resol. Holland 4 Oct. 1670.

3) Voor dezen brief zie Van Dijk, a.w. pag. 147.

becoomen; tot Havre de Grace *a)* sullen Oost In. waeren vercoft werden.

De Groot ambassadeur in Vranckryck.

Den Raetpensionares rapporteert, dat den heer Ruys, <sup>1)</sup> griffier, is overleeden; alsoo de Staaten-Generael nae 't overlyden aenstonts, en eer men het denckt, de offitie be-geeven; onderwylen, gedurende de sieckte is by Hollant ge-waect en de saeck soo gedirigeert, dat Hollant met den pensionares Casper Fagel voor den dach comende, de meeste apparentie heeft, hoewel Kinxschot groote debvoiren doet door Zeelant, Utrecht en Groeningen; Spronse, commies, staet daer oock nae en heeft lange jaeren by sieckte en afweesen het griffierschap bedient; is seer be-quaem, als onder den griffier dient en onbequaem als de grif-fier doot is; doch diende den commies Spronse verbeeteringe of een vereeringe toe gevoecht te werden.

Nota. Fagel stont op en ging uyt de vergaedinge. Edelen, Dort, Haerlem, Delft, Ldyen, Amsterdam, Goude, Rotterdam, Gornicum, Schiedam, Schoonhoven, Alckmaer, Edam, de rest noch absent.

Van Fagel wegens Hollant daertoe te vorderen.

Wegens de gagie van den commies Spronsen hebben Amsterdam geadviseert, dat, alsoo haer burgemeester wort verwacht, tot op de resumptie haer advys in te brengen.

En alsoo gewoonelyck int vergeeven van solck een ampt eenige leeden warden gecommitteert ter Generalityt, Dort, Amsterdam, Alckmaer daertoe gecommitteert.

En vielen ter Generalityt veel debatten, alsoo Utrecht versocht uyt-stel tot 's anderen daechs, daer Zeelant en Stadt en Landen Utrecht in toevielen, doch is eyndelyck verstaen, alsoo Zeelant en Stadt en Landen, Gelderlant, Hollant, Vrieslant en Overysseel toevielen, met de electie voortgevaeren en by de ses provintien Caspar Fa-gel, pensionares van Haerlem, griffier gemaect. <sup>2)</sup>

Utrecht stemde alleen Kinckschot. <sup>3)</sup>

*a)* Hs.: Habel de Graie.

<sup>1)</sup> Nicolaas Ruys, griffier der Staten-Generaal.

<sup>2)</sup> Over de vraag, of De Witt de candidatuur van Fagel bevoor-derde, om dezen lastigen tegenstander in de Staten-vergadering van Holland kwijt te raken, vgl. Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 128 en Wicquefort a.w. pag. 211 en 212.

<sup>3)</sup> Kinckschot was getrouwd met een dochter van Van der Holck, lid van de Utrechtsche Ridderschap.



(349)

DONDERDACH 7 NOVEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Corver, Hop.

Caspar Fagel heeft gedaen den eet van suyvering aen Holland om ter Generalityt voorgedraegen te werden tot griffier in de plaets van Ruysch, die overleeden was.

La Maie, 25 October, uyt Elseneur; sal volgens ordre van tot naerder ordre aen het Hof houden.

Sasburch uyt Brussel, 2 November.

Boreel en van Beuningen 22/2 November uyt Londen.

Brief van de Groot, 31 October: beklacht sich, dat syn brieven wederom aen het Hof werden gesonden en wort versocht deesen brief te menageeren; 15 d. te voet laet werven; 't volck in Lotheringe verloopt. 1)

(350)

Utrecht schryven, brief der Staaten 26 October/5 November: sullen alle extreordenares schattinge stellen als Holland; 2) dat alle werving aenstonts behoorde gedaen te werden: den Yssel, diep, en de steeden starck te maecken; goede ordre op de Admiralityten en convoyen gedeelte te verpachten; sullen haer huysluyden in de wapenen oeffenen en raede 't selfde aen de andere provintien.

Tomes Slicher versouckt veniam estates.

Den doopcedel manqueert.

Pieter van Beuren en consoorte versoucke afdoeninge van fidecomies.

Aen het Hof, om advys.

Ryp, versouck van den 200 penninck te excuseeren, aengesien den brant voor eenige jaaren geleeden.

Can niet in getreden worden.

Advys van het Hof.

C. W. Amelant.

1) Vgl. Brieven aan De Witt, dl. II pag. 483.

2) Met het oog op de dreigende tijdsomstandigheden hadden de Staten van Utrecht besloten, binnen 14 dagen alle gelden, die zij voor hun quote moesten opbrengen, te betalen. Vgl. voor dezen brief Wicquefort a.w. dl. IV pag. 191.

Rapport gepasseerde ter Generalityt wegens het begeeven van het griffieramp.

Coeverden wegens Overyssel was alleen en president en syde in de sollicitatien, dat met Hollant sou stemme.

Gelderlant	}	Gent
		Schimmelpenninck
		Steen
		Bie
Zeelant	}	Rupperda de Burse
		Ommieren was voor Kinsschot
		Crommon
Vrieslant	}	Rygersberch
		Gixma
		Bootsma.

In deese heeft Hollant eenige obligatie, niet by engagement, maer uyt beleefthyt aen de neevenstaende heeren.

't Huys van Orange heeft geen quaede offitie gedaen.

(351) VRYDACH DEN 8 NOVEMBER.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Volgens practyck sal men de offitie begeeven, als synde den 3 dach.

Raetsheer in plaets van Hendrick Cloeck, zaliger.

Mathys Goole van Haerlem, raetsheer int Hof van Brabant, met eenparige stemme.

Amsterdam syde opt presupoost, dat een bequaam man is ende dat haer woort hebben gegeeven; stemde deselfde. Valckenier syde int Latyn: „Indien in deese saeck gezondicht is, ick heb niet gezondicht”. 1)

1) Den dag voor de verkiezing hadden gedeputeerden van verschillende steden gezegd, dat Goole niet bekwaam was en dat, zoo Amsterdam op La Minne wilde stemmen, deze ongetwijfeld gekozen zou worden. Ook De Witt had zich in dezen zin tegenover Hop uitgelaten. Daar Amsterdam haar steun aan Haarlem en Gouda, die Coole gerecommandeerd hadden, beloofd had, achtte Valckenier het raadzamer niet op deze voorstellen in te gaan. Goole werd nu met algemeene stemmen gekozen. Den volgenden dag zeide Valckenier gehoord te hebben, dat het voorstel van eenige steden om op La Minne te stemmen; „maer was gedaen om Amsterdam een clat op te smyten en te connen seggen, dat lichtvaerdich met haer woort speelen”. Bontemantel acht dit verhaal echter onwaarschijnlijk. Hij vermoedt, dat Valckenier of Fagel heeft willen gerieven — „alsoo groote correspondentie hielden” — of dat hij plan had het volgende jaar één van zijn vrienden te recommandeeren. Vgl. Resol. Raad, III, 1, fol. 405-408.

Luytenant Generael van de cavalerie in plaets van den prins van Tarente.

Jan van Welve 1) met eenparige advysen voor de stemme van Hollant ter Generalityt te brengen.

Commissares-Generael van de cavalerie in de plaets van Jan van Welve en Haesholt. 2)

Ludofs Steenhuysen 3) en Mombaes 4) collonel byde voor te draegen ter Generalityt.

Compaignie van de gardes. In plaets van van der Myle. Willem Mirop 6) met eenparichyt.

50 duysent guldens wort 's jaars geproffyteert met het drucken der brieven en resolutien en andere documenten.

Drucken der Staaten van Hollant inplaets van schryven wat profiteert.

(352)

SATERDACH 9 NOVEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Den gemaecte raetsheer Gool heeft den eet van suyveringe gedaen.

19 September 1668, resolutie van de officieren in de militie, dat moeten 8 jaaren ten minsten gedient hebben als officieren etc. 7)

Den gemaecte capetyn van de garde, Mirop, heeft gedaen den eet van suyveringe.

1° Ordenares middelen. Doch alsoo den Briel absent is, soo comt in bedencken, of daerin evenwel sal treden.

2° Wervinge.

3° Equipage.

Haerlem: op de conditie van geen reductie der intresten te doen.  
Goude: 't selfde.

Rotterdam: alsoo den Briel absent is en noch eenige consideratien hebbende, sullen aenstaende weeck advys in brengen.

Dort: Switsers aen te neemen.

Lyden: niet gereet.

1) Jan van Welderen.

2) Anthony van Haersolte.

3) Ludofs Steenhuysen, kolonel van de cavalerie.

4) Jan Barton de Mombas, kolonel van de cavalerie.

5) Van der Myle, kapitein.

6) Willem Nierop, kapitein.

7) Vgl. pag. 186.



Of de Gecommitteerden Raeden van het Noorderkwartier sullen werden beschreeven.

Tegen Donderdach savons te beschryven.

Alsoo de Admiralityten in den Haech syn, of een naerder besoigne sal gebesoigneert werden.

(353) Op de securityt vant lant is ter Generalityt alles geffectueert volgens intentie van Haere Ed. Gr. Mog.

Vivres. Te tracteeren met coopliden om te leveren in de stadt Maestricht en andre.

Den Kyser te trecken in de Triple Allcantie is seer geavanceert.

De laesten dach resolutie van de jongsten vergaederinge syn geresumeert.

Den ambassadeur van Poortegael heeft gesyt, dat alle scheepen, gaende met ordre en documenten van den Staat, sullen tot St. Hubes gelaeden werden met zout.

Tot examinatie der poletique ordonnantie commissaresen gestelt en opt versouck van Lourens Albers van te mogen trouwen, siet resolutie den 5 October laest leeden. 1) Dort, Haerlem, Delft, Lyden, Amsterdam, Alckmaer, Hoorn, Enckhuysen.

(354) Brief van Gelderlant, in Nimweegen geschreeven, aen de Generalityt met versouck van gefortificeert te werden.

Heinsius uyt Stockholm 12/22 October: een ambassadeur derwaerts seer noodich.

Te dencken op een bequaem persoon.

Enckhuysen, als singelier geweest synde, staet toe meede schellingen, 2 en 1 stuyvers te slaen, alsoo de andere provincien slecht alloy slaen; en de stuyvers te verbieden. 2)

Valckenier verhaelde, dat hem doort oor gewayt was, dat de vergaederinge tegen het verkiesen der magistraeten in den Haech met studie 3) soude schyde op reces, willende

1) Vgl. pag. 218.

2) Vgl. Resol. Holland 8 Nov. 1670.

3) Met opzet.

seggen, dat den Raetpensionares door de Gecommitteerde Raeden, die in absentie van de vergaedinge de kiesinge doen, de magistraeten nae syn sin sal connen stellen. De vergaedinge is oock geschyden op reces den..... November om over 8 daegen wederom te coomen, doch de leeden van Norot-Hollant, Amsterdam en..... hebben één yder uyt den haeren tot 's maendachs gelaeten om over de voors. electie te staen.

Ende had den raetsheer Hudde seer gecuypt en geyvert voor eenige magistraeten in den Haech, die hy oordeelde geen vrenden te weesen van den Raetpensionares.

(355)

## DYNSDACH 11 NOVEMBER 1670.

Valckenier Vlooswyck, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Le Maire uyt Coppenhaven, date 1 November: 1) Marius Gué gerevoceert ende Heust in de plaets gecommiteert tot envoyé van deesen Staet; Guldeleuw 2) natuerelycke broeder van den Coninck is van syn vrouw, volgens 't advys der Luterse geestelycke, wettelyck geschyden ende gepermitteert yder wederom te moogen trouwen, alsoo onder den anderen niet conden accordeeren.

Le Maire te authoriseeren neffens de andere ministers ter bruyloft van Schoenmaeckeren, gehymsecretares, te gaen en spendeeren nae gewoonte.

24 October Warsouw, ambassadeur de Wit; relaes van de crooninge der koningin, suster van den Kyser.

Parys 7 November, de Groot.

Van den secretares Romp den selfde date: versouckt de recredentia 3) en behoorlycke vereeringe te mogen doen.

Constantinopelen van Collier, 15 Augusty, 24 September.

Verbot der brandewynen en Franse manufacturen mede voort te gaen en den Fransman daer tot reeden te brengen. Dat geen uytstel dient langer uyt gestelt. De France minis-

1) Vgl. Resol. Holland 11 Nov. 1670.

2) Guldeleuw, Deensch gezant in Engeland.

3) Rumpf verzoekt toestemming van de Staten-Generaal om zijn afscheidsbrieven te vragen en een behoorlyke vereering te doen aan den oppercommies van Lionne. Vgl. Resol. Holland 11 Nov. 1670.

ters seggen, dat yder can doen in syn lant, dat hem best dunckt.

De Eedelen versoucken, dat ent van behoort gemaect te werden.

Dort, Haerlem, Delft, Lyden.

Rotterdam alleen exepieert noch haer principaelen ordre op de executie en neemt aen een keer te doen om haer advys prompt in te brengen.

Amsterdam proponeert weder, dat mach een resolutie genoomen werden, dat de resolutie van Hollant, reflectie hebbende ende relaas tot voorgaende resolutie, de extentie met de voorgaende relatie moogen werden geextendeert,<sup>1)</sup> alsoo nu den een en dan den andere ter vergaedinge synde daer kennisse van connen hebben.

Wat klaerder te werden door Amsterdam opgesteld; dat de extentie nu dickmael lang vallen en daer alle de relatie in te voegen niet doenelyck schynt te weesen; soo Amsterdam eenige exempelen op te stellen, was dienstich.

Den Raetpensionares syde, dat alles soo klaer stelt, als ymant heeft gedaen.

Nota. 't Was vreem extentie te willen leeren stellen aen den Raetpensionares.

(356) Request der Oostlanders<sup>2)</sup> in Delftlant: den ontfanger of penningmeester is doot, questie te executeeren wegens den ontfang.

19 Maert alle gesamentlyck is gebesoigneert middelen ter Admiralityt.

Best was een verdrach te maecken op de lasten van yder collegie, hoe lang de extreordenares lasten soude connen loopen en dan afgedaen werden. Ten waert eenige invallende oorlooge, dat die soude moeten gecontinueert werden, of dien tyt gedurende stil te staen.<sup>3)</sup>

Dit wierde by den Raetpensionares geproponeert.

1) Amsterdam stelt voor om voorafgegane besprekingen uitvoerig in de resoluties te vermelden.

2) Hieronder worden verstaan de Oost-Ambachten van Delftland. Vgl. Tegenw. Staat, dl. VI, pag. 478.

3) In de vergadering van Maart had Amsterdam geweigerd haar goedkeuring te hechten aan het opleggeld der granen en de verpachting van de Waag, voordat de 1/3 vergoeding van de convooien en licenten zou zijn afgeschaft. (Zie pag. 30, noot 1.) Tenslotte had de stad haar verzet opgegeven, daar de andere leden verklaard hadden een voorstel van De Witt in overweging te zullen nemen. De inhoud van dit voorstel was als volgt: De 1/3 verhooging zou nog drie jaar blijven bestaan. De opbrengst zou



Het rapport was, dat den 7 November ter Generalityt in gebracht is, een advys uyt alle de collegie ter Admiralityt: een vloot in zee te brengen <sup>1)</sup>)

48 scheepen.

24 : tot 60 à 70 stucken, 300 matrosen, 50 soldaten;

24 : tot 40 à 60 stucken, 200 matrosen, 20 soldaten;

12 fregatten, 20 à 30, 80 matrosen, 20 soldaten;

12 branders, 20 man yder;

6 galjoeten;

8 maende sullen kosten 5 millioen; te vinden uyt de extre-ordenares consenten.

Michel Nelle, vaendrich, versouckt genaturaliseert te werden.

Toe te staen op gewoonelycke forme van dat 't selfde niet is te verstaen daermeede eenich recht van adel, officien etc. uyt te moogen sustineeren. Leest foly 311.

(357)

#### WOENSDACH DEN 12 NOVEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Sasburg, 9 November, uyt Brussel: de Fransman licht syn volk uyt de frontieren en werden gesonden nae Lorainen.

Messive van Alckmaer wegens 't eligeeren van een notares. Wert gesonden aent Hof.

Noach Francken van Delft, geweesen predicant op de vloot, beroepen tot Slydrecht en geapprobeert by den Heer van Slydrecht en het classes syt nae syn persoon te sullen verneemen om tegen Paech als wederom vergaeren, te disponeeren.

De gedeputeerde vant synodes, verklaeringe een bequaem man te weesen.

De gemeente versouckt, dat de Staaten gelieven te approbeeren, of by provisie de kercklycke dienst mach door hem bedient werden.

Slydrecht.

echter gebruikt worden tot aflossing van de schulden der admiraliteitscolleges. Deze zouden opgave moeten doen van hun schulden, inkomsten, en uitgaven. Zoodra de schulden afgelost waren, zou de 1/3 verhooging afgeschafft worden. Vgl. Resol. Holland 19 Maart. Zie ook pag. 231.

1) Resol. Holland 11 Nov. 1670.

De classes sullen aenstonts den predicant bevestigen. Soo 't selfde niet doen, de Gecommitteerde Raeden te lasten de excecucie. Dort neemt over.

Project wegens den Kyser te trecken in den Triple Alliantie is gelegen in Latyn. Eenige veranderinge van een en andere artyckelen.

De provincien hebben 't selfde gesonden aen haere principalen.

De thooren van der Schelling, of Brandares te repareeren.

(358) Point van jurisdictie wegens den commies van Leeuwen.

De resolutie van Hollant is gebracht ter Generalityt en Uytrecht en Zeelant voegen haer by Hollant; de andere provincien hebben geschreeven, alsoo een point van consideratie is. De clercken van den Raet van Staaten, ontfanger, tresorieren, secretares etc., in haer bestier gedelinqueert hebbende, te staen ter judicature van den Raet.

Utrecht heeft een camerbewaerder van den Raet van Staaten in arrest genoomen by retorsie. Den Raet van Staaten heeft heftich geschreven en oock den Generalityt en is eyndelyck ontslaegen. <sup>1)</sup>

Is geresolveert, dat de clercken by relatie te laeten staen ter judicature van den Raet.

De dry Schotsche predicanten overgeschreeven nae Engellant, of haer daeraen is gelegen, en is niet opgevollicht. <sup>2)</sup>

Octroy West In. Comp. is den 16 October ter Generalityt geconcludeert volgens de resolutie van Hollant.

Ter Generalityt is gebracht de resolutie van Hollant, wegens het logeeren in herberge en ordenaessen, te weeten, dat die in de Staaten-collegien, of Hoven van Justitie syn in geen ordenaessen of herbergen te moogen woonen. <sup>3)</sup> Dat haer wel heeft bevallen en geschreeven om ordre, om 't selfde meede te doen.

Belasting van traen en speck is ter Generalityt geconcludeert 8 gl. par quarteel, boven 't ordenares. Baerde van walvissen.

1) Vgl. Resol. Holland 12 Nov. 1670 en pag. 61, noot 3.

2) Vgl. pag. 164, noot 1.

3) Vgl. pag. 203.

(359) Hartoch van Lorrainen versouckt assistentie en intercessie.

't Fransche schip Dolfyn in Guinea beschadicht door 't schip Amsterdam genaemt. 1)

De informatie en verklaringe te stellen in handen van Dort en andere commissaressen van zeesaecken.

Clachten van Denemarcken over de fraudatie der tollén. 2)  
Gué wegens Denemarcken: clachten over de Oost In. Comp. en de schout van Amsterdam.

Oost In. artyckelbrief belooven in geen employ van vreemde princen te moogen laeten gebruycken. Een man heeft sich begeeven in dienst van Denemarcken nae Oost In. De schout en scheepenen moeten nae de placcaten en artyckelbrief sentieren.

Wegens Engelse scheepen, door Spaense aen Curacouw opgebracht, questie. Yder klaecht mishandelt te weesen.

France klaegen noch over scheepen van de Lamsons, 3)  
die willen negotieeren op haer ylant Dominique en de ingeseetenen opgemaect en willen doen revolteeren.

(360) Suriname en Essequebo a), accoort tussen Zeelant en West In. Comp.

Questie met de tollenaers in Denemarcken, niet willende obedieeren de paspoorte en billjetten van de ontfangers. Daerover is geschreeven. 4)

Te examineeren 't placcaet, dat geen oorloochscheepen coopmanschappen moogen voeren, doch 't artyckel van geen gout of silver in te moogen neemen, uyt oorsaeck der Engelse oorlooge met Cromwel, welcke laeste nu wel can uytgelaeten worden. 5)

Finantie te foerneeren tot betaeling der recrute van den

---

a) Hs.: Zeerenam en Ysekepe.

1) Vgl. Resol. Holland 12 Nov. 1670 en pag. 262 en 307.

2) Idem.

3) De Lampsins, handelshuis te Vlissingen.

4) Vgl. Resol. Holland 12 Nov. 1670 en pag. 5, noot 3.

5) Voor het plakkaat zie Resol. Holland 12 Nov. 1670.



voorleeden somer, synde 3 maenden, waertoe den ontfanger Uytendenboogert syt geen gelden te hebben. <sup>1)</sup>

Commissaressen der finantien.

Van der Perre, boedelsquestie over de jurisdictie tussen Utrecht en Amsterdam. Yders bericht ingecoomen. <sup>2)</sup>

Gesteld in handen van commissaressen: Haarlem, Delft, Lyden, Amsterdam, Alckmaer, Hoorn.

Martines Martens: versouck van represalien op Spaigne. <sup>3)</sup>  
In handen van voorige Commissaressen.

Cloeck, raetsheer, overleeden synde, wert in cas van een revisie een ander versocht.

Alewyn in de plaets.

(361) DONDERDACH 13 NOVEMBER 1670.

Vlooswyck, Bontemantel, Corver, Hop.

Besoigne Admiralityt opt afschaffen der extreordenares middelen ter zee. <sup>4)</sup>

Dort, Haerlem, Delft, Lyden, Amsterdam, Goude, Rotterdam, Schiedam, Alcmaer, Hoorn, Enckhuisen, Medembliq.

Dort: geen tyt te weesen van af te schaffen, daer midde-len sullen moeten werden gevonden; dat Amsterdam in den jaare 1668 over geleverd hebben een deductie, slaende op vrede-tyten; en 1/3 te laeten tot afschaffing en dan die meede af te schaffen, tenwaare by oorlooge wederom te continueeren; 5 Maert 1652 resolutie: de lasten niet af te schaf-fen, tensy eenparich en na afdoeninge der lasten; oversulx van geen afschaffinge behoorde te werden gesproocken; aen-gaend het tweede hebben niet teegen, met de Admiralityt werd gebesoigneert, wanneer die lasten soude moogen afge-

1) Vgl. Resol. Holland 12 Nov. 1670.

2) Idem.

3) Idem en pag. 217.

4) Het volgende bevat besprekingen over twee punten: 1<sup>o</sup> of het mogelijk is de 1/3 verhooging van de convooien en licenten af te schaffen; 2<sup>o</sup> op welke wijze dit zou kunnen geschieden in overleg met de Admiraliteiten. Dordrecht wijst er op, dat afschaf-fing van de 1/3 verhooging volgens de resolutiën van 5 Maart 1652, 7 Augustus en 22 December 1655 alleen kan plaats vinden, nadat de schulden zullen zijn afgelost en met algemeene stemmen. Het woord „lasten” gebruikt Bontemantel afwisselend in de be-teekenis van middelen ter zee en schulden.

schaft werden, maer sal een lange tryn hebben en oversulx versoucken Amsterdam het eerste point te laeten loopen.

Haerlem: 2 punten: of nu tyt is om af te schaffen en hoe en op wat manier met onderling consent sal connen afgeschafft werden; is nu geen tyt; op vryicheyt van consenten is een dispuut van groote ommeslach; hoopen, Amsterdam meeninge selfs is: nu niet af te schaffen.

Amsterdam wort versocht door Dort eenige voorslaegen te doen op en wat manier de afschaffing der extreordenares lasten ter zee. 1)

Hebben altyt getracht nae de afschaffinge. Het is tyt en noodich, of de negotie verloopt. 't Syn gronden van necessity.

Te besogneeren met de Admiralityt om fundamenten te leggen, op wat manier af te schaffen, nae haer lasten en incoomen getrouwelyck geopent sullen syn.

Amsterdam heeft sedert twee jaren niet geconsenteert in de petitie der Raet van Staaten wegens de extreordenares middelen, doch worden evenwel gecontinueert, dat buyten ordre van regeeringe is.

19 Maert 1670: overslach te maecken om binnen eenige jaaren, nae overlech met de Admiralityt, de extreordenares lasten af te schaffen; een gedeelte te laeten tot betaeling, voor soo lang de lasten af sullen syn. 2)

(362)

Delft. Nu niet in te treden op de dispuuten van de lasten en libertyt van dien, maer door nootsaeckeuyt vant afschaffen der lasten nu te swygen; hebben tot de besogne niet teegen, doch is nu geen tyt en Amsterdam selfs in haer deductie hebben gesproocken als in tyt van vrede en geen extreordenares equipage nodich is; nu is kennelyck, dat extreordenares equipage nodich is.

Lyden: dat niet dan door Godts miraeckelen tyt den oorloch sullen blyven; afschaffen, nu gelt noodich is, ongefondeert en versoucken Amsterdam etc..

Amsterdam: persisteeren en staen op de vryichyt der consenten, maer bekennen nu geen tyt is daer van te spreucken; dat behoorde aenvang genoomen te werden op de middelen en besogne hoe en op wat manier moogen ontlast werden en meende, dat nu met de Admiralityt soude op deese besogne besogneeren.

1) Hierna volgt het antwoord van Amsterdam op de uitnoodiging van Dordrecht.

2) Vgl. pag. 30 en pag. 227, noot 2.

Goude: dat soo Amsterdam van meeninge is van nu voortaan middelen werden beraemt hoe en wanneer de extreordenares middelen sullen coomen te cesseeren, dat dan daer niet teegen hebben, met dien verstande, dat tot dan de tegenwoordige extreordenares middelen by provisie continueeren en tot noodige ordre te beraemen laeter mach werden verstaen.

Rotterdam; etc..

Eenparich van advys, dat nu geen tyt is van ontlastinge; yder souckt ontlastinge, maer yder souckt oock bescherminge in deese perickeloose tyt; de provintien sullen noch connen sulx niet toestaen; oock de lasten syn gehipotequeert voor de gelichten gelden.

Conclusie, dat alle de la..... 1)

(363)

DONDERDACH 13 NOVEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Londen 8/18 November, Booreel en van Beuningen; 8 hondert duysent ponden steerling equipage van 50 van de grootste scheepen versouckt aen de parlementen;

6 eerste rang der scheepen;

7 tweede rang;

19 derde rang;

18 4 rang;

—  
50

9 kitsen; 2)

15 branders;

Prins Robbert de vloot te commandeeren admirael; Allen 3) uyt de Straet te ontbieden; den Prins van Orange is tot Rochester gecoomen.

Notificatie.

Brief van van Beuningen alleen aen den Raetpensionares: 4) de schildery tot Dort van Chattem, een penning by

1) Waarschijnlijk is de conclusie geweest, dat de Admiraliteiten hun inkomsten, uitgaven en schulden zouden moeten opgeven. Vgl. Resol. Holland 21 Nov. 1670.

2) Kits, zeker Engelsch eendecksch vaartuig met drie masten.

3) Thomas Allen.

4) Deze brief komt niet voor in de uitgave van de Brieven aan De Witt.



een particulier gemaect en by Jan Soet 't schrift, by den Coninck onsmacelyck; oock dat het Engels genoomen schip in Goeree leggende en om gelt wort gesien; 7 hondert duy-sent guldens aen den Coninck verstreckt heeft sooveel goet niet gedaen als de voors. saecke aenstoot geeft; daerom geeft in bedencken, of men 't voors. schip aen den Coninck niet soude connen vereeren of sloopen, de schildery wegneemen en den penninck verniticht;

daer wort gesyt tapyten gemaect worden om op een stadthuys te hangen, daer de victorie, op Engelant bevochten, soude op staen en door de Oost In. Comp. een oorlooge is gesonden met deselfde figure.

Dit byde is niet waer bevonden.<sup>1)</sup>

't Schip in Goeree 't waepen te veranderen en wech te neemen en een ander naem te geeven; penning te verneemen door Amsterdam en den stempel in te trecken en den penningen in te haelen van die wil en die betaelen; de schildery tot Dort hangt in een beslooten camer en yder schildert de victorie en laeten de voorsichtichyt aen de heeren van Dort; oorlooge te informeeren.<sup>2)</sup> Couranten te verbieden is tot naeder deliberatiën uytgesteld.

(364)

Rotterdam gesondeert over het point der verbot van de brandewynen, waerover een keer nae haere principaelen hebben gedaen.

Versoucken eerst te weeten hoe sich te draegen, dat de ingeseetenen, die effecten en scheepen in Vranckryck hebben, soude moogen werden bevryt voor schaede door arresten als anders en dat gedaen synde haer last te sullen uyten.

1662. De cautelen<sup>3)</sup> ongefondeert; 't syn wetten, die yder lant maeckt niet met intentiën om oorlooch aen te gaen; dit tractaat in 1622 gemaect syt: geen arresten moogen gedaen werden dan ses maenden nae den oorlooch; magistraeten moeten sorg draegen.

Is geresolveert eenparich alle de placcaten vast te stellen van verbot van brandewynen, belastinge der France waeren en manufacturen en botter, caas, speck en vlees te belasten, met dien verstande, dat het verbot van brandewynen ter executie sal werden gelyt, naedat het selfde ter Generalityt sal geresolveert weesen,

1) Bij nader onderzoek bleken deze laatste berichten toch juist te zijn. Vgl. Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 111.

2) In zijn correspondentie met Van Beuningen bespreekt De Witt deze Engelsche klachten uitvoerig. (vgl. Brieven van De Witt, dl. IV, pag. 106 sqq.) Voor het tapijt en den penning zie resp. Wagenaar, a.w., dl. XIII, pag. 478 en Van Loon, Beschrijving der Nederlandsche Historiepenningen, dl. II, pag. 557.

3) Cautele = voorzichtigheid. Het volgende wordt aan Rotterdam tegemoet gevoerd.

veertien daegen naedat de France ordenares brieven sullen ver-  
trocken syn nae de resolutie. 1)

Beuckermanes uyt den Pals, professor in rechten.  
Lyden versouckt, dat Hollant gelieft in faveur te schryven. 2)  
Fiat.

Luytenant admirael van Gent, 't huys gecoomen, presen-  
teert rapport te doen, gelyck ter Generalityt heeft gedaen, of  
dat men het soude houden voor gedaen. 3)  
Voor voldaan.

Amsterdam uyttert haer last wegens den secretares Romp,  
van geen tractement, maer wel een vereeringe toe te leggen.  
Ambassadeur 't huys.

2000 gl. remuneratie te doen en liefst saegen dat blyft, doch in  
syn keur te stellen. 4)

Admiralityt Amsterdam memory: 10800 gl. te betaelen  
aen de sloopstimmerlieden, die de scheepen voor de bestem-  
de tyt syn voltimmert geweest; versoucke gelt daertoe mach  
gefournereet werden, alsoo tot haeren last niet en staen. 5)  
Commissaressen over de 30 duysent guldens, die de Admiralityt  
Noorderquartier schuldich is. De Gecommitteerde Raeden vant  
Noorderquartier eerst te sprecken.

(365) Clachten der hooftofficieren ter zee in het Noorderquar-  
tier, gemaect in den laesten Engelsen oorloch.  
Moeten haer adresseeren aen de Admiralityt.

#### VRYDACH DEN 14 NOVEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Corver, Hop, pensionares.

Geleesen: concept-placcaet vant verbot der brandewynen  
en gedistelt waeteren; de France manufacturen, concept plac-  
caet; vlys, speck, caas, met 25 p.cente belasten.

26 April 1670.

1) Volgens het concept-plakkaat was de invoer van brandewijn  
verboden 3 weken na de uitvaardiging van het verbod. Vgl. Resol.  
Holland 13 Nov. 1670.

2) Curatoren van de Leidsche universiteit verzochten de Staten  
om aan den Keurvorst van de Palz te schrijven, of deze Beuckel-  
mannus wilde toestaan zijn benoeming als professor te Leiden  
aan te nemen. Vgl. Resol. Holland 13 Nov. 1670. Voor het antwoord  
van den Keurvorst zie hierna pag. 285.

3) Vgl. Resol. Holland 13 Nov. 1670.

4) Vgl. idem en pag. 226.

5) Vgl. idem.

Gearresteert op de resumptie, mits in plaets van 14 daegen, dry weecken nae de resolutie ter Generalityt geen brandewynen in de landen te moogen coomen.

Rang der capetynen sonder onderschyt der collegie. 1)

Gedeelte der prysen, dat nu by de Raeden der Admiralityten genieten, af te schafften. 2)

Walvisbaerde te belasten, die in deese landen werden gebracht uyt andere landen, 25 p.cente, mits werden ontlast van de extreordenares lasten. 3)

(366) Vryen uytvoer der wynen voor ambassadeurs af te schafften. 4)

Belastinge te....(?) tot Vranckryk afschafft.

#### SATERDACH DEN 15 NOVEMBER 1670.

Bontemantel, Corver, Hop, pensionares.

Geleesen een brief uyt Poolen van De Wit.

Lyden geeft te kennen, dat gemerckt ward, dat den ambassadeur de Wit in de sermonie op de crooninghe der coninginne schynt de catholycke godtsdienst in de ceremonie geassisteert of bygewoont te hebben.

Sal naerder hiervan gedelibereert werden en eerst een brief te schryven int particulier, hoe het is toegegaen. Leest foly 368.

Dry weecken. Nae de dry weecken gelaeden en nae de dry weecken binnen coomen, sullen in handen van de magistraeten geleverd werden en sullen moeten betaelen het in en uytgaende recht.

Brandewynen.

Pachteren, of te presentieren te laeten houden, of te moogen quiteeren, mits betaelende pro rata en dan wederom op te vülen. 5)

De commissaressen der manufacturen een besoigne te maecken.

1) Vgl. Resol. Holland 12 Nov. 1670.

2) Idem.

3) Idem.

4) Idem.

5) Met het oog op het nieuwe plakkaat zal aan de pachters der brandewijnen de keus gelaten worden, of zij hun pacht willen behouden, of niet.



(367) Lyden proponeert wegens 't middel vant klyne seegel eenige verandering te maecken. <sup>1)</sup>

Geëxamineert door commissaressen van finantien en Gecommitteerde Raeden.

Uytidenboogert, ontfangers restant is geadvoieert uytgevoemen een somme van omtrent 300 gl.. <sup>2)</sup>

Fiat.

Rotterdam propositie wegens het gemael: niet te sullen consenteeen, tensy de platte landen de steeden ongemolesteert laeten. <sup>3)</sup>

Geëxamineert door commissaressen van de finantien en Gecommitteerde Raeden.

1, 2, 3, punten van beschryvinge in deliberatie.

Hoogen Raet advys wegens het request van Pergens en consoorte. <sup>4)</sup>

(368) DYNSDACH DEN 18 NOVEMBER 1670.

Vlooswyck, Bontemantel, Corver, Hop, pensionares.

Rapport der brandewynen en manufacturen vant geen wegens Hollant voorleeden Saterdach is ter Generalityt gebracht:

Gelderlant: fiat met Hollants pampier;

Zeelant: den 25 deser te brengen aen de Staaten in Zeelant;

Utrecht: fiat;

Frieslant: ordre te verwachten;

Overyssel: fiat;

Stadt en Landen: .....

Op den naem van Haere Ho. Moogende geschreeven aen de provincien Zeelant, Vrieslant en Stadt en Landen wegens het verbot en belastinge der France waeren.

Adam Bessels, advocaet, out over de twintig jaeren versoeckt veniam estates. Fiat.

Niettegenstaende de vaeder en moeder noch in leeven wae-

1) Vgl. Resol. Holland 15 Nov. 1670.

2) De ontfanger werd gedechargeerd van 187200 gl., die enkele pachters te Amsterdam niet hadden betaald. Vgl. Resol. Holland 15 Nov. 1670.

3) Vgl. pag. 95, noot 2 en Resol. Holland 15 Nov. 1670.

4) Vgl. Resol. Holland 15 Nov. 1670.

ren. Nae de Roomsche wetten soude genoch syn, dat de ouders haer soon emancipeeren.

Dochters out 18 jaaren en jongmans over de 20 jaaren, versouckende veniam estates, daerby synde volcomen documenten, van den ouderdom, als uyt de doopboucken of bybels etc. en voorschryven van burgemeesteren. Leest foly 468 en foly 8.

14 November Parys, van de Groot messives: intrede Dynsdach te doen.

Weenen, 2 November, van Hamel Bruning: den nuntius van den Paus was verwondert, dat den ambassadeur van deesen Staet, de croning en de sermonie van den coningin van Poolen had bygewoont, die catholyck waeren. Leest foly 366.

Collegien ter Admiralityt: advysen om een vloot in zee te brengen en de galljoeten en bootsvolck te vermeerderen boven het voorgaende concept en geeft in bedencken noch eenige groote scheepen van de grooste charter te bouwen; daer syn in den oorlooch geresolveert 22 te bouwen en daer syn maer 5 gebout; te examineeren een school daertoe op te rechten voor de vloot tot constapels. 1)

(369) Rapport door Vivien wegens clachten der ingeseetenen van Oosanen, hebbende gevist op de cust van Harderwyck en gevangen en gestraft ende gecost 2400 gl. door die van Gelderlant: 2) Gelderlant seggen, dat niet moogen vissen; vissen met nieuwe en vremde netten; daer haer jurisdictie is te lant ende te waeter en haer visserye wort benaedeelt en hebben daerom gemaect placcaten daerteegen; de vissers seggen altyt in de Zuyderzee gevist te hebben, gelyck die van Gelderlant gedaen hebben op de Zuyderzee en omtrent Medenbliq; dat de netten syn anders niet dan als men gewoon is te vissen, met groote maesen om groote en geen clyne vissen te vangen.

Daerom oordeelen commissaressen, dat behoorde een nauwer messive af te gaen aen Gelderlant en te laeten die van Oossanen en andere vissers, en restitutie der gelden en haer placcaet in te trecken en met de gedeputeerde van Gelderlant ter Generalityt te confereeren.

1) Vgl. Resol. Holland 18 Nov. 1670.

2) Vgl. pag. 164, noot 2 en Resol. Holland 18 Nov. 1670.

## WOENSDACH DEN 19 NOVEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Corver, Hop, pensionares.

Constapels school op te rechten en de instrumenten tot costen vant lant. 1)

Notaressen cohieren en registeren nae haer doot op secretary te brengen, is bygevoecht: „onvermindert en sonder prejuditie nochtans van de keuren en locale statuten, die eenige steeden voor date vant arresteeren der voors. publicatie dienthalven soude mogen hebben gemaectt en gedaen emanieren, ofte met approbatie van Haere Ed. Gr. Mo. naermaels noch coomen te maecken en te doen emanieren.” 2)

Alle keuren gemaectt, stryende tegen de placcaten, moeten by de Staaten geapproveert werden, ofte worden gehouden corrupuele en by de Hoven van justitie geen recht op gedaen.

Beverning doet rapport wegens de besoeigne gedaen in Brabant: 3) welstant der Nederlanse Spaense provintien bestaende, dat de militie niet werd betaelt; 6000 paerden, 20000 te voet aldaer noodich; te betaelen uyt de convoyen en de subsidie der provintien en steeden en de rest van Spaigne te ontfangen, daer by alle foelie en plunderye ten platten lande sullen voor gecomen syn; accoort te maecken wegens de patenten als deese landen; soo den Coninck de remise niet overmaectt, soude de accoorde te niet werden. Welck concept uyt te wercken hy, Beverning, een keer te

1) Vgl. Resol. Holand 18 Nov. 1670.

2) Idem.

3) Alvorens naar Spanje te vertrekken werd Van Beverningk verzocht eerst een reis naar Brussel te maken, om aldaar met den Graaf de Monterey een onderhoud te hebben over eenige punten „concernerende den welstand ende de conservatie van de provinciën van syn gouvernement.” Deze punten vermeldt Bontemantel tot aan: „Welck concept,” daarna vervolgt een verslag van het gesprek. Met groote openhartigheid zette de Graaf voor Van Beverningk den financiëlen toestand, waarin de Spaansche Nederlanden verkeerden, uiteen. Vlaanderen zou 1500000 gl. opbrengen, Brabant 800000 à 1000000 en de andere inkomsten zouden ongeveer 2500000 bedragen. Verder werd gesproken over de betaling van de soldaten, den toestand van het leger en over het overmaken van het geld uit Spanje. Vgl. Verbael van de commissie dewelcke den heer van Beverningk heeft becleed, als Extraordinaris Gedeputeerde van H.H. Mog. aen den Graeve van Monterey, Gouverneur van de Spaensche Nederlanden, in den jaere 1670.. Alg. Rijks-Archief en Van Dijk, a.w. pag. 364 sqq..



doen nae Brabant by den gouverneur Montroy; is wel ontfangen.

130 comp. te paert 6000 sterck.

26 frontierplaetsen te besetten.

Heeft 17 duysent man te voet.

Heeft 30 duysent van nooden.

Convoy en licenten.

De provintien.

15 hondert duysent, Vlaenderen.

24 à 25 hondert duysent gulden alle en 8 à 10 hondert duysent gulden Brabant.

Monteroy is van reedelyck verstant, spreeckt als een Fransman Frans.

Alliantie offensief en diffencief.

Lotheringen heeft veel volck by den anderen en heeft veel gelt in de banck tot Amsterdam.

- (373) Van der Dussen doet rapport wegens de commissie van het klyne zeegel, op voorstel van Lyden: meenen, dat, alsoo yder niet by de hant zeegelen heeft, soude connen toegestaen werden veertien daegen nae het passeeren soude vry staen een clyn seegel te moogen slaen.<sup>1)</sup>

Eedelen versoucken, alsoo eenige van Lyden, als de Plaes, over het jaegen gegyselt, hebben gelicht mandement van complainte by den Hoogen Raet, in plaets van voor houtvester en meesterknaepen terecht te staen, besoigne daerover te leggen.<sup>2)</sup> Leest foly 390.

Een brief van twee distincte leeden aen den Raetpensionares gegeeven, van Parys, seggende, dat den Coninck van Vranckryck heeft afgesonden een man om de frontieren te inspecteeren, describeerend a) syn gedaente en kleedinge etc. en is geleesen.

Nota, Hudde, scheepen tot Amsterdam, heeft die overgegeeven aen Burgemeesteren, die deselfde hebben gesonden aen de gedeputeerde. Dort en Rotterdam is deselfde messive meede toegesonden.

Bernardes Waeterbeeck, predicant in de Maiyerye van den Bos, is gespoelieert door eenige Spance Ruyters en

a) Hs.: desiriveerend.

1) Vgl. Resol. Holland 22 Nov. 1670.

2) Idem.

huys berooft. Bedraegt omtrent 6000 gl. De Generaltyt ordre, aen de Spaense goederen incoomen in de Myerye daertoe te executeeren. De gedeputeerde ter Generalityt hebben 't selfde overgenomen. 1)

(374) Of men Detucom sal fortificeeren tot costen van lant of niet.

Jorck Schryning, secretares van Sasburg, schryft uyt Brussel, dat Beverning aldaer van sachter humeure is bevonden als tot Acken.

De hartoch van Lotheringen doet instantie om in deese landen te mooge coomen.

Hynsius, 15/25 October uyt Stockholm; is toegestaen schriftelyck syn afschait te mogen neemen van S. Harsen, magistrat, en heeft de presenten gerefuseert; Astracanse rebel is noch dapper doende; een nieuwe rebel is opgestaen; een groote brant is geweest in de Moscauw; een afgesant staet te comen om eenige silverplaeten te coopen tot de munt; te tracteeren met coopliden om met as 2) te betaelen.

Uyt Copenhagen, 8 November, van La Maire: 6000 ruyters in dienst; 10 oorloochschepen te equipeeren; dessyn op Hamburch.

Deese middach, synde den 19 November, heeft Valckenier over tafel den pensionares Hop heevich en onfatsoenelyck overgehaelt, seggende dat onbequaem is en noyt bequaem sal werden en het selfde noch eens heeft gesyt, alles in breede, haestige en oloopende woorden, in presentie van Vlooswyck, Bontemantel en Corver. 3)

1) Vgl. Resol. Holland 22 Nov. 1670 en pag. 285.

2) Koper.

3) In de Resol. Raad III, I, fol. 415 en 416 deelt Bontemantel ons in den breede mee de „haestige en oloopende woorden”, welke Valckenier Hop toevoegde. Deze passage is afgedrukt in: De Regeeringe van Amsterdam dl. II, pag. 87 uitgave Kernkamp. Op Kerstdag uit de Remonstrantsche kerk komende, verhaalde Hop aan Bontemantel, dat Valckenier bekend had „door haesticheyt vervoert geweest te syn en naerderhant het eerste glaesje wyn aen hem, Pensionares, had toegedronken.”

Staten van Holland 1670.

(375)

## NAE DE MIDDACH. 1)

Besoigne Admiralityt. 1)

Maes: loopende middelen gecontinueert, doch syn onmoegelyck tot substeentie; en de extreordenares middelen gecontinueert tot betaelinghe der lasten, die dagelyx aenwassen;  $1/3$  verhooging is noodich geweest om de loopende middelen te helpen; soo de extreordenares middelen wierde af geschaft, de zee onvailich wordende, soude meer moeten gegeven werden aen assurantie; oordeelen onmogelyck te syn, die lasten af te schaffen.

Dit is abuys, want is geheeven tot equipaage van 36 scheepen nae de Middelanse Zee tegen de France.

Amsterdam: Ordenares middelen niet bequaem de ordenares lasten te draegen, die seedert eenige jaaren seer syn vermeerderd, soodat op een darde de oncosten niet soude connen toerycken, of betaelt werden; soo de extreordenares middelen werden afgeschaft, dat moeten nootsaekelyck andere middelen uyt gevonden werden.

Noorderquartier: 't selfde om, soo de extreordenares middelen afgeschaft, niet bequaem sullen syn de ordenares middelen te connen voldoen.

(376) Seggen alle, dat seedert 1668 door de extreordenares equipage tegen de Turcken meer syn ten achteren geraeckt als doen waeren en dat in noodige equipaage door aenschryven is belast de ordenares en extreordenares middelen te gebruycken; soo de subsidie alle waeren betaelt geweest, soo soude de lasten extreordenares connen afgelost worden; seggen de  $1/3$  verhooging brengt soo veel niet op als de oncosten van het onderhoud der scheepen.

Alsoo Dort nootsaekelyck om eenige saecken heeft moeten vertrecken en den heer Fagel syt geen soo grondige kennisse te hebben, soo is deese saecke uytgesteld.

1) Het volgende bevat besprekingen over een advies van commissarissen rakende de afschaffing van de  $1/3$  verhooging van de convooien en licenten. Voorgesteld werd om deze  $1/3$  verhooging nog  $21/2$  jaar te laten bestaan. De opbrengst hiervan zou uitsluitend gebruikt worden tot delging van de schulden der resp. admiraliteitscolleges. De commissarissen hadden een lijst gemaakt van de schulden der colleges en een raming van de opbrengst der  $1/3$  verhooging. Hier en daar wijken de cijfers van Bontemantel af van die, welke in de Resol. vermeld worden. Vgl. Resol. Holland 21 Nov. 1670.



20 NOVEMBER DONDERDACH VOOR EN NAE  
MIDDACH

Besoigne ter Admirality.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Corver, pensionares Hop.

Voor de middach.

Verstaan de schult der collegie respective te stellen op 2 milioenen wegens de extreordenares lasten ende 't selfde incomen daertoe te affecteeren en nergens anders toe te gebruycken, als tot aflossinge van de lasten; anders doende, de heeren daer over aenspraekelyck te syn; voorstel: twee jaaren noch te laeten loopen. De collegien hebben geen gelt van andere natuer gebruyckt dan tot extreordenares equipage uyt speciale last en aenschryven van Haere Ho. Mo., daerin genoemt syn deese extreordenares middelen, als noch laest de equipage nae de Middelanse Zee; soo doende sullen moeten stil staen en geen ordenares lasten connen betaelen.

(377)

Collegie van Amsterdam syt, dat sullen geeven volcomen satisfactie wegens de ordre der H. Mo.; dat goede reeckening en separaet hebben gedaen; leggen in de Generalityts-reeckencamer.

Siet den staet der schulden van dat collegie; en syn vier soorte:

Orisonse tol<sup>1)</sup> heeft haer collegie meest gedruckt en cost omtrent 17 tonnen gouts; syn gefourneert tot redemptie der Deensche tolln; 51 tonnen gouts ten achteren; de schulden ontstaen seedert 1653, syn Engelse oorloch; de lasten waeren veel boven de gelden, die ontfangen; 1658 Oosterse equipage; huer der scheepen in de Middelanse zee, ten dienste van Denemarcken geequipeert.

Noorderquartier: geen obligatie, of hebben een clause uyt wat resolutie die opgenomen syn; en syn beryt die alle te vertoonen en soo faut wort bevonden, sullen het selfs vergelden.

Collegie tot Amsterdam syt, dat doende syn eenige scheepen en branders te prepareeren, die in voorjaer anders niet

1) In het jaar 1649 was tusschen de Republiek en Denemarken een regeling getroffen over den Sonttol. Voor een bedrag van 350000 gl. per jaar werd de tol afgekocht. Tot 1653 bleef deze regeling van kracht. Vgl. Kernkamp, De Sleutels van De Sont, pag. 255.

connen gereet syn; daerom, soo Haere Ed. Gr. Mo. andere ordre gelieven te stellen ende daernae qualyck te neemen de vigilantie die daer in doen ende de costen daertoe gebruyckt nu, en nae veel jaaren de afreekening te eyschen.....

(378) Vertrocken synde, bekent den Raetpensionares, dat de Raeden ter Admiralityt eenige saecken spreekken met fondement; als gelt hebben gehadt, hebben schulde betaelt, al-soo geen intrest trecken en de obligatie hebben laeten loopen; de leeden behoorde eenparich advys te maecken en elck wat toe geeven; de collegie tegen te gaen is een stoute saeck en soo die by ordre willen gaen, is de saeck verlooren; en recommandeert Amsterdam het collegie te willen aenmaenen met de equipage voort te gaen.

Dort: oordeelt nu geen tyt te weesen van afschaffinge en hoopt Amsterdam die saecke sal uytstellen; ten uysterste in tyde van vrede en sonder noodige en extreordenares equipage te connen gebruycken het last- en vaigelt, en de 1/3 verhooginge tot assistentie der ordenares onkosten te laeten.

Haerlem: of men de consenten mach wygeren, soo lang de lasten loopen of niet, wil nu niet disputeeren, alsoo lang de lasten loopen, die door extreordenares resolutie syn elders geemployeert; syn van verstant de saecke te neemen in globbe en niet nauw te particulariseeren.

Delft: dat Haer Ed. Gr. Mo. de collegie hebben ontbooden en gedrycht, dat sullen equipeeren en negotieeren; dat hier veel sitten, die daer yverich in syn geweest; best is nu van equipage te spreekken en niet van oude saecken.

Lyden: begrypt de saecke soo, dat best de collegien te genoegen, alsoo, Godt beetert, haest sullen van doen hebben.

Amsterdam: verstaet vry te syn int draegen van consenten en dat de leeden ons gelieven daer in te assisteeren; „Wy laeten ons niet in disputen; den vroetschappen persisteeren tot twee maele tot de vrye consenten en dispute maeckt de saecke erger.”

Goude: verstaet de vrye consenten; best te weesen een conciliatoir te maecken op de voet als deese morgen is begonnen.

Rotterdam: als de extreordenares middelen soude weesen afgeschafft, soude de collegie van Rotterdam ende Noorderquartier te niet weesen; van deese questie niet te spreekken en te dencken op de aenstaende swaarichyt.

Schiedam: deese questie achter te laeten en op middelen dencken.

- (379) Alckmaer: deese questie te laeten en nieuwe ordre stellen en daerna te dencken om Amsterdam genoeg te geeven.

Hoorn: by globbe te stellen  $2\frac{1}{2}$  millioen.

Enckhuysen: men moet de collegien animeeren; vry consent is niet soo lang de lasten loopen; 2 milioenen is niet suffisant; loopende schulden syn van een natuer als de obligatie.

Medenblij: ordre behoorde te werden gestelt tot ontlastinge der schulde.

Raetpensionares: 2 jaar te continueeren het last en vylgelt, doch extreordenares equipage doende, sou de tyt stil staen; vryhyt nae de twee jaaren met eenparichyt te continueeren, soo men soe goet vint;  $\frac{1}{3}$  part te continueeren tot betaelinge, dat dan sal noch onbetaelt syn.

Amsterdam: syt, dat de resolutie van Hollant genomen 1581, dat in cas van consenten moet met eenparichyt van stemme gedaen werden; twee jaaren en syn die saecke by Amsterdam niet geconsenteert en worden eevenwel geheeven tegen de ordre vant lant; dat de collegien door de Generalityt maer voor een jaar syn opgesteld en te vooren waeren provinciale collegien; dat over 25 jaaren soude connen opbreecken; Amsterdam sal wel sorg draegen hem te bewaeren; versoucken gemainteneert te werden in de vrye consenten; 2 jaaren hebben gesmeect, nu moeten recht uyt spreecken; sullen Godt den Heere de saeck beveelen en daer is geen apparentie van andere advysen in te brengen; „Ick heb geen vermaeck in regeeringe; ick heb daer noyt om gesoliciteert en sal niet solliciteeren; ick regeer alleen omdat geen lachietayt van Stadtsweegen soude gepleecht werden; ick heb geen vermaeck in den Haech te weesen; myn concientie sal niet toe laeten Stadts ruineeren en stelt sich vast, Amsterdam het anders niet sal adviseeren, noch nu, noch oyt.”

Alle dit neffen staende sprack Valckenier in groote haestichey.

- (380) Raetpensionares: verstaet het last en vylgelt niet can afgeschafft werden, sonder alvooren de lasten af syn en met eenparich der leeden; en sal yts op stellen tot reconsiliatie.

Amsterdam syt niet noodich is yt op te stellen.

Rotterdam syt het selfde.



## VRYDACH DEN 21 NOVEMBER 1670

Vervolch der besoigne over de extreordenares middelen der Admiralityt.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Corver, Hop, pensionares.

Den Raetpensionares hoopt, dat de humeuren wat sullen deesen nacht beslapen hebben en moderaet sullen weesen. Concept conciliatoir; 1) dat by resolutie van de heeren Staeten van dat  $\frac{1}{3}$  verhooging en last en vylgelt in  $2\frac{1}{2}$  jaaren geheel en al sullen expireeren, de tyt van nu af aen ingaende, te weeten dat de tyt van extreordenares equipage niet sal gereeckent werden.

Dort: op concept conciliatoir, of overeencominge; soude dat om eenparichyt volgende, het selfde soo aensien connen.

Haerlem: 't selfde.

Delft: 't selfde.

Lyden: 't concept van gisteren best te weesen en  $\frac{1}{3}$  verhooginge te continueeren om de resterende schulden met twee jaaren te voldoen, doch soo extreordenares wordende geequieert, die tyt vast gestelt worden op 1 jaar.

Amsterdam: dat wel mogen aensien, dat het voors. concept ter vergaederinge van Hollant wert gerapporteert, doch onvermindert blijven by de last, die gisteren hebben gesyt.

Gouda: hebben niet teegen, dat het concept ter vergaederinge wert gerapporteert.

Rotterdam: connen het concept niet aenneemen, tenwaere andere saecke wierde opgesteld tot verval der groote costen; de vroetschappen sullen eer de regeeringe quiteeren.

(381) Schiedam: men can geen lasten quiteeren, tensy de schulden betaelt syn.

Alckmaer: soo daer schulden over blijven, te moeten weeten waer uyt die dan betaelt sullen connen werden.

Hoorn: wil gerust syn wat uyt de lasten sullen connen betaelt werden; de 8 hondert duysent gulden in deposito en 6 hondert duysent gulden loopende schulden.

Enckhuysen: can het concept niet toestaen, ten waere de schulden betaelt sullen syn en de oversulx geen tyt te stellen is, tensy blyckt de 8 en 6 tonnen gout afgeloopen syn; haer ordenares incoomen van de ordenares middelen syn 's jaars omtrent niet meer dan 30000 gl.

1) Voor het concept-conciliatoir vgl. Resol. Holland 21 Nov. 1670.

Medenbliq: geen contentement, tensy alle de schulden connen betaelt werden.

Raetpensionares syt, dat het Noorderquartier jaarlyx, buyten haer ordenares incoomen, wort uyt Hollant gesubsidieert met 70000 gl. ter Admiralityt, volgens accoort van den jaare 1668.

Calculatie door den Raetpensionares: 1)

De Maes in 17 jaaren ontfangen uyt 1/3, getrocken

815 d. 622 gl. is jaarlyx 47 d. 978 gl.

Uyt het last- en vylgelt in 13 jaaren

ontfangen 1 m. 437 d. 453 gl. is

's jaars

139 d. 881 gl.

187 d. 859 gl.

Amsterdam uyt 1/3 in

17 jaaren ontfangen

4 m. 437 d. gulden is 's jaars

261 d. gl.

uyt t'vyl- en lastgelt jaarlyx

484 d. 953 gl.

jaarlyx 745 d. 935 gl.

Noorderquartier.

Uyt 1/3 verhoginge in 17

jaaren ontfangen

526 d. 886 gl. 10 st., is 's jaars

30 d. 993 gl.

Uyt last- en vylgelt in 13 jaaren

850 d. 91 gl. int jaar

65 d. 392 gl.

96 d. 385 gl.

(382)

Maes

187 d. 859 gl.

Amsterdam

745 d. 953 gl.

Noorderquartier

96 d. 385 gl.

In alles 's jaars

1 m. 30 d. 197 gl.

op intrest.

By 24 ten hondert verhooght voor de quaede jaaren in de 17 en 13 jaaren.

Lasten op de extreordenares middelen geaffecteert ter zee.

Maes

7 h. 19 d. .... gl.

Amsterdam

1 m 833 d. .... gl.

Noorderquartier

8 h. 37 d. .... gl.

3 m 389 d. .... gl. 3m 389d.

1) Vgl. Resol. Holland 21 Nov. 1670.

Wert gepresupponcert, dat de voors. extreordenares midde-  
len alle 10 maenden in vreedige tyden sullen comen te ren-  
deeren,

In de Maes	205	998	gl.
Amsterdam	817	978	gl.
Noorderquartier	105	691	gl.

1 m. 129 667.

En sulx in 2½ jaar 3 m. 389 d.

De Maes moet alle 10 maenden hebben	239	667	gl.
Amsterdam 10	611	000	gl.
Noorderquartier 10	279	000	gl.

1 m. 129 667 gl.

Ergo Amsterdam alle 10 maenden meer incoomen als lasten  
2 h. 6 d. 9

De Maes meer lasten als incoomen	33	669	gl.
Noorderquartier	173	309	gl.

206 978 gl.

Dien volgende sal Amsterdam uytkeeren

alle 10 maenden	33669
En alle 10 maenden 't Noorderquartier	173309

206978

(383)

VRYDACH 21 NOVEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Corver, Hop pensionares.

Ruyl, <sup>1)</sup> vroetschap van Haerlem, doet syn eet en opt  
Eeuwich Edict.

Advys der besoignes vant voorgaende blat is gehouden  
voor gerapporteert en wort overgenomen.

2 pointe: de recruteeringe aenstonts te beginnen en de wer-  
vinge te beginnen January aenstaende.

Equipage sooals de advysen der Admiralityt in brengen.

1) Mr. Johan Ruyl.



(384)

## POST MERIDIEM 19 NOVEMBER 1670. 1)

Besoigne met de Gecommitteerde Raeden van byde quartierens wegens de finantien. 2)

Overtuere der finantie.

Incoomen dit jaer bestaen in vier posten:

verpdinge is als int jaer 1668	2 m. 647 d. 349 gl.
verpachte middelen een jaer .....	7 m. 879 d. 192 gl.
20 en 40 penninck	666 d. 917 gl.
clyn seegel .....	76 d. 551 gl.
al het incoomen van Hollant .....	11 m. 270 d. 11 gl.
meer lasten als incoomen .....	1 m. 53 d. 21 gl.
	12 m. 523 d. 32 gl.

Lasten:

renten en intresten meteen 1 millioen  
358 duysent 491 gl., die men dit jaer

1) Bij de besprekingen op 19 Nov. 's middags is Bontemantel niet aanwezig geweest, zooals hij hieronder mededeelt. Dat de aantekeningen, die voorkomen op pag. 249-253 later zijn bijgeschreven blijkt ook uit het schrift en de plaatsing. Deze vijf pagina's zijn geplaatst tusschen de besprekingen van 21 en 22 November in.

2) Bij de besprekingen over „het uitvinden van geltmiddelen” werd er behalve over het invoeren van nieuwe belastingen voornamelijk gesproken over verlaging van den rentevoet en het aanspreken van de reductiegelden, gelden, die vrijgekomen waren door de renteverlaging van 1655 en bestemd tot schulddelging. Terwijl enkele leden deze reductiegelden beschouwden als „anra sacra”, wilden anderen ze gebruiken voor de landsverdediging. Tevens wordt een voorstel van De Witt besproken om 3 millioen gl. op te nemen tegen 4% voor den tijd van 41 jaar. Volgens dit project werd aan inteekenaars de gelegenheid geboden om de rente niet ieder jaar te ontvangen, maar deze te laten staan. Na 17 jaar en 3 maanden zouden zij dan aan samengestelden interest het ingelegde kapitaal terug kunnen ontvangen; na 28, 35 en 41 jaar resp. 2, 3 en 4 maal het gestorte kapitaal. Praktisch betekende dit voorstel een renteverlaging van 4 op 3½%, wat dan ook niet aan de leden ontging, zooals blijkt uit het advies van Leiden en Gouda (vgl. pag. 260 en 264). Voor het verloop van de besprekingen zie pag. 250-253; 255, 260, 261, 264-274, 282-284, 305 en 306.

Voor het project van De Witt zie Resol. Holland 22 Nov. 1670. Men lette er op, dat Bontemantel het woord „reductie” gebruikt zowel in de beteekenis van renteverlaging, als ook van reductiegelden.

moet aflossen en daeronder begreepen .....	6 m. 922 d. 356 gl.
huyslasten, banqueroeten van pachters en 100 duysent gulden aen tractementen .....	1 m. 0 d. 0 gl.
twee staaten van oorlooch Hollants quote	4 m. 325 d. 840 gl.
recruteeringe dit jaer .....	274 d. 836 gl.
	<hr/>
	12 m. 523 d. 32 gl.

Staet te noteeren, dat 1 m. 358 d. 490 gl. is een merckelycke somme.

Op den staet van oorlooch geen lasten syn, hoewel die als lasten staen, soodat jaerlyx noch een wynich overschiet.

204 d. 935 gl. verloren op de pacht in deese dry seysoenen.

Lyfrenten bedroegen nu ofte dit jaer 1 January 1670, 812 d. 109 gl. 13 st. 11 dineeren. 1)

Nota. Alsoo volgens resolutie van den Raet de besoignes niet mochte bywoonen, soo heeft Valckenier in presentie van Hop myn be- looft, die saecke af te houden en syn alle op dry(?) besoigne geweest.

(385) Voorslaegen gedaen op de voorgaende besoigne wegens ge- committeerde vant Zuyder quartier:

1: nootsaekelyck de ordenares middelen crachtich te prac- tiseeren, daertoe een tresorier noodich is;

2: 200en penninck met redres der cohieren;

3: negotieeren om in 41 jaeren de capitaelen te extingueeren en de rentheffers te moogen wederom beleggen op intrest den intrest. 2)

By classes, als een der classen sterft, soo sterft het op de andere tot de laeste toe. 3)

Consideratie eeniger leeden:

1) Een denier had de waarde van 1/12 stuiver.

2) Vgl. pag. 249, noot 2.

3) Het tweede voorstel hield in het leenen van 3 millioen voor de tijd van 41 jaar tegen uitgifte van lijfrenten. De bezitters van deze lijfrenten zouden samen een compagnie vormen en naar hun leeftijd verdeeld zijn in klassen. Aan deze compagnie zou- den de Staten de rente van de 3 millioen uitkeeren en naar mate men ingelegd had, ontving men rente; stierf een der aandeel- houders zoo werd de rente verdeeld onder de overlevenden. Kwamen alle aandeelhouders te sterven binnen de 41 jaar dan zou de erfgenaam van den laatst overlevende alle rente ontvan- gen. Vgl. Resol. Holland 22 Nov. 1670 en hierna pag. 255 en 262.

- 1: of de wynen niet souden connen in de consumptie;
- 2: de magistraeten eet doen, den vollen impost der wynen te betaelen;
- 3: brouwers geen bieren uyt te slyten, dan die impost subject syn;
- 4: seep te stellen op cohieren;
- 5: convoyen verpachten voor een vierde part;
- 6: weeringe ten platte landen; die fraude causeeren te weeren;
- 7: een negotiatie op de Admiralityt;
- 8: scheepenen commissaessen te laeten eet doen om te condemnieren, of absolveeren;
- 9: brieven te beswaeren;
- 10: gemael ten platte landen.

Voorslach der Gecommitteerde Raeden int Noorderquartier: in deese nootsaekelyckeyt geen beeter te weesen dan de dry eersten concepten;<sup>1)</sup> de Gecommitteerde Raeden in het Noorderquartier syn geweest in alle haer steeden en de middelen precys gerecommandeert; een halve verpondinge beeter als een 200en penning; connen de negotiatie niet toe verstaen, maer de reductiegelden te moeten aentasten; tot een tresorier connen meede niet verstaen.

Advys der Eedelen; reductie<sup>2)</sup> tot dry ten hondert; credit vant lant is groot; lant geeft geen dry ten hondert; actie beleent tegen 3 per cente en heeft peryckelen als het lant, en men behoort de reductie te doen, als het lant synde een weeskint, wiens profyt men moet soecken; wynige en rycke ingeseetenen hebben gelt opt lant; 't is haer een voocht het weeskint belast met syn eygen gelt tegen 4 per cente, daer by andere het can becoomen tegen 3 per cente; men moet den intrest laech brengen ten dienste van de negotie om soo veel te beeter tegen vremde te moogen handelen.

Ten tweede: de middelen wel te doen practiseeren; de mensyn syn seedert eenige jaeren  $1/3$  vermeerdert en coste-

1) Met de „dry eersten concepten” hebben de Gecommitteerde Raden van het Noorderquartier niet bedoeld de voorstellen van de Gecommitteerde Raden van het Zuiderquartier. Dit blijkt duidelijk uit het vervolg. Naar ik meen hebben zij de drie eerste punten van den beschrijvingsbrief op het oog. Dit zijn: 1<sup>o</sup> de continuatie van de ordinaris middelen; 2<sup>o</sup> uitbreiding van het leger; 3<sup>o</sup> extraordinaris equipage.

2) Reductie beteekent hier: verlaging van den rentevoet.



lycker en ten contrary syn de pachten meer als  $\frac{1}{3}$  vermindert; oordeelen noodich een trespriester ten dienste der finantien.

Ten derden: hebben een afkeer van den 200en penninck, alsoo eenige inwoonders vertrecken, doch noodich synde, soude noch 't selve connen overstappen; wegens het concept van de negotiatie, oordeelen dit noodich, doch reductie is haer best en is sacra anca; een halve verpondich connen niet toe verstaen; de landen geeven niet door het goetcoop der lantvruchten; de reductie-gelden hebben in de oorlooch 25 scheepen in de oorlooch gebracht, sonder welcke wy onder de Engelse hebben moeten suchten, of meer schattinge moeten geeven.

Dort: de gemeene middelen wel te excerceeren; trespriester-generael noodich; reductie van 4 op 3 per cente ofte tot  $3\frac{1}{2}$  per cente; negotiatie als het concept; geen 200en penninck, doch noodich synde, soude daer over stappen; geen halve verpondinge toe te staen.

(387)

Haerlem: gemeene middelen wel te onderhouden; een trespriester onnoodich, alsoo de Gecommitteerde Raeden nergens soude nae omsien, daer nu noch yt doen; 200en penninck is noch soo noodich niet; yder klaecht over het goetcoop graen, by gevolg goetcoop broot, daer den man luy door wort en willen niet wercken; daerom 't gemael soude verdubbelt connen werden; den ambachtsman is weelich in haer stadt met drincken en leechloopen; sou geen duyct op het broot weesen en dat sou veel gelt opbrengen, te weeten 16 tonnen gout; de negotiatie soude toestaen, doch de reductie oordeelen schaedlyck en soude, soo tyt was, alles bequaem connen deduceeren.

Nota; coopliden sullen de lieden worden als niet van intrest connen leeven en soo kael werden en die van syn intrest niet leeven can, souckt andere landen, daer beeter toe can coomen.

Delft: gemeene middelen wel te practiseeren; quotisatie van zeep, daer al voor deesen een concept is gemaect; brouwers geen bier te vercoopen dan die impost .....; magistraeten eet doen op de wynimpost; 't gemael te verhooggen, als Haerlem proponeert; bieren te belasten op stelling; trespriester soude by eenparichyt connen toestaen; 200en penninck excuseeren; een duysentste penninck soude op gespeculeert werden; negotiatie toestaen; de oude reductie-gelden te houden als een anca sacra.

Lyden: middelen practiseeren; tresorier noodich; reductie connen niet toeverstaen; 200en penninck schaedelyck, alsoo lang de noot niet hooger druckt; 't verhoogen opt gemael; de bieren meede te belasten; 10 st. te betaalen by de brouwers, soude 2 tonnen gouts opbrengen, daarop te negotieeren.

(388) Amsterdam: vinden haer niet gedisponeert om te adviseeren, maer by occasie van 't huys te keeren, sullen de opinie der leeden refereeren.

Goude: hadden gewenst, dat Amsterdam haer parteculier advys hadden gegeven. Valckenier syde tegen Gouda, „Wy sullen de voorslaegen over draegen”; tresorier ondienstich; 200en penninck ruineus; de reductie<sup>1)</sup> niet aen te tasten; de reductie<sup>2)</sup> van 4 tot 3 niet goet; gemael te verhoogen; de bierstallen noch te verhoogen, is beswaerlyck; negotiatie-concept consenteeren.

Rotterdam: de heeren syn vertrocken en hebben ordre gelaeten geen advyse te seggen, tensy de saecke vant gemael eerst sy afgedaen en consentement sullen hebben.

Alckmaer: niet te reduceeren van 4 tot 3, maer de oude reductie-gelden aen te spreecken; 200en penninck is nu geen tyt; concept-negotiatie oordeelen goet te weesen; 't gemael te verhoogen heeft syn swaerichyt, maer wynen te beswaeren.

Hoorn: verdubbele vant gemael; beswaeringe van wynen; bieren noch met 10 st. te beswaeren; reductie tot  $3\frac{1}{3}$  te reduceeren; negotiatie-concept te emplacteeren; 200en penninck in besoine te treden.

Enckhuysen: reductie penningen aen te tasten; geen nieuwe reductie te doen van 4 tot 3; negotiatie-concept staen toe; 't gemael te verhoogen, rapport te doen; de bieren te beswaeren.

Medenblik: nieuwe reductie slaen af; oude reductie aen te tasten; negotiatie-concept over te schryven; gemael te rapporteeren.

(389) Den Raetpensionares syt twee concepten tegen morgen te maecken; vant verdobbelen vant gemael en concept-negotiatie.

---

1) Reductie = reductiegelden.

2) Reductie = renteverlaging.

SATERDACH 22 NOVEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Hop, pensionares.

Maria Anna, Regente d'Espagne, schryft de gelden der Triple Alliantie te sullen helpen besorgen.

George Bruyning, secretaris van Sasburg uyt Brussel.  
Notificatie.

Hof van Gelderlant 5 November: wegens het verdiepen van den Yssel en Neder Rhyn.  
De hant bieden.

Brief der Admiralityten: advys om het placcaet van 1665<sup>1)</sup> wederom in te voeren, noopende de voeringe der schippers en matroosen.

In handen van commissaressen.

Ende traen en speck en barden te belasten, tensy die in scheepen van deese landen gebracht.

Fiat de alteratie int placcaet.

Memorie van den Cheurvorst van Ceulen door Jo. Arn. van Boeckhorst<sup>2)</sup> ingegeven, om Rynberck wederom haer over te leveren.

Commissaressen, leest 2 December.

5/15 November uyt Londen, Boreel en van Beuningen: den Prins van Orange int hof ingelyt by den Coninck.

Notificatie.

(390) Advys vant Amsterdamse collegie ter Admiralityt: de cappetynen toe te staen silver en gout te moogen aenbrengen, mits genietende 2 per cente vracht, daarvan 1 per cente sullen uytkeeren aen de scheepen, die met haer coomen sylen.

Uyt het placcaet te lichten het verbot.

Beverning rapport.

Bedanckt.

Rapport van der Dussen, wegens het clyne zeegel: en noch dienstich, dat de copy autentiq — die in rechte dick-

1) Lees: 1669. Vgl. pag. 197, noot 7.

2) Gezant van den keurvorst van Keulen. Vgl. Resol. Holland 22 Nov. 1670.



maelen worden gebruyckt — in plaets van de origineele stucken de zeegelen subject; de notaressen te lasten in de copy te stellen, dat aen het origineel een zeegel is volgens de ordonantie, op een boete van 50 gl., ende een acte sonder segel vermach binnen 14 daegen een zeegel daerop te laeten slaen.

Fiat met dit artyckel. Lyden sal bericht op haer principaelen doen.

Rapport der wildernisse: den Hoogen Raet had verleent mandement van complainte teegen het gyselen; advys is: gysselinge en questie wegens de wildernisse, moeten dienen voor houtvester en meesterknaepen en de Hove geen mandement daer tegen behooren te verleenen, 't welck aen de Hooven behoorde te werden aengeschreeven, geen provisie te verlenen aen questie de wildernis raeckende, behoudens de leeden haer gerechticheyt wegens de jacht, aen burgemeesteren en vroetschappen te behouden, die stem in de Staaten hebben.

Leest foly 373.

Fiat, doch Amsterdam notificeert te blyven by haer privilegie de jus non evocanda ten platte landen. Op de resumptie syt Lyden, soo Amsterdam recht tot die aentyckeninge heeft, dat dan meede doen.

Schroeven der gelden in plaets van te slaen.

Van der Nispe,<sup>3)</sup> generael van de munt, nae Amsterdam te gaen tot 't schroeven aldaer te ondersouken.

(391) Is gelesen een concept van het gemael, van den impost te verhoogen, of verdubbelen: broot goetcoop synde, wort den arbytsman luy en willen niet wercken; sal op een  $\text{t\!f}$  broot geen duyts hooger weesen; een broot van 6  $\text{t\!f}$  een duyts; een man can maer een sack tarw, of 2 sacken rogge int jaer eten, alsoo die tarwebroot eeten oock toespys eeten.

Maerschaleck Würts heeft willen syn afschyt neemen, doch staet noch onseecker, of sal willen blyven, alsoo bevint, dat ses provincien hem niet geneegen syn en hebben hem geen gouverneur van den Bosch gemaect; wort nu en dan geattaqueert. De leeden worden versocht, gelast te coomen om hem eenige contentement te geeven.

1) Vgl. Resol. Holland 22 Nov. 1670.

2) Idem.

3) Johan van Nispen, generaal-meester van de munt.

De negotiatiën 3 millioenen op conditie.

De leeden werden versocht een uyt de haeren Maendach  
aenstaende te compareeren in de vergaedinge, om magis-  
traeten van den Haech te kiesē. <sup>1)</sup>

In Holland syn 500 vroetschappen in de stemmende leeden.

De concepten syn overgenoomen.

En is de vergaedinge geschyden op reces van acht  
daegen, om 's maendachs in de logementen te weesen.

30 jaaren f 4—18 ten hondert	} Concept lyfrenten. <sup>2)</sup>
20 jaaren f 6—12 ten hondert	
10 jaaren f 11—13 ½ ten hondert	
In 41 jaaren comen tot 4 capitaelen; het is 3½ per cents als het gedurige soude loopen.	

### EERSTE CESSIE.

DYNSDACH DEN 2 DECEMBER 1670.

(392)

Vlooswyck, Bontemantel, Hop, pensionares.

Op resumpties vallen eenige remarques.

Eenige remarques opt clyne zeggel eens naerder te exami-  
neeren.

Wegens 't silver door cappetynen over te brengen, is by  
eenige leeden overgenoomen.

Wegens de wildernisse.

Commissaressen over de gravamina van den Bischof  
van Ceulen, versouckende Rynberck wederom geleverd  
werde.

Dort, Haerlem, Delft, Lyden, Amsterdam, Alckmaer, Hoorn, Enck-  
huysen. Commissaressen.

De Gecommitteerde Raeden wegens de artelerye altyt ge-  
reet te houden en compleet: hebben 't advys der overste  
Wurst en van Hoorn <sup>1)</sup> etc. daerover te hooren en oordele  
veele defectie en om vol te maecken 130 à 140 duysent .....  
metael noodich; 110 duysent guldens aen gelt noodich, ofte  
120 duysent guldens. Versoucken gelt en ordre om alles te  
accompleeren. <sup>2)</sup>

1) De magistraatsverkiezing in Den Haag geschiedde gedu-  
rende het stadhouderlooze tydperk door de Staten van Holland.  
Vgl. Tegenw. Staat, dl. VI, pag. 123.

2) Vgl. pag. 250, noot 3.

3) Willem Adriaan, graaf van Hoorn, generaal van de artillerie.

4) Vgl. Resol. Holland 2 Dec. 1670.

Is noodich gedaen en te betaelen uyt de extreordenares middelen, die staen geconsenteert te werden.

Jacob van der Dussen, scheepen en raet tot Goude, in de Admiralityt tot Amsterdam in plaets van de Lange. <sup>1)</sup>

Wort voor aengenaem gehouden en doet syn eet.

Uyt last van haere principaelen is de ordenares ordre. Uyt speciale last van Burgemeesteren en Raeden, haere principaelen, syn saecke, die eerst in de vroetschap moeten geresolveert werden.

(393) De Groot uyt Parys, messive, date 28 November <sup>2)</sup>: heeft audientie gehadt en by ducq. Orleans en etc.

Uyt parteculier adres <sup>3)</sup>: heeft memorie aen den Coninck geleverd; is by Lionne geweest; den Coninck had resolutie genoomen, geen belastinge af te doen; raat de belastinge alhier te laeten voortgaen; memorie wegens Satyn etc. en de Signorie van Venetien.

Notificatie.

Brussel, Bruning, secretares van Sasburch.

Notificatie.

Excecuteurs van den testament van Blenckvliet en voochden: approbatie van een accoort.

Aen 't Hof om advys.

Frans van Hogeveen ontslaging van fidecomies.

Aen 't Hof om advys. Lyden neemt het over.

Emant Verduyf afdoeninge van fidecomies.

Aent Hof.

Jacob Claess Bruyn, sureté de corps.

(394) WOENSDACH DEN 3 DECEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Hop, pensionares.

Grotius, parteculier brief: <sup>4)</sup> maeckt bekend, dat daer veel aen geleege het verbot en belastinge te laeten voort gaen en niet ophouden; dat daer eenige heeren van regeeringe syn in dit lant, die seggen, 't voors. te sullen op houden

1) Cornelis de Lange, raad en oudschepen van Gouda.

2) Voor dezen brief vgl. Van Dijk a.w. pag. 150.

3) Vgl. idem, pag. 151.

4) Deze brief komt niet voor in de uitgave van de brieven aan De Witt, evenmin in Van Dijk, a.w.

Staten van Holland 1670.



tot het nieuwe jaer, soo de France ministers te kennen geeven; wegens de seigneurie van Venetien, wegens Satyn. 1) Vlissingen difficiël, en wil belastinge. 2) De andere leeden consenteren het verbot der brandewynen en belastinge.

De provintien syn door Gecommitteerde Raeden, in absentie der vergaeding, aengemaent, of opt gemael eenparich soude connen stellen neffens Holland de verhooginge of verdubbelen van den impost, waerover brieven door Haere Ho. Mo. aen de provintien syn afgegaen en hebben de Gecommitteerde yder aen haere principaelen geschreeven om gelast te werden.

Notificatie. Groote gevoelen heeft men van vremde en niet van syn eygen natie en daerdoor wort men bedroogen, gelyck dagelyx de eervaerenthyt leert, dat men in de laeste werving is bedroogen.

President Bennebroeck en Mirop op de nominatie van hooftingelant van Delftland.

Bennebroeck.

2, 3 point van beschryvinge. 3)

De Eedelen difficulteren de equipage en staen recroteeringe toe en de wervinge noch uyt te stellen.

De leeden consenteren in het een en ander, doch Amsterdam op conditie, dat een equivalent werd gevonden tot onderhoud van de Admiralityten en de extreordenares middelen, tot de lasten sullen weesen afgedaen.

Brief van Hynsius uyt Stockholm, date 19 November: den patriarch in den Moscouw was afgestelt; de onlusten van den rebel gaen noch voort.

22 November La Maire uyt Coppenhaegen messive: den Coninck armeerd, dat Lübeck doet omsien; Hamburchs gesanten worden verwacht met een geschenck van paerden, dat den Coninck niet sal aenneemen; de questie met Engeland, wegens het strycken in de Sont, sal den Coninck mainteneren om de reputatie van syn slot Croonenbuch.

Examineeren door commissaressen van zeesaecken.

(395) Op strycken van de vlagge coomen meer en meer questie.

1) Vgl. pag. 262.

2) Vlissingen stemt alleen toe in de belasting van de Fransche manufacturen.

3) Vgl. Resol. Holland 3 Dec. 1670.

Een vars exempel te Genua: een oorlooch schip van deesen staet, passeerende het casteel en heeft niet geschooten; een commandeur was misnoecht; en syde den capetyn eerst te moeten weeten, of hy, commandeur, gelycke getal van schooten soude antwoorden.

Met de Admiralityten daerover te besoigneeren.  
Ewyck is de consul tot Genua.

Beverning, instructie nae Spaigne. 1) d'Instructie in substantie voor den ambassadeur nae Espaigne, die secreet sal geconsenteert werden, te weeten eenige artyckelen:

9 artyckel spreekt van de neutralyt met den Kyser, dat Spaigne moet uytwercken.

10 artyckel.....

11 en 12 artyckel spreekt wegens het 8, 9, 10 artyckel van vrede, dat wort by Spaigne gevioleert en op eenige plaetsen wort te hoogen tol genoomen, als tot Alicante; alwaer de France minder betaelen als deese natie.

14 artyckel: de Nederlandse manufacturen te verlichten en de France te beswaeren.

15 artyckel: zout te moogen haelen aen Punte del Roy.

16 artyckel: Oost en West In. Comp. saecken te vorderen en parteculiere.

(396) 17: te recommandeeren de goede securityt van haer Nederlanden.

18: en haer militie te verstercken.

19: goede betaelinge te doen ende recommandeeren.

20: de remise gereguleert en op syn tyt te doen.

21: zeemacht te vergrooten.

22: door Spaigne de inclinatie der Italiaense princen.

23, 24, 25, 26, 27: subsidie aen Sweeden te recommandeeren prompt te doen.

28, 29: debvoiren te doen: de vorsten in Duytslant in de Triple Alliantien te trecken, als Lunenburg, Brandenburg, Kyser, etc.

30—34: af te doen de differenten tussen Spaigne en Vranckryck wegens de limiten in de Spaense-Nederlanden.

36: de intresten en schulden van den Prins van Orange te vorderen.

1) Voor de instructie vgl. Secr. Resol. Holland 3 Dec. 1670 en Van Dijk, a.w., pag. 372 sqq.

2) De nummers van de artikels zijn niet geheel juist. No. 14, 15 enz. moet zijn 15, 16 enz.

37: correspondentie te houden met alle ambassadeuren en specialyck van Vranckryck en Engelant.

38, 39, 40: met den gouverneur Monteroy en ambassadeur de Groot goede correspondentie te houden.

Voorts de ordenares artyckelen.

Hebben goet gevallen in de instructie.

De wech van Schevelingen heeft gecost omtrent 63 duysent gulden. Is besteeft te onderhouden 's jaars 250 gl.

Is geleesen een brief af te senden aen de Staaten van Gelderlant, over en wegens de questie der vissers van Ossanen. <sup>1)</sup>

Amsterdam hadden eenige wynige consideratie, alsoo eenige verpachtinge doen omtrent den Diemerdyck.

Nota. De ordre van wervinge is altyt van 3 maenden, dat loopt op vier maenden en die tyt om synde en soo een provintie wygert de continuatie, soo is dat af, maer daer is geen vrees door die andere provintie, die willen altyt continueeren.

(397)

#### NAE DE MIDDACH.

Rescriptie van Cornelis Michiels de Soete, penningmeesters erfgenaemen. Rescriptie aen Ambachtbewaerders van Delft-lant, sustineerende de erfgenamen, dat haer den ontfang dit jaer toecomt, niettegenstaende eenen Assendelft tot penningmeester hebben gestelt.

Charles Tayen versouckt vergoedinge van een huys tot Heusden, tot fortificatie gebruyckt.

Sommatie <sup>2)</sup> over de middelen by rapport der commisssaessen voorgeslaegen, te weeten het verdubbelen vant gemael en negotiatie, waerover de leeden een keer hebben gedaen nae haer principaelen en haer advys conciliatoir om af te schaffen, ofte continueeren van de extreordenares middelen ter zee.

Eedelen advys: dat het de gemeente sal drucken en de graenen doen slappen, alsoo diercoop broot eeten, oock yt anders eeten, evenwel sullen hooren wat de leeden seggen; wegens de afschaffen der extra ordenares middelen, hebben geen groote ken-

1) Vgl. pag. 238 en 164, noot 2.

2) Het volgende sluit aan bij pag. 253. Zie ook pag. 249, noot 2.



nisse van en oock de leeden hooren ende trachten te doen, al wat noodich en billick is.

Dort: negotiatie staen toe; wegens 't gemael: de huysman syn groot van familie, myssens en knecht, en brengen veel selfs haer cooren aen de moole; sal een groote roep geeven; dat best was de wyn te verhoogen, of andere voorslaegen te hooren en sien wat verders dan haeren principaelen alsdan sullen connen bybrengen; wegens het afschaffen, oordeelen niet te sullen gedoo-gen, alsoo de lasten der Admiralityt groot syn en oversulx be-soigne te maecken hoe dat te redden; wegens 't concept: dat 3 jaaren in plaets van 2½ jaer en als extreordenares wort geequi-peert, dat moet gerekent werden, een jaer stil te staen. 1)

Haerlem: staen toe 't gemael te verdubbelen; de wynen meede te verdubbelen en de magistraeten te beëedigen om alle opspraeck te myden; de negotiatie te declineeren om reeden dat qualyck te becomen sal weesen, doch soude toestaen negotiatie op de or-denares wyse; de reductie schaedlyck.

Delft: staen 't gemael toe; op een cotisatie op de wynen en seep en magistrate te beëedige, de negotiatie te consenteeren; Ad-miralityten advys toe te saen, doch de collegie te versorgen tot onderhout.

Lyden: 't gemael verdubbelen staen toe en voor twee jaaren en daerop te negotieeren; de negotiatie staen niet toe, alsoo oordee-len, dat het impliceert een reductie tot 3½ per cente, maer te negotieeren op de oude voet; voorslach te denooteeren, dat soo ymant syn gelt wil lichten, sal men betaelen en die niet wil, sal niet mogen opgeeycht worden; wyn te verdubbelen om op-spraeck te myden; concept der Admiralityt, in plaets van 2½, dry jaaren stellen en de ordenares equipage te reekenen yder met een jaer.

Amsterdam: de extreordenares middelen staende de eerste extre-ordenares equipage laten loopen en dan 1/3 verhooging af schaf-fen en last en vylgelt 2 jaaren continueeren sonder dat connen noch int gemael, noch negotiatie toestaen.

Voorts uyt gestelt tot morgen.

Ambassadeur van Vrankryck: memorie over twee schepen, door Ostendenaeren genomen en in Zeelant op-gebracht ende aldaer geconfisqueert; die behoorde over-gelevert te werden aan de eygenaeren, ofte wederom te doen vertrecken, volgens het 22 artyckel van het tractaet. 2)

In handen van commissaressen.

22 artyckel.

(398) Enige capetainen request: enige officieren en schou-ten int Noorderquartier klaegen over een Clarbarius, com-

1) Vgl. pag. 241, noot 3.

2) Vgl. Resol. Holland 4 Dec. 1670.

mies der Gecommitteerde Raeden aldaer, die de overtreeders der imposten callangeert.

Aen Gecommitteerde Raeden van het Noorderquartier.

Vivien doet rapport wegens rencontre vant schip Amsterdam en een Frans schip, genaemt den Dolfyn, op de cust van Guinea.

Aenschryvens te doen aen den officieren <sup>1)</sup> om den schipper terecht te stellen en scheepenen aen te schryven cort recht te doen. Den man, die geschooten heeft sonder ordre, is gestorven aen Del Mine. Wegens de schaede — die groot is gemaect — die raectt particuliere, en moeten by rechten òf de Comp. òf den schipper daerover voor scheepenen roepen. 't Welck aen den ambassadeur van Vranckryck alsoo door Haere H. M. behoorde aengedient te werden en contentement te neemen.

33 artyckel 1662 tractaat met Vranckryck.  
Commissaressen werden bedanckt.

Satyn staet toe 't project door den ambassadeur de Groot voorgeslaegen, te weeten de gelden, te sullen brengen aen de Staaten van Holland en dat die aen hem Satyn sullen geeven uyt dat gelt ..... gl. en de rest aen de Signorie van Venetien. <sup>2)</sup>

Vide foly 16.

Aen den ambassadeur te schryven en een accoort te maecken volgens den voorslach.

(399)

DONDERDACH DEN 4 DECEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Hop, pensionares.

Op de resumptie syt Rotterdam wegens de recrute toecomende Maendach in te brengen haer advys. Op versouck der leeden sullen morgen nae de middach 't advys inbrengen en wort by gevolch de resumptie uytgesteld.

Jan Soet wegens de medalje: de croon, daer Englant op smaelt, beduyt meede een stuck van staetsucht en is geen coninxcroon.

Den oorlooge maecker is gehoort by den Raetpensionares en syt opt oorlooge staet niet, maer op de voet van oorlooge staen vier batailles, als van Vlaenderen, Chattam etc., doch sonder resolutie van de Oost In. Comp.

1) Officier en scheepenen van Amsterdam. Vgl. pag. 307.

2) Vgl. Resol. Holland 3 Dec. 1670.

Alle 't welck aen van Beuningen is geschreeven.

Staet te noteeren, dat Jan Soet heeft octroy om die penning te slaen en soo mochte geresolveert werden die stempel in te trecken, dat hy soude moeten gededomageert werden, want den souverain can alles commandeeren, maer niemant onrechtveerdich tracteeren.<sup>1)</sup>

Couranten te verbieden.

Foly 420, 430.

Wyn 559—696 gl., impost over Hollant en West Friesland  
Zuyt Hollant: 517678 gl.  
Noorderquartier: 30076 gl.

547754 gl.  
2 maanden 11942—16

559696 gl.

Assendelft voor armen gelyt gelt opt comptoir tot Haerlem, hebben acht ten hondert moeten vereeren aen den ontfanger, soo Snellius<sup>2)</sup> myn heeft in secretesse gesyt.

Alckmaer coopt lyfrenten op conditie

40 jaaren out geven 8 gl. van 100 gl.

45 ..... 8½

50 ..... 9

55 ..... 10

60 ..... 11

65 ..... 12 van 100 gl.

(400)

4 DECEMBER 1670.

Besoigne wegens den clerck Kyser en Bootsma.

Raetsheeren: Goes, Fannius.

Dort, Haerlem, Lyden, Amsterdam, Hoorn, Enckhuysen.

Commissoriael 23 Juny.

3 October provisioneel rapport gedaen.

Raetsheeren werden versocht reeden te geeven, waerom Bootsma soo nominatie in de sententie te stellen van Abraham Keyser.

Seggen 't faut van Kyser niet connen gestraft werden op de confessie; de justitie veryst recht te gaen, sonder ymant te verschoonen; 't best was Bootsma daer in te stellen, want anders stellende, soude ombrage, of op den een, of op den ander geeven; geen intentie van affront, alsoo Goes

1) Vgl. pag. 234.

2) Dr. Godefridus Snellius, raad te Alkmaar.



syt Bootsma niet gekent te hebben; als int sin gehad hadden affront, soo soude daer crachtiger gestelt connen werden, want daer syn meer, die 't selfde by confessie confirmeren, als den clerck Vige, Pesser, dat niet alleen ordenares saecken, maer oock secreeten heeft gegeven aen Bootsma die geordonneert waeren maer een copye van te geeven en aen Bootsma, als geen premier<sup>1)</sup> synde, niet moste gegeven werden; soo de vonnisse word gekreuckt, soo doet den rechter qualyck.

Het vonnis vant Hof over Abram Kyser, clerck ter griffie van de Generalityt, date Mey 1670. a)

Bootsma gedeputeerde van Frieslandt ter Generalityt.

(401) Fannius syt: den Raet syn eenparich van advys te doen seggen, als den heer Goes heeft gedaen; 't Hof heeft geen intentie gehad om Bootsma te affronteeren; Volgens 't gemoet hebben de sententie niet anders connen stellen; die ymant straft, moet de oorsaek in de sententie gestelt werden; hadden willen affronteeren, soo soude de confessie van noch veel anderen connen stellen; op aenschryven van Frieslandt hebben het Hof Kyser laeten gaen; soo Bootsma yt op Kyser had te seggen van loogens, soo..... Voorts in substantie als Goes heeft gesyt: dat het Hof eenparich is, dat geen satisfactie can gegeven werden aen Bootsma, maer dat sich behoorde te absenteeren uyt de vergaedinge, tot soo lang sich sal hebben gesuyvert; Haere H. M. behoorde sorg te draegen voor het respect vant Hof; en Bootsma sich te laeten suyveren.<sup>2)</sup>

Dort adviseert.....

(404) Vervolch der advysen van gisteren avont over finantie en belastinge der Admiralityten en de negotiatie.<sup>3)</sup>

Gouda advys: emplacteert d'advys wegens de Admiralityten tot afschaffinge der extreordenares belastinge en een nieuwe lyst te maecken; staen het verdubbelen vant gemael toe; precautie te stellen tegen het sluycken der wynen en voornaementlyck tot Amsterdam; sien swart tegen de reductie aen en 't concept van negotiatien hout in effect in

---

a) Hs.: 1671.

1) De eerste in rang onder de Friesche afgevaardigden.

2) Vgl. pag. 109, noot 1.

3) Aansluitend bij pag. 261.

een reductie<sup>1)</sup> en daerom connen de negotiatien niet toe-  
staen dan op ordenares manieren.

Rotterdam: concept der Admiralityten wegens de ont-  
lastinge, leveren een deductie over, die is geleesen<sup>2)</sup> dat  
de ordenares middelen geen diversie can maeken; versou-  
cken geen lasten af te leggen, tensy eerst voldoende mid-  
delen werde gearresteert om de commercie te connen be-  
schermen en lasten te connen vervallen.

En vertrocken wegens de recruteeringe en morgen wederom te  
comen.

Gornicum: te hooren de consideratien der leeden, doch  
by eenparickeyt en salt aen haer niet haperen.

Schiedam: slaen 't gemael af; de oude middelen met  
yver voort te setten; wynen te waeter te doen impost be-  
taelen; 2 stuyvers op de tonne bier te vermeerderen; pro-  
fyt der reductie te gebruycken; negotiatie tegen 3½ en 3  
per cente best te weesen; afschaffinge der extreordenares  
middelen niet doenlyck.

Schoonhooven: 't gemael slaen af, doch gemael en wy-  
nen te cotiseeren.

Briel:.....

Alckmaer: reductie-gelden aentasten; 't gemael by een-  
parichyt soude niet vreemt syn; difficulteeren de negotiatie,  
doch op de oude voet best te syn; geen lasten ter zee af te  
schaffen, tensy de gelden op interest en loopende schulden  
syn afgedaen, of nieuwe lasten op stellen tot betaeling.

Hoorn: gemael en negotiatie staen toe, doch geen zee-  
middelen af te setten.

Enckhuysen: wygeren het gemael te verdubbelen; reduc-  
tie-gelden aen te tasten; als boven.

Edam: 't selfde als boven; wynen opt incoomen te be-  
swaeren.

Monnickendam: als boven.

Medenbliq: als boven.

Purmerent: consenteeren 't gemael; voorts opinie te  
hooren.

Is geen conclusie connen genoomen werden.

Memorie van den ambassadeur de Gammarre versou-

1) Vgl. pag. 249, noot 2.

2) Voor deze deductie zie Resol. Holland 4 Dec. 1670.

ckende, alsoo de Spaignert meent den hartoch van Loiryne te assisteeren, dat deesen Staet gelieft 't selfde meede by te springen.

Noch een memorie, wegens de arbitrage der questie der limieten in de Spaense Nederlanden.

Byde ter Generalityt oock geleverd.

In handen van commissaressen der zeesaecken.

(405) Warckendam, brengt in, dat Frieslant toestaet de recrueteeringe en belastinge op speck, vlys, en wegens het verbot der brandewynen staen toe op die conditie, dat ingang sal neemen Mey aenstaende.

De resolutie geleesen synde, is verstaen ter Generalityt aenstonts in te brengen, van een besendinge nae Vrieslant te doen, geaccompanieert met den Gedeputeerde van Frieslant ende alsoo door die besendinge eenige tyt door sal loopen, dat de dry weecken <sup>1)</sup> gestelt nae de resolutie behoorde wech genomen te werden.

Alleen Rotterdam can opt laeste noch geen advys in brengen.

#### BESOIGNE NAE DE MIDDACH, OP DE GELTMIDDELEN.

Met de Gecommitteerde Raeden. Ruwaert van Putten, Hooft, van der Does en eenige van het Noorderquartier en alle de leeden.

1. Wegens 't gemael: dat licht eenige onlusten soude geeven, tenwaere meede op de wynen eenige swaerder impost wierde gestelt, ofte op het incoomen der wynen, ofte by cotisatie; <sup>2)</sup> en magistraeten en ten minsten scheepenen commissaressen eet te doen, neffens de officieren, daer recht gesproocken op de fraudatie. <sup>3)</sup>

2. De maniere en concept der negotiatie: eenige staen het toe, eenige slaen het af; eenige verstaen de reductie aen te

1) Het invoerverbod van brandewijnen zou volgens het concept-plakkaat, waaraan de Staten van Holland 13 Nov. hun goedkeuring hadden gehecht, in werking treden drie weken na de arrestatie van het plakkaat.

2) Hoofdelijke omslag voor wijnverbruik.

3) Inderdaad werd 19 Dec. een concept-plakkaat opgesteld, waarin bepaald werd, dat alle regeeringspersonen uit de stemmende steden en allen, die in de cohieren van den 200en penning aangeslagen waren voor een vermogen van 5000 gl. of meer, tenminste 8 gl. per jaar zouden moeten betalen voor hun wijngebruik. Magistraatspersonen zouden moeten zweren deze belasting niet te ontduiken. Vgl. Resol. Holland 19 Dec. 1670.



tasten; eenige te negotieeren op de gewoonlycke maniere; andere te negotieeren tot 3 en  $3\frac{1}{2}$  per cente.

(406) Advys der Gecommitteerde Raeden vant Zuyderquartier: dubbel impost vant gemael behoorde gestelt te werden voor een vast middel voor een jaar.

De Gecommitteerde Raeden van byde de quartieren seggen: op de wynen yt moet gestelt werden; de belasten opt incoomen beswaert de negotie; den impost te verhoogen can meede niet helpen, alsoo alreede minder wort betaelt, als daerop gestelt is; cotisatie best, met dit temperament nae den 200en penninck, die van 4 a 6000 gl. geeven en de tappers den vollen impost; den impost op de wynen wort seer onegael geheeven, alsoo Noort-Hollant pas  $\frac{1}{6}$  geeft van het Zuyderquartier; de negotiatie volgens concept; soo men negotieert, soo coomen de rycke haer gelt te beleggen en die goede bekende syn; het concept can yder soo slechte als rycke aencoomen.

De Gecommitteerde vant Noorderquartier: connen tot 't verdubbelen vant gemael niet adviseeren; sal een groote roep geeven; de steeden der manufacteuren winnen en arbyden clyn en groot, maer in Noort-Hollant moet een man de cost voor syn huysgesin winnen; de reductie gelden aen te spreucken.

Eedelen: 't gemael practicabel; eet der magistraten; wyn te verdubbelen; negotieeren.

Dort: cotisatie der wynen; negotiatie opt concept; 't gemael slaen af, tensy alle de leeden anders verstonden.

Haerlem: 't gemael verdubbelen; cotisatie der wynen; ordenares te negotieeren.

Delft: cotisatie der wynen en scheepenen commissaressen te beëedigen; cotisatie van de zeep; 't gemael te verdubbelen; negotiatie volgens het concept of vercoopen van lyfrenten.

(407) Lyden: verdubbelen vant gemael voor 2 jaaren; te negotieeren op de oude voet; sullen noyt tot reductie verstaen; te notificereen: die gelieft af te lossen sal moogen 't selfde doen in seeckeren tyt te stipuleeren en daernaer voor de rest niet losbaer te weesen over haer ingeseetenen; int negotieeren oock de collegien ter Admiralityt nae proportie te laeten negotieeren; als men spreeckt van lyfrenten, soo moet een fons gevonden werden en oock op ordenares negotiatie.

Op morgen ten half neegenen, alsoo het laet wort, wederom te comen en de advysen voort te vraegen.

### VRYDACH DEN 5 DECEMEBER

met de voors. advysen syn voortgegaen.

Amsterdam: versouckt verexcuseert te werden, alsoo volgens deese resolutie gelast syn daer niet in te seggen en neemen aen getrouwelyck alle de advysen te rapporteeren.

Gouda: consenteeren 't verdubbelen vant gemael vast te stellen — als Lyden adviseert — voor twee jaaren en te antisipeeren door de steeden; de wynen te cothiseeren; seep cothiseeren.

Rotterdam: als haer last soude volgen, soude als Amsterdam niet adviseeren, maer alsoo deese besoigne geen engagement en is, sullen haer parteculier advys seggen: soude consenteeren 't gemael, mits dat de steeden de platte landen bevryden; de wynen te cothiseeren, mits dat soude werden verpacht; niet te negotieeren dan op de oude conditien, doch eerst te dencken op de consumptie.

Alckmaer: syn verwondert, dat nimant spreeckt van de reductie-gelden aen te tasten; als dat vast wierde gestelt, soude de wynen meede laeten cothiseeren en soo de andere provintien meede het gemael verdubbelen, soude connen daerin verstaen; ende de negotiatie op de oude voet.

Hoorn: concenteeren het gemael en int concept der negotiatie; cothisatie van de wynen en cothisatie der zeep.

Enckhuysen: can anders niet verstaen dan alleen de reductie-gelden aen te tasten en de wynen te belasten opt incoomen en negotiatie op de oude manier.

Medenblij: cothisatie van wyn en zeep sonder de reductie-gelden aen te tasten; sullen noch int een of ander consenteeren; wynen int incoomen te beswaeren.

(408) Enckhuysen en Medenblij connen alleen in het verdubbelen vant gemael niet toestaen.

Negotiatie blyft in groote discrepantie, eenige willen niet dan negotieeren tot 3, andere tot 4 percente. Reductie-gelden willen eenige aengetast hebben, als Enckhuysen, Medenblij en Alckmaer.

Geconcludeert te rapporteeren de verdubbelinge vant gemael en cothisatie der wynen.

Een nieuwe omvraag doen op de cothisatie van de zeep en negotiatie.

Advys der Gecommitteerde Raeden Zuyderquartier en Noorderquartier; oordeelen de cothisatie van zeep dienstich; negotiatie is schaedelyck op wat manier die gedaen wort en is een cancker; te antisipeeren op het gemael en uyt het gemael wederom af te leggen gelyck als Gouda adviseert.

Gecommitteerde Raeden van Zuyderquartier naerder advys: syn verwondert, dat gesproocken werd de gereduceerde gelden te employeeren, alsoo het is tegen de resolutie, die eenparich is genoomen; 't sal de Gecommitteerde Raeden aengenaem weesen eenige voorslaegen te hooren tot faveur der gemeente en slechte lieden en dienst der gemeente; soo men negotieert tot 4 percente soo ist voor de vrinden en tot 3 per cente crygen andere meede een beurt; de intresten tot 4 percente moeten uyt de gemeente gevonden werden.

Gecommitteerde Raeden vant Noorderquartier connen niet goet negotiatie verstaen, alsoo daerin tot 20½ moeten draegen.

Eedelen advys op de twee voors. punten: staen de cothisatie toe, mits dat die meer drincken, meer sullen moeten betaelen, dan gecothiseert syn, en niet te negotieeren, doch noodich synde te consenteeren tot 3 per cente; en sullen noyt toestaen de reductie-gelden te employeeren ende geen negotiatie sullen toestaen dan tot 3 per cente, 't welck by de ordre hebben geresolveert.

Dort: negotiatie noodich synde, te doen volgens 't concept, of anders tegen 3 per cente; wegens de negotiatie met de Eedelen en zeep; geen penningen der reductie aen te tasten.

(409) Haerlem: cothisatie der wynen en op de ordre naerder te besoigneeren; zeep cothisatie syn niet vrent van; wegens de negotiatie, oordeelen schaedelyck te stellen op 3 per cente en sullen daer niet toe verstaen; by antispatie opt gemael, te laeten doen door den ontfanger Pauw en wederom af te leggen en niet by de steeden te doen, daer groot embroillement heeft gecauseert.

Delft: zeep te cothiseeren; negotiatie oordeelen nootsae-



ckelyck op lyfrenten; reductie-gelden niet aen te tasten; antisipatie opt gemael of negotiatie, daerop stellen geen party.

Lyden: formaliseeren tegen de cothisatie niet; antisipatie opt gemael te negotieeren; bysondere ontfangers te stellen, ofte alleen door den ontfanger Pauw; reductie-gelden syn antra sacra; crediet vant lant te bewaeren; is best nae eenige tyt de obligatie en rentebrieven niet losbaer te stellen; cothisatie van zeep.

Amsterdam: persisteren en sullen d'advysen hooren en rapporteeren.

Gouda: niet te negotieeren, maer op de consumptie; in tyt van noot te negotieeren; zeep te cothiseeren; tyt te geeven en daernae onlosbaer te maecken.

Rotterdam: antisipatie opt gemael by parteculiere ontfangers, doch niet minder dan teegen 3 per cente; van de gelden onlosbaer te maecken connen niet verstaen; zeep hebben niet teegen.

Alckmaer: cothisatie; antisipatie opt gemael byt lant en niet by de steeden; de reductie-penningen daertoe te gebruycken en daernae de reductie-gelden met den verdien-den intrest af te lossen.

Hoorn: zeep staen toe te cothiseeren; en te negotieeren; antisipatie by de steeden te doen is schaedelyck, maer te doen by de ontfanger Pauw; tot geen negotiatie te verstaen op haer quote van 20½ per cente.

(410) Enckhuysen: cothisatie van de zeep te verschuyven; als men soude negotieeren, niet minder dan 4 per cente; doch als alle de leeden eens waeren, soude het favorabel rapporteeren.

Meedenblij: zeep cothisatie soude toestaen; sullen noyt negotieeren tot 20½ in haer quote; antisipatie opt gemael niet door de steeden te laeten doen.

Antisipatie noch negotiatie schynt geen apparentie te weesen; soo de antisipatie wort gedaen byt lant, soo comt het noyt af, maer alst gedaen wert by de steeden, soo wert het prompt af gedaen.

Conclusie: voor 8 maenden te antisipeeren en niet langer, tegen 4 per cente opt gemael; een milioen by provisie door de steeden de antisipatie te doen.

Den Raetpensionares verhaelde, dat in 15 jaaren 70 milioenen syn genegotieert en soo door de reductie-gelden niet wederom eenige waeren afgelyt, soo was het lant al

lang in de gront geweest; niettegenstaende den 200en penning syn evenwel gelden afgelyt en hebben de leeden noyt will verstaen de reductie-gelden aen te tasten en die stee-den als Enckhuysen ende Alckmaer waeren doe de yverlchste en nu syn contrary; in den laesten Engelse en Munsterse oorlooch sou het lant verlooren hebben gegaen sonder de reductie-gelden, die doen als in de grooste noot syn aengetast en 24 scheepen voor in zee gebracht, sonder welke scheepen alles soude verlooren hebben geweest; de reductie-gelden is het laeste plechtancker en moet hylichlyck bewaert hebben.

(415)	Hollant	60
	Volbergen 1)	8
	Admiralityt	32

----

100

Voorslach om te negotieeren ter Generalityt, doch afgeslaegen.

Maes	4—16
Noort Hollant	1—12
Zeelant	4—16
Amsterdam	20—16

----

32— 0

Negotiatie ter Admiralityt concept.

't Last geeft 31 gl. 16 vant gemael. 36 sacken is een last. Een sack leever 24 brooden uyt van 6 tē yder broot.

29 September 1670 van geltmiddelen te waeter en te lande, van daerin niet alleen niet te bewilligen, maer oock selfs de besoignes, daertoe tendeerende, te vermyden, ter tyt en wyle etc. effect der brandewyn en extreordenares mid-delen. 2)

(416) VRYDACH DEN 5 DECEMBER 1670.

Besoignes met de Admiralityt wegens het concept, date den 3) der voorleeden maendt.

Eenige leeden seggen, dat de Admiralityt int concept niet connen sien, dat buyten schulden en lasten op die manier

1) Johan van Volbergen, ontvanger-generaal van de Generali-teit.

2) Bij alle besprekingen over het „uitvinden van geltmiddelen” onthielden de Amsterdamsche gedeputeerden zich van advisee-ren op grond van de vroedschaps-resolutie, die Bontemantel hier meedeelt. Boven deze aanteekening staan nog enkele met potlood geschreven regels, die onleesbaar zijn geworden.

3) Het concept is van 21 Nov., vgl. pag. 246.

ontlast connen werden, andere oordeelen ja en eender.

Waerop de Admiralityten werden versocht haer advys te geeven om te sien, of middelen connen beraemen tot genoegen.

De heeren Gecommitteerde syn van eenparich sentiment: byde, gelden op deposito en loopende schulden syn van één natuer; soude per January connen maecken een perfecte staet der voors. schulden; de extreordenares lasten afgeschafft en connen door de ordenares convoyen en licenten niet werden geret en soo de negotie waeren verloopen; soude moeten werden een nieuwe lyst gemaect; de nu loopende middelen te continuereen tot nae de extreordenares equipage en dan  $1/3$  verhooging af te setten; de nieuwe lyst gemaect synde, de extreordenares lasten voort af te doen, als middelen sullen syn beraemt om alle de lasten te betaelen.

Alsoo den secretares van de Maes en Amsterdam wat scheenen te discrepeeren, soo syn versocht haer advys by geschrift te stellen, alsoo het een teere en importante saecke is.

(417)

#### SAETERDACH DEN 6 DECEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Hop, pensionares.

Alsoo Rotterdam de recrutie toestaen, soo is deselfde resolutie voor geresumeert gehouden.

Resolutie van de verdubbelinge vant gemael voor 2 jaaren, te verpachtige en de antisipatie van een milioen. Cothisatie der wynen en zeep op soo daenige manier als beraemt sal werden.

Welcke voors. resolutie by de leeden is overgenomen etc..

Grotius, messive date 31 October 1670: dat aen den oversten Honstad, als generael-mayoir, een exploit vertrouwt soude werden 12000 man te voet en 4000 paerden.

De commissie by nimant gesien als den Coninck, Turenne en een vertrouwt persoon; dat in Munster een exploit soude soucken uyt te wercken; dat Furstenberg 1) met hem gesproocken heeft en ontevreden was over de communicatie. 2)

1) Willem Egon en zijn broer Frans Egon van Fürstenberg waren bekende ijveraars voor Frankrijk. Willem Egon was bisschop van Straatsburg en Frans Egon bisschop van Metz. De laatste was Coadjutor van den Aartsbisschop van Keulen.

2) Fürstenberg was boos, dat de gesprekken, die hij met De



Besoigne, Admiralityten van de Maes, Amsterdam en Noorderquartier.

Syn eens geworden en par geschrift gestelt, luyt als vollicht in substantie: voor uytgaen van dat jaar een generaele staet gemaect soo der negotieerde als loopende schulden; nochtans, dat de ordenares middelen sullen werden alleen gesepareert vant last en vylgelt soo veel mogelyck is; aenstaende jaer een lyst<sup>1)</sup> te maecten nae proportie, die sal moeten uytbrengen de ordenares-protectie en domestique lasten; dat dan  $\frac{1}{3}$  en last en vylgelt sullen werden afgestelt, als de extreordenares lasten sullen syn afgedaen; soo de lyst in September 1671 niet synde gestelt, evenwel  $\frac{1}{3}$  sal werden afgestelt, mits synde middelen beraemt tot betaelinge der lasten.<sup>2)</sup>

(418)

d'Heer Paets heeft by monde voorts 't voors. wat breeder uytgelyt: de lyst der vylgelden is niet egael; de convoylyst is by veranderinge naedeelige tot de ordenares despence; de nieuwe lyst moet bequaem syn tot de gewoonlycke protectie en domestique lasten; daertoe moet yder die op geeven; maer tot aflegginge der lasten, soo extreordenares als ordenares, moeten eerst afgedaen werden, eer de nieuwe lyst in tryn can werden gebracht en connen wel verstaen de extreordenares lasten af te doen, soo andere middelen werden uytgevonden tot de ontlastinge der schulden en soude de  $\frac{1}{3}$  verhooginge connen laeten voortgaen, als bequaeme gelden tot de schulden connen uyt gevonden werden.

Noorderquartier: de cooplieden claegen niet over de extreordenares opstellinge van  $\frac{1}{3}$  en last en vylgelt; wie sal gelt willen geeven op loopende saecken, als men die afstelt, eer de gelden betaelt syn;<sup>2)</sup> verstaen, dat eerst de lasten moeten afgedaen syn, eer de middelen soude werden afgedaen, daer die moeten uyt betaelt werden, als synde een hypeteq door den Staet daertoe gegeeven.

Is verstaen den secretares Beaumont te senden aen de

---

Groot gevoerd had en door den laatsten aan De Witt waren meegedeeld, uit Holland aan Lodewijk XIV werden overgebrieffd. Vgl. Brieven aan De Witt dl. II pag. 483. Waaronc de brief van 31 Oct. in de vergadering van 6 Dec. werd voorgelezen, is mij niet duidelyk.

1) Een nieuwe lijst van tarieven.

2) Vgl. Resol. Holland 6 Dec. 1670.

logementen der voors. heeren en licentieeren met versouck, dat gelieven besoignes te maecken op de salute en contra salute ter zee en castelen en havenen, ten langsten om in de weeck voor carstyt een advys in te brengen.

De ordenares defentie ter zee moet gevonden werden uyt de ordenares convoyen of commercie en die moet daernaest gestelt werden. En extreordenares equipage uyt extreordenares middelen.

- (419) Advys Amsterdam: voor haer parteculier adviseerende, persisteren by alle afschaffinge, doch daer niet tegen hebben de schulden op te geeven, soo separaet als doenlyck is; dat een lyst wert geformeert, suffisant tot ordenares protectie en domestique lasten, doch soo die in September 1671 tot geen conclusie gebracht is, evenwel  $\frac{1}{3}$  behoorde afgeschafft werden en een tyt gestelt, hoe lang het last en vylgelt noch soude loopen, te weten 2 of uytterlyck  $2\frac{1}{2}$  jaaren; dat van dat verstant syn, dat de lasten tot ordenares protectie en de domestique lasten moeten coomen uyt de commercie; en extreordenares equipage moet coomen tot lasten der provintien, of extreordenares middelen.

De voorsittende en volgende leeden van het besoigne comen alle overeen, dat de admiralityten moeten ....., waer de ordenares oncosten connen uyt vervallen; maer tot afdoeninge der schulden comt de swaricheyt; soo men de extreordenares middelen afstelt, soo moeten andere middelen aen de Admiralityten ter handen gestelt werden; waer en hoe die te vinden syn, daer comt de saecke op aen.

Conclusie: het advys der Admiralityt te rapporteeren; de staet der schulden en de lyst te formeeren teegen ultieme January.

- (420) De lieden der medaille van Jan Soet te contenteeren.

De penning intrecken, hoewel den Coning van Engelant ongelyck heeft en de lieden contenteeren en geen extentie te maecken. Foly 430. 399.

Maerschalck Wurts versouckt demissie. Of de commisssaressen der militie een besoigne daer over te maecken.

Bevernings instructie hout in den Lünenburger te trecken in de Triple Alliantie op den voet 19 September 1665 en alsoo daer subsidie in gemelt staen, soo ist een belastinge. <sup>1)</sup>

1) Volgens het traktaat van 1665 verplichtten de vorsten zich

Beverning neemt syn afschyt, sullende met een oorloochschip uyt de Maes nae Spaigne vertrecken.

12 April 1669, 13 Mey 1670: resolutie wegens de Lünenburgers.

Hartoch van Lotheringen, of hier te lande soude moogen comen.

Laeten coomen, alsoo het lant voor yder oopen staet, in conformitie der gemeene vryhyt, doch geen extentie te maecken.

(421) Prins Mauritius van Nassouw heeft syn twee neefen geadopteert ende de jongste en versouckt syn comp. in twee te verdeelen en den een te geeven aen syn neef prins Fredrick van Nassouw voors. Heeft 50 jaaren den staet gediend. 1)

Den voors. Fredrick is out 19 jaaren en 10 maenden, soodat volgens de ordre niet genoch is.

..... en prins Fredrick van Nassouw, synde twee soonen van syn broeder.

Is geen resolutie gevallen, alsoo eenige leeden absent syn.

De Staeten-Generael versoucken, dat Hollant een geliefte uyt te maecken om de de commissie nae Frieslant te assisteeren.

Vivien wert gecommiteert.

Robbert van der Schaegen versouckt seureté de corps. Monnickendam neemt het over.

Leest foly 425.

Geschyden tot Donderdach anstaende, synde den 11 deser.

(422) Den capetyn Booreel, soon van den ambassadeur Booreel zaliger, verhaelde myn by discours, dat in den jaare 1651 syn voors. vaeder gecoomen is uyt Vranckryck om den Staet te induceeren tot het coopen van Duyndercken, daer den Coninck van Vranckryck, om gelt benoodicht was, voor eyschte omtrent 18 tonnen gouts, doch dat het geloofde te

---

4000 ruiters en 800 man voetvolk te werven. De Republiek zou de helft der kosten van het onderhoud betalen. Deze subsidie moet beschouwd worden als behoorend bij de lasten.

1) Prins Maurits van Nassau had de twee zoons van zijn overleden broeder geadopteerd en verzocht nu voor den jongsten het ritmeesterschap over de helft van zijn eigen compagnie. Vgl. Resol. Holland 6 Dec. 1670 en pag. 281.



stillen becoomen voor 12 tonnen gouts, soo in gelt als waepen en dat middel wist om de waepen soo hooch aen te reekenen, dat het niet meer dan 12 tonnen gouts soude kosten. <sup>1)</sup>

DONDERDACH DEN 11 DECEMBER 1670.

Vlooswyck, Bontemantel, Hop.

Den President Bennebrouck heeft gedaen eet van suyveringe wegens hooftingelant van Delftlant.

De noetelen syn geresumeert van den laetsten dach der vergaederinge.

De Gecommitteerde Raeden van byde de quartieren segge geauthoriscert by deese vergaederinge te syn om cooper te coopen ....., te betaelen uyt de te draegen consenten, waerover swaerichyt syn maeckende, alsoo den vercooper moet gelt hebben. Soude syn om schut te gieten. <sup>2)</sup>  
Uytstel tot op de consenten syn geconcludeert.

- (423) Memorie van Goé, minister van Denemarcken, den 11 ter Generaltyt ingedient, versouckende, dat de differenten met deese Staet wegens 't transport der militie aen Vrankryck te verblyven en deese maend af te doen. <sup>3)</sup>  
Aen oude commissaessen ter Generalityt.

Zeelant heeft geresolveert het verbot der brandewynen en belastinge den 3 December 1670, als by Hollant is geconcludeert, met dien verstande, dat alles getrouwelyck sal werden geexecuteert, geevende eenige remarques in secretesse van den 4 December meede ter Generalityt ingebracht.

1) Over deze aanbieding van den Franschen koning heb ik niets naders kunnen vinden. Wanneer dit voorstel inderdaad gedaan is, zullen de Staten het beschouwd hebben als een handige poging van Frankrijk, om zich voor 18 ton goud te ontdoen van een zeer wankel bezit. In hetzelfde jaar werd Duinkerken, dat in 1648 door Frankrijk was veroverd, door Spaansche troepen belegerd en in 1652 tot overgave gedwongen. Wanneer de Staten tot den koop besloten hadden, zou dit ongetwijfeld tot groote moeilijkheden met Spanje geleid hebben.

2) Vgl. Resol. Holland 11 Dec. 1670. De verkooper vroeg contante betaling en de Staten beschikten niet over contant geld.

3) Vgl. pag. 66, noot 1 en Resol. Holland 11 Dec. 1670.

3 December.

Een goede resolutie, doch geen conclusie genomen op de 2 jaaren en dry weecken.

2 Jaaren 't verbot te dueren, om de rechte vruchten daervan te sien en Hollant van de vrye consenten durende die tyt van twee jaaren sullen afstaen, of 3 maenden te vooren bekent gemaect, eer het tweede jaer ten eynde loopt. <sup>1)</sup>

De placcaten seggen ten.....

Zeelant staet oock toe belastinge voor vlees, speck etc..

Wort in bedencken gegeven of de eerste dry weecken, alsoo het wat langer duert als men gemeent heeft, niet soude connen ingetrocken werden. <sup>2)</sup>

Leest booven van Zeelant.

(424)

Tingnagel <sup>3)</sup> van Campen, Vivien en Cromon <sup>4)</sup> nae Vrieslant uyt den naem van den Generalityt om de Staaten aldaer te brengen tot een spoedich verbot der brandewynen en belastinge der France coopmanschappen.

Nota. Is tot Amsterdam 13 January 1671 't verbot der brandewynen ende belastinge der France manufacturen gepubliceert.

Is debvooren gedaen ter Generalityt om de concepten van verdubbelinge vant gemael overal te doen en syn brieven diesaengaende daerover acn de provincien geschreven; dat meede gelieven te besorgen tot last en consenten tot equipage om, soo Hollant resolveert, oock moogen gereet te weesen.

1) Volgens Hollands resolutie van 13 Nov. zouden de plakaten in werking blijven, totdat Frankrijk de belasting op Hollandsche waren zou hebben afgeschaft. De Staten hielden zich dan ook het recht voor van vrijheid van consent. Zeeland wilde den duur van het plakkaat vast stellen op 2 jaar en verlangde, dat Holland gedurende dien tyd afstand zou doen van de vrijheid van consent. Daar eenige leden bezwaar hadden tegen de periode van 2 jaar, besloten de Staten ter Generaliteit voor te stellen de plakaten 1 jaar van kracht te doen zijn. Tenzij een der provinciën drie maanden voor den afloop van het jaar den wensch te kennen zou geven veranderingen aan te brengen, zou de duur telkens met nog een jaar verlengd worden. Vgl. Resol. Holland 11 Dec. 1670.

2) Vgl. pag. 266, noot 1.

3) Alexander Tengnagel tot Gellicom, gedeputeerde van Zeeland ter Generaliteit.

4) Marinus van Cromon, gedeputeerde van Zeeland ter Generaliteit.

Verdiepen van den Neder-Rhyn en de Yssel syn de consenten toe in gecoomen, doch dat sorg moet gedraegen, dat het gelt wel werd besteed en diende gemeeten te werden of het waeter by Campen soo hooch is als omtrent Schenckenschans. Jan Hudde en Cristiaan Huygens te ontbieden,<sup>1)</sup> om met de Raet van Staaten daerover te besoignceeren en ist dienstich derwaerts te gaen, alsoo tot noch toe veel gelt is gespilt sonder effect.

Te beschryven.

Of men de stadt Deutecum sal fortificeeren.

Toe te staen met dien verstande, dat de provintien oock wegens den staet van oorlooch de lasten ter zee word gestelt.<sup>2)</sup>

(425) Brief van La Maire uyt Coppenhaagen: nu syt, al 3 scheepen nae Oost In. door de ontrouw van onse eygenaeren en stierlieden.

Brief van Parys, de Groot, date.....:<sup>3)</sup> dat het verbot en belastinge niet diende uytgesteld; dat op Engellant geen staet te maecken is en syn equipage met Vranckryck wellicht op Oost In. of op retourscheepen te passen.

Annetje Jacobs is door de gerechte tot Amsterdam geschyde van den echt, haer man Jan Willem Lodewycks, ter oorsacke, dat sy overspel heeft gedaen in absentie van haer man; en haer man geadmitteert te moogen trouwen, gelyck oock getrouwt is en alsoo sy gaeren meede soude willen trouwen om een eerlyck leeven te lyden, daer sy aensouck toe heeft en haer geweesen man daerin consenteert, volgens de verklaeringe, versouck wederom te moogen trouwen.

Overspel.

Aent Hof om advys.

Nota. Dit hebben scheepenen alsoo belyt, dat het versocht wort om eens een wet ofte eynde daerover te hebben.

Hynsius uyt Sweeden den 21 November: de Luyterse

<sup>1</sup> Hudde en Huygens waren beiden „in alle deelen van de mathématique seer ervaren“. Vgl. Resol. Holland 11 Dec. 1670.

<sup>2</sup> De Staten besloten ter Generaliteit voor te stellen de forten van Doetinchem af te breken. In geval de landprovincies de stad echter wilden versterken, zoo zou Holland dit toestaan, mits die provincies mee hielpen tot het uitrusten van een extraordinaris vloot. Vgl. Resol. Holland 11 Dec. 1670.

<sup>3</sup> Deze brief komt niet voor in de uitgave van de Brieven aan De Witt en evenmin in Van Dijk a.w..



priesters seggen, dat syn predicant heeft in haer sin al te veel toehoorders.

Robbert van der Schaegen: sureté de corps.  
Wort toe gestaen.

(426) Het artyckel van den Kyser te trecken in de Triple Alliantie is geleesen, daer eenige leeden wat op difficulterden, dat de Triple Alliantie meede most strecken, soo den Kyser van den Turck wierde aengevochten, meede most geholpen werden, alsoo deselfde oorlooch door ingeeven van Vrankryck soude geschieden. 1)

Jacob Aerss. Collon versouckt octroy om de Middelanse zehaven en te moogen drucken voor 15 jaaren in alle taelen.

Fat.

Brief van Monnickendam, 29 November, van de magistraet aldaer: den balljuw van Waterlant, Berckhout, 2) spreeckt onfatsoenelyck van eenige regeerders van haer stadt. Clafarius is wegens de Gecommitteerde Raeden van het Noorderquartier gelast te procedeeeren.

Burgemeester Hooft syde myn deesen avont, dat den Raetpensionares hem had gesyt, dat burgemeester Valckenier aen de tafel alhier in den Haege, den pensionares Hop seer hadde overgehaelt en gesyt, dat niet bequaem was pensionares te weesen.  
Leest foly 374.

Ontfanger Utenboogert, request tot afschryvinge van eenige restanten van de impostmeester Grel, te somme in alles 65 duysent guldens.

In handen der Gecommitteerde Raeden.

Nota. Den pachter Grel ten achteren aen het lant 251 duysent guldens.

Jacob Commerstyl uyt den Briel, request van ontlastinge van een restant van 8 duysent guldens.

Aen de Gecommitteerde Raeden.

Isaac Isaax van Lintburg versouckt sécurété de corps.  
Wort toegestaen.

(427)

## NAE DE MIDDACH

Besoignes wegens de West-Vriese dycken.

1) Vgl. pag. 287, noot 1.

2) Simon Teding Berkhout. Vgl. Resol. Holland 11 Dec. 1670

De secretares Foreest, <sup>1)</sup> wegens de Gecommitteerde Raeden van het Noorderquartier en Graevestyn en Hooft, Gecommitteerde Raeden van het Zuyderquartier, Berckhout wegens de Reeckencamer, Maesdam wegens de Edelen, Dort, Lyden, Amsterdam, Goude, Rotterdam, Alckmaer, Enckhuysen, Medenbliq. 1594239 gl. tot bedyckinge vant Coegras en versien van dyken; 11 duysent 52 morgen lants.

De Gecommitteerde Raeden van Zuyderquartier versoucken copye van de consideratie vant Noorderquartier om, met den Raet gedelibereert hebbende, haer advys in te brengen.

De Reeckencamer 't selfde versouckende, alsoo eerst in de commissie getrocken syn.

De leeden bedancken de Gecommitteerde Raeden en versoucken copye om wysselyck als een saeck van importantie te overleggen.

Deesen morgen becoomen een brief, date 10 deser van Burgemeesteren, getyckent door den secretaris de Vries: <sup>2)</sup> dat soo de veltmaerschalcken prins Mauritius en Wurts ter Generalityt mochten toegelyt werden vermeerderinge van tractement, dat van stadswegen in Hollant daerin sullen consenteeren ter somme van 18 à 20 duysent guldens 's jaars, 't ordenares tractement daer onder begreepen; ofte soo Hollant int parteculier tot de voors. somme yt wilde consenteeren, dat meede van stadswegen daer in moogen consenteeren.

Nota. De maerschalcken hebben yder 12 duysent guldens en als te velt syn noch 12 duysent gulden yder en als in chef commandeeren yder noch 12 duysent gulden; is 36 duysent.

(428)

#### VRYDACH DEN 12 DECEMBER 1670

Vlooswyck, Bontemantel, Hop, pensionares. Onse regeeringe is een regeeringe van inductie, syt den Raetpensionares, en moet met soetichyt tot eenpaerichyt gebracht werden en soo heb veel verschillende advysen tot eenpaerichyt gebracht.

Voorleeden Saterdag in omvraege geweest van prins

1) Dirk van Fooreest.

2) Cornelis de Vries, secretaris op de thesaurie van Amsterdam.

Maurits om syn comp. paerden in twee te splitsen ende de eenen te houden en den andere helft aen syn neef, Frederick van Nassouw, out synde 19 jaaren 10 maenden en alsoo geen acht jaer gedient heeft en can volgens de resolutie geen capetyn of ritmeester gemacckt werden, dan van gratie.

Opt versouck van Lyden is uytgesteld tot Dynsdach en Moninckdam sal aenstaende Woensdach haer advys inbrengen.

Middel van het gemael te verdubbelen en cothisatie der wynen en zeep.

Afschaffen der extreordenares lasten ter zee.

Werven van nieuwe comp. te voet en te paert.

Equipage ter zee.

Leest het advys der leeden derde blat, foly 431.

In de middelen, Dort, Gornicum, Schiedam, Schoonhooven, Alekmaer, Enckhuysen, Edam en Medenblij.

Amsterdam difficiel in alles, daerom can niet geconcludeert werden. Eenige spreekken van reductie-gelden — te weeten in het Noorderquartier — aen te tasten.

De leeden werden versocht yders principaelen te induceeren.

En besoigne te maecken, op wat manier de wynen te cothiseeren en de zeep.

Amsterdam syt 't selfde aen te sien.

Het recruteeringe is ter Generalityt gebracht en by alle de provintien toegestaen, uytgenomen Zeelant soo daer over serieuselyck is geschreeven.

90 millioenen loopen noch tot lasten van Zuyt-Hollant alleen.

(429) 80 duysent guldens is het incoomen nu minder van de Reekencamer dan op andere tyden en jaaren en alsoo niet anders hebben, als de reductiegelden, die bedragen 47000 gl., soodat 37 duysent te cort coomen.

De reductie-gelden van de Reekencamer der domainen waeren in den jaare 1665 f. 43738.12.1.

Couranten te verbieden.

Haerlem en Amsterdam neemen het over en veel leeden difficulteren.

Spaigne wil int verblyf wegens de limicten der Nederlanden, verbleeven aen Engelant en Sweeden, trecken syn contrapretentien. <sup>1)</sup>

1) Vgl. pag. 2, noot 4.



Burgemeester Arckel, <sup>1)</sup> commissares op de wacht der passeerende militie, versouckt tractement van de Gecommitteerde Raeden, 't welck niet vermoogen te doen volgens resolutie.

In handen der Gecommitteerde Raeden.

Frans van Hoogeveen versouckt afdoeninge van fidecomies, Advys van het Hof: slaen het af.

Slaen af.

Pylen der brandewyn volgens het 8 artyckel.

- (430) 3030 gl. aen Jan Soet gegeven door de Gecommitteerde Raeden voor 29 penningen en de stempel der medalje, die hy, Jan Soet, by octroy heeft geslaegen en tot contemplatie van Engelant ingetrocken.

Leest foly 399, 320, 420.

Hamel Bruyning messive, 13 November 1670 uyt Weenen etc..

Coing, overleeden pachter, den ontfanger Timmers van Rotterdam versouckt daerover.

#### ADVYSEN DER MIDDELEN

Edelen: consenteeren het gemael en middelen en cothisatie der wynen en zeep; tot equipage connen niet verstaen, alsoo de zeesteeden daer niet willen consenteeren dan met conditie; doch soo cenparich syn, sullen niet formaliseeren.

Dort, Haerlem, Delft: gemael antisipatie een milioen daervan en de cothisatie der wynen en zeep; wegens de extreordenares equipage concenteeren; met de nieuwe werving af te doen, eer de vergaedinge sal coomen te schyden en oock de equipage ordenares; voorts met de Eedelen.

Lyden: gemael en antisipatie der millioenen; cothisatie der wynen, doch op ordonnantie houden haer vryichyt; cothisatie der zeep; op de nieuwe werving syn noch niet gevat, alsoo geen haest heeft; equipage, sal sien het advys der zeesteeden; wegens het afschaffen der extreordenares middelen ter zee, sullen sien wat de zeesteeden doen.

- (431) Amsterdam: de recruten en werving en advys der extreordenares equipage; afschaffinge der extreordenares

1) Hugo van Arckel, burgemeester van Schoonhoven.

lasten ter zee persisteren, eer yt connen consenteeren en by gevolch oock geen consenten connen draegen over de finantien.

Gouda: consenteeren het gemael voor 2 jaaren en het cothiseeren der wynen en zeep en equipage; wegens het afschaffen extreordenares middelen ter zee sullen niet uytten als sullen gehoort hebben de advysen der zeeleeden.

Rotterdam: het advys der Admiralityten soude als het eenparich gaet sullen geen difficultyt vinden; de andere pointen staen toe, soo bequaeme middelen tot gelt connen uytgevonden werden.

Gornicum: staen het gemael-verdubbeling niet toe, tensy goede ordre wort gestelt tegen het sluycken; wervingen en equipage, daer is finantien toe van doen; versoucken de zeesteeden eenparichyt, opdat geconcludeert mach werden.

Schiedam: verdubbeling vant gemael te excuseeren; de loopende middelen wel te practiseeren en voornaementlyck de wynen; de cothisatie heeft veel difficultyt; wynen opt incoomen te belasten 't oxhooft met 6 gl.

Schoonhoven: gemael niet consenteeren; te negotieeren tegen 3 per cente en het oude te laeten op 4 per cente; tot de wervingen consenteeren; equipage staen toe.

Briel: staen alles toe.

Alckmaer: wygeren het gemael; oock niet van wynen en zeep, alsoo lang middelen connen gevonden werden, maer de reductiegelden aen te tasten; en sullen eer niet in yt consenteeren; sullen niet verstaen tot ontlastinge ter zee, voor dat alles sal weesen betaelt; de wervingen en equipage noch uyt te stellen.

Hoorn: consent vant gemael; doch niet antisipeeren, maer aenstonts verpachten; cothisatie der wynen en zeep staen toe; afschaffen der zeemiddelen soo ras de lasten afgedaen sullen syn; wervingen.

Enckhuysen: wygeren het gemael; cothisatie der wynen en zeep en wyn van het incoomen te belasten; reductiegelden aen te tasten; geen middelen ter zee afschaffen; equipage niet meede te verhaesten.

Edam: staen 't gemael niet toe; cothisatie van wynen en zeep, eerst de metode te maecken; reductiegelden aen te spreekken; connen anders niet consenteeren in de middelen; equipage en wervingen by gevolch van anderen.

Monnickendam: gemael consenteeren, mits dat reductie-

gelden worden aengetast; niet af te schaffen ter zee voor de schulden syn afgedaen.

Medenblij: gemael schaedlyck en excuseeren; eerst vast te stellen de reductiegelden; eerst forme, op wat maniere te cothiseeren; niet af te schaffen voor alles betaelt is.

Purmerent: consenteeren het gemael.

De conclusie leest twee blaeden hier vooren, foly 428.

(432) Besoigne van den maerschalc Wurst, die wil syn afschayt neemen, ofte demissie.

Commissaressen der finantie: Eedelen, Dort, Haerlem, Delft, Lyden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam, Alckmaer, Hoorn, Enckhuysen.

Heeft sich geadresseert aen den Raetpensionares, seggende syn employ hier te landen verkreegen te hebben door hem Raetpensionares en bekent gemaect syn intentie der demissie; dat Brederode had gehad 26 duysent guldens en hy 12 duysent guldens, doch had sich daeraen niet gestoort en Prins Mauritius, die daer oock over claecht, heeft uyt het hooft gepraet; seyt syn commissie dan die, dan den ander te moeten obedieeren en oock de commissaressen van staet; dat in de instructie van Prins Mauritius staet: „eerste veltmaerschalc,” dat wel waer is, dat volgens de natuer de tweede is, maer niet behoorde in de instructie van Prins Mauritius te staen; dat in de instructie staet: „te dienen de leegers, forte en plaetsen,” daeruyt geruchte loopen, wellicht soude in de Maestricht gesonden werden, welck woort: „plaetsen en forten” was nieu ingevoecht in de instructie; dat de Gecommitteerden der Staaten hadden gesonden en laeten seggen, dat geliefde om woort te senden, daer eenige officieren by staende, niet wel en was, hoewel een beleefthyt was, maer is altyt secreet gegaen; dat in de oefeninge der waepen by Maestricht, syn regiment is gestelt aen de linckerhant van den gouverneur; dat syn compaigny heeft gesepareert geworden op de wacht treckende; dat men syn comp. laet marscheeren achter de comp. van den commandeur van Maastricht; uyt alle welcke saecken te kennen gegeven wert de provintien een afgunst hebben, uytgenoomen Hollant; dat maect hem becommert om den Staet te connen met alle getroywicht dienen en goet succes; dat yder comp., ja een troupe van een regiment, moet staen,

(433)



alsof het heele regiment present was; trommelslach behoort yder regiment wat onderschyt te hebben;

Fagel, Valckenier en van der Tocht om sonder aenstoot en als parteculier te spreekken en den Raetpensionares met Wurts en te secreteeren, dat daer besoigne op is gelyt. 1)

(434)

13 DECEMBER 1670.

Haerlem, Delft, Lyden, Amsterdam, Alckmaer, Hoorn.

Besoigne wegens den predicant van Eersel en Duyssel, 2) wegens represalien, alsoo door de Spaense is geplondert, van ruyteren, in de Myery van den Bos.

22 November 1670 commissoriael.

Bernard Waeterbeeck, predikant.

De schaede is bestaende in omtrent 6000 gl.

10 November 1670 rapport ter Generalityt gedaen om de ontfangers van de Myery van den Bos te lasten de geestelycke incoomen in te houden en daervan te dedommageeren de voors. predicant, mits dat den Spaense ambassadeur daer van kennisse werd gegeven, binnen seeckeren corten tyt.

De commissaressen van Haere Ed. Gr. Mo. confiermeeren 't selfde rapport. Ditto rapport gedaen ter vergaederinge van haere Ed. Gr. Mo. en geresolveert 't selfde ter Generalityt te brengen.

(436)

SATERDACH DEN 13 DECEMBER 1670.

Vlooswyck, Bontemantel, Hop, pensionares.

Advys vant Hof over versouck van weesmeesteren tot Haerlem, versouck tot reparatie van moutery etc.; afdoevinge fidecomies.

Hydelberg, 19 November, Chuervorst, Palsgraef, messive: professor I. Fredrick Bockelman tot Lyden beroepen in de rechte, connen om reeden niet laeten gaen. 3)

Notificatie.

Hamel Bruyning uyt Weenen date 27 November 1670, brieven van gisteren.

Examineeren.

1) Voor den afloop zie pag. 284 en 306 en Resol. Holland 20 Dec. 1670.

2) Vgl. Resol. Holland 13 Dec. 1670.

3) Idem.

David Sempen<sup>1)</sup> consul tot Rochel; clachten, dat niet leeven can van het incoomen.

In handen der commissaressen van de finantien.

Zeelant versouckt, dat den ambassadeur Boreel in Englant met die in Vranckryck mach gelyck gestelt werden in tractement.<sup>2)</sup>

Gecommitteerde Raeden van byde de quartieren.

Pergens, Schuyl en Ryckers, seedert 1661 geprocedeert, versoucken, alsoo volgens accoort met Zeelant int possesoir geen Zeeuwse Raeden moogen sitten, maer wel int petitoir, dat mach by den Hoogen Raet recht gedaen werden van 5 of ses Hollanse heeren.<sup>3)</sup>

Den Hoogen Raet met 5 of ses raeden te moogen recht spreekken, is tegen het 1 artyckel. Ist noodich, connen eenige uyt het Hof daerby gevoecht werden. Sal gebracht werden in naerder omvraech.

(437) Pensionares van der Dussen doet rapport over de besoigne van het gemael, gebracht van den eenen verpachtinge in het ander.<sup>4)</sup>

5 artyckel.<sup>5)</sup> Bestaende de questie, of de steeden de platte landen, selfs in andere dstricten, in het gemael en broot bevryden.

Eenige meenen, dat, voor soo veel de slyters aengaet, behoorde aengegeeven te werden aen de pachters daer 't gemael en broot werd geconsumeert ende die coopen tot gebuyck, vry soude moeten staen te coopen in steeden en brengen tot consumptie ten platte landen waer willen en sullen consumeeren.

Staet te noteeren, dat op deese besoigne vyf steeden syn geweest tegen vier, doch heeft Delft evenwel geen conclusie willen neemen, om te rapporteeren.

Naerder advys der Gecommitteerde Raeden byder quartieren: advys in geschrift aen haer over te geeven; onderwylen elck syn vryhyt.

De leeden werden door den Raetpensionares versocht tegen aenstaende weeck wegens de middelen aen haere prin-

1) David Centsen, consul te La Rochelle. Vgl. Resol. Holland 13 Dec. 1670.

2) Vgl. idem.

3) Vgl. idem.

4) Vgl. pag. 95, noot 2 en pag. 302, noot 1.

5) Bedoeld is het 5e artikel van het plakkaat op het gemaal.

cipaalen favorabel te prepareeren en Amsterdam voornamentlyck wegens de extreordenares middelen af te schaffen ter zee.

Amsterdam persisteert niet te connen yts in besoigneeren doen, voordat satisfactie diensaengaende voorgaen, doch dat gedaen synde, geen renversie bemercken.

200 duysent guldens verliest de pacht. 170 duysent guldens tot Amsterdam verliest door een banqueroet. 3 mael 75 duysent guldens ten achteren aen den Staet ten achteren. 275 duysent guldens, soo cleyn als andere, te quaet. 204000 gl. op de pacht verlooren. 15600 gl. 's maens op de fortificatien, dry jaaren ten achteren aen de fortificatie, yder jaar 75000 gl. 243000 gl. aen achterstallinge schulden, als servitiegelden, groote vissery etc., 187000 gl. wil den ontfanger Uyttenbogert gedechargeert syn over banqueroeten. 10 millioenen noodich tot wervinge en equipage. De hooge officieren syn ses jaaren onbetaelt. Den Yssel moet verdiept werden. 10000 gl. geconsenteert, fort tot Veen te maecken en anderen.

Opt 7 artyckel met den Kyser wegens de Triple Alliantie. 1)

't Ontwerpen een concept van de cothisatie.

Van der Dussen en Burgersdyck concept te maecken.

Opt grosiergelt van de innecoomende wynen 1 gl. opt oxhoofd, ter Generalityt voort te setten, die genomen is 1 April 1665, ter Generalityt geproponeert en de meeste leden ter Generalityt toegestaan.

Retroacten eerst nae te sien.

1) Tegen het zevende artikel van het concept-traktaat om den Keizer ook in de Triple-Alliantie op te nemen, bestonden eenige bezwaren. (vgl. pag. 279). Tenslotte werd de inhoud als volgt vast gesteld: wanneer een vorst hetzij opgestookt door anderen, hetzij uit eigen beweging één der onderteekenaars van de garantie van den vrede van Aken aanviel, uit hoofde van die garantie, zoo waren alle onderteekenaars verplicht den aangevallene bij te staan. (Vgl. Secr. Resol. Holland 13 Dec. 1670.) Tot een traktaat is het echter niet gekomen. Toen Karel II in het voorjaar van 1671 beslist weigerde den Keizer in de Triple Alliantie op te nemen en er een oorlog tusschen den keizer en de Turken dreigde, kwam er een eind aan alle onderhandelingen. Leopold I ging een overeenkomst aan met Lodewyk XIV, waarbij hij beloofde zich niet te mengen in een oorlog, die gevoerd werd buiten het Duitsche of Spaansche rijk. Vgl. Mignet, a.w. II, pag. 156.



Gecommitteerde Raeden, secretares ter Generalityt-reckencamer en commies der finantien hebben somtyts gehad 5, 6, 700 gl. extreordenares; 800, 600 extreordenares de commiezen der finantie extreordenares boven haer tractement. Pleegen die te hebben van alle jaaren slot der reekeningen. Nu soude de Gecommitteerde Raeden yder toeleggen 600 fl. eens.<sup>1)</sup>

- (439) Graef van den Berchs weduwe comp., de waepenen door de cappetyn te betaalen volgens de oude voet, maer staen nu op een taxst. 24 September laestleeden daer op geresolveert.<sup>2)</sup>

Fiat.

25, 26 September 1668.

Octroy der stadt Amsterdam, versouck op de wisselbanck wgens de gelden niet arrestabel daer te syn, soo die op eygen naem, als voor reekening van andere in de banck gebracht worden.<sup>3)</sup>

Fiat, leest dit octroy nieuwe hantvesten foly 1002.<sup>4)</sup>

Staet te noteeren, dat de ordre van de wisselbanck is gestatueert by willekeuren ende alsoo dit versouck van octroy is een explicatie van de kuer, of daerom 't selfde versouck niet most gedaen of versocht werden, dan door de heeren van de gerechte is myn speculatie. Abuys.<sup>5)</sup>

Scheepscapetyn vivres te coopen binnens de provintien. In naerder omvraech te brengen. Amsterdam neemt over.

- (440) Becoomen een brief van Burgemeesteren, date 12 Decem-ber 1670, dat soo Rotterdam en andere leeden en ter Generalityt smaeckelyck gemaect werden, dat van stadtswegen

1) Vgl. Resol. Holland 13 Dec. 1670.

2) Idem.

3) Idem en Wagenaar, Amsterdam, dl. II, pag. 621.

4) Dit octrooi is te vinden in Noordkerks uitgave van de handvesten op pag. 637 en 638.

5) Bontemantel meende, dat dit nieuwe octrooi beschouwd moest worden als een nadere uitleg van het octrooi van 31 Jan. 1609. Op grond hiervan meende hij, dat niet de vroedschap van Amsterdam het verzoek aan de Staten had moeten richten, maar de rechtbank. Bij nader onderzoek is hij echter tot een andere opvatting gekomen, zooals blijkt uit het later bijgevoegde woord: „Abuys”.

consent draegen om het verbot der brandewynen en belastinge voor twee jaaren te doen, anders sullen genoegenscheppen van een jaar; maer belangende de vercortinge vant verbot, dat daer gans niet teegen hebben.

Was getyckent: N. Nicolay. 1)

Amsterdam heeft capitynen en offitien int lant: Ruytenburg mayoir van de marine; Roode; 2) Witsen; 3) Witsen tot Amsterdam; 4) Haringcaspel; 5) Boreel; 6) president van den Hoogen Raet, Pauw; 7) president vant Hof. Pauw; Hudde, Rudolfhy, Raetsheeren Hoogen Raet; Cloeck raetsheer int Hof; Heemstede, reeckenmeester; 8) Van Swieten, reeckenmeester; 9) Limburg, fiscael; Ruytenburg, balljeu tot Purmerent; 10) Papen cop, balljeuw (van) Goylant; Outshoorn, balljeuw Amstellant; 11) Hooft, fiscael ter Admiralityt; 12) Slicher, ontfanger, Admiralityt; Burch, groote tresorier.

(441)

#### DYNSDACH 16 DECEMBER 1670.

Vlooswyck, Bontemantel, Hop, pensionares.

De resumptie wegens het gemael, 5 artyckel is ingetrocken en om naerder te besoeigneeren. 13)

Rapport der commissaressen wort gedaen nae de meest stemme hebben geadviseert, met een corte byvoeging der discrepeerende gevoelens, doch van der Dussen, pensionares heeft gerapporteert yders oppinie wegens de besoeigne vant gemael en de syn rechtens vooraen gestelt.

12 December 1670, de Groot uyt Parys 14): den Coninck is nae Versailles; comt savons weer; syt nae Duynckercken

1) Nicolaes Nicolay, secretares van Amsterdam.

2) Roode, kapitein?

3) Cornelis Witsen, kolonel van de schutterij?

4) Lambert Witsen kapitein bij de stadsmilitie?

5) Dirk van Haringcaspel, kapitein bij de mariniers.

6) Boreel, kapitein.

7) Reinier Pauw, Heer van ter Horst.

8) Gerrit Pauw, Heer van Heemstede.

9) Gerrit Bicker, Heer van Swieten.

10) Gerard Ruytenburg.

11) Dirk de Vlaming van Outshoorn.

12) Hendrik Hooft, de jonge, advocaat-fiscaal van de Admiralityt.

13) Vgl. pag. 302.

14) Deze brief komt niet voor in de uitgave van de Brieven aan De Witt, evenmin bij Van Dijk a.w..

Staten van Holland 1670.

sal gaen met 30 duysent man tegen den 20 April om de fortificatie aldaer te vorderen, die te langsaem voortgaet; syn brief aen Zeelant heeft de resolutie van de brandewynen gevordert; 22 scheepen tot Toulon laegen gereet, starck gemonteert, 10 duysent matroosen; Wulfenbüttel door den Bisschop van Munster, Ceulen door den Cheurvorst of Bischoep; Bisschop van Straesburg tegen Straesburg, alle met hulp van Vranckryck; Erfort, den Sax te animeeren tot Erfort te neemen. <sup>1)</sup>

Notificatie met opmerckinge.

(442) Van Beuningen en Booreel, Londen 19/29 November en 6 December en noch van de selfde in parteculier adress.

Rescriptie met danckbaerhyt gepleecht in het blyven vant schip 't Waepen van Vlissingen, gedestineert nae Oost In., maer 10 en noch 10 en noch 20 per cente toegevoecht aen de Engelse tot berginge. Te claegen. <sup>2)</sup>

Beverning is gisteren avont in zee geraeckt.

Gornicum brief 13 December: Mathias van Houck <sup>3)</sup> gestorven ontfanger; Van der Colck, Brouwer en Schut stellen op de nominatie om een daer uyt eligeeren. Van der Colck <sup>4)</sup> wort gestemt tot ontfanger. <sup>5)</sup>

Heeft aenstonts den eet van suyveringe gedaen.

1) De Groot maakt melding van de oneenigheden tusschen den Aartsbisschop van Munster en den Hertog van Brunswijk-Wolfenbüttel over het stadje Höxter. vgl. pag. 305, noot 1. De Bisschop zocht en vond steun bij Frankrijk.

In de geschillen tusschen den Bisschop van Keulen en de stad had de Republiek steeds de laatste gesteund. De Bisschop was handlanger van Frankrijk geworden en Lodewijk XIV steunde hem tegen de stad.

De stad Straatsburg was in conflict met haar Bisschop. Lodewijk XIV had eerst geprobeerd den Dauphin coadjutor te maken om zoo zekere rechten op de stad te kunnen pretendeeren, maar nadat dit mislukt was, hielp hij den Bisschop tegen de stad.

De stad Erfurt had lange jaren naar zelfstandigheid gestreefd, maar was in 1664 onder het bestuur van den Keurvorst van Maintz gekomen. Frankrijk stookte nu den Keurvorst van Saksen op om zich meester te maken van Erfurt, om zoo den Keurvorst van Maintz, die zich bij de Triple Alliantie wilde aansluiten, machteloos te maken. Vgl. Der Kinderen, a.w., pag. 89 sqq. en Wicquefort, a.w. dl. IV, pag. 170—179, 254—284.

2) Vgl. pag. 298, noot 1 en Resol. Holland 16 Dec. 1670.

3) Mathias van Hoey, ontvanger te Gorcum.

4) Cornelis van der Colck, burgemeester van Gorcum.

5) Vgl. Resol. Holland 16 Dec. 1670.



## NAË DE MIDDACH.

Pancras, Valckenier, Vlooswyck, Hudde, Bontemantel, Hop, pensionares.

Request van Amsterdam: versoucken de brieven, voor de gronden der uitlegginge verleent, moogen, des geleegeen comende, af te lossen nae ses jaaren, naer 't jaer 1671 van Mey.

Fiat, mits dat alle jaaren wort gepubliceert binnen Amsterdam.

(443) Staet te considereen, dat de wervinge en equipage moet ter Generalityt tegelyck gebracht werden om een staet van oorloch te maecken, want anders als de wervinge alleen een staet op gemaect wierde, soude tot de staet van equipage niet te crygen weesen.

Lasten ter Zee.

By provisie door de Admiralityten en commissaressen liquidatie, 1) een lyst te prepareeren.

Verdubbeling vant gemael.

Of capetynen de vivres sullen moeten coopen voor bootsvolck, sullen moeten alleen syn inlanse vivres.

Naerder te overwegen.

Vloot in zee te brengen.

Men ly af 2 millionen voor den Engelse oorloch en daernaest is gecomen op een milioen.

Wervinge van 10 regimenten te voet en ses te paert.

Vickevoort<sup>2)</sup> der vorsten van Lunenburg en Bronckswyck heeft gerapporteert aen den Raetpensionares, dat bisschop van Munster is oock heer van Heuckxster.<sup>3)</sup>

Door de Generalityt de mediatie aen te bieden.

(444) 1 April 1655. 9 Mey 1654 is geconcludeert in Holland. 23 February 1669, Zeelant en Stadt en Landen daertoe aenge-

1) De Admiraliteiten en de commissarissen, die aangesteld waren over de afschaffing van de 1/3 verhooging, moesten een nieuwe lijst der convooien en licenten opstellen.

2) Abraham de Wicquefort, zaakgelastigde van Lunenburg en de schrijver van: Histoire des Provinces Unies des Pais Bas.

3) Vgl. pag. 305, noot 3 en Resol. Holland 16 Dec. 1670.

maent. 15 Maert 1669 grossiergelt op de wynen. 24 January 1669 ter Generalityt.

Grossiergelt der wynen.<sup>1)</sup>

De eerste dry weecken int verbieden der brandewynen in te trecken.

Den Hoogen Raet syn maer seven starck en in possessoire saecken mogen geen Zelanse Raeden weesen. Wort geresolveert, dat Hollanse Raeden in possessor sullen moogen sitten, ten minste 5 Raeden soo het noot sy om recht te spreecken int possessor.

Wegens de saecke van Pargens sal den Hoogen Raet moogen versoucken uyt het Hof noch een of twee raeden, sullende moeten weesen 7 starck volgens de instructie, doch in toecomiende als 't voors. point.<sup>2)</sup>

Amsterdam neemt dit point over.

Rotterdam neemt het meede over.

Fiat.

Schout-by-nacht, van Nes<sup>3)</sup> en den consel Ewyck<sup>4)</sup> over de salutschooten questie.<sup>5)</sup>

Le Maire 2 December uyt Coppenhagen.

Authorisatie op Gué om de questie vant jaer 1666 af te doen, van den Coninck, doch om in sachticht te handelen.<sup>6)</sup>

Notificatie.

(445)

#### WOENSDACH 17 DECEMBER 1670.

Engelse te strande scheepen alhier te handelen als sy doen.<sup>7)</sup>

Concept placcaet vant sout uyt Poortegael te haelen, wegens de West In. Comp., nimant toegelaeten dan van de West In. Comp., op poene van ..... gl..<sup>8)</sup>

Is den 18 by Hoorn overgenoomen.

1) Vgl. pag. 287.

2) Vgl. pag. 286 en Resol. Holland 13 Dec. 1670.

3) Jan van Nes.

4) Frederik van Ewyck, consul te Genua.

5) Vgl. pag. 300.

6) Vgl. pag. 5, noot 3.

7) Vgl. pag. 298, noot 1.

8) Vgl. pag. 51, noot 1, en Resol. Holland 17 Dec. 1670.

Achttienhooven, 1) pensionares van Enckhuysen, wegens die stad in de Generalityts-Reeckencamer gecommitteert, in plaes van Glas, 2) die gestorven is.

Pancras, als voorsittende burgemeester, sat aen tafel voor Valckenier, die gedeputeerde was en Vlooswyck, out-burgemeester, boven Hudde, die een regeerende scheepen was en Hudde sat boven Bontemantel, die out-scheepen is.

Rapport van der Dussen en Burgersdyck wegens het concept der cothisatie der wynen en zeep.

De provincien verstaen best te weesen Mortaigne 3) voor af te senden nae den Bisschop van Munster en Lunenburg om te onderstaen of de aanbiedinge der mediatie sal aengenaem weesen, om geen refus te lyden. 4)

Is verstaen Mortaigne maer taemelyck bequaem te weesen en Cuneus 5) daer best toe soude dienen.

(491)

17 December 1670. 6) Stellinge gedaen door den heer Gilles Valckenier, of de leeden hebben haer vrye consent in de extreordenares lasten ter zee.

De gedeputeerde der stad Amsterdam poseeren:

1° de discontinuatie der consenten wegens de extreordenares middelen ter zee gedaen te hebben al omtrent twee jaaren geleden, tot conservatie van de gemeene en oock particuliere commercie en substitutie en dien vervolgens uyt necessiteyt;

2° dat alle de leeden van haere Ed. Gr. Mog. vergaederinge die vryhyt van continuatie ofte discontinuatie, of alle jaaren, ofte ten tyden van gepurificeerde condicien aen dewelcke de vryhyt hadde geaffecteert, competeert niet can werden gewygart;

1) Isaac Pauw, Heer van Achttienhoven.

2) Gerrit Glas.

3) Johan Bertram de Mortaigne.

4) Vgl. pag. 305, noot 3.

5) Petrus Cuneus, ex-secretaris bij het gezantschap in Engeland. Vgl. pag. 299.

6) De volgende folio-blz. die genummerd zijn: 491, 492, 493 en 494 staan geheel achter in het hs., los van de andere aanteekeeningen. Daar zij echter bij die van 17 Dec. behooren, laat ik ze nu volgen. De inhoud is een samenvatting van de bezwaren, die Amsterdam had tegen de continuatie van de 1/3 verhooging der convooien en licenten en een verdediging van de houding der stad. De Resolutiën van 17 Dec. maken geen melding van het indienen van deze stellingen.



3° dat soowel de  $\frac{1}{3}$  verhooging als het last en vaigelt noch ter eerster instantie is ingewillicht, noch naermaels gcontinueert, als om daer uyt te vervullen seeckere somme nominatie begroot, of die begroot soude connen werden, alle de respectieve admiralityten, nae luyden de resolutien van den Staet, hadden gehouden separaete reeckening vant geene uyt gemelde extraordinares lasten is gecollecteert;

4° dat de gecollecteerde penningen uyt de  $\frac{1}{3}$  verhooging om te vervullen daerop waerlyck in debité gemaect, probilité veel malen die van het last- en vaigelt geprocedeert syn, oock meer als bestant soude weesen om te betaclen de schulden, waertoe de selve by de respectieve resolutien van Staet syn geaffecteert;

5° dat de diversie der gelden van de gemelde extraordena-  
ris middelen geprocedeert, tegens resolutien en dien vol-  
gende wille van den Staet, de particuliere leeden van den  
Staet in der vryhyt van haere continuatie ofte disconti-  
nuatie niet en can, ofte vermach te prejudiceeren. Art. 7.  
8. 9. 10. 11. 12.

6° artykel is door geschrapt;

7° dat de gelden uyt de extreordenares lasten ter zee ge-  
procedeert en tot de respectieve collegie voorgeeven elders  
geemployeert, syn besteet tot het gemeene beste, ofte niet;

8° dat de Staaten van Hollant en West Vrieslant, indien  
het eerste waer is, actione de in rem verso de particuliere  
leden connen werden aengesproocken en versocht, dat het  
geene tot haer voordeel gekoomen is, uyt de gediverteerde  
penningen, wederom werden qu. quo modo geemplacteert;

(492) 9° dat by non protestatie van het veryschte remplacement,  
de particuliere leeden door het non factus van den Staat  
niet behoorde — met reverentie gesproocken — gewygert  
te werden haer naturele en by fundamenteele wet gecon-  
firmeerde vryhyt der consenten;

10° dat in dien gevalle de gemelde diversie niet in publices  
usus, of te die van Hollant mochte geoordeelt werden ge-  
daen te syn, ofte dat den Staet haer oordeel quame te sus-  
pendeeren, dat in cas van suspentie het factum van den  
Staet alleen den Staet wederom en niet de particuliere lee-  
den moet prejudiceeren;

11° dat ingevalle de diversie niet in publicon usy waere ge-  
schiet den Staet — by aldien in gedeputeerde met behoor-  
lyck respect mogen spreekken — gehouden syn, aen de  
particuliere leeden te presteeren alle hulpe, om deselve di-

versie te doen repareren, quocunque domo etc. door dengeenen, die deselve hebben veroorsaecht, ofte by negatie van die hulpe, de particuliere leden van de regeeringe al wederom haer libertyt int consenteren, ofte niet consenteren mitsgaeders het effect van non concent niet en behooren te wygeren;

(493)

12° dat in dien gevallen diversie wel in publike usus is gedaen, maer niet in die van Hollant en West-Vrieslant by exempel, om te supleeren het defect van de subsidie der provincien, soo volcht echter niet, dat daeromme de leeden van Hollant hebben verlooren de vrye discontinuatie van consent, maer men can alles daeruyt besluyten, dat de provintie van Hollant aen de respectieve collegien de hant moet bieden, om deselve te doen hebben het effect van die subsidien, 't sy dat men de provintien door den eenen, of den andere wech disponeere tot suyvering der consenten, ofte dat men sulx niet geraede vindende, ten opsicht van de gelegenthyt der tyden, dat men in dien gevalle uyt de gemeene beurse aen den Admiralityt dede toucheeren 't geene de gelegenthyt des tyts niet toe en laet van de defecteuse provintien te vorderen;

13° dat confusie van reeckeningen door de Admiralityten der ordenares en extreordenares lasten ende misdien, dat geen perfecte kennisse kan werden becoomen, wat eygentlyck van de extreordenares middelen is geprocedeert, om wel te weten, of de schulden op de extreordenares middelen gemaect, daeruyt connen werden vervallen, ofte niet, kan almede de particuliere leden van Hollant in de libertyt van haere consenten niet prejudiceeren, maer alleen aen de leden, daerby benaedeelt, actie geven, om jure jurando in litem te verklaren, hoeveel sy oordeelen uyt de extreordenares middelen geprocedeert te syn en by gevolg door gemelte confusie benaedeelt te weesen, om soo op dien weg van dengenen die het behoort, volgens voorstaende positie, het benaedeelde door behulp van de Heeren Staten van Hollant te doen repareren, en by de negatie van hulpe te behouden haere vrye discontinuatie van concent;

14° de opgamelte gedeputeerde en sullen wel niet poseeren, maer echter met behoorelycke respect U.Ed. Grootmogendheden in consideratie geven, dat of het geviel — des niet vermoeien — die gelden niet ad publico usu en waer gediverteert, of niet diegene, dewelcke deselve alsoo soude moogen gediverteert hebben in haer privee, behoorde gehouden

(494) te werden, die diversie te reparereen pro portione, ofte yder insolidum en soo pro portione alleen in cas van insufficientie van eenige, ofte derselven committenten niet soude wesen gehouden voor haer gecommiteerde respondeeren; 15° en ofschoon men nu meede poseerde, dat de crediteuren der respective collegien, aen wien men die middelen specialiter heeft verobligeert — des echter by exhibitie van alle de originele obligatien soude moeten werden geverifieert — door diverse der gelden buyten, ofte tegens wille ofte intentie van den Staet, van haer by hypoteq niet en moogen versteecken werden sonder voldoeninge, ofte prioslatie <sup>1)</sup> van een equivalent der gemelde hypotheeq, dat echter de particuliere leeden van Hollant daer door niet en werden gepriveert van haer vrye continuatie, ofte discontinuatie der extreordenares middelen ter zee, maer alleen, dat de Heeren Staaten van Hollant en West-Vrieslant soude wesen gehouden tot prestatie vant opgamelde equivalent als artyckel 7, 8, 9, 10, 11 en 12 is te sien.

(446) DONDERDACH DEN 18 DECEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Hop, pensionares.

De comp. van graef Mauritius in twee te deelen en den eenen geven aen syn neef.

Is geconcludeert, mits synde een comp. van gratie en soo veel ruyters minder te hebben, als de oncosten der officieren coomen te bedraegen. <sup>2)</sup>

Placcaet, dat nimant sout uyt Poortegael te haelen dan door de Staet en West In. Comp., is by Hoorn overgenomen op inschryvinge binnen 14 dagen.

Valckenier vraechde aen Hooft syn advys, doch Hooft syde, dat Gecommitteerde Raet was en geen gecommiteerde ter dachaert, sittende op de banck.

Achtienhooven, pensionares van Enckhuysen, gestelt van die stadt in de Generalityts Reeckencamer, heeft gedaen den eet van suyvering.

Maesdam, balljeuw van Rynlant en curateur der academie tot Lyden, uyt derselver advys: ordre te stellen op de jonge studenten; burgemeesteren van Lyden staen het con-

1) Waarschijnlijk moet hier „prestatie” gelezen worden.

2) Vgl. Resol. Holland 18 Dec. 1670.



cept oock toe; 1) versoucken daerop approbatie van haere Ed. Gr. Moogende; ordre op de studie en die wil practiseeren moet tot Lyden gepromveert syn.

Advocaten.

Door Gecommitteerde Raeden overgenomen.

La Muyen en Burgerveen 3000 gl. toegestaen tot bepaelingte tegen het afspoelen. Is geconcludeert.

Brief van La Maire 6 December uyt Coppenhagen: het bootsvolck is gemonstert; sterfte van pest tot Coppenhaegen.

(447) Brief van Hyns 19/29 November uyt Coppenhagen.

Brief van Vivien uyt Groeningen 16 December: was daer gecomen, met Cromon en Tingnagel tot Leuwerden gecoomen en alsoo de Staeten stonden te vergaederen, syn onderwylen nae Groningen gegaen.

9 Augusty 1658 is verstaen en verclaert, dat de respective vroetschappen in de steeden deser provincie geensins competeert het recht ofte de dispositie tot uytsettinge ofte suspensie van haere meedeleede uyt de selve vroetschappen ende dat mitsdien deselve vroetschappen haer daarvan sullen hebben te abstinereen ende te onthouden. Ransdorp en Durcherdam vroetschappen uytgeset, syn door de Staeten wederom ingeset 14 February 1667 en die in de plaets waeren, afgeset.

Secretet persoon in Vranckryck jaerlyx 600 gl. gegeven door de Gecommitteerde Raeden en alsoo sulx nu niet moogen doen, als synde gelyck een tractement.

Vickevoort doet dienst aen den Staet int stellen der Franse brieven.

Vickevoort jaerlyx een somme van... gl. Buyten de notelen te houden.

Instructie vant Hof.

Commissaressen in absentie der vergaedering, ofte acht daegen voor de vergaederinge te comen om een eynde daarvan te maecken.

Te vorderen ter naester vergaederinge.

Of men wegens het strantrecht tegen de Engelse niet han-

1) Het Curatorium der Leidsche Universiteit stelde voor van de aankomende studenten meer kennis van het Latijn te eischen en de promoties te verzwaren. Vgl. Molhuysen, Bronnen tot de Geschiedenis der Leidsche Universiteit, dl. III, pag. 245—248. R.G.P. kleine serie no. 38, Resol. Holland 19 Dec. 1670 en pag. 301.

delen als sy doen met de onse. Resolutie 12 December 1663 eenichsins daerof slaende. 1)

Opgehouden.

7 Artycckel, concept tractaet met den Kyser wegens Triple Alliantie. 2)

Opt eerste traject te sluyten en nopende de alliantie defensive in naerder propositie te brengen.

- (448) In de verkiesinge der laeste officieren eenige abusen syn begaen, als hebbende quaede getuygen overgeleevert. Eenige hebben aengegeeven, alsof officieren waeren geweest, daer werd aen getwyffelt. Sal dienstich syn door commissaressen 't selfde te laeten examineeren.

Commissaressen: Dort, Amsterdam, Alckmaer.

36 scheepen extreordenares te equipceeren, een staet van te maecken.

Calculatie te maaecken.

Resident La Maire te laeten woonen tot Coppenhaegen, mits stellende een commies tot Elseneur op syn costen.

Door Hoorn en Medenbliq opgehouden.

Ter Generalityt advys der commissaressen: aen Syn Hoochyt te geeven jaerlyx vyftich dusent guldens; te brengen op den Staet van Oorlooch der provintien.

Advys Gecommitteerde Raeden.

Dry brieven der Admiralityt in Zeelant 10 December aen de Staeten Generael: wegens 't schip Orangie, 't schip Viole; 3) 't geen de raeden ter Admiralityt genieten van de prysen; aen Marienfort 4) wort de scheepen in plaes van 6 nu 11 stuyver afgenoomen, tegen het 14 artycckel van tractaet.

Commissaressen der zeesaecken.

1) Voor het bergen der lading van het schip „het Waepen van Vlissingen”, dat bij Duins vergaan was, hadden de Engelschen een zeer hoog bergloon geëischt. De Staten van Holland overwoogen nu een resolutie aan te nemen, waarbij bepaald werd, dat voor het bergen der lading van Engelsche schepen evenveel zou worden gevraagd, als de Hollanders in Engeland moesten betalen. Vgl. Brieven van De Witt dl. IV, pag. 116 en pag. 290 en 292.

2) Vgl. pag. 287, noot 1.

3) Deze twee Fransche schepen waren naar Zeeland opgebracht en daar verkocht. Vgl. Resol. Holland 18 Dec. en pag. 261.

4) De Resolutiën gebruiken hier den naam: „Mariaschans”.

Brief van Barleus 11 November uyt Lisbon: heeft den staet gedient 7 jaaren ;sal cautie stellen wegens den ontfang van het sout; versouckt een keer nae huys te moogen doen om eenige saecken den Staet bekend te maecken; en syn soon, out 26 jaaren, de besoignes soo lang de affaires waer te nemen.

In handen der West In. Comp..

(449) Ewyck, consul tot Genua, 22 November, brief wegens de salutatie van den schout-by-nacht van Nes met canon. Een brief der Republique van Genua 19 November 1670. 1)  
Commissaressen zeesaecken.

Memorie 17 December van den France ambassadeur ter Generalityt ingelevert: clachte over de Lamsons gedaen omtrent het ylant Dominique door 2 scheepen. 2)  
Zeesaecken.

Lunenburg, minister Vickevoort, bericht over de questie met Munster: Heuschter Staet is evangelichs ende niet catholyck, daer de onlusten over syn gecoomen. 3)  
Notificatie.

Ritmeester Brasser en Cuneus nae Munster en Lunenburg. Ter Generalityt vastgesteld om te senden als voorloopers om te verneemen, of de aanbiedinge der mediatie aengenaem sal weesen. 4)  
Fiat.

Voorslach van Zeelant om ter Generalityt en alle de provintien gelyckelyck te heffen eenige lasten tot betaelinghe der extreordenares wervinghe en equipage.  
Commissaressen der finantien.

De Moscoviters niet te connen assisteeren met 15 tonnen gouts, wort swarichyt in gemaect en corte expeditie te geeven. 5)  
Fiat.

1) Vgl. Resol. Holland 18 Dec. 1670.

2) Vgl. pag. 230.

3) Vgl. pag. 305, noot 3.

4) Pag. 293 en Resol. Holland 18 Dec. 1670.

5) Vgl. Resol. Holland 18 Dec. 1670.



19 DECEMBER 1670.

- (450) Besoigne salut en contra salut en strycken van de vlagge: groeten is een siviltyt en respect en niet als submissie; Engelangt meent het salut te weesen een subjectie in de Britanise zee; Vranckryck oordeelt 't selfde te weesen een noot-saeckelyckeyt, maer te reekenen een respect of aen coningen, of republique te doen; men soude connen vast stellen scheepen van gecroonde hoofde als admiraelen etc. ter zee van een egale rang; dat deese lants scheepen de eerste salut behoorde te doen aen gecroonde hoofde in een egale rang als een admirael tegen een admirael, doch als onse admirael rencontreert een vies-admirael van gecroonde hoofde, behoorde alleen contentement te neemen met het canon alleen; meeste swaerichyt doet sich op met den Coninck van Engelangt; Republique van Venetie eerst te groeten met canon; van alle andere republique eerst het salut met canon af te wachten; contra salut af te wachten, gelyck als de scheepen van deesen staet hebben gesalueert; onse vlagge moeten soo lang neer blyven tot soo lang de vlagge van gecroonde hoofd scheepen haer vlag sullen hebben opgehaelt; met Engelangt comt wederom swaerichyt; alle 't voors spreeckt in vrye zee; ontmoetinge in reen, havens en rivieren, 't selfde als byde scheepen vrent syn, alsof in zee waeren het salut te doen en ontfangen; voor forten, casteelen, scheepen van dat lant, daer onse scheepen comen, moeten wy het eerste salut doen met canon alleen; doch van coningen, met canon en strycken van de vlagge; contra salut van prinsen, republique etc.; daer men comt, moet men wette ontfangen en contentement te neemen met haer gebruyck, doch als het onsen admirael is, behoorde het gelyck getal de contrasalut te ontfangen, waer nae behoorde getracht te werden. <sup>1)</sup>

(454) VRYDACH DEN 19 DECEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Hop pensionares.

Booreel, van Beuningen, uyt Londen den 13 December: 610 duysent pont sterling de costum <sup>3)</sup> verpacht tot Londen. Notificatie.

1) Vgl. Resol. Holland 19 Dec. 1670.

2) Costum = customs

Redres op de studie, gisteren buyten conclusie gebleven. 1)  
Gornicum neemt het over.

Dort doet rapport wegens de besoignes van salut en contra salut, gebesoigneert met de admirael de Ruyter en de Hollanse collegie der Admiralityt gecommiteerde.

Naerder te examineeren, doch comende op andere havens moeten ons contenteeren met haer conntresalut.

Ontfangers van Zuyderquartier request: versoucken verhooging van tractement.

In handen der Gecommitteerde Raeden.

Adriaen Groen, pachter tot Amsterdam, 40en penninck der scheepen: verlooren 9000 gl.; versouckt termyn van betaelinge.

Advys der Gecommitteerde Raeden is: toe gestaen op 2 mael 3 maenden te betaelen, mits stellende borg.

Afslaan.

Brief van de Staaten van Utrecht, 23 November, wegens de boedel van Van der Perre. Versoucke de questie in der minne mach af gedaen werden. 2)

Amsterdam versouckt copye.

Aen commissaressen onderwylen 14 daegen stilstant der procedueren.

(455) Admiralityt van Amsterdam, brief aen de Generalityt wegens het betaelen der hooftofficieren, of sullen betaelen — alsoo by Hollant syn aengesteld — uyt haer generalitytsincoomen, te weeten admirael de Ruyter, vies-admirael van Gent ende schout-by-nacht Sweers. 3)

Te betaelen.

Lunenburgers en Graef van Sel. 4) Eenige heeren te committeeren om met desselfs ministeren secretelyck te spreekken, alsoo die leegers, als Munster en vorsten, seer licht in haet weder tegen den anderen sullen marcheeren. 5)  
Leest de volgende dach.

1) Vgl. pag. 297.

2) Vgl. Resol. Holland 19 Dec. 1670.

3) Idem.

4) De Hertogen van Lünenburg, Celle en Osnabrück waren broers van den Hertog van Brunswyk-Wolfenbittel.

5) Vgl. pag. 305, noot 3.

Secreet minister gebruyckt tot Ceulen: rapport by geschrift, wegens de fortificatie en werving.

Apparentie volck te krygen in Ceulen behoorde niet versuymt te werden. Deesen Staet behoorde niet aen te sien, dat Ceulen soude vallen in andere handen.

Van der Dussen doet rapport wegens het vyfde artyckel vant gemael: dat oordeele het artyckel te laeten als het is; doch wegens bouckwyte meel, dat yder 't selfde mach haelen uyt de besloote steede, sonder ten platte landen gehouden te syn yt aen te geeven, of billjetten te thoonen, niet tegenstaende uyt de steede in ten platte landen in alle verpachtinge sonder onderschynt werdt gebracht en dusver sal het 5 artyckel vant gemael werden verstaen; doch meel of broot ymant tot syn behouf ten platte lande brengende uyt de steeden in cleyne quantityt sal niet gemoveert werden, noch calangibel weesen.

Dit is soo geresolveert om alleen in de resolutie te stellen en het artyckel te laeten als het is. 1)

Op inschryven 14 daegen.

(456)

19 DECEMBER 1670

Besoigne wegens Geestmer-ambacht, synde thien dorpen. 2)  
Haerlem, Delft, Amsterdam, Hoorn, Enckhuysen.

Roecker is gehoort wegens Geestmer-ambacht en verklaert de questie te verblyven en maeckt sich starck voor Geestmer-ambacht onder de Molegaerde resorteerende en voor de dorpen.

Wie de penningmeester moet kiezen, of de dorpen, of de molemeester. Waer de penningmeester soude moeten woenen. Hoe te stellen met de penningmeester, die nu al gekooren is. Waersman.

1) Wanneer bewoners van het platte land meel kochten in de stad, mochten zij dit vrij vervoeren naar het land, wanneer zij in de stad de belasting van het gemaal betaald hadden en het meel niet naar een ander belastingressort vervoerd werd. (Vgl. pag. 95, noot 2.) De Staten besluiten nu, dat het vervoer van boekweitemeel vrij zal zijn door de geheele provincie. Vgl. Resol. Holland 19 Dec. 1670.

2) Ouddorp, Sint-Pancras, Zuiderwoude, Noorderwoude, Koe-dijk, Haringkarspel, Oudkarspel, Veenhuizen, Warmenhuizen en Valkoog. Vgl. Tegenw. Staat, dl. VII, pag. 398 en 499 sqq.



Advys der Reeckencamer der domainen, Barckhout en Heemstede: molenmeesters de penningmeester te kiezen en by gevolg de verkiesinge qualyck is gecooren; alsoo de penningmeester altyt hecft gewoont tot Alckmaer, oordeelen best te wesen daer te woonen; wegens de waersman, hoewel het octroy daer toe lyt, dat Alckmaer een mach toe committeeren, evenwel geen practyck is, soude laeten in het geheel tot naerder verficatie.

Haerlem advys: den gemaecte penningmeester dit jaer syn reeckening te doen en een ander te maecken door molenmeesters; moet woonen tot Alckmaer; moet gekoosen werden by molenmeesters; waersman is niet in practyck en moet gelaeten werden als nu is ende 't selfde te vermaenen.

Is eenparich soo verstaen en gerapporteert ter vergaeringe van haere Ed. Gr. Moog., die verstaen het accoort suffisant sal weesen en is geapprobeert.

460)

#### NAE, DE MIDDACH.

Fagel doet rapport wegens het verblyf van Geestmerambacht en stadt Alckmaer.

Is geapprobeert. Leest foly 456.

Fagel doet rapport wegens de 200en penning, die op twee plaetsen warden geëxecuteert.

Advys der commissaressen geamplacteert.

Memorie van den ambassadeur van Spaigne wegens de arbitrage der questie der limite met Vranckryck. 1)

Hier behoorde ernst in gebruyckt te werden en aen Beverning toe senden, dat de submissie sullen moeten voldoen, of soo anders daerover door Vranckryck wort benaedeelt, de Triple Alliantie niet sal raecken.

Strasburch geeft te kennen, dat sullen coomen verlooren te werden, soo deesen Staet niet en adsisteert; is een sleutel van den Rhynde ende der Switsers en protestanten. 3)

1) De molenmeesters waren belast met het opzicht over de molens en kaden (vgl. Tegenw. Staat, dl. VII, pag. 432). Dat zij tevens het recht bezaten om den penningmeester te kiezen, vermeldt de Tegenw. Staat niet.

2) Vgl. pag. 2, noot 3.

3) Vgl. pag. 290, noot 1.

Malepart 1) aen te schryven, dat segt aen de stadt, dat wy haer niet connen helpen.

Besoigne wegens de extreordenares middelen ter zee. Gehoort de collegie van Hollant, maar dat Amsterdam haer advys hebben laeten opleesen, te weeten: dat een reekening sal werden gemaect der lasten van de extreordenares schulden, op de extreordenares middelen en een lyst der te heffen convoyen, nae de gelegenthyt der tyt; en soo deselfde niet can uytgevonden warden, dat in September aenstaende het 1/3 der convoyen sal cesseeren ende het last- en vylgelt sal loopen 2 à 2½ jaer, om te betaelen de lasten op de extreordenares middelen ter zee loopende syn.

(461) De Gecommitteerde Raeden ter Admiralityt van Hollant hebben de memorie van Amsterdam overgenoomen en syn vertrocken om elkanderen daerover te spreekken.

De Gecommitteerde Raeden der collegie in Hollant wederom binnen gestaen synde, hebben geadviseert, dat soude moeten met de andere aenwesende Admiralityten overleggen en sullen morgen haer advys in brengen.

Cornelis Prins, vroetschap van Weesp, die klaccht, dat uyt de vroetschap is geset. Leest foly 447.

Aen de Gecommitteerde Raeden, alsoo de vergaederinge schyt. Volgens syn versouck.

Dit versouck was qualyck gedaen, want soo by syn request had versocht, herstelt te weesen, soo soude dat toegestaen syn geweest.

#### SATERDACH DEN 20 DECEMBER 1670.

Valckenier, Vlooswyck, Bontemantel, Hop, pensionares.

2 December uyt Moscouw van de ambassadeur de Wit: de Coningin is van een quaede craem en soude een prins geweest syn.

Notificatie.

Verbot der brandewynen, de dry eerst weecken te verbotten.

Is geresolveert de 3 eerste weecken in te trecken.

Cothisatie zeep.

Syn gelesen 't concept der cothisatie der wynen.

Wort overgenomen.

1) Abraham Malapart, resident te Frankfort.

(462) 18 groote scheepen, 18 scheepen, 12 fregutten, 10 branders, 12 gallioeten sullen costen 3 m. 271 d. 285 gl. 15 st. voor acht maenden.

Fagel wort bedanckt voor de uytreckening en wort de som genomen op dry millioenen. 1)

Noch 36 groote scheepen gereet te houden.

Alsoo wegens de recruteeringe in Zeelant noch eveneens staen, syn gecommitteert Delft, Amsterdam en Alckmaer ter Generalityt te gaen en de saecke ernstich te recommandeeren, op hoop, of de gedeputeerde van die provincie 't selfde mocht consenteeren op behaegen haerder principaelen.

De recrutes syn voor 4 heere-maenden, beginnende January.

Eerste point van beschryvinge, dat is: consent der ordnaren middelen. 2)

Geconsenteert.

Nieuwe wervinge.

Equipage van de vloot.

Inschryven op 8 dagen van Maendach af.

De recruteeringe uyt te schryven.

Is al gedaen.

Warckendam doet rapport wegens de wervinge van den Bischoep van Munster tegen de vorsten van Brunswyck Wolffenbittel, wegens de stadt Hoxtel questie. 3) Vickervoort syde, dat syn vorsten gelt noodich hebben, dat sy

1) Vgl. Resol. Holland 20 Dec. 1670.

2) Idem.

3) De stad Hörter was ondergeschikt aan den Bisschop van Munster. In het stadje had de hertog van Brunswijk-Wolffenbittel garnizoen gelegd. De Bisschop van Munster lichtte veel troepen, onder voorwendsel, dat hij deze gebruiken moest tegen den hertog van Brunswijk-Wolffenbittel, maar in werkelijkheid waren deze troepen bestemd om tegen de Republiek op te trekken.

De Staten wenschten een conflict tusschen den Bisschop en den Hertog te voorkomen en boden mediatie aan. Deze werd door beide partijen aanvaard. De Bisschop voelde zich zeker, daar hij stellige beloften van Frankrijk ontvangen had, dat hij krachtig gesteund zou worden, indien de Staten den Hertog steunden. Langen tijd werd er te Bielefeld zonder veel resultaat onderhandeld. Vgl. pag. 293, 299 en Wicquefort, a.w. dl. IV, pag 254—270 en Der Kinderen, a.w. blz. 89 sqq.

Staten van Holland 1670.



wynich militie hebben om den Bisschop tegen te gaen; dat de vorst syn broeders wynich, hoewel eenich secours soude connen doen.

De Generalityt te autoriseeren tot de mediatie; eenige nieuwe officieren van deesen Staet daer omtrent te laeten werven; de gerechtichyt wel te examineeren en de vorsten recht hebbende dan by te springen.

Op inschryven in 14 daegen.

(463a) Syn binnen gestaen de Gedeputeerde der Admiralityten in Holland wegens de dis- en continuatie der extreordenares middelen ter zee.

Syn niet eenparich van advys. Haer parteculier advys is:

1<sup>o</sup> een staet te maecken van alle lasten, soo op intrest als anders.

2<sup>o</sup> een lyst te maecken der convoyen.

3<sup>o</sup> 1/3 verhooging int lest vant jaer 1671 te laeten ophouden. In cas van extreordenares equipage int jaer 1672, de leeden de vryhyt hebben om te consenteeren de equipage als middelen.

Collegie van Amsterdam seggen voor haer parteculier als vooren.

Noorderquartier: connen als booven niet consenteeren, maer sullen het refereeren.

Concept Placcaet gestelt door Burgersdyck: doet rapport wegens de straffe der suppoosten, die de secreeten openbaeren en clercken etc. 1)

Overgenomen.

Verdubbeling vant gemael.

Is niet geconcludeert.

Cothisatie der wynen en zeep.

Overgenomen.

Veltmaerschalck Wurts, rapport door Raetpensionares en andere: tractement te verhoogen van 12 op 20 duysent guldens by Holland te betaelen, tot soo lang de Generalityt 't selfde doet; eenige saecken wegens het woort, Maes, trommelslach, sauvegarde etc..

Het tractement te brengen ter Generalityt, doch soo het daer niet door wil, te blyven op syn vryichyt.

1) Voor het concept-plakkaat vgl. Resol. Holland 20 Dec. 1670 en pag. 109, noot 1.

(463b) Dort, Amsterdam, Rotterdam, Schiedam, Hoorn, Enckhuysen.  
 Besoigne 't schip Dolfhyn en Amsterdam, fyten op de  
 cust van Guinea. 1)  
 Commissoriael 12 November 1670.  
 17 Augustus naerder clachten van den ambassadeur Pom-  
 pona.

Is gelesen een bericht der West In. Comp. op deese  
 saecke: 1: den officier te schryven om over den schipper  
 recht te vorderen; 2: den man die geschooten heeft is  
 doot; 3: de geinteresseerde recht te laeten erlangen en  
 alles prompt; te nae aen het schip geweest; heeft willen  
 hebben de zeebrief aen boort gebracht.

33 artyckel vant tractaet met Vranckryck gemaect 1662.

Te procedereen tot Amsterdam door den schout.

Dat het artyckel niet is gevolcht door den schipper.

Den eyssen van de France te accomodeeren, alsoo door ongefondeerde vrees syn vertrocken.

Nota in Zeelant te verneemen nae de zaecke.

25, 30 duysent ....

De zeebrief in twyffel synde, moet de deuchdelyckyt verifieeren en niet doorgaen, dat meerder suspectie verweckt.

#### NAE DE MIDDACH.

(464) Hudde en Huygens syn by de Generalityt om neffens  
 commissaressen te besoineeren over het verdiepen van  
 de Yssel en, ist noodich, derwaerts te gaen, alles op trac-  
 temcnt van 10 gl. daechs, volgens de resolutie op de Groo-  
 te Vergaederinge 1651.

In de resolutie van den derde dach der vergaederinge de  
 ampten ende de offitien te vergeeven, diende wel yt by ge-  
 voecht. 2)

Resolutie te volgen, ten waer met eenparichyt der leeden anders  
 wierde verstaen. Welcke saecke de leeden der vryichyt sullen be-  
 houden op de resumptie.

Hooger charges militaire, 22 jaaren; ritmeester moet wee-  
 sen 19 jaaren; capetyn 17 jaaren; luytenant; vendrich;

19 December 1657: alle deselfde jaaren sullen moeten  
 weesen gepasseert. 3)

Geen dispensatie te verleenen en den Raetpensionares geen om-  
 vraech op te doen, soo jonger van jaaren syn.  
 De leeden behouden haer vryichyt op de resumptie.

1) Pag. 262.

2) Vgl. Resol. Holland 20 Dec. 1670.

3) Vgl. idem

Ende is de vergaederinge 's nachs ten twee euren geschyden en hebben den 24 December rapport voor Burge-meesteren gedaen. <sup>1)</sup>

De regeeringe van deese Staet is een regeeringe van inductie en niet van force of superiorityt.

Inductie.

Niet te negotieeren sonder fons.

Overstemminge heeft plaets in saecke, die byt meerendeel sonder hinder van ymant particulier geëxecuteert con-nen werden, doch niet in gelegenthyt, daer elck voor het syne — of om beter te seggen — voor syn quote de excecucie moet doen. <sup>2)</sup>

Overstemminge.

(465) Eet van de comparanten ter vergaederinge van Hollant. Alle de geenen, die in de vergaederinge van de Staaten verschynen, sullen voor alle belooven ende sweeren des lants privilegien, handvesten ende gerechtigheden ende oude loffelycke costumen te sullen voorstaen ende defendeeren; alle des gemeenelants saecken met raet ende daet helpen vorderen, daerinne adviseeren ende beslyuten, sulx sylieden naer haer verstand ende rechte concientie ten gemeenen besten ende welvaeren bevinden sullen te dienen, sonder affectie, gunste ofte ongunste tot eenige steeden ofte persoonen int particulier. Alle ordonnantien ende resolutien van de Staaten, de commissien en lasten, hen staatsgewyse bevolen, nae hun vermoogen ende wetenschap getrouwelyck te volcoomen. Ende voorts secreet te houden alle saecken in de vergaederinge van de Staeten behandelt, ofte beslooten, die bevolen sullen werden, secreet te houden, sonder die te openbaeren. Soo waerlyck moet myn Godt almachtich helpen.

1) De eigenlijke notulen en aanteekeningen nopens de Statenvergadering van 1670 eindigen hier. Bontemantel laat nu nog volgen enkele losse opmerkingen van constitutioneelen en formeelen aard.

2) Volgens Tegenw. Staat dl. IV, pag. 124 vindt er geen overstemminge plaats in: 1: de consenten, of inwillingen van beden en onderstandsgelden, en het uitvinden van middelen tot het vervullen der staatslasten; 2: belastingen van steden, persoonen, of goederen; 3: handelingen van bestand, vrede, oorlog, verandering in de regeering en diergelijke zwaarwigtige zaaken.



(466) Overstemminge.

Op den 27 Mey 1666 en 1 Juny 1666 deliberatie vallende op het afsenden van 4 regimenten te voet en 24 comp. te paerd nae Holstyn tot secours nae Denemarcken, is van de syde van Amsterdam gedificulteert en alleen consent gedaegen op inschryvinge, waer jegens de andere leeden hebben geopposeert ende versocht sulx te willen doen op approbatie, alsoo de saecke, ten regarde van de andere leeden, daermeede voor geconcludeert wert gehouden, daer anders verstaen werd, dat, als een van de leden het recht van inschryvinge behout, alle de anderen leeden van gelycken vryhyt hebben om in te schryven. Ende alhoewel Amsterdam persisterd en dat geen overstemminge subject was, soo is echter de saecke met de stemme van de andere leeden volcomentlyck geconcludeert.

Secours nae Holstijn.  
Overstemminge.

Den 26 Mey 1667 gedelibereert synde op de antisipatie van 16 tonnen gouts op de 100 penning van den jaare 1668, hebben die van Lyden gedifficulteert en niet willen consenteeren, tensy dat de Reeckencamer soude hebben te procederen tot vercoop van de domainen, waerop verschyde speculatie syn gemoveert ende generalyck verstaen, dat men de eene resolutie niet behoorde te binden aen de andere, ende dat men niet mach adviseeren op conditie, maer alles moet laeten aen de vrye deliberatie van de leeden; ende hoewel het meerendel van de leeden verstonden, dat in saeke van antisipatie geen overstemminge valt en dat Lyden tot het laetste toe persisterde en protesteerende, dat de resolutie in den haeren geen executie soude vinden, soo heeft den Raetpensionares echter geconcludert.  
Antisipatie der gelden, of daer overstemminge in valt.

In aenbouw van scheepen valt overstemminge als 25 en 26 Juny 1666 is verstaen, niettegenstaende Enckhuysen en Medenblick opposeerde.

In aenbouw van scheepen valt overeenstemminge.

(467) Request van de vrouw van Purmerlant versouckende,

1) Wanneer gedeputeerden consenteeren „op inschryvinge”, kan er geen conclusie genomen worden, voordat de principalen schriftelijk hun goedkeuring te kennen gegeven hebben.

alsoo door versuym de scheepenen een dach laeter had ge-cooren.

Monnickendam neemt het over, en niettegenstaende is geconcludeert en geapostileert: „fiat nisy causam”, seggende dat de saecke was een saecke van justitie. 27 Mey 1667. Vrouw van Purmerlant request.

De Generalityt doet arrest op eenige scheepen van Denemarcken om te gebruyken tegen Engellant. De Staaten van Hollant verstaen, 't selfde is strydende tegen de souverainityt en is Knyf <sup>1)</sup> op de Helder aengeschreeven het arrest te doen op de naem van de Staaten van Hollant, alsoo het op Hollants territoir is. 16 Juny 1667.

Arrest op Deensche scheepen.

Verandering van intrest can niet dan met eenparichyt van stemme gaen. 28 September 1668.

Intrest veranderinge can niet dan door eenparichyt van stemme geconcludeert werden.

Seedert dat geen stadhouder is, soo doen de leeden, schouten, ontfangers etc. moettende hebben, twee à dry personen als presenteerende deselve en niet als nomineerende. 23 November 1669 Lyden moettende een schout en ontfanger hebben.

Amsterdam maeckt syn eygen schout. Ontfangers 472. Lyden schout.

De Eedelen ofte leeden van Hollant yt willende versoucken aen de Staaten-Generael moeten 't selve doen door de gedeputeerde van de provincien van Hollant ter Generalityt ende derhalve haere brieven adresseeren aen de ordenares gedeputeerde, ofte haer eygen gedeputeerde in den Gecommitteerde Raeden ende niet directelyck aen de Staaten-Generael; en daerom is een brief van Amsterdam ter Generalityt overgenoomen ende in de Staaten van Hollant aen de heeren van Amsterdam weder ter hant gestelt op den 25 November 1669.

Leest foly 468, 469, 470. De brief van Amsterdam was een recommandatie om Jan Kies consul te hebben in Italie en daer over aen de Staaten-Generael geschreeven.

(468) De leeden schryvende aen de Staaten van Hollant, moo-

1) Commissaris van de Admiraliteit te Den Helder.

gen niet seggen: „onse stadt” en syn deselve woorden in een brief van Heusden uytgeschrap't 25 November 1669. Leest hieronder hoe request moeten presentereen.

De steeden schryvende aen de Staaten, hoe moeten doen. Vide foly 467, 469, 470.

8 February 1670 Jan de Pla, versouckende venia estates, alsoo geen 20 jaaren out was, is by Hollant afgeslaegen. De heer van Brederode is het eenige tyt geleeden voor deselve jaaren toegestaen, doch met dien verstande 't selfde geen effect soude hebben, soo lang syn E. geen 20 jaaren had gedimpleert.

Venia estates.

Leest foly 368 en foly 8.

Octroy moeten met eenparige stemme gaen. Dirck Janss., bouckdrucker versouck octroy om te drucken het leeven en bedryf van Mr. Jan van Oldenbarnevelt. Alckmaer alleen is wygerich en is soo afgeslaegen 14 December 1669.

Octroyen, hoe moeten verleent worden. Vide foly 273.

De godtshuysen syn vry van verpondinge, doch de goederen toebehoorende aen de godtshuysen niet.

Godshuysen verpondinge.

Notares Isbrant Weldyck tot Sevenhuysen is toe gestaen, niettegenstaende het placcaet, de protocollen van syn schoonvaeder onder hem te moogen houden. 10 November 1670.

Notares protocollen.

Burgemeesteren van een stemmende stadt, request presentereende aen haere E.d. Gr. Moog., gebruycken het woort: „verthoonders” en niet: „supplianten.”

Request der steeden aen de Staaten, hoe moet gestelt syn. Leest hier bove.

(469)

De heeren Jan Blaeuw en Huydecooper, heer van Maerseveen, en consorten hebben geoptineert voorschryven van Burgemeesteren aen de Staeten-Generael om den heer Beverning, gaende voor ambassadeur nae Spaigne, te recommandeeren een saeck raeckende een schip de Liefde. Burgemeesteren schryven aen de Staeten-Generael en annexeren het request, aen haer overgelevert, doch de Gedeputeerde van Hollant ter Generalityt nemen 't voors. voor-



schryven over, alsoo Burgemeesteren mosten schryven aen de Gecommitteerde Raeden, of aen de Hollanse Gedeputeerde ter Generalityt, ofte dat het request moste geaddressseert syn aen de Staeten-Generael. De voors. brief van Burgemeesteren is alsoo gebracht door de Gedeputeerde van Hollant ter Generalityt in Hollant en gesyt, dat de supplianten haer request moeten adresseeren aen de Staeten-Generael.

Burgemeesteren voorschryven aen de Staeten Generael.  
Particulieren requesten aen de Staeten-Generael.  
Leest foly 467, 468, 470.

Capetyn Symen Panhuys., ter oorsaeck van een swaere sieckte buyten syn garnisoen geweest synde, hebben de Gecommitteerde Raeden 3 maende gagie gecort, en versocht hebbende aen Hollant vergoedinge is 't selfde geseponeert<sup>1)</sup> en gesecht, dat niet geleesen mocht werden, alsoo de officieren binnens lans niet langer dan 6 weecken en buytens lans 3 maenden mogen blyven, niettegenstaende verlof hebben.

Adsenten der capitynen.

(470) 22 February 1659 is geordoneert, dat de ontfangers de gelden der godtshuysen niet sullen aflossen, soolang andere gelden af te lossen syn.

Het godtshuys van Grootebrouck versouckt, dat den ontfanger tot Enckhuysen haer obligatie sal continueeren. De Gedeputeerde nemen het over en dat sorg sullen draegen, 19 December 1670.

Placcaet.

Godtshuysen gelt niet op te seggen.

In January 1671 de heeren Burgemeesteren van Amsterdam hebben geschreeven adroiture aen de Staeten-Generael wegens de brandewynen, welcke brief de Hollanse Gedeputeerde ter Generalityt hebben op gebroocken en 't contenu ingebracht als een Hollanse propositie.

Burgemeesteren der steeden, hoe moeten schryven aen de Staeten-Generael.

Leest foly 467, 469.

---

1) Ter zijde leggen.

Burgemeester van Beuningen eerst gecommitteert synde van Haere H. M. tot executie van de placcaeten op de brandewynen geemaneert en van de France manufacturen is den 19 Juni 1671 de novo gecommitteert neffens de heeren van Ommeren<sup>1)</sup> uyt Gelderland, Beuningen ende Merthes<sup>2)</sup> uyt Hollant, Marignault<sup>3)</sup> uyt Zeelant, Coeverden uyt Overyssel, van der Holeck uyt Utrecht, Bootsma uyt Vrieslant en N ..... van Stadt en Landen.

Voor deesen is verstaen, dat de Staeten-Generael geen macht hebben van ymant uyt de provintie Hollant, geen lit synde van de Generalityt, met publike commissie te belasten, dan by goet vinden van Haere Ed. Gr. Moogende.

Commissie ter Generalityt over Hollanse heeren.

10 February 1671 syn op resolutie van Hollant toegestaen, dat de vroetschappen tot Oudewaeter van 24 tot op 18 sullen gebracht worden.

Oudewaeter vroetschappen te verminderen. Leest foly 155.

(471) De gedeputeerde van de stadt Schiedam, difficulteerende te consenteeren in het verdubbelen vant gemael, syn wegens de vergaederinge versocht een keer nae haere principaelen te doen om deselve te disponeeren en te voegen met de eenparichyt van alle de andere leeden, ofte by ontsteltenis van dien, een goet gedeelte van de yverichste contradicenten uyt de vroetschap ter vergaederinge te brengen. Syn daerop nae Schiedam vertrocken ende weder gecomen synde ende by haer voorgaende difficultyt persisterende, is naeder instantie gedaen ende verstaen, dat de voors. gedeputeerde de ordre van Haere Ed. Gr. Mogende schuldich waeren te parceeren ende by gevolge een gedeelte van de vroetschap herwaerts te brengen; ende daerop goet gevonden deselve weder soude over gaen, het welck geschiet wesende en de voors. gedeputeerde weder gekeert synde, hebben sylieden haer met de andere leeden geconfirmeert 17 February 1671.

Schiedam.

Verdubbelen vant gemael.

Vroetschappen moeten de beveelen van de Staaten obedieeren.

1) Rudolf van Ommeren.

2) Meyhard Merens?

3) Johan de Mauregnault.

Geen dispensatie wegens het octroy van de Oost In. Comp. ten regarde van de maechschap toe te staen en de Gedeputeerde van Hollant ter Generalityt in haer instructie te stellen. 20 Maert 1669.

Dispensatie der maechschap in de Oost In. Comp. niet toe te staen.

15 Mey 1669 by occasie van het overlyden van den schout-by-nacht van Saenen, is verstaen, dat de Admiralityt wel mach voorslaen en recommandeeren maer geen recht van nominatie hebben.

De Admiralityt heeft recht van recommandatie en voorslaen, maer geen recht van nominatie.

- (472) 25 November is by Hollant verstaen — ter oosaecke van de wet in den Haech, die gecooren wierde — dat als de stemme steecken, nieuwe omvraech moet werden gedaen. Steeckende stemme.

Ontfangers tot Amsterdam. Den 12 Maert 1581, is opt redres van de ontfangers verstaen, dat den ontfanger tot Amsterdam sal moeten werden geelingeert uyt de burgeren der voorschreeven stadt en sal gehouden syn residentie daer te houden. 1)

Ontfanger resolutie van Hollant. Foly 467.

1) „Den ontfanger wegens Hollant in deese stadt werd gestelt door de Staten van Hollant op voorstel der Burgemeesteren. Moeten syn poorters en syn gehouden haer residentie alhier te houden, volgens het redres by de Staeten van Hollant gemaect op de ontfangers, in date 15 Maert 1581.” Vgl. Kernkamp, De Regeeringe van Amsterdam, dl. I, pag. 124.



## NAAMREGISTER. 1)

### A.

Aa (Willem van der, lid der vroedschap van Rotterdam) p. 141.  
 Aar (de) p. 44, 111, 119.  
 Abroias p. 63.  
 Ackersloot (Andries, lid der Rekenkamer van Holland) p. 18.  
 Ackersloot (Mr. Joh., raad en oudschepen van Haarlem) p. 34.  
 Aken p. 24, 189, 192, 241, 287.  
 Aersen (weduwe Steenlant) p. 120.  
 Aerssen (Melschier van, deurwaarder) p. 13, 14.  
 Aeth p. 2.  
 Aire (Mathys de) p. 8.  
 Aitzema (Lieuwe van) p. 108, 109, 129, 131, 133, 169.  
 Albertina Agnes p. 196.  
 Alewyn: zie Halewijn.  
 Alewyn p. 231.  
 Alfen p. 26.  
 Alfen (Symen van) p. 190.  
 Algiers p. 90, 110, 114, 207.  
 Alicante p. 210, 217, 259.  
 Allen (Thomas, Engelsch admiraal) p. 207, 233.  
 Almonde (Adriaen van, raadsheer in het Hof van Holland) p. 149, 160-162.  
 Althusius (Jannes, advocaat) p. 63.  
 Altieri (Emilio, paus Clemens X) p. 121, 151.  
 Alting (Menso, lid van den raad te Groningen) p. 155.  
 Amboina p. 151.  
 Amelant (C.W.) p. 222.

Amstellant p. 44, 59, 68, 111, 130.  
 Amstelveen p. 118.  
 Amsterdam (schip) p. 195, 230, 307.  
 Andriesz. (Gerrit) p. 85.  
 Angeau (Markies de, Fransch gezant in Zweden) p. 180.  
 Appelboom (Harald, Zweedsch gezant in den Haag) p. 8.  
 Appeldoorn (Anna) p. 16.  
 Archangel p. 181.  
 Arckel (Hugo van, burgemeester van Schoonhoven) p. 282.  
 Arckel (Rudolf van, kapitein) p. 133.  
 Argelo p. 207.  
 Arlington (Henry Bennet, Graaf van, Engelsch staatssecretaris) p. 189, 191.  
 Asperen: zie Boetselaer.  
 Asperen (Adriana van) p. 127.  
 Assendelft p. 263.  
 Assendelft (penningmeester van Delfland) p. 260.  
 Astrakan p. 181.  
 Attias (Jacob, boekdrukker) p. 190, 217.  
 Axcenhove (Zwitsersch edelman) p. 12.

### B.

Backer p. 77.  
 Backer (Willem, schepen van Amsterdam, bewindhebber van de O.I.C.) p. 150.  
 Baele (predikant) p. 199.  
 Baen (Mr. Cornelis, raadsheer in het Hof van Holland) p. 185, 187.  
 Bally p. 77, 89, 104.

1) In dit register zijn weggelaten de namen Holland, Staten van Holland, Staten-Generaal en de namen der stemmende steden van Holland.

- Barleus (Caspar, resident te Lissabon) p. 13, 14, 19, 44, 105, 112, 118, 139, 166, 182, 191, 299.
- Bastiaenss. (Dirck) p. 21.
- Batavia p. 151.
- Baudencourt (Zeeuwsch koopman) p. 106.
- Beaumont (Herbert van, secretaris der Staten van Holland) p. 155, 183, 273.
- Beerenberg (belastingpachter) p. 6.
- Beieren (Albrecht van) p. 42, 43, 73.
- Bellefonds (Maarschalk de) p. 190.
- Bellen (klerk der Staten-Generaal) p. 203.
- Bengalen p. 12.
- Bennebroek (dorp) p. 8.
- Bennebroek: zie Pauw.
- Bennemeer p. 43.
- Bentheim (Graaf van) p. 195.
- Bentheim (Gravin van) p. 159.
- Berch (Gravin van den) p. 288.
- Berck (regent van Dordrecht) p. 10.
- Berckel (drost van Heusden) p. 14, 15.
- Berckhout (Jan) p. 13.
- Berckhout (Jan Teding, baljuw van Waterland) p. 279.
- Berckhout (Paulus, rekenmeester van Holland) p. 280, 303.
- Berg (Salomon van der, uit Den Haag) p. 25.
- Berge (Gerrit ten, burgemeester van Groningen) p. 155.
- Bergen p. 2.
- Bergen op Zoom p. 48.
- Berlecum (burgemeester van Breda) p. 199.
- Bessels (Adam, advocaat) p. 237.
- Beuckelmannus (hoogleraar) p. 235, 285.
- Beuningen (Coenraad van, oud-burgemeester van Amsterdam) p. 2, 4, 6, 9, 11, 15, 18, 19, 21-23, 33, 60, 81, 86, 90, 91, 102, 105, 110, 114, 115, 118, 122, 124, 130, 138, 140, 145, 154, 155, 159, 160, 163, 164, 170, 172, 174, 180, 189, 191, 192, 196, 199, 205, 210, 222, 233, 254, 263, 290, 300, 313.
- Beveren (Willem van, rentmeester der domeinen in Zuid-Holland) p. 187.
- Beverningk (Hieronymus van, gezant in Spanje) p. 9, 11, 44, 86, 113, 182, 208, 214, 218, 239, 241, 254, 259, 274, 275, 290, 303, 311.
- Bicker (Gerrit, Heer van Swieten) p. 289.
- Bie (Bye, de, gedeputeerde van Gelderland ter Staten-Generaal) p. 223.
- Bielefeld p. 305.
- Blaeuw (Jan, koopman te Amsterdam) p. 311.
- Blenckvliet p. 257.
- Blyswyck (Van, ontvanger) p. 24.
- Boeckhorst (Joh. Arnold, Keulsch gezant) p. 171, 254.
- Boekhorst (Amelis van, Heer van Wimmenum, lid der Ridderschap van Holland) p. 113, 129.
- Boetselaer (Carel van den, heemraad van Schieland) p. 169.
- Boetselaer (Philips Jacob van, Heer van Asperen, lid der Ridderschap van Holland, lid der Gecommitteerde Raden) p. 32, 59, 79, 112, 147, 148.
- Bogert (L., schout) p. 148.
- Bonaire p. 217.
- Bontemantel (Hans, raad en schepen van Amsterdam) p. 1, 7, 9, 11, 18, 19, 27, 30, 31, 34, 35, 47, 57, 58, 60, 61, 67, 81, 85, 93, 105, 116, 124, 130, 139, 140, 144, 146, 149, 150, 152, 154, 156, 159, 162, 165, 167, 168, 171, 175, 180, 181, 185, 186, 189, 190, 194, 198, 202, 205, 206, 208, 214, 215, 216, 218, 220, 222-224, 226, 228, 231, 233, 235, 237, 239, 241, 243, 246, 248, 249, 254, 256, 257, 262, 272, 276, 280, 285, 289, 291, 293, 296, 300, 304, 308.

- Boos (Cornelis Jansz., oud-burgemeester van Medemblik) p. 13, 14.
- Bootsma (Epo van, gedeputeerde van Friesland ter Staten-Generaal) p. 108, 109, 159, 217, 223, 263, 264, 313.
- Boreel (kapitein) p. 275, 289.
- Boreel (Joh., gezant in Engeland) p. 18, 35, 74, 75, 88, 89, 102, 103, 118, 140, 189, 191, 199, 210, 222, 233, 254, 286, 290, 300.
- Boreel (Willem, gezant in Frankrijk) p. 44, 275.
- Born (François van, raadsheer in den Hoogen Raad) p. 17.
- Bors (Gerrit, oud-schepen van Amsterdam) p. 13-15.
- Bos (Van den, advocaat) p. 61.
- Bourgondië p. 9, 189.
- Boxel (Mr. Hugo, pensionaris van Gorinchem) p. 59.
- Brabant p. 3, 48, 154, 165, 176, 239, 240.
- Brandenburg p. 53, 118, 194, 259.
- Brandenburg (Keurvorst van) p. 64.
- Brandt (Gerard, predikant) p. 82.
- Brasemmermeer p. 125.
- Brasser (ritmeester) p. 299.
- Breda p. 49, 52, 154, 199.
- Brederode p. 311.
- Brederode (Joh. Wolfert, Heer van, veldmaarschalk) p. 284.
- Brederode (Lanslot, Heer van) p. 160.
- Brederode (Wolfert, Heer van) p. 27.
- Bremen p. 169.
- Breugel (commies van den Raad van State?) p. 61.
- Brouck (Matheus van der, gewezen ordinaris Raad van Indië) p. 150.
- Brouwer (Vincent, pensionaris van Edam) p. 59, 146.
- Brugge p. 39, 87.
- Brunswijk-Wolfenbittel p. 290.
- Brunswijk-Wolfenbittel (Hertog van) p. 291, 301, 305.
- Brussel p. 3, 9, 11, 12, 14, 20, 60, 106, 112, 113, 128, 132, 139, 163, 180, 187, 191, 203, 207, 210, 215, 222, 228, 241, 254, 257.
- Bruyn (Josian, van Den Haag) p. 25.
- Bruyning (George, secretaris van Sasburg) p. 254, 257.
- Bruyningx (Hamel, resident bij den Keizer) p. 105, 112, 206, 208, 238, 282, 285.
- Buat (Henry du Fleury de Coulon, sieur de) p. 173.
- Buchwalt (Gosche von, Deensch gezant in Den Haag) p. 191.
- Buckingham (George Villiers, Hertog van) p. 180, 190.
- Budde (Jacob) p. 60.
- Bueren (Pieter van) p. 222.
- Buiksloot p. 100.
- Bulkestein (Thuyt van, kolonel) p. 186.
- Burgersdyk (Mr. Pieter, pensionaris van Leiden) p. 59, 108, 115, 203, 286, 293.
- Burgerveen p. 297.
- Burgh (Koenraad, thesaurier-generaal van de Unie) p. 4, 87, 220, 289.
- Burmannus (Franciscus, hoogleeraar te Utrecht) p. 1.
- Bys (secretaris van?) p. 55.

## C. en K.

- Cabilljauw (ritmeester) p. 72, 75, 110, 114, 122.
- Cadix p. 63.
- Cales p. 63, 89.
- Campan p. 278.
- Campan (van, belastingpachter) p. 6.
- Camt (Jan de la) p. 129.
- Cappele (Groot) p. 26.
- Capellen (Hendrik van der, raad en schepen, bewindhebber van de O.I.C. te Amsterdam) p. 3.
- Cariben p. 174.
- Karpenter (Walter, officier) p. 65.



- Karseboom (Dirck, van Barendrecht) p. 55.  
 Cassion (Jacques, kapitein) p. 198.  
 Castel Rodrigo (Markies de, landvoogd van de Zuidelijke Nederlanden) p. 203.  
 Castricum: zie Geelvinc.  
 Cattaneo (Antwerpsch koopman) p. 3.  
 Catwijk aan Zee p. 23, 120.  
 Keetel (Jan Pieters., oud-burgemeester van Monnikendam) p. 181.  
 Celle (Graaf van) p. 301.  
 Centsen (David, consul te La Rochelle) p. 286.  
 Keppel (Adriaen Waraer van, ritmeester) p. 147, 159, 167.  
 Kerkhoeven (advocaat der stad Amsterdam) p. 51, 68.  
 Kerkhoven (Anna van, weduwe van Noortwyck) p. 126.  
 Kervel (deurwaarder) p. 6.  
 Ketelaer (Pieter, van Haarlem) p. 139.  
 Keulen p. 38, 48, 56, 72, 78, 105, 194, 290, 302.  
 Keulen (Aartsbisschop van) p. 47, 254, 256, 290.  
 Keurlant (Clara) p. 126.  
 Chambord p. 208, 220.  
 Charante (rivier) p. 127.  
 Chattam p. 233, 262.  
 China p. 151.  
 Choet (Jeremias) p. 7.  
 Chorisius (Petrus, Deensch resident in Den Haag) p. 5.  
 Christiaan Adolf (Hertog van Holstein) p. 204.  
 Kies (Jan) p. 310.  
 Kievit (Joh. Rotterdamsch regent) p. 173.  
 Kinschot (Roelant van, lid van den Raad van Brabant) p. 20, 61, 221, 223.  
 Kip (Marten, majoor te Willemstad) p. 60.  
 Kirkpatrik (gouverneur van 's-Hertogenbosch) p. 196.  
 Clarbarius (ook Clafarius, commies der Gecommitteerde Raden p. 261, 279.  
 Kleef p. 64.  
 Clement (predikant te Rotterdam) p. 21.  
 Clerckius (predikant) p. 43.  
 Cletser (resident te Stockholm) p. 1, 86, 106, 191, 203, 220.  
 Cloeck (Hendrik, raadsheer in het Hof van Holland) p. 42, 72, 100, 141, 223, 231, 289.  
 Cloosterbroek (ook Broek bij Oosterhout) p. 166.  
 Clotterboeke (Mr. Caspar, burgemeester van Den Briel) p. 143.  
 Cloud (St.) p. 140.  
 Kluppel (Wessel Alberts.) p. 25.  
 Knephoek p. 26.  
 Knif (commies van de Admiraliteit te Den Helder) p. 310.  
 Koedijk p. 302.  
 Koegras (het) p. 280.  
 Coets (Jonas, zilversmid in Den Haag) p. 28.  
 Coevorden (Jacob van, Heer tot Stoevelaar, gedeputeerde van Overijsel ter Staten-Generaal) p. 60, 82, 156, 158, 223, 313.  
 Colbert (Charles, Markies de Croissy, Fransch gezant te Londen) p. 89, 172.  
 Coldermans (gedeputeerde van Holland ter Staten-Generaal) p. 102.  
 Coljer (resident in Constantinopel) p. 121, 210, 226.  
 Colk (Cornelis van der, burgemeester van Gorcum) p. 290.  
 Collon (Jacob Aerss., boekdrukker) p. 279.  
 Colonius (Daniël, hoogleeraar te Leiden) p. 5.  
 Commerstyl (belastingpachter van Den Briel) p. 279.  
 Compagnie (Deensch-Afrikaansche) p. 66.  
 Compagnie (Noorsche) p. 127.  
 Compagnie (Oost-Indische) p. 90-92, 102, 151, 179, 192, 209, 210, 234, 259, 262, 278, 314.  
 Compagnie (West-Indische) p. 7, 20, 50, 51, 66, 76, 105, 106,

- 115, 166, 196, 197, 206, 210,  
259, 292, 296, 299, 307.
- Comté (Franche-) p. 188, 200.
- Condé p. 2.
- Coninck (Adriana) p. 1.
- Coninck (Elisabeth) p. 1.
- Coninck (Ledia) p. 1.
- Connétable (Fernandes de Velasco, Connétable van Castilië en Léon, landvoogd van de Zuidelijke Nederlanden) p. 3, 6, 163.
- Constantinopel p. 121, 210, 226.
- Cool (Aemilius, burgemeester van Gouda) p. 55, 189.
- Kools (Lodewijk, oud-burgemeester van Gorcum) p. 181.
- Coolwyck (Dirck van, dijkgraaf van Delftland) p. 113.
- Coops (Willempje, van Amsterdam) p. 23, 55, 118.
- Kopenhagen p. 12, 41, 88, 112, 115, 118, 153, 187, 191, 208, 226, 241, 258, 278, 292, 297, 298.
- Cops (Tieleman, schout te Ouderkerk) p. 24.
- Cornelis (Annexie, van Ouderkerk) p. 24.
- Cortleven (Abram, oud-burgemeester van Enkhuizen) p. 34, 206.
- Corver (Jan, burgem. van Amsterdam) p. 105, 112, 124, 130, 138, 141, 144, 146, 149, 152, 154, 159, 162, 165, 168, 171, 172, 175, 180, 181, 185, 186, 189, 190, 194, 198, 202, 205, 206, 208, 214, 215, 218, 220, 222-224, 226, 228, 231, 233, 235, 237, 239, 241, 243, 246, 248.
- Cosson (Abram) p. 63.
- Cosson (Petrus, Med. Dr.) p. 63.
- Court (Pieter de la) p. 134.
- Courtin (Honoré, Fransch gezant te Stockholm) p. 1.
- Coutenburg (advocaat van de stad Amsterdam) p. 51.
- Couwyn (belastingpachter te Leiden) p. 58, 282.
- Crayerspolder p. 219.
- Crevecoeur p. 181.
- Krimpenerwaard p. 178.
- Crispins (raad van Vlaanderen) p. 128.
- Crommon (Marinus van, gedeputeerde van Zeeland ter Staten-Generaal) p. 189, 223, 277, 297.
- Cromwell p. 230.
- Cronenburg p. 112, 115, 258.
- Cuenen (Coenradus, kapitein) p. 127.
- Cuneus (Petrus, ex-secretaris bij het gezantschap in Engeland) p. 9, 293, 299.
- Curaçao p. 197, 206, 207, 230.
- Cuyck p. 52.
- Kyser (Abraham, klerk ter griffie der Staten-Generaal) p. 109, 116, 182, 203, 263, 264.

## D.

- Dam (Pieter van, advocaat van de O.I.C.) p. 150.
- Danzig p. 16, 17, 92, 110, 207.
- Del (van Weesp, cornet) p. 111, 112.
- Del (Mr., van Weesp) p. 182.
- Delfshaven p. 132.
- Delftland p. 5, 15, 56, 58, 70, 92, 113, 118, 134, 151, 178, 182, 226, 276.
- Delmonte (Jan M.) p. 125.
- Denemarken p. 12, 13, 17, 50, 61, 76, 77, 105, 112, 115, 191, 216, 230, 243, 309, 310.
- Denemarken (Christiaan V, Koning van) p. 17, 66, 77, 115, 117, 205, 226, 258, 292.
- Denemarken (Frederik III, Koning van) p. 17, 106.
- Denemarken (Frederica, Prinses van) p. 205.
- Dirks (Adriaen) p. 85.
- Does (van der, Heer van Langevelt en Obfen, lid van de Ridderschap van Holland) p. 147, 214, 215.
- Does (van der, Heer van Noortwyck) p. 160.
- Does (van der, dezelfde als boven?, lid der Gecommitteerde Raden) p. 266.

Doetinchem p. 77, 241, 278.  
 Dolfyn (Dauphin, schip) p. 195, 230, 262, 302.  
 Dominique p. 230, 299.  
 Dopper (G., belastingpachter) p. 207.  
 Dorp: zie Maasdam.  
 Dorp (officier) p. 65.  
 Dorp (Arent van, sergeant-majoor) p. 186, 187.  
 Dorp (Louis, Olfert van, officier) p. 147.  
 Dort (Adriana van) p. 1.  
 Doubleth (Philips, ontvanger-generaal van de Unie) p. 219.  
 Doudyns (Jan, advocaat-fiscaal van Brabant) p. 158.  
 Douve (Philips, van Leiden) p. 13.  
 Dover p. 89, 180, 190.  
 Drecht p. 44, 51, 59, 92, 111, 119.  
 Druyf (Hendrik, raadsheer in den Hoogen Raad) p. 60, 68, 119, 156, 158.  
 Duffelen (koopman te Bayonne) p. 128.  
 Duinkerken p. 86, 89, 275, 276, 289.  
 Duitschland p. 9, 89, 133, 194.  
 Duitschland (Keizer van) p. 57, 58, 72, 74, 75, 77, 192, 208, 212, 225, 229, 259, 279, 287, 298.  
 Durgerdam p. 25, 297.  
 Dussen (Mr. Arent van der, pensionaris van Delft) p. 59, 173, 240, 254, 257, 286, 287, 293, 302.  
 Dussen (Gerrit, kapitein) p. 186, 187.  
 Duysel p. 285.  
 Duysent (Dirk, koopman) p. 127.  
 Duyst (Hendrick van, van Voorhout, raad en vroedschap van Delft) p. 180.  
 Duyts (Jan, Amsterdamsch bankier) p. 3, 39, 179.  
 Dwingeloo (Arnoud, notaris te Vlaardingen) p. 156.  
 Dyck (Gerardt Janssen van, kapitein) p. 195.

## E

Eckins (predikant) p. 26.  
 Edel (d', president van het Hof van Holland) p. 18, 148, 152, 157.  
 Edinburg p. 163.  
 Eenhoorn (Adriaen, van Alkmaar) p. 139.  
 Eersel p. 285.  
 Eeswyk (commandeur van 's-Hertogenbosch) p. 196.  
 Elias (Ryer Pietersen, van Amsterdam) p. 89.  
 Elseneur p. 88, 112, 115, 122, 298.  
 Emmeloord p. 119, 201.  
 Emmerik p. 64.  
 Engeland p. 1-4, 12, 31, 42, 46, 53, 55, 60, 75, 90, 101, 102, 106, 109, 110, 119, 121, 122, 136, 139, 162, 163, 172, 174, 189, 191-193, 196, 210, 214, 229, 234, 260, 262, 278, 281, 282, 286, 300, 310.  
 Engeland (Koning van) 74, 75, 86, 102, 173, 189, 190, 192, 210, 234, 254, 274, 287, 300.  
 Engelen (fort) p. 196.  
 Ens p. 119.  
 Epinal p. 188.  
 Erfurt p. 290.  
 Essequibo p. 230.  
 Essex (Graaf van) p. 106.  
 Europa p. 189.  
 Euskercke (Jan van, secretaris van Langerak) p. 205.  
 Everwyn (kapitein) p. 60.  
 Ewyck (consul te Genua) p. 259, 292, 299.

## F

Fagel (François, raadsheer in den Hoogen Raad) p. 17, 23.  
 Fagel (Gaspar, pensionaris van Haarlem, griffier der Staten-Generaal) p. 15, 71, 77, 100, 108, 124, 130, 141, 158, 165, 171, 173, 178, 179, 215, 220-222, 285, 303.  
 Fannius (Cornelis, raadsheer in het Hof van Holland) p. 149, 160, 162, 263, 264.



- Farent (Farent de, sieur de Utim, officier) p. 146.
- Febre (Fevre, deurwaarder) p. 7, 13, 14.
- Feroni (Francesco, Amsterdamsch koopman) p. 207.
- Fladderak (Gerard van, burge-meester van Alkmaar) p. 491.
- Fooreest (Dirk van, secretaris der Gecommitteerde Raden) p. 280.
- Franken (Noach, predikant) p. 228.
- Frankrijk p. 1, 2, 9, 11, 13, 19, 28, 44, 48, 66, 72, 75, 86, 88, 89, 102, 104, 107, 110, 114, 127, 128, 132, 138, 152, 174, 175, 188, 191, 193, 195, 196, 200, 208, 210, 221, 234, 259, 260, 262, 275, 277-279, 286, 297, 300, 302, 305, 307.
- Frankrijk (Koning van, zie Lodewijk XIV).
- Frederik (van Nassau) p. 275, 281.
- Frederik Hendrik (Prins van Oranje) p. 45, 46, 52, 56, 129, 131, 134.
- Friesland p. 35, 40, 45, 46, 64, 71, 77, 107-110, 136, 159, 173, 187, 195, 196, 219, 221, 237, 264, 266, 275, 313.
- Fürstenberg (Frans Egon von, Bisschop van Metz) p. 272.
- Fürstenberg (Wilem Egon von, Bisschop van Straatsburg) p. 272.
- G.
- Gabel (Deensch resident te Parijs) p. 106.
- Galtrop (van Weesp) p. 182.
- Ganarra (Don Estevan de, Spaansch gezant in Den Haag) p. 175, 265, 285.
- Garst (P., belastingpachter) p. 40.
- Gassion (Jacques de, ritmeester) p. 86.
- Geelvinc (Cornelis, Heer van Castricum, burgemeester van Amsterdam) p. 139-141, 144-146, 167.
- Staten van Holland 1670.
- Geestmerambacht p. 152, 302, 303.
- Geertruidentberg p. 92.
- Gelderland p. 53, 56, 71, 77, 86, 89, 105, 164, 173, 182, 195, 225, 237, 238, 260, 313.
- Gendt (Joh. van, gouverneur van den Prins) p. 81, 166.
- Gennep p. 64.
- Gent (Joh. van, gedeputeerde van Gelderland ter Staten-Generaal) p. 223.
- Gent (Willem Jozef, luitenant-admiraal) p. 139, 191, 205, 207.
- Genua p. 259, 299.
- Gerards (Steven, van Haarlem, lid van de Rekenkamer) p. 122, 131.
- Germain (St.) p. 220.
- Gioë (Marius, Deensch gezant in Den Haag) p. 50, 65, 76, 216, 226, 230, 276.
- Glas (van Enkhuizen, lid van den Raad van State) p. 46, 51.
- Glas (Gerrit, van Enkhuizen, lid van de Generaliteits-Rekenkamer) p. 97, 293.
- Glasgow p. 163.
- Glasius p. 112.
- Godin (Hendrik) p. 27.
- Goeree p. 234.
- Goes (Willem van der, raadsheer in het Hof van Holland) p. 42, 100, 263, 264.
- Goest (pensionaris van Alkmaar) p. 59.
- Gongel (Jacob van, schepen van Schiedam) p. 139.
- Goole (Mathys, raadsheer in het Hof van Brabant) p. 223, 224.
- Goudsche vaart p. 44, 51, 59.
- Graeff (Andries de, burgemeester van Amsterdam) p. 130, 167, 179-186, 206, 208, 214, 215, 218.
- Graeff (Jacobus van der) p. 76.
- Graswinckel (Maarten, burgemeester van Delft) p. 81, 126.
- Grave p. 52.
- 's Graveland p. 27.
- 's Gravenhage p. 121, 153, 155, 170, 189, 225, 226, 256, 279, 314.

- Gravesteyn (Mr. Cornelis, lid der Gecommitteerde Raden) p. 32, 75, 280.
- Grel (belastingpachter) p. 279.
- Grémonville (Fransch gezant te Weenen) p. 208.
- Groen (Adriaen, belastingpachter te Amsterdam) p. 301.
- Groengraft (Jan Andriesz., ijkmeester-generaal van de Munt) p. 27, 55, 63.
- Groenland p. 127.
- Groningen (prov.) p. 35, 40, 45, 55, 56, 71, 110, 136, 158, 173, 187, 195, 221, 237, 291, 313.
- Groningen (stad) p. 155, 164, 165, 172, 175, 178, 196, 219, 297.
- Gronovius (Joh. Fred., hoogleeraar te Leiden) p. 5.
- Groot (De) p. 175.
- Groot (Cornelis de, pensionaris van Hoorn) p. 59, 82, 142, 170, 180.
- Groot (Pieter de, pensionaris van Rotterdam, gezant te Parijs) p. 2, 7, 10, 14, 17, 21, 44, 59, 104, 107, 114, 138, 177, 179, 180, 182, 187, 190, 205, 207, 208, 211, 220-222, 226, 238, 257, 260-262, 272, 273, 278, 289.
- Grootebroek p. 312.
- Guinea p. 195, 230, 262, 307.
- Guldeleeuw (Deensch gezant in Engeland) p. 226.
- H.
- Haarlemmermeer p. 125.
- Haastrecht p. 26.
- Haersolte (Anthony van, commissaris-generaal van de cavallerie) p. 90, 224.
- Hal (Lourens Aldersz., schipper) p. 218, 225.
- Halewyn (Cornelis Teresteyn van, raadshoer in het Hof van Holland) p. 17, 28, 151, 160.
- Halling (Mr. Willem, lid van den oudraad van Dordrecht) p. 34, 81.
- Ham (Joh., burgemeester van Enkhuizen) p. 91.
- Hamburg p. 6, 169, 188.
- Harderwijk p. 164, 183, 238.
- Haringkarspel p. 302.
- Haringcarspel (Dirk van, kapitein bij de mariniers) p. 289.
- Harsen (S.) p. 241.
- Harstal p. 52.
- Hartochvelt (Dr. Joh. van, lid van de vroedschap van Amsterdam) p. 167.
- Havre de Grace p. 221.
- Hazerswoude p. 26.
- Heemstede (dorp) p. 8.
- Heemstede: zie Pauw.
- Heenvliet (Joh. François van Beijeren, van Schagen, Heer van Sliedrecht, lid van de Ridderschap van Holland) p. 147, 148, 167.
- Heer Hugowaard p. 8.
- Heidelberg p. 285.
- Heinsius (Nicolaas, resident in Zweden en Rusland) p. 88, 112, 153, 163, 181, 225, 241, 258, 278, 297.
- Hellevoetsluis p. 77.
- Helm (van de, belastingpachter) p. 27, 40.
- Helm (Joh., Deensch zaakgelastigde) p. 50.
- Henriques p. 120.
- 's-Hertogenbosch p. 152, 195, 196, 255, 285.
- Herves (Joh., deurwaarder) p. 5.
- Hester (Samuel) p. 140.
- Heusden p. 14, 26, 120, 126, 311.
- Heust (Deensch gezant in Den Haag) p. 226.
- Heydanus (Abrahamus, hoogleeraar te Leiden) p. 5.
- Hielen (Hans van der, stokvischkooper te Amsterdam) p. 23.
- Hielen (Jan van der, stokvischkooper te Amsterdam) p. 23.
- Hilversum p. 127.
- Hippocrates p. 201.
- Hoeuft (Diderik, lid van den oudraad van Dordrecht) p. 34.
- Hoeven (van der, belastingpachter) p. 40.
- Hoey (Mathias, ontvanger te Gorcum) p. 290.
- Hogeveen p. 257.

- Hooge (Minnebeecke van den) p. 25.
- Holbeeck (Jacobus) p. 63.
- Holck (Gysbert van der, gedeputeerde van Utrecht ter Staten-Generaal) p. 313.
- Holstein p. 309.
- Honstad (overste in het Fransche leger) p. 272.
- Honywood (Robert, ritmeester) p. 145, 167.
- Hooft (Hendrik, burgemeester van Amsterdam, lid der Geëmmiteerde Raden) p. 11, 111, 119, 138, 167, 175, 266, 279, 280, 296.
- Hooft (Hendrik de jonge, advocaat-fiscaal der Admiraliteit van Amsterdam) p. 289.
- Hoogendorp (burgemeester van Rotterdam) p. 146.
- Hoogeveen (Frans van) p. 282.
- Hoorne (Thomas van der) p. 24.
- Hoorne (Willem Adriaen, Graaf van, Heer van Batenburg) p. 198, 206, 256.
- Hop (Cornelis, pensionaris van Amsterdam) p. 11, 13, 22, 23, 39, 51, 59, 60, 79, 96, 108, 111, 118, 124, 130, 137, 138, 140, 144-146, 149, 152, 154, 159, 162, 165, 167, 168, 171, 172, 175, 180, 181, 185, 186, 189, 190, 194, 198, 202, 205, 206, 208, 214, 215, 218, 220, 222, 223, 226, 228, 231, 233, 235-237, 239, 241, 243, 246, 248, 250, 254, 256, 257, 262, 272, 276, 279, 280, 285, 289, 291, 296, 300, 304.
- Hoppevelt (klerk ter griffie der Staten-Generaal) p. 109, 116.
- Hoven (Hendrick ten, kapitein) p. 86.
- Houten (Jacob van, oud-burgemeester van Alkmaar) p. 4.
- Houterive (kolonel) p. 86.
- Houterive (weduwe van) p. 63.
- Houting (Nicolaas, pensionaris van Monnikendam) p. 59, 146.
- Hovis (predikant) p. 199.
- Hovius (Mr. Joh., raad en oudschepen van Hoorn) p. 170.
- Hoyting (notaris) p. 39.
- Höxter p. 290, 291, 299, 305.
- Hubes (St.) p. 20, 51, 101, 118, 139, 166, 225.
- Hudde (Hendrik, raadsheer in den Hoogen Raad) p. 23, 27, 28, 33, 60, 94, 131, 141-144, 156, 158, 239.
- Hudde (Jan) p. 307.
- Hudde (Joh. Gerritsz., burgemeester van Amsterdam) p. 141, 144, 146, 149, 226, 240, 291, 293.
- Hulsen (Jan, van Haarlem) p. 126.
- Hüneke (Hendrik, resident der Hanze-steden) p. 169.
- Hutte (Ab van der, consul te Genua) p. 210.
- Huydecoper (Jan, Heer van Maarseveen, Amsterdamsch regent) p. 141, 144-146, 149, 152, 159, 162, 165, 168, 311.
- Huygens (Christiaan) p. 278, 307.
- Hydeckenes (Joh. Hendrik, hoogleeraar te Zürich) p. 5.
- I.
- Ijpendam p. 154.
- Italië p. 126.
- J.
- Jacobs (Annetje, van Amsterdam) p. 278.
- Janss. (Dirck, boekdrukker) p. 311.
- Jelmers (Sievert) p. 27.
- Jochems (Willelm, belastingpachter te Leiden) p. 132.
- Jong (Pieter de, burgemeester van Den Briel) p. 142.
- L.
- Labadie (Jean de, Waalsch predikant) p. 82-84, 199, 202.
- Lampsins (de, handelshuis te Vlissingen) p. 230, 299.
- Lange (Cornelis de, lid van de vroedschap van Gouda) p. 257.
- Langerak p. 205.



- Lant (Willem le, van Alkmaar, deurwaarder) p. 25.
- Leeck (Dirck Claesz. van) p. 39, 87, 176.
- Leenderts (Job, koopman te Amsterdam) p. 25.
- Leeuw (Pieter de, koopman in Spanje) p. 107, 201.
- Leeuwarden p. 297.
- Leeuwen (Diderik de Leyden van, burgemeester van Leiden) p. 130, 169.
- Leeuwen (Hendrik van, commies bij den Raad van State) p. 61, 181, 208, 215, 229.
- Leeuwen (Just van, Bartholomeusdochter) p. 8.
- Leeuwestejn (Vrouwe van) p. 40.
- Leicester (Graaf van) p. 46, 51, 52.
- Leimuiden p. 92, 108, 125.
- Lenquem (Jacob, belastingpachter te Spijkenisse) p. 24.
- Leoninus (Elbertus, lid van den Raad van State tijdens Leicester) p. 51.
- Lewier (Louis de) p. 24.
- Licoen (Joh., oud-belastingpachter te Rotterdam) p. 139.
- Liefde (De, schip) p. 311.
- Lier (De, dorp) p. 25.
- Lier (Van, Heer van Oesterwyck) p. 160.
- Lier (Frederik van, raadsheer in het Hof van Holland) p. 147, 148, 160, 161, 162, 165.
- Lieuwendaal (Cathrine van) p. 202.
- Limburg (Rem van, advocaat) p. 126, 146, 148, 152, 289.
- Lincq p. 2.
- Lintburg (Isaïc Isaäcs van) p. 279.
- Lionne (Hugues de, Fransch staatssecretaris) p. 208, 209, 257.
- Lisola (Frans van, keizerlijk gezant) p. 57, 58, 192, 212.
- Lissabon p. 139, 182, 191, 299.
- Lobs (Jacob, burgemeester van Medemblik) p. 142.
- Lodewijk XIV (Koning van Frankrijk) p. 2, 3, 7, 9, 42, 66, 86, 89, 90, 93, 95, 103, 139, 140, 151, 163, 169, 177, 179, 187-189, 195, 208, 219, 220, 240, 257, 272, 273, 275, 276, 287, 289.
- Lodewyks (Jan Willem, van Amsterdam) p. 278.
- Lonckhorst (Jacob van, Heer van de Lier, officier) p. 147.
- Londen p. 89, 118, 121, 140, 156, 172, 180, 189, 192, 199, 210, 222, 233, 254, 290, 300.
- Lopikerwaard p. 197.
- Lotharingen p. 9, 48, 57, 77, 180, 188, 189, 191-193, 200, 205, 206, 208, 210, 215, 222, 228.
- Lotharingen (Hertog van) p. 47, 58, 191, 230, 240, 241, 266, 275.
- Lübeck p. 169, 258.
- Lünenburg p. 48, 259, 293, 299.
- Lünenburg (Vorsten van) p. 274, 275, 291, 301.

## M.

- Maasdam (Frederik van Dorp, Heer van, raadsheer in het Hof van Holland, dijkgraaf en baljuw van Rijnland) p. 17, 18, 22, 23, 28, 30, 113, 134, 147-149, 151, 152, 160, 162, 183, 280, 296.
- Maasland p. 24.
- Maassluis p. 24.
- Maastricht p. 19, 48, 49, 55, 64, 65, 67, 71, 72, 105, 193, 194, 202, 225, 284.
- Mabus (predikant) p. 199.
- Makassar p. 151.
- Macquard (Robert, predikant te Glasgow) p. 163, 164.
- Madame (Henriette van Orleans, zuster van Koning Karel II van Engeland) p. 42, 89, 102, 139, 140.
- Maes (juffr.) p. 122.
- Maese (Cors Leendert, belastingpachter) p. 63.
- Mainz p. 47, 57, 58, 72, 77, 206, 290.
- Maire (Jacob le, resident in Denemarken) p. 5, 12, 14, 50, 60, 76, 77, 88, 106, 112, 115, 118, 187, 191, 208, 222, 226, 258, 278, 292, 297, 298.

- Malapart (Abraham, resident te Frankfort) p. 304.
- Mariënfort (Mariaschans) p. 298.
- Marken p. 25.
- Martens (Martines, koopman te Middelburg) p. 159, 217, 231.
- Martines (Ambrosius, procureur-generaal van Brabant) p. 158.
- Mataram p. 151.
- Mathenes (Jan, raadsheer in het Hof van Holland) p. 160.
- Mathenesse (Gysbert van, Heer van, lid van de Ridderschap van Holland, heemraad van Schieland) p. 17, 28, 33, 35, 59, 148, 169.
- Mauregnault (Joh. de, gedeputeerde van Zeeland ter Staten-Generaal) p. 313.
- Maurits (Prins van Oranje) p. 45, 46, 100, 129, 131, 134.
- Maurits (Joh., veldmaarschalk) p. 178, 293, 275, 280, 281, 284, 296.
- Meau (Laurentius del) p. 126.
- Medina (Hertog de) p. 63.
- Meer (Herman van der, Heer van Hoogeveen, lid der Gecommitteerde Raden) p. 17.
- Meerman (Joh. burgemeester van Leiden) p. 55, 89.
- Merens (Meyhard, gedeputeerde van Holland ter Staten-Generaal) p. 313.
- Messem (Joh. van, klerk ter griffie van de Staten-Generaal) p. 203.
- Meurs p. 49.
- Middelburg p. 159.
- Middellandsche Zee p. 36, 203, 242, 243.
- Mine (Del) p. 262.
- Mine (La) p. 223.
- Mirop (raadsheer in het Hof van Holland) p. 72, 142, 258.
- Mirop (Willem) p. 224.
- Mogol (Groote) p. 12, 151.
- Molegaarde p. 302.
- Moleschot (advocaat van de stad Amsterdam) p. 51.
- Molukken p. 151.
- Mombas (Jan Barton de, kolonel van de cavallerie, later commissaris-generaal) p. 20, 224.
- Monterey (Don Juan Domingo de Zuniga, Graaf de, landvoogd van de Zuidelijke Nederlanden) p. 139.
- Montespan (Madame de) p. 190.
- Montpouillon (Markies de) p. 198.
- Moriac (president van den krijgsraad) p. 163, 175.
- Mortaigne (Joh. Bertram de, gecommitteerde bij den Bisschop van Munster) p. 293.
- Moskou p. 153, 163, 181, 258.
- Mouw (Hendrik del) p. 125.
- Munninx (sergeant-majoor) p. 8, 165.
- Munster p. 1, 272, 299.
- Munster (Bisschop van) p. 72, 96, 290, 291, 293, 305, 306.
- Munter (Joh., burgemeester van Amsterdam) p. 11, 18, 21, 60, 96.
- Muiden p. 156.
- Muiderberg p. 25.
- Muyen (La) p. 297.
- N.
- Naarden p. 43, 120.
- Naardermeer p. 152.
- Nassau (Hendrik van, Heer van Ouwerkerk, ritmeester) p. 72, 74, 75, 110, 114.
- Nassau (Willem Adriaan van, Heer van Odijk) p. 110.
- Neck (Jonker van, uit Hoorn) p. 181.
- Neck (Willem van, burgemeester van Hoorn) p. 170.
- Nederlanden (Spaansche) p. 1, 9, 86, 110, 113, 128, 139, 177, 188, 191, 239, 259, 266, 281.
- Neder-Rijn p. 254, 278.
- Nederslingeland p. 29.
- Nelle (Michel, vaandrig) p. 228.
- Nelson (juffr.) p. 146.
- Nes (Jan van, schout-bij-nacht) p. 292, 299.
- Neve (John, Schotsch predikant) p. 163, 164.

- Nickercken (Witman van, cornet) p. 146.
- Nicolay (Nicolaas, secretaris van Amsterdam) p. 289.
- Nierop (raadsheer in het Hof van Holland) p. 22.
- Nieuburg (Jonker Jan Gerrets van den, lid van den Raad van State) p. 81.
- Nieupoort (Mr. Willem, pensionaris van Schiedam) p. 59, 116.
- Nieuwpoort p. 2.
- Nispe (Joh. van, generaalmees-ter van de Munt) p. 255.
- Noël (luitenant) p. 86.
- Noordeloos (Willem, van Amsterdam) p. 2.
- Noorder-Cogge p. 168, 171.
- Noorderwoude p. 302.
- Noorwegen p. 5, 12.
- Nijmegen p. 225.
- O.
- Odijk: zie Nassau.
- Oesterwyck (raadsheer in het Hof van Holland) p. 149.
- Oldenbarneveldt (Joh. van, advocaat van den lande) p. 46, 115, 311.
- Oldenburg p. 96.
- Ommelanden p. 155, 158, 164, 165, 172, 173, 182, 197.
- Ommeren (Rudolf van, gedeputeerde van Gelderland ter Staten-Generaal) p. 223, 313.
- Ommerschans p. 133.
- Oosterbrouck: zie Cloosterbroek.
- Oosterhout p. 154.
- Oostlanders (Oostambachten) p. 227.
- Oostzaan p. 164, 183, 238, 260.
- Ooterleeck p. 18.
- Orangie (schip) p. 298.
- Orleans (Hertog van) p. 257.
- Orsoy p. 48, 49, 64.
- Ostende p. 128.
- Ouddorp p. 302.
- Oudewater p. 89, 313.
- Oudherkinge p. 128, 216.
- Oudkarspel p. 302.
- Oudshoorn p. 26, 27.
- Oudshoorn: zie Vlaming.
- Ouwerkerk: zie Nassau.
- Overijsel p. 82, 201, 221, 237, 313.
- Ovidius p. 176.
- P.
- Paddenbrug (Bruyning van, schepen van Weesp) p. 182.
- Paep (De) p. 149.
- Paes (Everhardus, predikant te Rijnsaterwoude) p. 199.
- Paets (Mr. Adriaen, lid van de vroedschap van Rotterdam) p. 19, 21, 22, 110, 273.
- Paets (dezelfde als boven?, heemraad van Schieland) p. 169.
- Pallant (gedeputeerde van Sal-land ter Staten-Generaal) p. 82, 109, 167.
- Pallus (Matheus) p. 121.
- Palts p. 235.
- Palts (Keurvorst van de) p. 235, 285.
- Pampus p. 193.
- Pancras (Nicolaas, burgemees-ter van Amsterdam) p. 105, 118, 119, 124, 130, 131, 139, 165, 167, 168, 172, 175, 291, 193.
- Pancras (St.) p. 152, 302.
- Panhuys (Mr. Servaes van, pensionaris van Schoonhoven) p. 59, 126, 129.
- Panhuys. (Symen, kapitein) p. 312.
- Papecop: zie Vlooswyck.
- Papenbrouck (Gerrit, bewind-hebber van de O.I.C. te Am-sterdam) p. 39, 43, 179.
- Pappenroyen (Rudolf van, schout van Den Haag) p. 148, 150.
- Parijs p. 12, 42, 60, 88, 121, 139, 152, 169, 172, 174, 180, 207, 208, 226, 238, 240, 257.
- Passant (Adriaen) p. 20.
- Pauw (Adriaen, Heer van Bennebroek, raadsheer, later president van het Hof van Holland, hoofdingeland van Delftland) p. 43, 142-144, 148, 150, 151, 157, 185, 201, 258, 276.



- Pauw (Adriaen Reiniersz., Heer van Heemstede, raadpensionaris) p. 34.
- Pauw (Gerrit, Heer van Heemstede, rekenmeester) p. 72, 100, 143, 144, 289, 303.
- Pauw (Isaac, Heer van Achtthhoven, pensionaris van Enkhuizen) p. 59, 293, 296.
- Pauw (Maarten, ontvanger-generaal van Holland) p. 270.
- Pauw (Reinier, Heer van ter Horst, president van den Hoogen Raad) p. 143, 289.
- Peau (raad van Vlaanderen) p. 128.
- Pera p. 121.
- Perceval (commandeur van het fort Crevecoeur) p. 181.
- Pergens p. 237, 286, 292.
- Perre (Van der, van Utrecht) p. 220, 231, 301.
- Perzië p. 181.
- Pesser (klerk ter griffie der Staten-Generaal) p. 109, 116, 264.
- Petreijs (Petrus) p. 212.
- Petter (Andries Flores) p. 127.
- Philippeville p. 48.
- Philippine p. 24.
- Pieters (Marietje) p. 157, 158.
- Pieters (Neeltje) p. 93.
- Plae (Adriana de) p. 8.
- Plae (Jan de) p. 8, 311.
- Plaes (De) p. 240.
- Polen p. 6, 14, 16, 17, 44, 57, 61, 76, 77, 105, 110, 236, 238.
- Pompe (Cornelis, van Meerdervoort, rentmeester over de domeinen van Zuid-Holland) p. 203, 205.
- Pomponne (Arnauld de, Fransch gezant in Den Haag) p. 174, 188, 195, 215, 307.
- Porgen (belastingpachter) p. 40.
- Porre (Alewyn) p. 2.
- Portugal p. 13, 20, 28, 51, 105, 118, 220, 225, 292, 296.
- Potter (Sjoerd, gedeputeerde van Friesland ter Staten-Generaal) p. 219.
- Prins (Cornelis, lid van de vroedschap van Weesp) p. 304.
- Purmerend p. 154.
- Purmerland (Vrouwe van) p. 309, 310.
- Puynder (Mr. Thomas, pensionaris van Medemblik) p. 59, 115.

## Q.

Quickenburg (Aris, van Amsterdam) p. 26.

## R.

- Raadpensionaris p. 2, 6, 9, 15, 18, 19, 21-23, 28, 30, 34, 39, 45, 50, 57, 59, 60, 66, 70, 72, 73, 77, 81, 82, 91, 96, 98, 104, 110, 111, 117, 119, 123, 125, 130, 131, 133, 136, 138, 141, 143, 150, 151, 156, 158, 164, 167, 171, 172, 175, 176, 179, 180, 186, 188, 192, 195, 199, 200, 209, 215, 216, 219, 221, 226, 227, 233, 240, 244-247, 249, 253, 262, 270, 279, 280, 284, 286, 291, 306, 307, 309.
- Rache (La) p. 207.
- Ransdorp p. 140, 197.
- Rees p. 64.
- Reynst (Mr. Lambert, oud-burgemeester van Amsterdam) p. 180, 181, 185, 186, 190, 194, 198, 202, 205, 206, 208, 210, 214, 215, 218.
- Riccen (ook Ryxce, raadsheer in den Hoogen Raad) p. 28, 68, 111, 119, 142, 198.
- Ripperda (Adolf Hendrik, tot Buyrse, gedeputeerde van Gelderland ter Staten-Generaal) p. 223.
- Robert (Prins) p. 233.
- Rochelle (La) p. 140, 286.
- Roeten (Jonker, officier) p. 147.
- Roeters p. 114.
- Romain (Lendert) p. 13.
- Rombeek (Jan van, deurwaarder) p. 13.
- Rome p. 121.
- Roode (kapitein?) p. 289.
- Rosenvelt p. 8.
- Roseus (Geertruyt, van Katwijk aan Zee) p. 128.

- Roseus (Maria, van Katwijk aan Zee) p. 128.
- Rothee (Catharina) p. 114.
- Rotteveen (Cornelis, belastingpachter) p. 40, 55.
- Rouge (Maison, zaakgelastigde van Montpouillon) p. 198.
- Rudolphy (raadsheer in den Hoogen Raad) p. 98, 189.
- Rumpf (Christiaan, gezantschapssecretaris te Parijs) p. 12, 13, 28, 35, 42, 60, 121, 139, 140, 152, 169, 172, 174, 182, 205, 207, 209, 216, 226, 235.
- Rusland (Czaar van) p. 153, 166.
- Ruyl (Mr. Joh., lid van de vroedschap van Haarlem) p. 248.
- Ruymbeek (Jan) p. 2.
- Ruys (officier) p. 147.
- Ruys (Gysbert, ritmeester) p. 186, 187.
- Ruys (Nicolaas, griffier der Staten-Generaal) p. 221, 222.
- Ruytenburch (Gerard, baljuw van Purmerend) p. 142, 289.
- Ruytenburch (Jan, luitenant) p. 63.
- Ruyter (Jan Jacobs de) p. 157, 158.
- Ruyter (Michiel Adriaensz. de, luitenant-admiraal van Holland en West-Friesland) p. 4, 131, 204, 300.
- Ryckers p. 286.
- Ryers (moutbrouwer te Alkmaar) p. 25.
- Rygersberch (Jacob van, Heer van Couwerven en Krabbedijke, gedeputeerde van Zeeland ter Staten-Generaal) p. 223.
- Rijn p. 19, 44, 47, 48, 77, 188, 203.
- Rijnberk p. 48, 49, 254, 256.
- Rijngraaf: zie Salm.
- Rijnland p. 17, 18, 28, 34, 44, 51, 59, 68, 92, 93, 97, 98, 111, 119, 130, 169.
- Rijnsaterwoude p. 108, 125, 169, 199.
- Rijp p. 222.
- S.
- Saenen (van, schout-bij-nacht) p. 314.
- Saksen (Keurvorst van) p. 290.
- Salland p. 82.
- Salm (Magnus, Rijngraaf van, gouverneur van Maastricht) p. 105.
- Sasburg (Thomas, resident te Brussel) p. 9, 14, 20, 43, 60, 86, 106, 114, 132, 139, 163, 171, 180, 186, 191, 203, 207, 210, 215, 222, 228, 241, 254, 257.
- Sassenheim p. 126.
- Sautyn (koopman) p. 14, 256-258, 262.
- Schaegen (Robert van der) p. 279.
- Schaep (Dirk, secretaris van Amsterdam) p. 82, 83.
- Schatter (Hercules) p. 2.
- Schatter (Ysbrand, raad en oudschepen van Haarlem) p. 34, 50.
- Schellingers (Sytje) p. 27.
- Schenkenschans p. 278.
- Scheperus (Jacobus, predikant) p. 16.
- Scheveningen p. 260.
- Schieland 92, 121, 139, 169.
- Schier (Nicolaas, Heer van Warmenhuysen) p. 85.
- Schimmelpenninck (officier) p. 147.
- Schimmelpenninck (Alexander van der Oye, Heer van Engelenberg, gedeputeerde van Gelderland ter Staten-Generaal) p. 60, 156, 158, 223.
- Schipper en Stam (boekdrukkerij van) p. 217.
- Schoenmaeckeren (Deensch geheimsecretaris) p. 226.
- Schot (Mr. Nicolaas, pensionaris van Purmerend) p. 59, 146.
- Schoyer (Mr. Joh., schepen van Schieland) p. 139.
- Schrijver (Schrivierus, van Amsterdam) p. 39, 43, 179.
- Schuil p. 286.
- Schut, p. 290.
- Seventer (Philips Soete de

Laecke van Villers, Heer van, lid van de Ridderschap van Holland, lid van den Raad van State) p. 46, 51, 60, 113, 147, 148, 160, 161.  
 Sibels (Anna) p. 25.  
 Six (Alida) p. 13, 14.  
 Six (Cornelia) p. 13, 14.  
 Sixma (gedeputeerde van Friesland ter Staten-Generaal) p. 223.  
 Sliedrecht: zie Heenvliet.  
 Sliedrecht p. 228.  
 Slicher (Thomes) p. 222.  
 Slicher (Wybout, ontvanger van de Admiraliteit van Amsterdam) p. 119, 189.  
 Slingelandt (Damas van, ontvanger der gemeene midde-len van Dordrecht en het daarbij behorende kwartier) p. 24.  
 Slingerlant (secretaris van den Raad van State) p. 46, 51.  
 Sloten p. 119.  
 Sloterdijk p. 119.  
 Snellius (Dr. Godefridus, raad en oud-schepen van Alkmaar) p. 263.  
 Socinus p. 201.  
 Soet (Jan, dichter) p. 234, 262, 263, 274, 282.  
 Soete (Cornelis Michiels de, penningmeester van Delfland) p. 260.  
 Solms (Amalia van, weduwe van Frederik Hendrik) p. 170.  
 Sonck (Mr. Meyndert, bur-gemeester van Hoorn) p. 170, 209.  
 Spanje p. 3, 4, 6, 9, 11, 19, 44, 57, 86, 101, 102, 104, 110, 112, 113, 126, 128, 139, 149, 163, 182, 188, 191, 200, 201, 208, 214, 217, 231, 239, 259, 276, 281, 302, 311.  
 Spanje (Koning van) p. 113, 175, 239.  
 Spartel (kaap) p. 207.  
 Speelman (Cornelis) p. 151.  
 Spiegel (schip) p. 139, 207.  
 Spiegel (Elbert, ontvanger van de convooien en licenten te Amsterdam) p. 5, 64, 84.  
 Spiers p. 195.

Spiring (Zweedsch gezant in Den Haag) p. 203.  
 Sprang (dorp) p. 16, 120.  
 Spronsen (commies ter griffie der Staten-Generaal) p. 221.  
 Spijkenisse p. 24.  
 Stechman (Frederik) p. 120.  
 Steelant (Louis van, kapitein, edelman van den Prins) p. 60.  
 Steen (Jacob van den, gedepu-teerde van Gelderland ter Staten-Generaal) p. 223.  
 Steenhuysen (commissaris-ge-neraal van de cavallerie) p. 90, 224.  
 Steremans (belastingpachter) p. 6.  
 Stipel (advocaat) p. 72.  
 Stirum (Graaf van) p. 195, 196.  
 Stockholm p. 1, 86, 106, 181, 191, 203, 220, 225, 241, 258.  
 Stommeer p. 169.  
 Straatsburg p. 290, 303.  
 Stryen (Willem van, advocaat-fiscaal van het Hof van Hol-land) p. 17, 21-23, 72, 100, 110, 111, 126.  
 Strijen (dorp) p. 120.  
 Sweers (vice-admiraal) p. 207.  
 Swieten (Heer van) p. 167.  
 Syms (Adriaen, burgemeester van Alkmaar) p. 151.  
 Suratte p. 12, 42.  
 Suriname p. 7, 8, 90, 106, 156, 158, 196, 197, 230.

## T.

Tacheata (Paullo) p. 126.  
 Taets (Bouwen, boekweitmaal-der te Philippine) p. 24.  
 Tarente (Charles Henri de Tré-mouille, Prins van, luitenant-generaal van de cavallerie) p. 86, 90, 152, 186, 195, 224.  
 Temple (William, Engelsch ge-zant in Den Haag) p. 2, 57, 75, 91, 102, 106, 110, 163, 164, 173, 174, 189, 191, 192, 206.  
 Tegnagel (Alexander, tot Gel-licom, gedeputeerde van Zee-land ter Staten-Generaal) p. 277, 297.



- Terschelling p. 229.  
 Terlon (Fransch gezant in Zweden) p. 191.  
 Thoorn (Adam, belastingpachter) p. 1, 24.  
 Thorn p. 207.  
 Timmers (Joh., ontvanger te Rotterdam) p. 180, 282.  
 Tocht (Jacob van der, pensionaris van Gouda, gedeputeerde te Brussel) p. 6, 9, 12, 20, 39, 60, 112, 128, 131, 149, 155, 162, 176, 200, 203, 285.  
 Tomé (Henriques, Deensch zaakgelastigde) p. 50.  
 Toulon p. 290.  
 Traille (Robert, predikant te Edinburg) p. 163, 164.  
 Trevor (John, Engelsch staatssecretaris) p. 189, 191.  
 Trier p. 47, 57, 58, 77, 206.  
 Trip p. 141.  
 Tripolis p. 90.  
 Tromp (Maarten Harpertsz., luitenant-admiraal) p. 34.  
 Tulp p. 114.  
 Tunis p. 35, 90, 110, 114.  
 Turenne (Henri de la Tour d'Auvergne, Vicomte de) p. 272.  
 Turkije p. 201.
- U.
- Ulhoa (Portugeesch gezant in Den Haag) p. 139, 166.  
 Urk p. 180.  
 Utrecht (prov.) p. 71, 197, 221, 222, 237, 313.  
 Utrecht (stad) p. 61, 181, 206, 214, 229.  
 Uytendhagen (Nicolaes) p. 13.  
 Uytendbogaert (Joh., ontvanger van Holland) p. 40, 45, 231, 237, 287.
- V.
- Valckenier (Gillis, burgemeester van Amsterdam) p. 9, 23, 28, 94, 131, 136, 141, 210, 222-226, 228, 233, 235, 239, 241, 243, 245, 246, 248, 250, 253, 254, 257, 262, 272, 279, 285, 291, 293, 296, 300, 304.  
 Valkoog p. 302.  
 Vallière (Madame de) p. 190.  
 Vecht (juffr. van den) p. 40.  
 Veele (Hendrick van) p. 26.  
 Veenhuizen p. 302.  
 Venetië p. 14, 258, 262, 300.  
 Venne (Lucas van de, van Amsterdam) p. 128.  
 Verboom (schout van Rotterdam) p. 85.  
 Verbrugge (zaakgelastigde te Frankfort) p. 72.  
 Verduyf (Emant) p. 157.  
 Verhoeven (belastingpachter) p. 27.  
 Verre (Van) p. 149.  
 Versailles p. 289.  
 Verwer (Dirk, dijkgraaf der vier Noorder-Coggen) p. 168, 169, 171.  
 Veurne p. 243.  
 Veur: zie Wassenaar.  
 Vige (klerk ter griffie der Staten-Generaal) p. 264.  
 Viole (schip) p. 298.  
 Visser (Symen Adriaensz., belastingpachter te Hoorn) p. 26.  
 Vivien (Nicolaas, pensionaris van Dordrecht) p. 59, 103, 115, 132, 134, 157, 166, 174, 204, 238, 262, 277, 297.  
 Vlaak p. 193.  
 Vlaanderen p. 43, 48, 49, 85, 128, 176, 239, 240, 262.  
 Vlaardingen p. 156.  
 Vlaardingen (Vrouwe van) p. 27, 60.  
 Vlaming (Cornelis de, Heer van Oudshoorn, oud-burgemeester van Amsterdam, baljuw van Waterland) p. 26.  
 Vlieger (De) p. 81.  
 Vlielant (West) p. 127.  
 Vlissingen p. 258.  
 Vlissingen ('t Waepen van, schip) p. 290, 298.  
 Vlooswyck (Cornelis, Heer van, burgemeester van Amsterdam) p. 11, 18, 21, 60, 105, 139, 140, 144, 145, 149, 151, 152,

- 154, 159, 162, 167, 171, 172, 175, 180, 181, 185, 186, 189, 190, 206, 208, 214, 215, 218, 220, 222-224, 226, 228, 231, 233, 235, 237, 239, 241, 243, 246, 248, 254, 256, 257, 262, 272, 280, 285, 289, 291, 293, 296, 300, 304.
- Vlooswyck (Nicolaes van, Heer van Papecop, baljuw van Goiland) p. 20, 28, 182.
- Volbergen (Joh. van, ontvanger-generaal van de Generaliteit) p. 87, 88, 271.
- Vondel (Joost van den) p. 176.
- Voorburg p. 40.
- Voorschooten (Heer van) p. 60.
- Voorthuysen (Antonius van, schout te Hilversum) p. 140.
- Vries (Cornelis de, secretaris op de thesaurie van Amsterdam) p. 280.
- Vrybergen (Bonifacius van, gezant te Brussel) p. 12, 14, 20, 60.
- W.
- Waermandoys (Souvier van, Heer van Warmenhuizen) p. 27.
- Waeterbeeck (predikant) p. 240, 285.
- Warmenhuizen p. 302.
- Warschau p. 226.
- Wassenaar (Heer van Veur, raadshier in het Hof van Holland) p. 160, 162.
- Wassenaar (Heer van, Warmont) p. 26, 27, 43.
- Wassenaar (Arend van, Heer van Duivenvoorde, lid van de Ridderschap van Holland) p. 59, 95, 147, 148, 151.
- Wassenaar (Diderik van, Heer van Wouw, ritmeester) p. 147, 186, 187.
- Wassenaar (Jacob van, Heer van Obdam, lid van de Ridderschap van Holland) p. 59, 86, 90, 93, 99, 103, 113, 148, 151, 167, 219.
- Waterland p. 16, 25, 42, 72, 100, 104, 107, 157, 179.
- Wayer p. 26.
- Wayerboen (belastingpachter te Spijkenisse) p. 24.
- Weenen p. 206, 208, 238, 282, 285.
- Weepen (Adriaen, officier) p. 147.
- Wees (weduwe van Abram de) p. 176.
- Weesp p. 182.
- Welderen (Joh. van, commissaris-generaal van de cavallerie) p. 90, 224.
- Weldyck (Isbrant, notaris te Zevenhuizen) p. 311.
- Wenckel (belastingpachter) p. 40.
- Werkendam (dorp) p. 81.
- Werkendam (Jan Om van Wyngaerden, Heer van, raadshier in het Hof van Holland) p. 160, 161.
- Werkendam (Daniël van Wyngaerden, Heer van, en Moermont, lid van de Ridderschap van Holland) p. 4, 41, 45, 147, 148, 189, 266, 305.
- Werve (Joh. van den, Heer van Urk) p. 180.
- Westmaas p. 24.
- Wezel p. 64.
- Wickers (Jacob, officier) p. 146.
- Willem I (Prins van Oranje) p. 129, 131, 134.
- Willem II (Prins van Oranje) p. 129, 131, 134.
- Willem III (Prins van Oranje) p. 36, 40, 41, 43, 45, 51, 52, 58, 77, 79-81, 92, 96, 103, 105, 110, 115, 116, 118, 123, 124, 129-131, 134, 137, 138, 141, 145, 146, 154, 165-167, 170, 198, 201, 210, 214, 215, 219, 254, 298.
- Willem Frederik (stadhouder van Friesland) p. 203.
- Willemstad p. 60, 61.
- Wimmenum: zie Boekhorst.
- Winckelman (Pieter, deurwaarder) p. 13.
- Winteroy (officier) p. 147.
- 't Wisk p. 16.
- Wisnioniecki (Michaël, Koning van Polen) p. 16.
- Witsen (Cornelis, kolonel van

- de schutterij te Amsterdam) p. 189.
- Witsen (Lambert, kapitein bij de stadsmilitie te Amsterdam?) p. 289.
- Witt (Andries de) p. 175.
- Witt (Cornelis de, lid van Gecommitteerde Raden) p. 32, 111, 112, 119, 154, 175, 266.
- Witt (Cornelis de, kapitein) p. 163, 175, 181, 205, 215.
- Witt (Jacob de) p. 167.
- Witt (Jan de, gezant in Polen) p. 6, 14, 17, 61, 105, 106, 112, 152, 171, 207, 226, 236, 304.
- Witt (Joh. de): zie Raadpensionaris.
- Witt (Pieter de) p. 128.
- Wicquefort (Abraham de) p. 291, 297, 299, 305.
- Woorden (Arend van) p. 139.
- Wouters (Louwers, van Amsterdam) p. 139.
- Würtz (veldmaarschalk) p. 189, 255, 274, 280, 285, 306.
- Wyden (Van der?) p. 51.
- Y.
- Ylerschans p. 95.
- Ysbrandt (Joh., gedeputeerde van Groningen ter Staten-Generaal) p. 9.
- Ysel p. 98, 222, 254, 278, 287.
- Ysland p. 198.
- Z.
- Zaandam p. 166, 183.
- Zalé p. 195, 205.
- Zee (Jan de, dijkgraaf van de vier Noorder-Coggen) p. 168.
- Zeeland p. 7, 8, 10, 35, 40, 45, 50, 52, 53, 56, 64, 72, 74, 75, 78-80, 90, 103, 106, 114, 117, 118, 218, 221, 229, 237, 261, 276, 277, 281, 286, 290, 291, 298, 299, 305, 307, 313.
- Zevenhuizen p. 311.
- Zoutleeuw p. 191.
- Zuiderwoude p. 302.
- Zuiderzee p. 164, 238.
- Zürich p. 5.
- Zutphen p. 63.
- Zwaluw (Hooge en Lage) p. 24.
- Zweden p. 1-4, 8, 13, 19, 57, 106, 110, 112, 203, 208, 214, 218, 259, 278, 281.
- Zweden (Koning van) p. 60.



REGISTER  
DER VOORNAAMSTE ONDERWERPEN

A.

- Admiraliteitscolleges in Holland*: hun advies over de continuatie der buitengewone middelen; hun schulden, lasten en inkomen zie onder: verpachting der middelen; tractementen der ontvangers en klerken p. 84, 85.
- Ambassade naar Denemarken en Polen*: Jan de Witt gezant p. 16; zijn instructie p. 16, 17; houding van den Deenschen koning tegenover de ambassade p. 77; brief van Le Maire hierover p. 106; De Witt gelast te spreken over het strijken van de vlag voor Cronenburg p. 112 (zie onder marine); Leiden verontwaardigd, dat de gezant de Roomsche-Katholieke ceremoniën van de kroningsplechtigheden in Polen had bijgewoond p. 236.
- Ambassade naar Engeland*: Van Beuningen aangezocht voor buitengewoon gezant p. 102; bezwaren van Amsterdam hiertegen p. 102, 103; de stad stemt toe; besprekingen over het tractement van den gezant p. 114, 115.
- Ambassade naar Frankrijk*: Pieter de Groot bereid naar Frankrijk te gaan, op voorwaarde, dat hem na zijn terugkeer een raadsheerplaats in den Hoogen Raad zal gegeven worden; verzet van Amsterdam p. 10; nieuwe besprekingen over de ambassade p. 10, 11, 44; Rotterdam verzocht De Groot te laten gaan p. 104; De Groot vertrekt p. 182; zijn instructie ten opzichte van de plakكاتen tot wering van Fransche waren p. 187 (zie onder plakكاتen); stemming in Amsterdam tegen den gezant p. 211; waarschuwingen voor de Fransche plannen; op Engeland valt geen staat meer te maken p. 278; herhaalde waarschuwingen voor Frankrijk p. 289, 290.
- Ambassade naar Spanje*: Ysbrandts, Cuneus en Van Beverningk weigeren de ambassade op zich te nemen p. 9; nieuwe besprekingen p. 11, 44, 86; Van Beverningk verklaart zich tenslotte bereid; rapport van zijn gesprek met den Graaf de Monterey p. 239, 240; instructie van den gezant p. 259, 260; zijn vertrek p. 275.

B.

- Belasting*: dubbele belasting geheven van graan, bij vervoer van de stad naar het platteland; klachten van Rotterdam p. 95; rapport hierover p. 286; het vervoer van boekweitmeel vrij door heel het gewest p. 302.
- Brandenburg*: de Keurvorst verzoekt de garnizoenen uit de Kleefsche steden terug te trekken p. 64.

C.

- Compagniën van gratie*: hoe deze te vergeven p. 186.

## D.

*Denemarken:* de Koning verzoekt zijn schulden aan de Republiek te mogen betalen in 10, inplaats van in 20 jaar p. 66; Haarlem stelt voor rechtstreeks met den Koning te onderhandelen over de vorderingen. die deze op de Republiek meent te hebben en vorderingen, die deze op de Republiek meent te hebben en waarvoor Lodewijk XIV in 1666 tot arbiter was aangesteld p. 66; rapport hierover p. 76; de Koning verzoekt de zaak af te handelen p. 276;

*Deensche tolgaarders* weigeren de Hollandsche wissels te accepteren p. 5; de Koning zal zorg dragen, dat dit niet meer gebeurt p. 12.

## E.

*Eed der comparanten in de Statenvergadering van Holland* p. 308.  
*Eeuwig Edict* opgesteld door Fagel en Valckenier p. 141, 142.

## F.

*Fagel* benoemd tot griffier der Staten-Generaal p. 221, 223.

*Frankrijk* laat de uitspraak over haar gepretendeerde rechten op gebieden in de Zuidelijke Nederlanden over aan Engeland en Zweden p. 1, 2; Spanje eischt, dat ook de Republiek gekozen wordt tot scheidsrechter; houding van Engeland hier tegenover p. 110, 175; Van Beverningk gelast Spanje te bewegen zich neer te leggen bij de uitspraak van Engeland en Zweden p. 303.

*Fransche oorlogschepen:* wanneer gebouwd p. 29.

## G.

*Gasthuizen:* verplegingskosten der gewonden p. 91, 92.

## H.

*Hof van Holland:* besprekingen over het verkiezen van een nieuwen president; voorstel van De Witt om Maasdam, gekozen dijkgraaf van Rijnland, voorloopig president te laten; vermoedelijke redenen hiervan; verzet van Amsterdam p. 18, 19, 28; De Witt stelt Paets voor p. 19; Amsterdam recommandeert Van Stryen p. 21, 22; Burgemeesteren van Amsterdam besluiten moeite te doen voor Hudde en, zoo deze geen kans maakt, Van Stryen aan te bevelen p. 23; deliberatiën, of Maasdam voorloopig president zal blijven en of men binnen drie dagen een nieuwen president zal kiezen p. 29, 30; Amsterdam recommandeert Van Stryen p. 30; gesprek tusschen De Witt en Van Beuningen hierover p. 110; Van Stryen overleden p. 126; Hudde door Amsterdam bij de leden der Statenvergadering aanbevolen p. 142, 143; Adriaen Pauw gekozen p. 144; introductie van den president p. 149, 153.

## I.

*Introductie* van den Prins van Oranje in den Raad van State. Zeeland, en Groningen sluiten zich aan bij de Acte van Harmonie, zoodat den Prins zitting moet gegeven worden in den Raad van State p. 35, 36, 40; adviezen der leden p. 41; verzoek aan de Staten-Generaal voorloopig geen conclusie te nemen p. 43, 44; verontwaardiging der Staten-Generaal p. 45; retro-acten door de Hollandsche leden uit den Raad van State nagezien over de wijze van introductie, de sessie en de stem p. 45, 46, 51, 52; adviezen der leden; verschil van meening over het verleenen van een stem p. 52-56; Friesland besluit een concludeerende stem toe te staan p. 77; oneenigheid onder de leden over het al dan niet verleenen van een concludeerende stem p. 78-82; adviezen der leden van het Noorderkwartier p. 103, 104; resolutie van Gelderland p. 105; gesprek tusschen De Witt en Van Beuningen p. 111; Amsterdams advies p. 115; nieuwe besprekingen p. 116, 117; voorloopige voorwaarden, waarop aan den Prins een concludeerende stem kan verleend worden p. 118; concept-conciliatoir van De Witt p. 132-137; de Prins geïntroduceerd met een concludeerende stem p. 138; bezoek van de Amsterdamsche gedeputeerden aan den Prins p. 145; wordt kwalijk genomen door Burgemeesteren van Amsterdam en De Witt p. 145, 146, 167.

*Keulen*: waarschuwing van den Hertog van Lotharingen voor de Fransche plannen ten opzichte van Keulen p. 48; voorstel om een persoon naar de stad te zenden „om een wacker oog te hebben” p. 56, 105; waarschuwingen uit Frankfort voor den Aartsbisschop p. 72.

## L.

*Labadie*: Amsterdam wijst hem de stad uit p. 82-84.

*Lodewijk XIV*: zijn bezoek aan de geannexeerde gebieden in de Zuidelijke Nederlanden p. 42, 86, 89; wordt begroet door den Heer van Wassenaar; besprekingen over diens tractement p. 95, 96, 99, 103, 151.

*Lotharingen*: onjuist bericht over den dood van den Hertog p. 93; de Hertog verzoekt in de Triple Alliantie opgenomen te worden; stelt zijn troepen ter beschikking der Staten-Generaal, evenals de Keurvorsten van Mainz en Trier p. 47, 48; inval der Franschen in het hertogdom; De Pomponne maakt de reden hiervan bekend p. 188, 189; Brieven van Van Beuningen, De Groot en Le Maire p. 189, 191; Temple teruggedroepen; zijn gesprek met De Witt p. 191, 192; de Hertog van Lotharingen verzoekt hier te lande te mogen komen p. 275.

## M.

*Madame* — Henriette van Orleans — reist naar Dover p. 89; vrees, dat zij „yt tot naedeel sal brouwen” p. 102; haar plotselinge dood p. 139; geruchten over vergiftiging p. 140.



- Mandement van Complainte*: welke door de Staten kunnen ingetrokken worden p. 96.
- Marine*: besprekingen over het sluiten van een traktaat met Engeland p. 90; over het strijken van de vlag voor Cronenburg p. 112; rapport hierover p. 115; De Ruyter en van Gent verzoeken orders p. 204, 205; moeilijkheden met Genua p. 295; nadere besprekingen over het saluut en het strijken van de vlag p. 300.
- Mathenesse*: zijn dood; opstelling van den begrafenisstoet p. 34.
- Militie*: voorstel tot aanwerving van 10 regimenten voetvolk, 5 à 6 regimenten ruitery en versterking der grenssteden p. 47; adviezen der leden p. 48-50; recrueteering toegestaan, instructie voor de officieren p. 55, 64; besprekingen hoe de 1758 soldaten, die ter repartitie staan van Holland, te verdeelen over 144 compagnieën p. 65, 68, 71, 72; voorstel tot versterking van leger en vloot p. 193, 194; rapport door De Witt p. 200, 201; besoigne over uitbreiding der vloot; berekening der kosten p. 212-214; brief van Utrecht over de landsverdediging p. 222; nieuw rapport over de kosten der vlootuitbreiding p. 288, 233, 305; Holland keurt de versterking van leger en vloot goed p. 305.
- Munster*: verhouding tusschen den Bisschop en de stad p. 1; toenemende invloed van Frankrijk in Munster p. 72; geschil tusschen den Bisschop en de vorsten van Brunswijk-Wolfenbüttel p. 291; aanbiedingen van de Republiek tot bemiddeling p. 293; 299; voorstel om gedeputeerden tot beslechting van het geschil te zenden p. 303; de vorsten bewapenen zich p. 305; houding van de Republiek p. 306.

## N.

- Naturalisatie*: voorwaarden, waarop deze verleend worden p. 198, 228.
- Nederlanden (Zuidelijke)*: klachten over de slechte militie aldaar p. 43, 112, 113.

## O.

- Overstemminge*: wanneer deze plaats vindt p. 308, 309.

## P.

- Palland*: poging om als gedeputeerde van Salland het voorzitterschap in de Staten-Generaal te bekleeden namens Overijsel, door De Witt verhinderd p. 82.
- Pensionarissen*: lijst van pensionarissen der Edelen en steden p. 59.
- Plakkaten* tot verhooging der invoerrechten op Fransche manufacturen en invoerverbod van brandewijnen p. 7; besprekingen hierover p. 10, 11; de Connétable bereid den invoer van brandewijnen te verbieden, zoo ook Engeland dit doet p. 12; adviezen der leden p. 101, 102; belasting op den invoer van buitenlandsche levensmiddelen p. 107; Rotterdam tegen het invoerverbod van brandewijnen p. 177; De Groot gelast om bij de Fransche regeering aan te dringen op verlaging der invoer-

rechten op Hollandsche waren p. 187, 188; nieuwe besprekingen p. 226, 227; Holland besluit de plakكاتen voor gearresteerd te zullen houden, zoo de zending van De Groot mislukt p. 234, 235; behalve Zeeland, Friesland en Groningen sluiten de Staten-Generaal zich aan bij de Hollandsche resolutie p. 237; Lodewijk XIV niet genegen de invoerrechten op Hollandsche waren te verlagen; De Groot adviseert de plakكاتen uit te vaardigen p. 257; bezending naar Friesland p. 276, 277; De Groot dringt aan op spoedige uitvaardiging, 278; Rotterdam geeft haar verzet op p. 289.

*Predikanten* van Den Haag verzoeken vermeerdering van traktement p. 121; besprekingen hierover p. 153, 171.

## R.

*Rechtspleging*: 1°. de stad Groningen verzoekt inzage van het nog niet gepubliceerde vonnis in zake haar geschil met de Ommelanden p. 135; de Staten van Holland achten dit niet geoorloofd p. 164, 165; de Hooge Raad, die uitspraak hierover moet doen, vraagt hiervan vrijgesteld te worden p. 172; tegenkanting van Holland p. 172, 175; de Staten-Generaal staan het toe p. 178;

2°. geschil tusschen den Prins van Oranje en de Rekenkamer over een stuk grond bij Breda p. 154, 166, 201;

3°. Kyser, klerk ter griffie van de Staten-Generaal, die vroeger in dienst stond van Aitzema, veroordeeld wegens ongeoorloofde verstandhouding met het buitenland; hierbij zijn betrokken Palland en Bootsma; voorstel om een plakkaat te maken tegen het divulgeeren van 's lands secreten p. 108—110; protest van Friesland, dat Bootsma genoemd wordt in het vonnis van Kyser p. 159; Het Hof geeft hiervan de reden op p. 263, 264; concept-plakkaat p. 203, 229;

4°. geschil tusschen Rijnland en Amstelland over het afsluiten van de Aar en de Drecht; beschuldigingen van Leiden tegen Amsterdam p. 44; Amsterdam licht een mandement van complainte bij den Hoogen Raad; Rijnland doet hetzelfde p. 68; de Hooge Raad stelt commissarissen aan om deze zaak te onderzoeken in strijd met de resolutie van 1591; brieven van de Amsterdamsche gedeputeerden hierover aan Burgemeesteren p. 68; Amsterdam vraagt, of de Staten deze resolutie beschouwen als nog van kracht zijnde p. 75; Leiden verzoekt, dat de uitspraak over deze zaak aan den Hoogen Raad mag onttrokken worden, en gebracht worden aan de Staten van Holland p. 93; adviezen der leden p. 93, 94; Amsterdam verontwaardigd, dat De Witt zich met deze zaak bemoeit heeft p. 111; reden waarom Amsterdam de uitspraak aan den Hoogen Raad wil overlaten p. 131;

5°. protest der stad Utrecht, dat haar burger, Van Leeuwen, commies bij den Raad van State, ingedaagd is voor het gerecht van 's-Hertogenbosch p. 61, 181; rapport hierover p. 215; de Staten van Holland stellen ter Generaliteit voor, dat Van Leeuwen terecht zal staan voor de stedelijke rechtbank van Utrecht, maar dat in het vervolg de Raad van State de juris-

dictie over zijn ambtenaren zal uitvoeren p. 229;  
6°. Verwer, dijkgraaf van de vier Noorder-Koggen, door de Rekenkamer ontslagen wegens plichtsverzuim, verzoekt aan de Staten van Holland om gehandhaafd te worden p. 168; afgeslagen p. 171;

7°. kwestie over de verkiezing van magistraten in Waterland; de Staten van Holland eischen de benoeming voor zich op, op grond van de resolutie van 1654; volgens het privilege van Albrecht van Beieren is de benoeming aan den baljuw p. 42; magistraten van Waterland ontboden voor gedeputeerden uit de Staten van Holland, 43; afgevaardigden uit Waterland in de Statenvergadering; De Witt tracht hen te bewegen afstand te doen van het privilege; antwoord van de afgevaardigden; adviezen van het Hof, de Rekenkamer en der leden p. 72-75, 100; voorstel om aan den baljuw, burgemeesters en schepenen de nominatie der magistraten te laten en de electie aan de Staten te trekken p. 157.

*Ridderschap*: leden der Ridderschap van Holland in 1670 p. 59, 60; stadhouders beschreven in de Ridderschap p. 129; onderzoek of de Edelen het recht hebben twee raadsheren voor den Hoogen Raad aan te wijzen en of de Staten van Holland aan deze voordracht gebonden zijn p. 149, 160-162; of de Edelen het eerst op de lijst mogen aantekenen naar welke verpachting zij wenschen te gaan; burgemeester De Graeff door hen op de lijst verschoven; protest van Amsterdam; de Edelen geven toe p. 183-185.

## S.

*Spanje*: zie onder Frankrijk en Triple Alliantie.

*Suriname*: moeilijkheden over den handel op Suriname p. 7; voorstel om de kolonie aan de Generaliteit te brengen p. 8, 11; Engelsche klachten over het afhalen der Engelschen, die in de kolonie wonen p. 106; voorstel hierover p. 196.

*Synodes*: verslag van de synodes van Zuid- en Noord-Holland resp. p. 199, 201.

## T.

*Tarente*: de Prins van Tarente bedankt voor het luitenant-generaalschap over de cavallerie en wordt Roomsch-Katholiek p. 152; Kirkpatrik in zijn plaats benoemd p. 195, 196.

*Triple Alliantie*: Spanje weigert de subsidiegelden aan Zweden te betalen, voordat het verdrag van 21 Januari is geratificeerd; de Staten-Generaal zijn bereid borg te blijven voor de terugbetaling der gelden, zoo de ratificatie niet volgt; Spanje neemt hiermede genoegen p. 3, 4, 7; brief van Van der Tocht over de subsidiegelden p. 12; zij bevinden zich in de bank van Amsterdam p. 19; Triple Alliantie gesloten, „tot gerustigheit van het Christendom” p. 19; onderhandelingen om een verbond tot stand te brengen tusschen de leden van de Triple Alliantie en den Keizer, den Hertog van Lotharingen en de Keurvorsten van Mainz en Trier p. 57, 58; 77; bezwaren van den Engelschen



Koning hiertegen uit vrees voor een oorlog met Frankrijk p. 74; bezwaren van de leden om den Keizer te helpen tegen de Turken p. 279.

## V.

*Verpachting der middelen*: besprekingen hierover p. 30-36; Amsterdam weigert de verpachting van de waag en het opleggeld der granen goed te keuren, voordat de 1/3 verhooging van de convooien en licenten is afgeschaft en een nieuwe lijst zal zijn opgesteld p. 5, 31; besprekingen hierover p. 36-40; hatelijke woorden van Delft en Rotterdam gericht tegen Amsterdam p. 38; De Witt slaat voor de opbrengst van de 1/3 verhooging over de drie volgende jaren te gebruiken tot delging van de schulden der Hollandsche admiraliteitscolleges en de verhooging daarna af te schaffen; van de schulden der colleges zal een lijst gemaakt worden p. 30, 31, 38; Amsterdam geeft haar verzet op p. 39, maar laat aanteekenen, dat zij het volgende jaar niet meer zal consenteeën p. 41; deze aanteekening op verzoek der leden ingetrokken p. 42, 45; overzicht van de schulden der admiraliteitscolleges en besprekingen hierover p. 62; nieuwe lijst der schulden p. 69; Amsterdam klaagt over de onfatsoenlijke bejegening van Rotterdam en Delft p. 70; verontschuldiging der steden p. 71; nieuwe besprekingen over het afschaffen der 1/3 verhooging der convooi- en licentgelden; concept-conciliatoir van De Witt; opgave der schulden; disputen hierover p. 227, 231-233, 242, 243, 245-248; overzicht van de inkomsten en uitgaven van Holland p. 249, 250; voorstel van De Witt tot het leenen van 3 millioen gl.; de voorgeslagen methode beteekent een verlaging van den rentevoet van 4 op 3½ % p. 250; andere voorstellen tot het uitvinden van geldmiddelen; besprekingen over het al of niet verlagen van den rentevoet en het aantasten van de reductiegelden; Amsterdam weigert advies uit te brengen p. 250-255, 266-271; besoigne met de admiraliteiten over het afschaffen der 1/3 verhooging p. 171-173; besloten om tegen Januari 1671 een nieuwe lijst der schulden van de Hollandsche admiraliteitscolleges op te stellen en de lijst der convooien en licenten te herzien p. 274; adviezen der leden p. 281-284, 286, 287; Valckenier verdedigt in 15 stellingen de houding van Amsterdam p. 293-296; besoigne over het concept-conciliatoir p. 304, 306.

## W.

*Würtz*, veldmaarschalk, verzoekt ontslag p. 274; Amsterdam bereid zijn traktement te verhoogen p. 280; klachten van Würtz tegenover De Witt p. 284, 285; de Staten-Generaal besluiten het traktement te verhoogen p. 306.

*Wisselbank*: nieuw oktrooi p. 288.

*Witt (De)*: houding van Amsterdamsche regenten tegenover De Witt p. 96, 111, 112, 118, 130; de Raadpensionaris betuigt Amsterdam zijn vriendschap p. 111, 119.

## Z.

*Zeeroovers*: besprekingen om met Engeland een verdrag te sluiten tegen de Turksche zeeroovers p. 90; bezwaren van Leiden p. 102, 110, 114, 118; nieuwe besprekingen hierover p. 112; overwinning door Van Gent p. 207.

*Zout*: uit St. Hubes te halen tot delging van 1 millioen gl., welk bedrag Portugal schuldig was aan de Republiek p. 20; ter Generaliteit voorgesteld jaarlijks 85 duizend moyen zout te halen p. 51; brief van Barleus hierover p. 105, 106, 118, 166; rapport over het afhalen p. 220; bericht van den Portugeeschen gezant p. 225; voorstel om aan de West-Indische Compagnie monopolie te geven tot het afhalen van het zout p. 292.

## GERAADPLEEGDE BRONNEN EN LITTERATUUR.

### HANDSCHRIFTEN.

- Resolutiën der Staten-Generaal.  
Secrete Resolutiën der Staten-Generaal.  
Resolutiën der Staten van Utrecht.  
Vroedschaps-resolutiën van Rotterdam.  
Vroedschaps-resolutiën van Amsterdam.  
Munimentregister behoorende bij de vroedschapsresolutiën van Amsterdam.  
Liassen Amsterdam 1669—1671.  
Correspondentie der Amsterdamsche gedeputeerden ter dagvaart met burgemeesteren van Amsterdam.  
Verslag van de deputatie ter dagvaart, uitgebracht door den pensionaris Hop aan burgemeesteren van Amsterdam.  
Correspondentie van Van Beuningen met burgemeesteren van Amsterdam.  
Correspondentie der Utrechtsche gedeputeerden ter Staten-Generaal met de Staten van Utrecht.  
Bontemantel: Civiele en Judicieele Aanteekeningen, dl. I en II.  
Bontemantel: Civiele en Militaire Regeeringe van Amsterdam, dl. II.  
Bontemantel: Resolutiën van den Raad, dl. II en III.  
Bontemantel: Portefeuille met losse stukken. Op de etiquette van den omslag is met potlood geschreven: Bontemantel.  
Buurspraekboek van Utrecht 1527.  
Verbael van de commissie ( dewelcke den Heer van Beverningk heeft becleed als extraordenaris gedeputeerde van H.H. Mog. aen den Graeve van Monterey, gouverneur van de Spaensche Nederlanden in den jaere 1670. (Alg. Rijksarchief).

### GEDRUKTE STUKKEN.

- Resolutiën der Staten van Holland.  
Secrete Resolutiën der Staten van Holland.  
Groot Placaetboek, bijeenverzameld door C. Cau e.a., 's-Grav. 1746.  
Bontemantel: De Regeeringe van Amsterdam, soo int civiel als crimineel (1653—1672) uitgegeven door G. W. Kernkamp, A'dam 1897.  
Brieven geschreven ende gewisselt tusschen Joh. de Witt ende de gevolmachtigden v. d. Staedt der vereenigde Nederlanden, 1652—1669, 's-Grav. 1723—1725.  
Brieven van Johan de Witt, bewerkt door R. Fruin, uitgegeven door G. W. Kernkamp, en N. Japikse, 4 dl., A'dam 1906—1913.  
Brieven aan Johan de Witt, bewerkt door R. Fruin, uitgegeven door N. Japikse, 2 dl., A'dam 1919—1922.  
Lettres de Pierre de Groot à Abraham de Wicquefort, publiées p. F. J. L. Krämer, A'dam 1894.  
Baltische Archivalia, uitgegeven door G. W. Kernkamp, R. G. P., kleine serie No. 4, 's-Grav. 1919.



- Skandinavische Archivalia, uitgegeven door G. W. Kernkamp, 's-Grav. 1903.
- Archives ou Correspondance inédite de la Maison d'Orange-Nassau, Recueil publié p. G. Groen van Prinsterer, 2e serie, Utrecht 1857—1862.
- Notulen gehouden ter Staten-vergadering van Holland (1671—1675) door Cornelis Hop en Nicolaas Vivien, uitgegeven door N. Japikse, A'dam 1903.
- Acta der particuliere synoden van Zuid-Holland (1657—1672), R. G. P. kleine serie No. 11, uitgegeven door W. P. C. Knuttel, 's-Grav. 1912.
- Négotiations relatives à la succession d'Espagne, publiées p. M. Mignet, Paris 1842.
- Histoire des Provinces Unies des Païs Bas, par Abraham de Wicquefort, publiée p. M. L. Ed. Lenting et C. A. Chais van Buren, A'dam 1861—1874.
- Bronnen tot de geschiedenis der Leidsche Universiteit, dl. III, R. G. P. kleine serie No. 38 uitgegeven door P. C. Molhuysen, 's-Gav. 1918.

## BOEKEN EN TIJDSCHRIFTEN.

- Aa, A. J. van der, Biographisch woordenboek der Nederlanden, Haarlem 1860—1870.
- Aitzema, L. van, Herstelde Leeuw, A'dam 1655.
- Aitzema, L. van, Saken van Staet en Oorlogh in ende omtrent de Vereenigde Nederlanden van 1621—1669, 's-Grav. 1769—1772, vervolgd door L. Sylvius van 1669—1697, A'dam 1885—1899.
- Arend, J. P., Algemeene Geschiedenis des Vaderlands, A'dam 1841—1883.
- Beekman, A. A., Het Dijk- en Waterschapsrecht in Nederland vóór 1795, 's-Grav. 1905.
- Bie, De, en Loosjes, Lindeboom en Itterzon, Biographisch woordenboek van Protestantsche godgeleerden in Nederland, 4 dl., 's-Grav. 19..—1936.
- Court, P. de la, Aanwysing der heilsame politike gronden en maximen der Republike van Holland en West-Vriesland, Leiden 1669.
- Dijk, H. A. van, Bijdrage tot de Geschiedenis der Nederlandsche diplomatie. Handelingen met Frankrijk en Spanje in de jaren 1668—1672. A'dam 1851.
- Elias, J. E., De Vroedschap van Amsterdam 1578—1795, Haarlem 1903.
- Elzinga, S., Het voorspel van den oorlog van 1672, Haarlem 1926.
- Fruin, J. A., Het Recht en de Rechtsbedeeling onder de Republiek der Vereenigde Nederlanden, Versl. en Meded. der Ver. tot Uitg. v. h. Oude Vaderlandsche Recht, No. I—IV.
- Fruin, R., Geschiedenis der Staatsinstellingen in Nederland tot den val der Republiek, uitgegeven door H. T. Colenbrander, 2e druk, 's-Grav. 1922.
- Fruin, R., Verspreide Geschriften, uitgegeven door P. J. Blok, P. L. Muller en S. Muller, 's-Grav. 1899.

- Geyl, P., Fred. Henry of Orange and King Charles I, *Engl. Hist. Review*, July 1923.
- Geyl, P., Willem II en de Stuarts, *Gids*, April 1923.
- Geyl, P., De Moeder van Willem III, *Gids*, November, December 1927, Februari en Maart 1928.
- Geyl, P., De Witt en de Hoogestantspersonagiën, *Gids*, Februari, Maart 1928.
- Geyl, P., Johan de Witt, grand pensionary of Holland, 1653—1672, *History*, March 1936.
- Japikse, N., Johan de Witt, A'dam 1915.
- Kernkamp, G. W., De Sleutels van de Sont, 's-Grav. 1890.
- Kinderen, F. der, De Nederlandsche Republiek en Munster gedurende de jaren 1666—1679, Leiden 1874.
- Lefèvre-Pontalis, M. Antonin, Jean de Witt I, II, Paris 1884.
- Loon, G. van, Beschrijving der Nederlandsche Historie-penningen 4 dl. A'dam 1824.
- Meyer, L., Woordenschat, A'dam 1745.
- Molhuizen, Blok, Knappert en Kossmann, Nieuw Nederlandsche Biographisch Woordenboek, I—IX, Leiden 1911—1933.
- Pribram, A. F., Franz von Lisola und der Ausbau der Tripelliga, *Mitt. des Inst. für Oesterr. Geschichtsforschung*, Bd. XXX.
- Riemsdijk, Th. van, De griffie van Hare Hoog Mogenden, 's-Grav. 1885.
- Roldanus, C. W., Adriaen Paets, *Tijdsch. v. Geschiedenis*, 1925.
- Schimmel, W. F., Geschiedkundig overzicht van het Muntwezen in Nederland, A'dam 1882.
- Srbik, Heinrich, Ritter von, Oesterreichische Staatsverträge, Niederlande 1e Bd.
- Stapel, F. W., Geschiedenis van Nederlandsch Indië, A'dam 1930.
- Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden, A'dam 1742.
- Valckenier, P., 't Verwerd Europa, 2e druk 1675.
- Wagenaar, J., Amsterdam in zijn opkomst, aanwas en geschiedenis, A'dam 1760—1788.
- Wagenaar, J., Vaderlandsche Historiën, A'dam 1782.
- Wolbers, J., Geschiedenis van Suriname, A'dam 1861.
- Zoet, Jan, d'Uitsteekste Digtkunstige werken, 2e druk, A'dam 1714.
- Zurck, E. van, Codex Batavus, Leiden 1764.

## INHOUD.

Inleiding .....	I-LXVIII.
Levensschets van Hans Bontemantel ...	I-IV.
Beschrijving en beteekenis van het handschrift .....	IV-X.
Wijze der uitgave .....	X-XI.
De introductie van den Prins van Oranje in den Raad van State .....	XI-LVIII.
Een geschil tusschen Rijnland en Amsteland .....	LVIII-LXI.
De presidentsverkiezing van het Hof van Holland .....	LXI-LXVI.
Slot der inleiding .....	LXVI-LXVIII.
De Staten van Holland 1670 .....	1-314.
Naamregister .....	315-332.
Register der voornaamste onderwerpen ...	333-340.
Literatuurlijst .....	341-343.

---



## STELLINGEN

In de Triple Alliantie spande Karel II een valstrik voor de Republiek.

In het najaar van 1670 verzuimde De Witt nieuwe wegen te zoeken voor de buitenlandsche politiek.

De tegenkanting van De Witt tegen de introductie van den Prins van Oranje in den Raad van State met een concludeerende stem komt voort uit de vrees voor Engelschen invloed door middel van Oranje.

Ten onrechte zegt G. N. Clark (in „The Seventeenth Century”, pag. 84): „The Roman Catholic church was an independent international power and, at the beginning of the century, it was still possible that Calvinism might become another”.

Bontemantels mededeelingen in zijn notulen bevestigen de voorstelling van Dr. Japikse (Joh. de Witt, pag. 275) in tegenstelling met die van Blok (Geschiedenis van het Nederlandsche volk, dl. III, pag. 163) over de totstandkoming der resoluties van 5 Aug. 1667.

Wanneer Dr. Colijn in zijn rede ter herdenking van den 350sten geboortedag van J. P. Coen, uitgesproken te Hoorn den 1sten Febr. 1937, blz. 21, het optreden van Coen tegen de Bandanezen vergoelijkt met een beroep op den tijdgeest, verwaarloost hij de afkeuring, die dit optreden bij tijdgenooten uitlokte.

Dr. S. v. d. Meer (in zijn proefschrift: Bijdrage tot het onderzoek naar klassieke elementen in Coornhert's Wellevenkunste pag. 164—167) overschat den invloed der klassieken op Coornhert.



Het verschil in stijl in Bontemantels handschrift: „De Staten van Holland 1670” is te danken aan het feit, dat zijn aantekeningen gedeeltelijk tijdens de Statenvergadering en gedeeltelijk in zijn logement zijn geschreven.

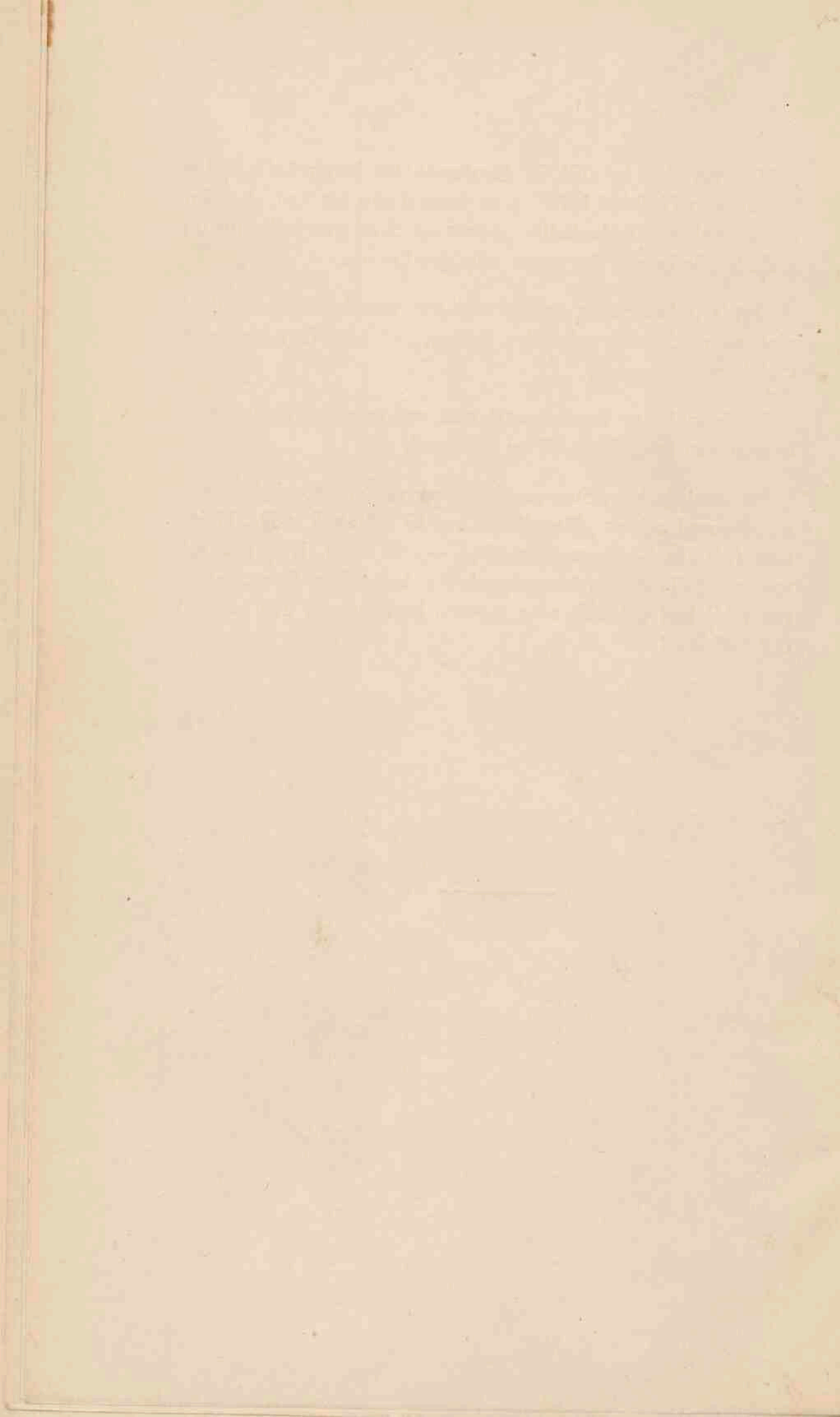
Het is te betreuren, dat de vertalers van den Staten-Bijbel niet meer rekening gehouden hebben met het Nederlandsche taaleigen.

In de taal van Bontemantel valt een vermenging waar te nemen van kanselarijstijl en volkstaal.

De enclitische achtervoeging van een persoonlijk vornaamwoord achter „Neen” in Luc. 13 : 3 en 5 is Dr. Heinsius (zie De Statenvertaling 1637—1937, pag. 155) geneigd toe te schrijven aan het gebruik der kerkelijke formulieren, maar hij had ook rekening moeten houden met den invloed der volkstaal.

---











Rijksasyls voor Psychopaten  
te Avereest.

